M. Martynaitis

KAUNO ANTANO SNIEČKAUS POLITECHNIKOS INSTITUTAS

VILNIUS „MOKSLAS“ 1979

6(07)
Ма 509

УДК 378.6 :6(474.5)

Каунасский политехнический институт им. Антанаса Снечкуса. Мартинайтис М. А.
На литовском языке.
Вильнюс, «Мокслас», 1979, с. 256

В книге рассмотрена история Каунасского политехнического института им. Антанаса Снечкуса — основной кузницы инженерных кадров Литвы. Даны сведения о первых шагах подготовки инженеров в Каунасе на Высших курсах, которые по праву можно считать началом создания Каунасского политехнического института. Освещен дальнейший путь подготовки инженеров в Каунасском университете. Рассказано о том, как постепенно зрела мысль о создании отдельного высшего технического учебного заведения. Аргументированно показаны заслуги Советской власти в осуществлении этой мечты прогрессивной интеллигенции. Много внимания уделено разносторонней деятельности Каунасского политехнического института им. Антанаса Снечкуса. Процесс подготовки инженеров показан в тесной связи с развитием народного хозяйства.

Книга предназначена для научных работников, инженеров, студентов, а также для тех, кто интересуется культурой республики, подготовкой специалистов и ее историей.

Ил., табл., библ.

Recenzentai: istorijos kand. *Aleksandra Gulbinskienė* ir *Albinas Deinys*

Aplanko nuotraukos E. Katino.
Nuotraukos, kurių autoriai paraše nenurodyti, imtos iš Kauno politechnikos instituto archyvo.

2102000000
M 30100—234 / M854(08)—79 49—78

© Leidykla „Mokslas“, 1979

Pratarmė

Kauno politechnikos institutas įsteigtas 1950 metų pabaigoje. 1974 metais jam suteiktas garbingas įžymaus Komunistų partijos ir Tarybų valstybės veikėjo, ilgamečio Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto pirmojo sekretoriaus, Socialistinio Darbo Didvyrio Antano Sniečkaus vardas.

Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas — tai didelė Tarybų valdžios dovana lietuvių tautai: jį įsteigus buvo įgyvendinta techniškosios inteligentijos seniai puoselėta svajonė apie atskirą aukštąją technikos mokyklą. Institutas organiškai išaugo iš anksčiau Kaune veikusių aukštųjų mokyklų. Jo pirmtakai buvo Aukštųjų kursų technikos skyrius ir Kauno universiteto techniškieji fakultetai. Šios trys aukštosios mokyklos labai susijusios, galima sakyti, yra vienos grandinės grandys: Kauno universitetas išaugo iš Aukštųjų kursų, o Politechnikos institutas yra tiesioginis universiteto įpėdinis. Todėl knygoje Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto istorija pradedama jo pirmtakų veiklos aprašymu.

Kauno politechnikos instituto įkūrimas yra Komunistų partijos ir Tarybų valdžios nuosekliai vykdomos krašto industrializavimo politikos rezultatas. Instituto specialistai savo ruožtu labai prisidėjo prie tolesnės liaudies ūkio, mokslo ir technikos pažangos. Iki 1978 metų institute paruošta 32 028 inžinieriai, 35 jo darbuotojai apgynė mokslo daktarų, 759 — mokslo kandidatų disertacijas. Ūkiskaitos pagrindais atlikta mokslinių darbų už 74,3 milijono rublių, gauti autorystės liudijimai už 1658 išradimus. Institutas yra nuolatinis tarybinių parodų užsienyje ir Liaudies ūkio pasiekimų parodos dalyvis, apdovanotas 14 šios parodos diplomų, o jo darbuotojai — 16 diplomų, 19 aukso, 70 sidabro ir 202 bronzos medaliais.

Nors dabar daug inžinierių ruošia ir kitos respublikoje esančios aukštosios mokyklos, tačiau studentų ir paruoštų specialistų skaičiumi Kauno

Antano Sniečkaus politechnikos institutas ir toliau lieka pagrindinė inžinierių ruošimo įstaiga.

Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto istorija aprašyta šioje monografijoje imtinai iki 1975 metų, tik vienoje kitoje vietoje įterpta keletas svarbesnių vėliau įvykusių faktų.

Autorius nuoširdžiai dėkoja už vertingus patarimus Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto prorektoriams R. Chomskiui, Č. Jakimavičiui, J. Palaimai, partinio komiteto sekretoriui G. Bukauskui, docentams P. Aksamitui, J. Leonavičiui, Č. Mančinskui ir kitiems prisidėjusiems prie knygos paruošimo ir išleidimo.

INŽINIERIŲ RUOŠIMO RAIDA LIETUVOS AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE

1

Inžinieriai yra ta inteligentijos grupė, nuo kurios veiklos labai priklauso viso krašto ekonomika, technikos ir mokslo pažanga. Pagal valstybės socialinę santvarką iš dalies galima spręsti apie inžinierių socialinę kilmę, o pagal jų reikšmę — apie krašto ūkio vystymo specifiką, jo industrializavimo, mechanizavimo ir automatizavimo lygį. Kapitalistinėje valstybėje inžinieriai daugiausia yra kilę iš buržuazijos ir pajungti kaupti kuo didesnį pelną įmonių savininkams. Socialistinėje santvarkoje pagrindinis inžinierių uždavinys — kartu su darbininkų klase ir kolūkine valstietija kurti materialinę komunizmo bazę. Socialistiniame krašto ūkyje šalia senosios inteligentijos visas svarbiausias pozicijas palaipsniui užima naujomis sąlygomis paruošti inžinieriai — darbininkų, valstiečių ir darbo inteligentų vaikai.

Nors aukštajam mokslui Lietuvoje — keturi amžiai, tačiau seniausioje šalies aukštojoje mokykloje — Vilniaus universitete inžinieriai nebuvo ruošiami. Vienok jau XVIII amžiaus pabaigoje imta supažindinti studentus su kai kuriais technikos arba gimininga is mokslais, pavyzdžiui, taikomosios matematikos kurse — su mechanika, hidrostatika, hidraulika, fortifikacija, pirotechnika. Kaip savarankiška, artima technikai disciplina anksčiausiai pradėta dėstyti architektūra, kiek vėliau — taikomoji mechanika. 1793 m. pradėjo veikti pirmoji su technika susieta — architektūros katedra[1]. Inžinerinių disciplinų padaugėjo, kai po kelerių metų buvo įkurta taikomosios matematikos katedra, kiek vėliau pavadinta aukštosios taikomosios matematikos katedra. Jos profesoriai su pertraukomis skaitė teorinę mechaniką, mašinų mokslą, technologiją, praktinę mechaniką, kelių, tiltų ir kanalų statybą, braižomąją geometriją. Pažymėtina, kad iš kai kurių minėtų dalykų universiteto profesoriai paruošė originalių va-

[1] Vilniaus universiteto istorija 1579—1803. V., Mokslas, 1976, p. 234, 242, 285, 287.

dovėlių. Antai 1806 m. Vilniuje išleista lotynų kalba K. K. Langsdorfo knyga „Technologiniai įrengimai“. Katedroje buvo įrengtas mechaninių modelių kabinetas, kuriame būta įvairių suktuvų, skridinių, keltuvų, vandens ratų modelių, žemės ūkio padargų, staklių ir kt.[2]. Kai kurie universiteto auklėtiniai, pasitobulinę arba užbaigę mokslus užsienyje, vėliau pagarsėjo brandžia inžinerine veikla: tai knygos „Didysis artilerijos menas“ autorius K. Simonavičius, architektas L. Stuoka-Gucevičius ir kt.

Lietuvos jaunimas, neturėdamas galimybės tapti inžinieriais savo krašte, technikos mokslus studijavo daugiausia Rusijos aukštosiose mokyklose. Populiariausi buvo carinės imperijos sostinės institutai, buvę palyginti netoli nuo gimtojo krašto. Be to, matyt, traukė ir didžiulės valstybės svarbiausias to meto miestas. Peterburge (Petrograde) kelių ir tiltų statybos inžinierių diplomus gavo S. Kerbedis, A. Vilkutaitis, P. Vileišis, P. Čechavičius (Kelių inžinierių institute), J. Čiurlys, J. Gravrogkas, S. Grinkevičius, V. Mošinskis, T. Šulcas (Technologijos institute), J. Šliogeris (Elektrotechnikos institute), V. Reklaitis (Jūrų inžinierių institute), V. Verbickis (Civilinių inžinierių institute). Rygos politechnikos institutą baigė J. Šimoliūnas ir K. Vasiliauskas. Pavieniai asmenys inžinieriais tapo Maskvos matavimo institute (S. Dirmantas), Kijevo politechnikos institute (P. Jodelė), Charkovo politechnikos institute (V. Gorodeckis) ir kt. Daugelis iš minėtų asmenų vėliau savo gyvenimą paskyrė inžinierių ruošimui.

Lietuvoje inžinierius imta ruošti 1920 metais įsteigtuose Kaune Aukštuosiuose kursuose, kuriuose buvo technikos skyrius. Tačiau Aukštuosiuose kursuose nespėta paruošti nė vienos specialistų laidos, nes vietoj kursų, visuomenei reikalaujant, po dvejų metų buvo įkurtas Lietuvos universitetas. Aukštųjų kursų technikos skyriuje dėstymas buvo organizuotas pagal aukštųjų mokyklų reikalavimus ir mokymo planus. Technikos skyriuje suburti dėstytojai, gebėjusieji ruošti inžinierius, ir gausus būrys pasišventusių technikos mokslams jaunuolių, kurie toliau mokymąsi tęsė universitete.

Lietuvos universitete, kuris vėliau buvo pavadintas Vytauto Didžiojo universitetu ir pagaliau Kauno universitetu, inžinieriai ruošti iki 1950 m. pabaigos, kai universitetas buvo reorganizuotas į du savarankiškus institutus. Buržuazijos valdymo metais universitete buvo Technikos fakultetas, kurį baigė 300 inžinierių.

1940 m. atkūrus Lietuvoje Tarybų valdžią, labai trūkstant inžinierių, buvo organizuoti du fakultetai: Statybos ir Technologijos. Pokario metais atkuriant ir vystant liaudies ūkį, vis daugėjo inžinerinių specialybių

[2] Vilniaus universiteto istorija 1803—1940. V., Mokslas, 1977, p. 37—39.

ir studentų, tad techniškųjų fakultetų skaičius netrukus išaugo iki penkių. Iš jų ir sukurta pirmoji savarankiška aukštoji technikos mokykla — Kauno politechnikos institutas.

Tiesa, sumanymų steigti tokią mokyklą būta ir buržuazijai valdant, tačiau to meto sąlygomis tai tebuvo nerealios svajonės. Lietuva buvo tipiškas žemės ūkio kraštas. Didžioji gyventojų dalis gyveno kaime ir vertėsi žemės ūkiu. Pramonė buvo menka: visoje krašto ūkio produkcijoje pramoninė gamyba sudarė vos ketvirtą dalį. Nors bendroji pramonės produkcija buržuazijos valdymo metais išaugo šiek tiek daugiau kaip du kartus, tačiau tai išimtinai pasiekta vystant lengvosios ir maisto pramonės šakas, kurios perdirbdavo žemės ūkio žaliavas. Tai dar labiau pabrėžė agrarinį buržuazinės Lietuvos ekonomikos pobūdį. Pramonė, gaminusi gamybos priemones, praktiškai nebuvo vystoma. Tuo metu mašinų gamybos ir metalų apdirbimo, odų, kailių ir avalynės pramonė net gerokai smuko, nes nustojo plačių Rusijos rinkų. Ekonomikos vystymasis, žemės ūkio žaliavų ir maisto pramonės produkcijos eksportas rodo, kad Lietuva tuo metu faktiškai buvo agrarinis Vakarų Europos priedėlis. Silpnai vystoma pramonė nepajėgė įtraukti į gamybą net natūralaus gyventojų prieaugio, tad ką bekalbėti apie nuolatinę rezervinę bedarbių armiją. Todėl vis gausėjo bedarbių, intensyvėjo emigracija. Nors šiaip pramonėje ir vyko smarkus koncentravimo procesas, tačiau įmonės daugiausia buvo smulkios: vienoje įmonėje vidutiniškai dirbo 24 darbininkai[3]. Stambesnių statybų buvo palyginti mažai. Todėl ir inžinierių nedaug tereikėjo.

Realios galimybės įkurti atskirą aukštąją technikos mokyklą atsirado tik Tarybų valdžios metais, kai pradėta nuosekliai vykdyti Lietuvos Komunistų partijos politiką pertvarkant ir industrializuojant socialistiniais pagrindais respublikos liaudies ūkį.

Per pirmąjį pokario penkmetį ne tik atkurta, bet ir gerokai išvystyta hitlerinės okupacijos metais sugriauta pramonė. Sparčiai buvo rekonstruojama, mechanizuojama ir modernizuojama daugelis įmonių, statomos naujos gamyklos. Įkurtos naujos pramonės šakos. Smarkiai padidėjo, palyginus su prieškariniu laikotarpiu, elektros energijos, durpių, statybinių medžiagų, avalynės, cukraus gamyba. Sukurta staklių ir elektrotechnikos pramonė. Intensyviai buvo statoma cemento gamykla, „Baltijos“ laivų statykla, Šiaulių dviračių ir kitos gamyklos. Palyginus su 1939 m., įmonių padaugėjo 5,3 karto, darbininkų — 1,7 karto. Imtasi koncentruoti pramonę: keturiasdešimtyje procentų įmonių dirbo po 50—

[3] Meškauskas K. Tarybų Lietuvos industrializavimas. V., Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1960, p. 53—62 ir 97—112.

1000 darbininkų. Bendroji pramonės produkcija, palyginus su 1940 m., padidėjo 91%. Tai buvo pasiekta ne tik statant naujas įmones, atiduodant gamybai naujus pajėgumus, didinant darbininkų skaičių, bet ir keliant darbo našumą[4]. Nuolatos augo kapitaliniai įdėjimai į liaudies ūkio atkūrimą ir naujų įmonių bei gyvenamųjų namų statybą. Per ketvirtąjį penkmetį investuota į respublikos liaudies ūkį 1817 milijonų rublių, atstatyta ir pastatyta daugiau kaip 989 tūkstančiai kvadratinių metrų bendrojo ploto gyvenamųjų namų[5].

Vėlesniaisiais penkmečiais buvo dar sparčiau industrializuojamas respublikos liaudies ūkis — reikėjo įveikti iš buržuazijos paveldėtą pramonės atsilikimą ir sukurti materialinę gamybinę socializmo bazę. Prireikė labai daug inžinierių, todėl buvo įkurtas Kauno politechnikos institutas.

Naujoji mokykla buvo toliau sparčiai vystoma kartu su visu respublikos liaudies ūkiu. Kauno politechnikos institutas, pradėjęs veikti su penkiais fakultetais, ilgainiui tapo stambia ir svarbia specialistų ruošimo įstaiga. Dabar jame yra devyni fakultetai Kaune (Automatikos, Cheminės technologijos, Elektrotechnikos, Inžinerinės ekonomikos, Lengvosios pramonės, Mašinų gamybos, Mechanikos, Radioelektronikos, Statybos ir santechnikos), vakariniai fakultetai Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje bei neakivaizdinis skyrius[6]. Jei pirmaisiais veiklos metais institutas išleido 326 inžinierius, tai dabar kasmet paruošia maždaug po du tūkstančius specialistų. Specialybių skaičius institute per tą laiką išaugo nuo 16 iki 44. Kauno politechnikos institutas ruošiamų inžinierių skaičiumi ir specialybių nomenklatūra patenkina beveik visų respublikos pramonės šakų, ryšių, gyventojų buitinio aptarnavimo ir visuomeninio maitinimo, aukštųjų mokyklų ir mokslo įstaigų poreikius. Be to, institute ruošiami inžinieriai santechnikai, statybininkai technologai, o vakariniuose skyriuose — pramoninės ir civilinės statybos inžinieriai statybinei industrijai ir komunaliniam ūkiui.

Labai išaugus statyboms ir autotransportui, 1969 m. iš Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialo sukurta antra specializuota aukštoji technikos mokykla — Vilniaus inžinerinis statybos institutas. Jame sutelktos beveik visos statybininkų ir transportininkų specialybės. Kadangi respublikos sostinėje sukoncentruota mašinų gamybos ir radiotechnikos

[4] Meškauskas K. Tarybų Lietuvos industrializavimas, p. 125—130.

[5] Tarybų Lietuvos dvidešimtmetis. Statistinių duomenų rinkinys. V., Valstybinė statistikos leidykla, Lietuvos skyrius, 1960, p. 227—229.

[6] 1977 m. rugsėjo 1 d. Kaune įsteigtas dešimtasis — Skaičiavimo technikos fakultetas, o uostamiestyje esantis instituto padalinys pavadintas Klaipėdos fakultetu, nes ten dabar yra ir dieninis skyrius.

pramonė, tai šio instituto vakariniuose skyriuose yra ir mašinų gamybos technologijos, metalo pjovimo staklių ir įrankių, radijo aparatūros konstravimo ir gamybos technologijos, elektros pavarų ir gamybos įrenginių automatizavimo specialybės. Vilniaus inžineriniame statybos institute dabar yra 6 fakultetai (Architektūros, Statybos, Statybos ekonomikos, Miestų statybos, Mechaninės technologijos, Automatizacijos) ir neakivaizdinis skyrius, ruošiami 13 specialybių inžinieriai.

Darbo raudonosios vėliavos ordino Vilniaus valstybiniame V. Kapsuko universitete geologijos specialybės absolventams šiuo metu taip pat suteikiama inžinierių kvalifikacija. Ekonomikoje pradėjus plačiau taikyti matematinio programavimo metodus ir skaičiavimo mašinas, nuo 1967 m. universitete imta ruošti ekonominės informacijos mechanizuoto apdorojimo organizavimo inžinierius. 1976 m. sausio 1 d. tose dviejose inžinerinėse specialybėse buvo 5,1% visų universiteto dieninio skyriaus studentų.

Pokario metais pradėjus socialistiniais pagrindais pertvarkyti ir mechanizuoti respublikos žemės ūkį, 1946 m. Lietuvos žemės ūkio akademijoje imta ruošti žemės ūkio mechanizavimo inžinierius. Plečiant laukų kultūrinimo ir melioravimo darbus, akademijoje nuo tų pačių metų pradėta ruošti hidromelioracijos ir žemėtvarkos inžinierius. Nemažai inžinierių reikia respublikos miškų ūkiui ir pramonei, todėl 1949 m. iš Vilniaus universiteto perkelta į Lietuvos žemės ūkio akademiją miškų ūkio inžinierių specialybė. Intensyviai elektrifikuojant žemės ūkio gamybą ir kaimo žmonių buitį, nuo 1962 m. prireikė steigti akademijoje žemės ūkio elektrifikavimo specialybę. Dabar Darbo raudonosios vėliavos ordino Lietuvos žemės ūkio akademijoje iš šešių fakultetų keturi yra inžineriniai: Žemės ūkio mechanizavimo, Hidromelioracijos ir žemėtvarkos, Miškų ūkio ir Žemės ūkio elektrifikavimo fakultetai. 1976 m. sausio 1 d. techninių specialybių dieniniame skyriuje buvo 61,7%, o neakivaizdiniame skyriuje — 41,4% visų akademijos studentų.

Kol respublikos žemės ūkio įmonėse daugiausia buvo palyginti nedidelių gyvulininkystės fermų, tol joms vadovauti užteko diplomuotų zootechnikų, kuriuos ruošė Lietuvos veterinarijos akademija. IX penkmetyje pradėjus statyti stambius gyvulininkystės kompleksus, kuriuose yra daugybė įvairių mechanizmų, elektros ir automatikos įrengimų, vadovaujantiems darbuotojams reikia nemažai inžinerijos žinių. Todėl Lietuvos veterinarijos akademijoje nuo 1973 m. vietoj diplomuotų zootechnikų pradėta ruošti zooinžinierius. Šios specialybės 1976 m. sausio 1 d. mokėsi 45,5% visų stacionaro ir 69% neakivaizdinio skyriaus studentų. Nuo tų pat metų vienas iš dviejų Lietuvos veterinarijos akademijos fakultetų vadinamas Zooinžinerijos fakultetu.

1 lentelėje ir diagramoje matyti, kad pokario metais Lietuvoje paruošta 37 893 inžinieriai. Daugiausia (73,45%) inžinierių išleido Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas. Taigi pagal paruoštų specialistų ir techniškuosius mokslus studijuojančiųjų skaičių institutas yra pagrindinė respublikos inžinerinių kadrų ruošimo kalvė.

Apie inžinierių skaičiaus augimą, jų svarbą liaudies ūkyje galima spręsti iš 2 lentelėje pateiktų duomenų. Palyginus abi lenteles, matyti, kad liaudies ūkyje 1975 m. dirbo daugiau inžinierių, negu jų buvo paruošta Lietuvoje pokario laikotarpiu imtinai iki tų metų. Tai galima

1 lentelė. **Inžinierių ruošimas Lietuvos aukštosiose mokyklose pokario metais**

Metai	Kauno universitetas	Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas	Lietuvos žemės ūkio akademija	Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas	Vilniaus inžinerinis statybos institutas	Iš viso
1945	9	—	—	—	—	9
1946	27	—	—	1	—	28
1947	42	—	—	—	—	42
1948	52	—	—	—	—	52
1949	91	—	—	1	—	92
1950	164	—	36	2	—	202
1951	—	326	71	3	—	400
1952	—	354	104	7	—	465
1953	—	325	127	18	—	470
1954	—	334	151	19	—	504
1955	—	311	186	22	—	519
1956	—	531	217	27	—	775
1957	—	560	209	25	—	794
1958	—	608	228	24	—	860
1959	—	749	258	26	—	1033
1960	—	773	216	—	—	989
1961	—	640	147	11	—	798
1962	—	726	155	18	—	899
1963	—	697	158	14	—	869
1964	—	757	140	30	—	927
1965	—	1256	165	—	—	1421
1966	—	1164	110	7	—	1281
1967	—	2194	93	5	—	2292
1968	—	1892	118	21	—	2031
1969	—	2170	242	31	—	2443
1970	—	1652	296	31	586	2565
1971	—	1946	308	22	527	2803
1972	—	1864	293	52	620	2829
1973	—	2062	279	53	719	3113
1974	—	1964	286	71	819	3140
1975	—	1978	322	68	880	3248
Iš viso	385	27833	4915	609	4151	37893

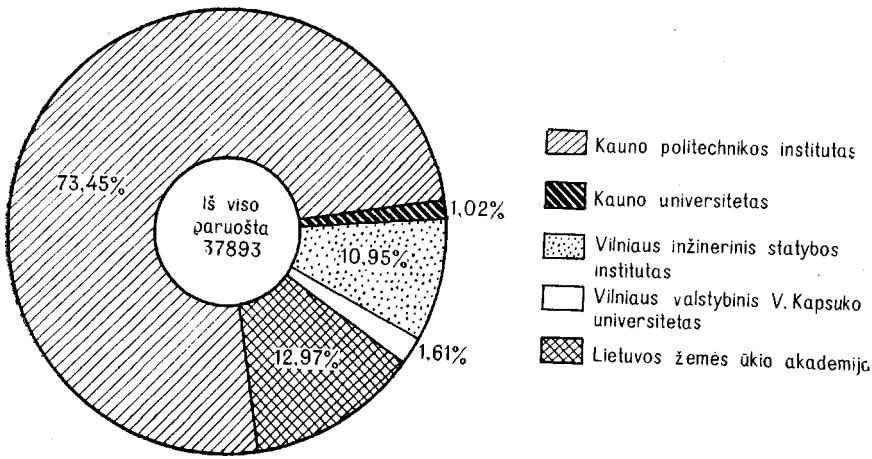

Inžinierių ruošimas Lietuvos aukštosiose mokyklose 1945—1975 metais

paaiškinti tuo, kad dar dirba dalis prieškarinio Kauno universiteto techniškųjų fakultetų absolventų arba baigusių aukštąją mokyklą iki respublikos išvadavimo iš hitlerinės okupacijos. Antra vertus, nors respublikos aukštosiose mokyklose yra daug inžinerinių specialybių, bet jos neapima visų technikos sričių. Pavyzdžiui, poligrafijos mašinų, poligrafijos gamybos technologijos, radijo ryšio ir transliavimo, celiuliozės ir popieriaus gamybos mašinų ir aparatų, žuvų produktų technologijos, grūdų perdirbimo ir saugojimo technologijos, metalo apdirbimo spaudimo būdu mašinų ir technologijos, vandens kelių ir uostų hidrotechninės statybos, vandens transporto ekonomikos ir organizavimo, daugelio jūrų transporto specialybių respublikai tereikia po keletą inžinierių kasmet, taigi nėra prasmės jų ruošti vietoje. Todėl Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas ir Vilniaus inžinerinis statybos institutas atrenka kandidatus, norinčius studijuoti tų specialybių, ir siunčia juos į kitų respublikų aukštąsias mokyklas, kurias užbaigę jie grįžta dirbti į Lietuvą. Respublikos aukštosios mokyklos keliasdešimt studentų yra nusiuntusios ir kasmet siunčia tęsti studijų į socialistines valstybes (VDR, Bulgariją, Lenkiją, Vengriją, Čekoslovakiją). Keliolika jų jau grįžo su inžinierių diplomais. Yra žinybų, kurioms specialistai ruošiami centralizuotai, pavyzdžiui, geležinkelių transportui. Statant naujas įmones ir vykstant natūraliai migracijai, inžinierių gretas papildo specialistai, baigę kitų respublikų aukštąsias mokyklas.

2 lentelė. **Darbininkų, tarnautojų ir inžinierių skaičiaus kitimo dinamika**

Rodiklio pavadinimas	Metai							
	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975
Darbininkų ir tarnautojų skaičiaus liaudies ūkyje lyginamasis augimas	100	105	189	264	377	520	651	740
Inžinierių skaičiaus lyginamasis kitimas	100	—	72	156	384	584	1000	1576
Pramonės produkcijos didėjimas	100	—	191	493	1030	1791	3117	4640
Darbininkų ir tarnautojų skaičius liaudies ūkyje (tūkst.)	179	189	339	473	674	931	1166	1375
Inžinierių skaičius (tūkst.)	2,5	—	1,8	3,9	9,1	14,6	25,0	39,4
Inžinierių skaičius, tenkantis 10 000 darbininkų ir tarnautojų	140	—	53	83	135	157	214	297

P a s t a b a. Lentelė sudaryta iš duomenų, paskelbtų knygose „Lietuvos TSR ekonomika ir kultūra 1974 metais“ (V., Mintis, 1975, p. 79 ir 300) ir „Lietuvos TSR ekonomika ir kultūra 1975 metais“ (V., Mintis, 1976, p. 21, 190 ir 197).

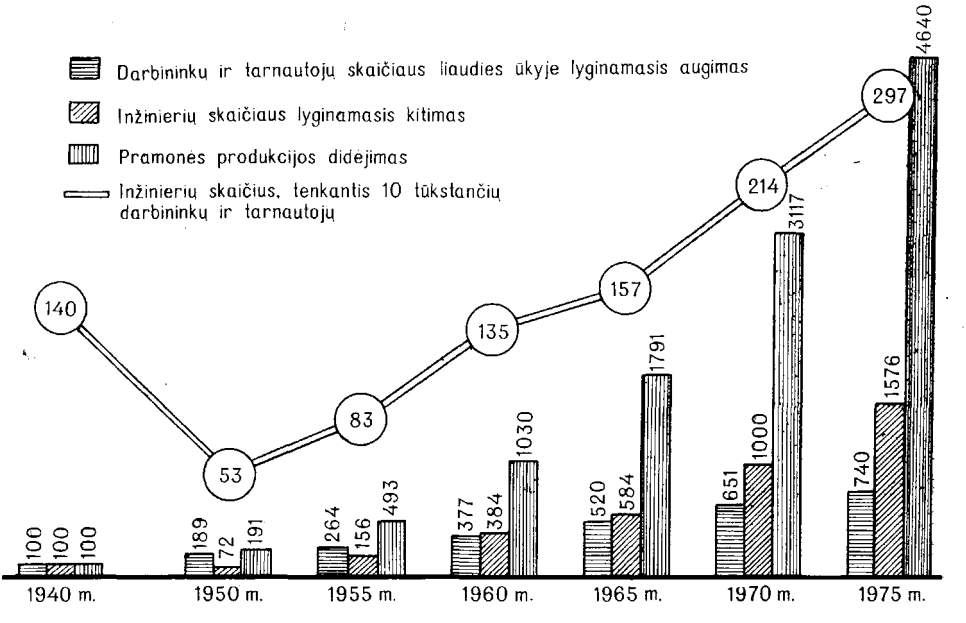

Darbininkų, tarnautojų ir inžinierių skaičiaus liaudies ūkyje kitimo bei pramonės produkcijos didėjimo dinamika

Palyginus bendrojo darbininkų, tarnautojų ir inžinierių skaičiaus bei pramonės produkcijos kitimo dinamiką (žr. diagramą), galima daryti išvadą, kad inžinierių skaičius iki 1960 m. didėjo lėčiau negu bendrasis darbininkų ir tarnautojų skaičius, bet vėliau smarkiai jį pranoko. Pramonės produkcijos didėjimo tempai jau 1950 m. viršijo darbininkų ir tarnautojų skaičiaus augimo tempus, o inžinierių skaičiaus augimą — dar anksčiau. Ir toliau pramonės produkcija augo daug sparčiau, negu darbininkų ir tarnautojų bei inžinierių skaičius: 1975 m., palyginus su 1940 m., pramonės produkcija išaugo 46 kartus, bendrasis darbininkų ir tarnautojų skaičius — daugiau kaip 7 kartus, inžinierių skaičius — 15,8 karto. Tiesiogiai lyginti tų skaičių, žinoma, negalima, nes darbininkai, tarnautojai ir inžinieriai dirba ne tik pramonėje. Todėl faktiškasis pramonės produkcijos didėjimo tempų ir darbininkų, tarnautojų bei inžinierių, dirbančių pramonėje, skaičiaus augimo tempų nesutapimas yra dar didesnis. Iš 2 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad iki 1955 m., daugėjant darbininkų ir kitų darbuotojų, pramoninė gamyba vystėsi ekstensyviai, o po to, didėjant darbo našumui, pradėjo vystytis labai intensyviai. Gamybos ugdymui, be darbininkų gausėjimo, jų kvalifikacijos gerėjimo, technologinių procesų mechanizavimo ir automatizavimo, labai svarbu, kad gausėtų inžinierių ir gerėtų jų kvalifikacija. Apie krašto techninį lygį galima iš dalies spręsti pagal inžinierių skaičių, tenkantį 10 000 darbininkų ir tarnautojų. Šis rodiklis pokario laikotarpiu, palyginus su 1940 m., iš pradžių sumažėjo, nes iš viso buvo sumažėję inžinierių respublikos liaudies ūkyje. Iki 1960 m. jis vis dar nesiekė prieškarinio lygio dėl spartesnio darbininkų ir tarnautojų gausėjimo. Po to šis rodiklis prašoko prieškarinį ir 1975 metais 10 000 darbininkų ir tarnautojų teko 297 inžinieriai. Nors tai gana įspūdingas skaičius, bet reikia pabrėžti, kad pagal tą rodiklį mūsų respublika vis dar žymiai atsilieka nuo sąjunginio vidurkio: Tarybų Sąjungoje jis 1965 m. buvo lygus 212, 1970 m.— 274, 1975 m.— 360[7].

Taigi Tarybų Lietuvoje 10 000 darbininkų ir tarnautojų tenka 1,21 karto mažiau inžinierių, negu iš viso Tarybų Sąjungoje; be to, šis skirtumas per lėtai mažėja. Todėl ir toliau reikia plėsti inžinierių ruošimą. Tai atitinka ir liaudies ūkio poreikius.

Kiek inžinierių gali būti paruošta Lietuvoje artimiausiu metu, galima spręsti iš 3 lentelės, kurioje matyti, kiek studentų respublikos aukštosiose mokyklose studijavo inžinerinius mokslus 1976 m. sausio 1 d.

TSKP XXV suvažiavimas, nurodęs tolesnę mūsų visuomenės vystymo programą, pabrėžė, kad svarbiausias aukštųjų mokyklų uždavinys yra to-

[7] Народное хозяйство СССР в 1975 г. М., Статистика, 1976, с. 156, 532.

3 lentelė. **Inžinerines specialybes studijavusių skaičius 1976 m. sausio 1 d.**

Studentų skaičius	Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institute	Vilniaus inžineriniame statybos institute	Lietuvos žemės ūkio akademijoje	Lietuvos veterinarijos akademijoje	Vilniaus valstybiniame V. Kapsuko universitete	Iš viso
Stacionare	8190	3724	1925	420	410	14669
Vakariniuose skyriuose	4843	1947	—	—	—	6790
Neakivaizdiniuose skyriuose	1352	542	1310	459	—	3663
Iš viso	14385	6213	3235	879	410	25122

liau kelti specialistų rengimo ir idėjinio politinio auklėjimo lygį[8]. Respublikos aukštosios mokyklos turės visapusiškai tobulinti pedagoginį, metodinį, auklėjamąjį, mokslinį ir organizacinį darbą, kad nuolatos gerėtų inžinierių ruošimo kokybė.

[8] Pagrindinės TSRS liaudies ūkio vystymo kryptys 1976—1980 metams.— Tiesa, 1976.III.7, Nr. 56(10063).

AUKŠTIEJI KURSAI KAUNE

2

2.1. Įsteigimas ir veikla

Po Pirmojo pasaulinio karo buržuazinei Lenkijai okupavus Vilnių, Lietuva liko be universitetinio miesto ir be aukštosios mokyklos. Administracijos ir kultūros centras persikėlė į Kauną. Pažangioji to meto inteligentija suprato, kad kultūringa tauta negali apsieiti be aukštosios mokyklos, todėl įvairiomis progomis kėlė jos steigimo reikalą. Nekalbant jau apie straipsnius, kuriuos rašė spaudoje visuomenės veikėjai ir studijuoti norėję asmenys, 1919 m. rudenį grupė kultūros darbuotojų įteikė buržuazinei vyriausybei argumentuotą memorandumą dėl aukštosios mokyklos steigimo. Memorandumo autorius, tuometinis Kauno komercinės mokyklos direktorius Z. Žemaitis pateikė ir įdomių samprotavimų apie steigtiną aukštąją mokyklą: „Savaime suprantama, kad mūsų aukštoji mokykla turi tyrinėti mūsų kalbą, mūsų tautos praeitį, kultūrą, buvusias institucijas ir t. t. Vadinasi, ji turi būti universitetas, ji turi tęsti gerąsias (nebajoriškas) tradicijas Vilniaus senojo universiteto, kurį užgniaužė Mikalojaus I-ojo valdžia. Bet mes negalime gyventi vien tik praeitimi ir dvasiniais reikalais. Mums turi pirmoje eilėje rūpėti Lietuvos ateitis ir jos žmonių realiniai reikalai: kiek galima plačiau išvystyti liaudies švietimą, kiek galima aukščiau kelti žemės ūkį, pramonę, mokslą ir pan. Todėl steigiamasis universitetas turi pats tyrinėti visus tuos gyvybinius krašto reikalus ir ruošti jaunimą jiems aprūpinti“[1]. Buržuazinė vyriausybė atmetė pasiūlymą ne vien dėl sunkios politinės ir finansinės padėties, bet ir dėl to, jog laikėsi nuomonės, kad Lietuvai, anot tuometinio švietimo ministro, pirmiausia reikia ne inteligentų, bet „gerų gaspadorių“[2].

Nepaisydami valdančiųjų sluoksnių neigiamos pažiūros, universiteto steigimo iniciatoriai ryžosi įkurti Kaune aukštąją mokyklą visuomeni-

[1] Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune. V., Mintis, 1967, p. 37.
[2] Ibid., p. 8.

niais pagrindais. Jau kiek anksčiau įvairių sričių atstovų buvo siūloma steigti specializuotus aukštuosius kursus. Taip buvo manyta atidaryti ir aukštuosius technikos kursus[3]. Kauno medicinos draugija savo ruožtu nutarė organizuoti gydytojams ruošti kursus, kuriuose galėtų mokytis anksčiau įvairiose mokyklose studijavę, bet jų nebaigę medikai: kursai buvo įsteigti 1919 m. spalio 15 d.[4].

Grupė kultūros veikėjų ėmėsi iniciatyvos kurti universalesnius — universitetinius kursus[5] (jie vėliau buvo pavadinti Aukštaisiais kursais). Išaiškinti norintys studijuoti asmenys, sušaukta keletas visuomenės atstovų pasitarimų. 1919 m. spalio 8 d. pasitarime[6] nutarta būsimuosius kursus steigti iš 6 skyrių. Išrinkta organizacinė komisija, kuriai pavesta artimiausiu laiku organizuoti tuos skyrius, paruošti įstatus ir atlikti kitus parengiamuosius darbus. Kiek vėliau buvo sudaryti branduoliai skyriams organizuoti: humanitariniam skyriui — J. Vabalas-Gudaitis, E. Volteris ir J. Eretas; juridiniam skyriui — A. Janulaitis, V. Mačys ir O. Bichleris; matematikos ir fizikos skyriui — Z. Žemaitis, P. Mašiotas ir K. Šakenis; gamtos skyriui — T. Ivanauskas, P. Matulionis ir L. Vailionis; medicinos skyriui — M. Nasvytis, J. Staugaitis ir J. Alekna; technikos skyriui — K. Vasiliauskas, J. Mašiotas ir J. Šimoliūnas. Buržuazinei vyriausybei atsisakius šiuos kursus padaryti valstybine įstaiga, 1919 m. gruodžio mėn. buvo organizuota Aukštųjų mokslų draugija, kurios tarybos pirmininku išrinktas P. Matulionis[7]. Draugija turėjo tikslą skleisti ir remti aukštuosius mokslus, bet pirmiausia — išlaikyti steigiamus Aukštuosius kursus.

Aukštųjų mokslų draugija parengė Aukštųjų kursų įstatus[8]. Juose aptarta kursų tikslas, tipas, skyriai, klausytojai, lektoriai ir praktikos darbų vadovai, kursų valdyba, lėšos ir revizijos komisija. Įstatuose nurodyta, kad „Aukštieji kursai yra mokslo ir mokymo įstaiga: jie daro mokslo tyrinėjimus ir suteikia įvairių specialybių aukštojo mokslo žinių". Numatyti šeši anksčiau minėti skyriai, tik šiek tiek pakeisti kai kurių skyrių pavadinimai: humanitarinis skyrius įstatuose vadinamas humanitarinių mokslų skyriumi, o juridinis — teisių skyriumi. Gamtos skyriuje numatyta agronomijos, o medicinos skyriuje — veterinarijos sekcija. Įstatuose pasakyta, kad kursuose „dėstomi sistemingai ir mokslingai dalykai, einami atitinkamuose aukštųjų mokyklų fakultetuose arba skyriuose". Bu-

[3] Lietuva, 1919.VIII.8, Nr. 186; 1919.IX.23, Nr. 203.
[4] Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune, p. 44.
[5] Lietuva, 1919.X.6, Nr. 220.
[6] Lietuva, 1919.X.16, Nr. 229.
[7] Lietuviškoji enciklopedija, t. 2. Kaunas, Spaudos fondas, 1934, p. 229.
[8] Pirmoji aukštoji Lietuvos mokykla Aukštieji kursai. Kaunas, 1920, p. 16. Šios brošiūros pavadinimas nėra tikslus, nes iš tikrųjų pirmoji Lietuvos aukštoji mokykla yra Vilniaus universitetas, įsteigtas 1579 m.

vo numatyta prie Aukštųjų kursų steigti bibliotekas, kabinetus, laboratorijas, tyrimų stotis, klinikas, muziejus, dirbtuves, leisti mokslo darbus. Taigi Aukštųjų kursų organizatorių užmojai iš tikrųjų buvo labai platūs ir atitiko aukštųjų mokyklų reikalavimus. Pagal įstatus klausytojai galėjo būti dviejų kategorijų: tikrieji ir laisvieji. Pastarieji nuo pirmųjų skyrėsi tuo, kad buvo nebaigę vidurinės mokyklos. Laisvieji klausytojai, pateikę brandos atestatus, galėjo tapti tikraisiais. Klausytojams, išlaikiusiems komisijoje, kurioje dalyvautų ir valdžios atstovai, atitinkamus egzaminus, buvo numatyta suteikti tokias pat teises, kaip ir baigusiems kitų aukštųjų mokyklų panašius fakultetus arba skyrius. Kursų lektoriais galėjo būti aukštųjų mokyklų profesoriai, docentai, privatdocentai ir laborantai, asmenys, baigę aukštąjį mokslą ir darbavęsi savo profesijos mokslo srityje, taip pat asmenys, pasireiškę mokslo darbais. Kiekvieno skyriaus lektorius ir praktikos darbų vadovus iš pradžių turėjo parinkti kuo gausesnis tos srities mokslininkų susirinkimas. Įsteigus kursus ir prasidėjus mokslui, lektorius konkurso keliu ir slaptu balsavimu parinkdavo skyriaus taryba, kurios sprendimą turėdavo tvirtinti Aukštųjų kursų taryba. Kursų ir skyrių tarybą sudarė lektoriai, pagalbinių įstaigų atstovai, o sprendžiant mokymo reikalus, ir klausytojų atstovai. Į Aukštųjų kursų tarybą dar įėjo trys Aukštųjų mokslų draugijos atstovai.

Studijoms pradėjo ruoštis būsimieji klausytojai: jie sudarė Aukštųjų kursų laikinąją klausytojų komisiją, organizavo kursus matematikos ir fizikos gimnazijos programai pakartoti.

Aukštieji kursai buvo iškilmingai atidaryti 1920 m. sausio 27 d. Taigi toji diena ir laikoma aukštojo mokslo Kaune pradžia. Prie kursų prisidėjo dar ir Kauno medicinos draugijos Aukštieji kursai gydytojams ruošti. Pirmuoju Aukštųjų kursų vadovu išrinktas Z. Žemaitis, o antraisiais metais — J. Vabalas-Gudaitis.

Kursai, pradėję darbą su 20 lektorių, baigė su 48 lektoriais[9]. Lektoriais buvo pakviesti asmenys, anksčiau įvairiais titulais dėstę Rusijos aukštosiose mokyklose. Kadangi tokių asmenų buvo palyginti nedaug, tai kai kurias disciplinas skaitė buvę gimnazijų ir specialiųjų mokyklų mokytojai bei praktikai. Aukštųjų kursų dėstytojai dirbo laisvalaikiu už valandinį atlyginimą.

Kursus pradėjo lankyti 522 klausytojai, iš kurių tik 244 buvo tikrieji, turėję brandos atestatus. Humanitarinių mokslų skyriuje (vadovas E. Volteris) buvo 111 klausytojų, teisės (vadovas A. Janulaitis) — 88, matematikos ir fizikos (vadovas Z. Žemaitis) — 20, gamtos (vadovas T. Ivanauskas) — 66, medicinos (vadovas M. Nasvytis, vėliau P. Avižonis) — 159

[9] Lietuviškoji enciklopedija, t. 2, p. 229.

ir technikos (vadovas J. Šimoliūnas) — 78 klausytojai. Aukštųjų kursų veiklos pabaigoje buvo 436 tikrieji klausytojai, iš kurių tik 135 pernykščiai[10]. Mažoji Aukštųjų kursų taryba, sudaryta iš kursų vadovo, jo padėjėjo, tarybos sekretoriaus ir skyrių vadovų, dalyvaujant klausytojų atstovams, ne kartą nagrinėjo, kodėl mažėja klausytojų. Paaiškėjo, kad kai kuriuose skyriuose blogai parengti mokymo planai, nebūdavo praktinių užsiėmimų, stigo vadovėlių, klausytojai per daug užimti savo darbovietėse, dalis klausytojų neįstengdavo laiku sumokėti mokslapinigių ir kt. Kai kurie klausytojų atstovai pagrindine mažėjimo priežastimi laikė tai, kad studentai nesą tikri, ar kursai taps universitetu, ar kursuose išlaikyti egzaminai bus užskaityti bet kurioje kitoje aukštojoje mokykloje[11].

Aukštieji kursai susidūrė su didelėmis finansinėmis kliūtimis. Mokslapinigiai ir Aukštųjų mokslų draugijos nario mokesčiai tebuvo maža dalis lėšų, kurių reikėjo kursams išlaikyti ir įrengimams bei knygoms įsigyti. Pradines kursų lėšas sudarė banko paskola, kurią savo atsakomybe paėmė kursų vadovai. Vėliau aukomis padėjo Amerikos lietuviai, buvo organizuota speciali loterija, kuri turėjo duoti apie 400 000 auksinų[12]. Nežiūrint Aukštųjų kursų vadovų didžiulių pastangų, taryba, baigiantis pirmajam semestrui, buvo priversta konstatuoti, kad „padėtis yra labai varginga, semestras praeina, mokslo gi kursas gresia būti neišeitas“[13]. Aukštųjų kursų vadovybės ir visuomenės spaudžiama, tam tikrų subsidijų pagaliau paskyrė ir vyriausybė.

Aukštieji kursai iš pradžių neturėjo savo patalpų. Paskaitos vykdavo Seimo rūmuose, gimnazijose, Pašto ir telegrafo valdybos bei kitose nepritaikytose patalpose, laboratorijų nebuvo. Geresnė šiuo atžvilgiu būklė buvo gamtos skyriaus, kuris naudojosi Gamtos tyrimo stoties patalpomis ir laboratorijomis, nes stoties darbuotojai dėstė Aukštuosiuose kursuose. Vėliau kursams buvo išrūpintas nedidelis pastatas, kuriame įrengtas medicinos skyriaus anatomikumas (jo vietoje dabar stovi Kauno medicinos instituto rūmai), ir buvusios komercinės mokyklos pastatas (jame šiuo metu yra Kauno politechnikos instituto pirmieji rūmai)[14].

Aukštieji kursai veikė kiek ilgiau kaip dvejus metus, kol iš jų buvo įkurtas universitetas.

[10] LTSR centrinis valstybinis archyvas (toliau CVA), f. 631, ap. 12, b. 37, l. 15.
[11] Ibid., p. 34, l. 14.
[12] Ibid., b. 280, l. 38.
[13] Ibid., b. 34, l. 8.
[14] Lietuviškoji enciklopedija, t. 2, p. 230.

2.2. Aukštųjų kursų technikos skyrius

Dar prieš pradedant organizuoti Aukštuosius kursus su įvairaus profilio skyriais, spaudoje kelta mintis steigti specializuotus aukštuosius technikos kursus. Šio sumanymo iniciatoriai rašė: „Mūsų (t. y. ėjusių ar besirengiančių eiti mokslą technikos srityje) padėtis yra tuo ypatinga, jog veikiai negalima tikėtis sulaukti gerai aprūpintos techninės mokyklos Lietuvoj... Taigi reikia šiaip ar taip pasirūpinti, kad galėtum mokytis technikos srity: tas rūpesnis mūsų pačių pareiga. Reiktų organizuoti tam tikri kursai. Tuose kursuose eitume aukštąjį technikos mokslą. Kursų programos, iš vienos pusės, nebus gal tokios plačios, kad apimtų visą kurią nors technikos sritį, o iš antrosios pusės, neturėtų būti taikomos išlavinti siauriems specialistams. Žodžiu sakant, kursai turės duoti aukštojo technikos mokslo žinių, kiek tai bus galima prie šio meto apystovų“[15].

Pradėjus organizuoti universalius Aukštuosius kursus, kuriuos iš pradžių buvo manyta vadinti universitetiniais kursais, o vieną iš 6 skyrių — technikos skyriumi, specializuotų technikos kursų atsisakyta. Steigiant bendruosius kursus, tikėtasi, jog būsią lengviau apsirūpinti patalpomis, taupyti lėšas (kai kurios laboratorijos ir kabinetai galėsią aptarnauti keletą skyrių), sutelkti dėstytojus ir bendromis pastangomis įkurti aukštąją mokyklą.

Aukštųjų kursų technikos skyriaus vedėju[16] buvo paskirtas Jonas Šimoliūnas, 1909 m. baigęs Rygos politechnikos institutą, diplomuotas statybos inžinierius. Jis keletą kartų buvo išvykęs pasitobulinti į užsienį, kur studijavo gelžbetonio taikymą statybose. Kurį laiką dirbo prie Ventos—Dubysos—Nemuno—Augustavo kanalo—Vislos vandens kelio tyrinėjimo, Vindavos (Ventspilio) uosto statybos. Iki Pirmojo pasaulinio karo ir jo metu J. Šimoliūnas dirbo Suomijoje, civilinėje ir kelių statyboje. Grįžęs į Lietuvą, buvo Plentų ir vandens kelių valdybos direktorius. Aukštuosiuose kursuose jis dar skaitė statybos discipliną ir vadovavo trobesių detalių praktikos darbams.

2.2.1. Mokymo planas ir dėstytojai

Mokslas technikos skyriuje turėjo trukti ketverius metus, po to klausytojai ne mažiau kaip metus turėjo dirbti pagal specialybę. Skyriuje dėstytos disciplinos nurodytos 4 lentelėje[17].

[15] Lietuva, 1919.VIII.26, Nr. 186.
[16] CVA, f. 631, ap. 12, b. 37, l. 116.
[17] Ibid., l. 115.

Pirmųjų mokslo metų pirmajame semestre buvo atliekami darbai siaurųjų geležinkelių dirbtuvėse, bet antraisiais metais jų atsisakyta. Žinoma, tai reikėtų vertinti neigiamai.

Išnagrinėjus technikos skyriaus mokymo planus, galima daryti išvadą, kad Aukštieji kursai buvo numatę ruošti plataus profilio specialistus. Nežiūrint to, kokioje technikos srityje skyriaus absolventams tektų dirbti,

4 lentelė. **Aukštųjų kursų technikos skyriaus mokymo planas**

Dalykai	Savaitės valandos			
	1920 m.	1921 m.		
	I semestras	II semestras	III semestras	I semestras
Analizinė geometrija	2	2	—	2
Braižomoji geometrija	3	3	—	3
Diferencialų skaičiuotė	2	2	—	4
Integralų skaičiuotė	—	—	4	—
Fizika	4	4	4	4
Neorganinė chemija	4	4	3	4
Organinė chemija	—	—	2	—
Mechanika	4	—	4	5
Medžiagų atsparumas	—	4	2	—
Geodezija	—	—	2	2
Statybos medžiagų technologija	—	—	2	—
Statyba	—	—	2	—
Trobesių detalių projektavimas	—	—	3	—
Architektūros formos	—	—	2	—
Techninė braižyba	—	2	—	2
Paišyba	3	4	—	4
Darbai dirbtuvėse	3	—	—	—
Iš viso	25	25	30	30

jau nuo pirmųjų kursų jie turėjo gana plačiai studijuoti statybines disciplinas. Per dvejus technikos skyriaus darbo metus buvo dėstomos beveik visos bendrosios mokslinės ir techninės disciplinos, kurios ir dabar dėstomos pirmuosiuose aukštųjų technikos mokyklų kursuose. Vyresniuosiuose kursuose buvo numatyta dar dėstyti hidromechaniką, aeromechaniką, mechaninę šilumos teoriją, magnetizmą ir elektrą, geologiją, mašinų įrengimą, inžineriją, politinę ekonomiją, profesinę higieną, pramonės įstaigų organizavimą ir vedimą, buhalteriją[18].

Pirmieji technikos skyriaus dėstytojai[19] buvo asmenys, anksčiau dirbę vidurinėse mokyklose ar gamyboje.

[18] Pirmoji aukštoji Lietuvos mokykla Aukštieji kursai, p. 25.

[19] CVA, f. 631, ap. 12, b. 37, l. 113.

Diferencialų ir integralų skaičiuotę dėstė vienas iš aktyviausių aukštosios mokyklos steigimo Kaune iniciatorių ir pirmasis Aukštųjų kursų vadovas Zigmas Žemaitis. Jis 1908 m. baigė Odesos universiteto matematikos skyrių, dėstė matematiką Vilniaus gimnazijose, Voronežo lietuvių gimnazijoje, vėliau organizavo vidurinę mokyklą Švenčionyse ir jai vadovavo. Dalyvavo Lietuvių mokslo draugijos veikloje Vilniuje.

Braižomąją geometriją (pirmaisiais metais) ir techninę braižybą dėstė inž. Jurgis Čiurlys.

Iš pradžių mechaniką, o vėliau techninę braižybą ir medžiagų atsparumą dėstė inž. Kazimieras Vasiliauskas.

Fiziką ir chemiją (pirmąjį semestrą) dėstė Vincas Čepinskis. Tai pirmasis technikos skyriaus dėstytojas, anksčiau dirbęs aukštojoje mokykloje ir turėjęs tam tikro mokslinio darbo patyrimo, išspausdinęs keletą straipsnių Rusijos ir Vokietijos mokslo žurnaluose.

Analizinę geometriją iš pradžių skaitė Bernardas Kodatis, piešimo praktikos darbus vedė inž. Valerijonas Verbickis, o darbams įmonės dirbtuvėse vadovavo Siaurųjų geležinkelių valdybos viršininkas Viktoras Reklaitis.

Antraisiais Aukštųjų kursų darbo metais technikos skyriaus dėstytojų kolektyvą papildė nauji darbuotojai, kurių didelė dalis jau turėjo nemažą darbo aukštosiose mokyklose patyrimą.

Braižomąją geometriją pradėjo dėstyti inž. Julijonas Gravrogkas. Jis vėliau dėstė ir analizinę geometriją.

Chemiją pradėjo skaityti Filipas Butkevičius, kuris vėliau, suskaidžius šią discipliną į dvi, skaitė neorganinę chemiją. Jis Petrogrado universitete ruošėsi profesūrai, vėliau Petrogrado medicinos institute dirbo analizinės chemijos asistentu.

Petras Juodakis dėstė organinę chemiją. Jis buvo dirbęs Petrogrado aukštųjų komercijos kursų prekių mokslo ir chemijos katedros laborantu, vėliau dešimt metų jai vadovavo.

Mechaniką antraisiais kursų darbo metais pradėjo dėstyti Platonas Jankauskas, buvęs Petrogrado kelių inžinierių instituto ordinarinis profesorius.

Statybinių medžiagų technologijos kursą skaitė Pranas Jodelė, buvęs Kijevo politechnikos instituto statybinių medžiagų technologijos katedros ekstraordinarinis profesorius.

Geodeziją dėstė Stasys Dirmantas, prieš tai kurį laiką dirbęs asistentu Tomsko politechnikos institute.

Architektūros formas dėstyti pakviestas Mykolas Songaila. Jis buvo išrinktas Petrogrado politechnikos instituto architektūros formų katedros vedėju. Be to, Petrogrado žemės ūkio kursuose, kurie vėliau pertvarkyti į Žemės ūkio akademiją, buvo žemės ūkio architektūros katedros vedėjas ir šios akademijos rektorius.

2.2.2. Klausytojai

Aukštųjų kursų organizatoriai, norėdami stojančiuosius geriau paruošti studijoms, prieš mokslo pradžią organizavo parengiamuosius kursus, kuriuose buvo dėstoma matematika ir fizika.

Į technikos skyrių per dvejus metus buvo priimti 104 tikrieji klausytojai[20]. Be jų, buvo ir laisvųjų klausytojų: pirmaisiais metais jų buvo beveik pusė (38 iš 78). Technikos skyriaus tikrųjų klausytojų pirmaisiais metais buvo apie 16%, o kursų darbo pabaigoje — 9,4% visų Aukštųjų kursų tikrųjų klausytojų[21]. Pirmajame semestre technikos skyriuje iš visų 78 klausytojų tebuvo 3 moterys (3,9%), nors šiaip moterų buvo 32% visų Aukštųjų kursų klausytojų. Tuo metu tarp technikos skyriaus klausytojų buvo 56,5% lietuvių (Aukštuosiuose kursuose — 59,6%), likusi klausytojų dalis buvo žydai ir vienas vokietis. Pagal amžių technikos skyriaus klausytojai pasiskirstė šitaip: iki 20 metų — 29,6%, iki 25 metų — 43,5%, iki 30 metų — 21,8% ir daugiau kaip 30 metų — 5,1%. Dėl įvairių priežasčių tik labai maža klausytojų dalis tęsė mokslą antraisiais metais: technikos skyriaus darbo pabaigoje iš 41 tikrojo klausytojo tik 8 buvo pernykščiai. Klausytojų sumažėjo tikriausiai dėl to, kad, buržuazinei Lenkijai užpuolus Lietuvą, kursai 1920 m. rudenį iš viso buvo nutrūkę. Be to, mokytis buvo sunku, nes mokymąsi teko derinti su tarnyba įmonėse ir įstaigose. Be abejonės, turėjo įtakos ir minėtas netikrumas, ar Aukštuosiuose kursuose išlaikytas disciplinas užskaitys bet kokia kita aukštoji mokykla.

2.2.3. Materialinė bazė

Technikos skyrius neturėjo pastovios bazės[22]. Paskaitoms ir kitiems užsiėmimams naudojosi Plentų ir vandens kelių valdybos, Pašto ir telegrafo valdybos, valstybinės gimnazijos ir karininkų klubo patalpomis. Buvo pradėta organizuoti mechanikos ir statybinių medžiagų technolo-

[20] CVA, f. 631, ap. 12, b. 37, l. 115.
[21] Ibid., l. 8 ir 15.
[22] Ibid., l. 114—115.

gijos laboratorijas. Geodezijos kabinetui įgyti reikalingiausi instrumentai. Grafiniams darbams įrengta braižykla ir piešimo salė. Demonstravimo tikslams technikos skyrius naudojosi kitiems Aukštųjų kursų skyriams priklausiusiu fizikos kabinetu ir chemijos laboratorija.

2.3. Aukštųjų kursų reikšmė

Nors Aukštieji kursai veikė vos dvejus metus, jų reikšmė Lietuvos kultūros istorijai labai didelė. Aukštieji kursai — tai pirmoji aukštoji mokykla Kaune, Kauno universiteto ir daugelio kitų respublikos aukštųjų mokyklų bei mokslo įstaigų pradžia. Aukštųjų kursų technikos skyrių reikia laikyti aukštojo technikos mokslo Lietuvoje užuomazga, nes vienintelėje iki tol veikusioje Lietuvos aukštojoje mokykloje — Vilniaus universitete inžinieriai nebuvo ruošiami. Todėl Aukštųjų kursų įsteigimo datą reikia laikyti inžinierių ruošimo Lietuvoje pradžia.

Aukštieji kursai subūrė specialistus, norinčius ir sugebančius dėstyti aukštojoje mokykloje, sudarė būsimo universiteto dėstytojų ir profesorių branduolį. Universitetas perėmė iš Aukštųjų kursų klausytojus, todėl jame iš pat pradžių pradėjo veikti ne tik pirmasis, bet ir vyresnieji kursai. Technikos skyrius sužadino jaunimo domėjimąsi technikos mokslais ir paruošė pirmuosius studentus Kauno universiteto technikos fakultetui. Aukštieji kursai perdavė universitetui du pastatus, laboratorijų ir kabinetų užuomazgas su įrengimais, knygomis ir kitokiu turtu. Todėl pirmieji universiteto žingsniai buvo lengvesni negu Aukštųjų kursų. Aukštieji kursai nulėmė ir steigiamo universiteto struktūrą: kursų skyriai buvo reorganizuoti į atitinkamus fakultetus, todėl, nepaisant kai kurių valdančiųjų sluoksnių neigiamos pažiūros į taikomuosius mokslus, Kauno universitete pagaliau buvo įkurti technikos ir kitų tiksliųjų mokslų fakultetai.

KAUNO UNIVERSITETAS

3

3.1. Universiteto įkūrimas Kaune

Aukštiesiems kursams veikiant, jų vadovybė, klausytojai, kiti visuomenės atstovai ir toliau reikalavo kurti valstybinį universitetą. Aukštųjų kursų vadovybė paruošė būsimojo universiteto statuto projektą ir 1920 m. rudenį įteikė jį Švietimo ministerijai[1]. Projekto svarstymas ministerijoje buvo ilgai vilkinamas, nes, oficialiųjų sluoksnių tvirtinimu, dėl sunkios tarptautinės ir ekonominės padėties trūko lėšų ir patalpų[2]. Tačiau svarbiausia vilkinimo priežastis buvo ta, kad tuo metu valdžiusi krikščionių demokratų partija laukė patogesnio momento įsteigti jos interesus atitinkantį universitetą. Švietimo ministerijos pakoreguoto statuto projekto svarstymas ilgai užtruko ir seime, nes įvairios buržuazinės partijos ir srovės skirtingai žiūrėjo į būsimojo universiteto struktūrą ir savivaldą. Klerikalai siekė, kad universitetas būtų katalikiškas, kad svarbiausias jame būtų teologijos fakultetas su daugybe katedrų, stengėsi pajungti savo ideologijai ir kitus fakultetus, siūlydami, pavyzdžiui, humanitarinių mokslų fakultete steigti krikščionių filosofijos ir pedagogikos skyrius. Klerikalai mėgino įjungti į statutą nurodymą, kad profesoriauti teologijos fakultete galėtų tik asmenys, gavę Lietuvos vyskupų sutikimą. Kairioji opozicija atkakliai priešinosi klerikalų užmačioms. Ypač aktyviai prieštaravo Aukštųjų kursų dėstytojas V. Čepinskis[3]. Jis įrodinėjo, kad universitetas neturi būti pajungtas katalikų interesams, kad visų fakultetų teisės ir pareigos turi būti vienodos, o mokslui sudarytos sąlygos laisvai vystytis: „klerikalai nori paimti savo globon mūsų socialinų mokslų sritį ir kadangi yra gyvi ryšiai tarp socialinių ir gamtos mokslų, tai tuo būdu tikimasi prieiti ir prie kitų fakultetų. Taip kad pagaliau pas mus pasidarys katalikiškas universitetas. Jis gali būti, bet vis dėlto turė-

[1] Steigiamojo seimo darbai, 1921.XII.7, I sesijos 147 posėdis, p. 4.

[2] Ibid., p. 2.

[3] Ibid., p. 4 ir 1921.XII.14, I sesijos 150 posėdis, p. 69.

tų būti katalikiškomis lėšomis išlaikomas, o ne viso krašto lėšomis“[4]. Užbėgant įvykiams už akių, reikia pasakyti, kad pažangiųjų jėgų pastangomis priimtame pirmajame statute universitetui buvo suteikta plati autonomija ir tik dėl seime buvusios krikdemų daugumos klerikalai gavo dideles teises.

Vykstant ilgiems ginčams, pasikeitė krašto vyriausybė. Naujoji vyriausybė, norėdama patraukti visuomenę į savo pusę[5], nelaukė debatų seime pabaigos ir 1922 m. vasario 13 d. nutarimu įsteigė Lietuvos universitetą[6]. Nutarimą, matyt, pagreitino ir tas faktas, kad švietimo ministru buvo paskirtas Aukštųjų kursų dėstytojas Petras Juodakis. Kadangi seimas dar nebuvo priėmęs universiteto statuto, vyriausybės akte remtasi buržuazinės Valstybės tarybos 1918 m. gruodžio 5 d. priimtu Vilniaus universiteto statutu (faktiškai Vilniaus universitetas tada Lietuvos buržuazinės valdžios nebuvo atkurtas).

Universitetas iškilmingai buvo atidarytas dabartiniuose Kauno politechnikos instituto pirmuosiuose rūmuose 1922 m. vasario 16 d. Pirmuoju rektoriumi buvo paskirtas tiksliųjų mokslų atstovas Jonas Šimkus[7]. Jis 1900 m. Maskvos universitete baigė chemijos specialybę, buvo chemijos ir farmacijos magistras, dirbo docentu Kazanės ir Maskvos universitetuose, tobulinosi Ženevos universitete.

Kaune įsteigto universiteto veikloje reikėtų skirti keturis laikotarpius: a) buržuazijos valdymo (1922—1940), b) pirmąjį tarybinį (1940—1941), c) hitlerinės okupacijos (1941—1944) ir d) pokarinį tarybinį (1944—1950).

3.2. Universitetas ir Technikos fakultetas buržuazijos valdymo metais (1922—1940)

3.2.1. Bendroji veikla

Remiantis Vilniaus universiteto statutu, Kaune buvo numatyti penki fakultetai: Teologijos, Socialinių mokslų, Medicinos, Gamtos ir matematikos, Technikos[8]. Tiesa, Vilniaus universiteto statute kalbama tik apie pirmuosius keturis fakultetus, Technikos fakultetas visai neminimas[9]. Netrukus (1922 m. balandžio 12 d.), seimui priėmus Lietuvos universiteto

[4] Steigiamojo seimo darbai, 1921.XII.7, I sesijos 147 posėdis, p. 7.
[5] Tėvynės balsas, 1922.II.23—24, Nr. 20.
[6] Vytauto Didžiojo universitetas. Antrųjų penkerių veikimo metų (1927.II.16—1932.XII.1) apyskaita. Kaunas, 1933, p. 492.
[7] Ibid., p. 493.
[8] Ibid., p. 494.
[9] Ibid., p. 495.

statutą[10], Socialinių mokslų fakultetas buvo suskaidytas į Humanitarinių mokslų ir Teisės fakultetus, Teologijos fakultetas pavadintas Teologijos-filosofijos, o Gamtos ir matematikos fakultetas — Matematikos-gamtos fakultetu. Nuo 1925 m. balandžio 20 d.[11] veikė dar ir Evangelikų teologijos fakultetas, kuris 1936 m. rugsėjo 1 d. dėl mažo studentų skaičiaus buvo uždarytas. Tokia universiteto struktūra liko iki Vilniaus atgavimo, kai dalis fakultetų (Humanitarinių mokslų, Teisės) iš Kauno buvo perkelta į Vilniaus universitetą.

Iš pradžių Kauno aukštoji mokykla buvo vadinama Lietuvos universitetu. Kunigaikščio Vytauto 500-ųjų mirties metinių proga 1930 m. birželio 7 d. jis buvo pavadintas Vytauto Didžiojo universitetu. Universiteto senatas prieštaravo pavadinimo keitimui, argumentuodamas tuo, kad „D. K. Vytautas nėra turėjęs jokių nuopelnų nei universitetą kuriant, nei apskritai Lietuvos mokslui, net atvirkščiai, tuo atžvilgiu galima būtų jam rimtai prikišti, kad tuo laiku, kada Jogaila kūrė Krokuvos universitetą lenkams, Vytautas nieko panašaus Lietuvai nesukūrė. Jei norima duoti universitetui kokį šefą, tai daug jam būtų artimesni ir tinkamesni vardai pirmųjų lietuvių mokslininkų — Simano Daukanto ar dr. Jono Basanavičiaus“[12].

Kaip ir visų kapitalistinių mokyklų, taip ir Lietuvos bei Vytauto Didžiojo universiteto tikslas buvo ruošti buržuazinės valstybės aparato darbuotojus, įvairių sričių ideologus, kurie padėtų eksploatuoti darbo žmones ir pateisinti bei maskuoti savanaudiškus buržuazijos siekius. Valdantys sluoksniai stengėsi, kad universitete paruošti specialistai taptų kapitalistinės santvarkos ramsčiais[13]. Tam tikslui buržuazija panaudojo mokymo procesą, studentų organizacijas, įvairiausiais būdais trukdė patekti į aukštąją mokyklą ir mokytis darbininkų bei vargingųjų valstiečių vaikams. Mokslas universitete buvo mokamas: kiekvieną semestrą reikėdavo mokėti 100 litų mokestį[14]. Stipendijų buvo skiriama mažai. Visame universitete 1935 m. buvo tik 137,5 stipendijos[15], kurių daugumą skyrė Švietimo ministerija, o kitas — Krašto apsaugos ministerija, privatūs asmenys ir bendrovės. Taigi tuo metu stipendijomis buvo aprūpinta tik 4% visų studentų. Nuo mokesčio už mokslą buvo atleidžiama iki 20% studentų[16]. Ne tik buvo mažai stipendijų ir didžioji dalis studentų turėjo

[10] Ibid., p. 499.
[11] Lietuvos universitetas 1922.II.16—1927.II.16. Pirmųjų penkerių veikimo metų apyskaita. Kaunas, S. n., 1927, p. 44.
[12] CVA, f. 631, ap. 12, b. 280, p. 38. Mokslas ir technika, 1970, Nr. 1, p. 22.
[13] Aurora, 1932, Nr. 1, p. 5.
[14] VDU kalendorius 1935 m. pavasario semestrui. Kaunas, 1935, p. 220.
[15] Ibid., p. 295.
[16] VDU normos, IV. Regulaminas. Kaunas, 1940, p. 30.

mokėti mokestį už mokslą, bet ir tos pačios stipendijos bei lengvatos buvo teikiamos ne kilusiems iš darbininkų ir neturtingųjų valstiečių, bet buožių ir valdininkų, rėmusių tuometinį režimą, vaikams[17]. Todėl neturtingosios studentijos būklė buvo sunki. Šimtai studentų, negaudami stipendijų, kęsdami skurdą ir alkį, nesumokėję už mokslą, būdavo priversti apleisti universitetą[18].

Tiek Lietuvos, tiek Vytauto Didžiojo universiteto istorija — tai atkaklios kovos dėl autonomijos istorija. Jau Aukštųjų kursų mažoji taryba (1921 m. liepos 13 d.) gyvai reagavo į įvairius pakeitimus, kuriuos buržuazinis seimas numatė padaryti Lietuvos universiteto statuto projekte. Taryba kvalifikavo juos, kaip „pasikėsinimą į mokslo laisvę ir universiteto autonomiją, nes pagal tas pataisas kai kurių darbuotojų paskyrimas priklausytų ne nuo mokslo įstaigų ir paties universiteto narių". Statute buvo numatytos net kai kurių katedrų darbo kryptys, o tai ateityje galėjo varžyti mokslo laisvę. Mažoji taryba priėmė nutarimą ieškoti priemonių, kad nebūtų kėsinamasi į mokslo laisvę ir universiteto autonomiją, ir pavedė dėstytojams per spaudą supažindinti su ta nuomone plačiąją visuomenę[19].

Ryžtingų protestų dėka Lietuvos universiteto statutas buvo gana liberalus: teikė aukštajai mokyklai plačią autonomiją pasirinkti profesorius, struktūrą, mokymo planus ir programas.

Po fašistinio perversmo (1926 m. gruodžio mėn.) Švietimo ministerija paruošė naują statuto projektą, kuris susilaukė didelio universiteto vadovybės ir profesorių pasipriešinimo. Senatas ir fakultetų tarybos pateikė vyriausybei memorandumą, kuriame pabrėžė, kad projekto tendencija — tiek viso universiteto, tiek ir atskirų fakultetų autonomijos siaurinimas. Memorandume buvo įrodinėjama, kad ir toliau mokslo personalo, universiteto bei fakultetų vykdomųjų organų rinkimai neturėtų būti tvirtinami politinės valdžios, mokslo ir mokymo dalykai nepriklausytų nuo švietimo ministro, kad fakultetai „negali išsižadėti savo vidaus autonomijos naudai viso universiteto, kuris, kaipo fakultetų federacija, tegali spręsti bendros administracijos, išviršinės tvarkos vienodinimo, formalinio teisėtumo ir bendro atstovavimo klausimus"[20]. Nežiūrint ryžtingo pasipriešinimo, Švietimo ministerijos pateiktas statutas su nežymiais pakeitimais 1930 m. birželio 7 d. buvo patvirtintas.

[17] Lietuvos Komunistų partijos atsišaukimai, t. III, 1930—1934. V., Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1964, p. 386.

[18] Ibid., p. 404.

[19] CVA, f. 631, ap. 12, b. 34, l. 35—36.

[20] Memorandumas dėl universiteto statuto reformos projekto, Švietimo ministerijos patiekto Ministerių kabinetui svarstyti, p. 11 [KPI biblioteka, F. 3272].

Ir vėliau universitetas aktyviai gynėsi nuo kėsinimosi į jau gerokai apribotas jo teises. 1935 m. prorektorius prof. P. Jodelė, protestuodamas prieš naujus statuto papildymus, sykiu su kitais universiteto vadovybės nariais, padavė atsistatydinimo pareiškimą. Tik Švietimo ministerijai pasižadėjus statuto interpretavimą derinti su universiteto senatu, pastarojo prašomas, profesorius atsiėmė pareiškimą[21].

1937 m. lapkričio 17 d. įsigaliojo trečiasis statutas, kuriuo dar labiau apribotos universiteto teisės, ypač parenkant vadovaujančius kadrus ir mokslo personalą[22].

Siaurindama universiteto autonomiją, fašistinė vyriausybė norėjo pajungti visą aukštosios mokyklos veiklą negausios, atstovavusios stambiosios buržuazijos, dvarininkijos ir buožijos reikalus tautininkų partijos interesams. Ji norėjo panaikinti universitete dar likusias demokratines teises, sutriuškinti augantį studentijos revoliucinį judėjimą, įvesti universitete tokį pat beteisiškumą ir savivalę, kuri viešpatavo visame krašte. Valdančiųjų sluoksnių kėslus išreiškė studentų tautininkų korporacijos „Neo-Lithuania" žurnalas, ragindamas „padaryti gruodžio 17-tą universitete, pro kurio autonomines sienas gruodžio 17-tos dvasia iki šiol visai neprasiskverbė"[23].

Už universiteto autonomijos išsaugojimą legaliomis ir nelegaliomis priemonėmis nuosekliausiai kovojo studentai komunistai. Atsišaukimuose ir savo leidiniuose jie demaskavo valdžios užmačias[24], protestavo prieš autonomijos laužymą, kvietė streikuoti[25], įrodinėjo, kad fašistų puolimą gali atremti tik bendras, gerai organizuotas neturtingosios studentijos kovos frontas, ir kvietė į jį visus neturtinguosius studentus, net ir tuos, kurie buvo ideologinėje liberalinių organizacijų įtakoje[26].

Universitetui teko susidurti su nemažais sunkumais. „Vietos stoka — lėšų stoka — toksai leitmotyvas tekdavo nuolat nugirsti per pirmųjų 10 metų laikotarpį mokslo personalo sielojimuose, kuriant fakultetus, katedras, mokslo įstaigas"— rašoma universiteto jubiliejiniame leidinyje[27]. Didelėmis universiteto ir atskirų fakultetų vadovų pastangomis vis

[21] CVA, f. 631, ap. 3, b. 274, l. 52 ir 55.

[22] VDU normos, I. Statutas. Kaunas, 1937.

[23] Akademikas, 1933.XII.15, Nr. 17, p. 322. 1926 m. gruodžio 17 d. tautininkai, krikščionių demokratų padedami, nuvertė to meto liaudininkų ir socialdemokratų vyriausybę ir įvedė autoritarinį režimą, kuris buvo lietuviškoji fašizmo atmaina.

[24] Lietuvos Komunistų partijos atsišaukimai, t. II, 1924—1929 m. V., Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1962, p. 335 ir 638; t. III, p. 555.

[25] Ibid., t. III, p. 326.

[26] Aurora, 1933, Nr. 2(3), p. 6.

[27] Vytauto Didžiojo universitetas Kaune. Trumpa 10 metų veikimo apžvalga. Kaunas, S. a., p. 9.

dėlto pavyko sudaryti bent minimalias darbo sąlygas: išrūpinti mokymui papildomų patalpų, pastatyti dvejus rūmus ir klinikas. Gerindami universiteto darbo sąlygas ir vystydami jo veiklą, daug pasidarbavo rektoriai ir prorektoriai profesoriai V. Čepinskis, M. Remeris, P. Jodelė, A. Purėnas, ilgamečiai dekanai prof. Z. Žemaitis (Matematikos-gamtos fak.), prof. V. Lašas (Medicinos fak.), prof. K. Vasiliauskas (Technikos fak.).

Kauno universitetas iki 1939 m. gruodžio 15 d.— Vilniaus universiteto veiklos atnaujinimo — buvo didžiausia ir svarbiausia Lietuvos aukštoji mokykla. Studentų skaičius palaipsniui augo, kol 1932 m. pasiekė maksimumą (4553 studentai ir laisvieji klausytojai); vėliau dėl ekonominės krizės studentų sumažėjo. Nors mokslas visuose fakultetuose, išskyrus medicinos skyrių, trukdavo ketverius metus, tačiau studijas baigdavo tik maža studentų dalis. Iš turėjusių baigti universitetą studentų tuo laikotarpiu diplomus gavo vos 20,5%. Buržuazijos valdymo laikotarpiu universitetas išleido 3762 specialistus[28]. Daugiausia buvo paruošta teisininkų (961), medikų (658), odontologų (379) ir teologų (363).

Dauguma tiek universiteto, tiek ir kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų buržuazijai valdant buvo įmonininkų, valdininkų ir buožių vaikai. Dėl sunkių materialinių sąlygų tik nedaugeliui darbininkų ir mažažemių valstiečių vaikų per didelį atkaklumą ir pasiryžimą pavykdavo užbaigti aukštąjį mokslą.

Tarp socialinių ir politinių studentų grupių vyko arši ideologinė kova. Pogrindinės studentų komunistų ir komjaunuolių organizacijos, nepaisydamos žiaurių represijų, derindamos legalias ir nelegalias veikimo formas, mokė pažangųjį jaunimą ištikimybės darbo liaudžiai, propagavo marksizmą, ugdė materialistinę pasaulėžiūrą. Komunistai, išreikšdami visų pažangiųjų studentų mintis, reikalavo panaikinti mokestį už mokslą, visus apribojimus stojant į universitetą, aprūpinti neturtinguosius studentus bendrabučiais ir stipendijomis, reikalavo visiškos universiteto nepriklausomybės nuo fašistų valdžios, studentų organizacijų veiklos laisvės, nemokamo gydymo ir kt.[29]. Kartu buvo nurodoma, kad tuos reikalavimus reikia sieti su bendrąja liaudies kova prieš fašistų ir buržuazijos viešpatavimą, dėl proletariato diktatūros įvedimo[30]. Pasinaudodamos šiokia tokia universiteto autonomija, veikė legalios komunistų vadovau-

[28] KVVDU baigusiųjų registracijos knyga 1924—1950 [Saugoma KPI mokymo skyriuje]. Tame skaičiuje yra visi baigę universitetą iki 1940 m. birželio 17 d. ir 3 Teologijos-filosofijos bei 7 Matematikos-gamtos fakultetų absolventai, kuriems diplomai įteikti tų metų birželio pabaigoje.

[29] Lietuvos Komunistų partijos atsišaukimai, t. II, p. 335; t. III, p. 639 ir 650.

[30] Ibid., t. II, p. 335.

jamos studentų organizacijos „Atžala“, „Aurora“, Laisvamanių draugija, „Scientia“, „Stedra“, „Kultūros“ draugija. Universitete studijavo įžymūs pogrindinės Lietuvos Komunistų partijos veikėjai K. Požela, I. Meskupas, P. Glovackas, V. Niunka, A. Guzevičius[31].

Materialistinės ir idealistinės pasaulėžiūros kova vyko ne tik tarp studentų, bet ir tarp mokslo personalo darbuotojų. Daugelis profesorių ir dėstytojų buvo oficialiosios ideologijos atstovai, skleidė klerikalizmą ir nacionalizmą. Tačiau dalis Matematikos-gamtos, Medicinos, Technikos, Humanitarinių mokslų fakultetų profesorių buvo baigę Rusijos aukštąsias mokyklas, kuriose buvo puoselėjama pažangi mintis,— tas tradicijas jie tęsė ir savo pedagoginėje bei visuomeninėje veikloje. Materialistiškai, nors ir ne visada nuosekliai, įvairius gamtos reiškinius paskaitose aiškino profesoriai T. Ivanauskas, A. Purėnas, V. Čepinskis, V. Lašas, P. Avižonis. Dalis dėstytojų rėmė Liaudies frontą, kuris vienijo visas pažangias antifašistines jėgas. Profesorius V. Krėvė-Mickevičius buvo aktyvus Lietuvių draugijos TSRS tautų kultūrai pažinti narys ir antifašistinės krypties literatūros, meno ir kultūros žurnalo „Literatūra“ oficialusis redaktorius.

Universitetas buvo svarbiausias mokslo centras buržuazinėje Lietuvoje. Nors to meto vyriausybė mokslo nerėmė, bet kai kurie profesoriai asmenine iniciatyva atliko svarbių mokslinių darbų. Reikia pažymėti T. Ivanausko nuopelnus tyrinėjant Lietuvos fauną, M. Kaveckio, J. Dalinkevičiaus geologijos ir mineralinių žaliavų paieškas, jų tikslingo panaudojimo tyrinėjimus, V. Čepinskio fizikos ir fizinės chemijos darbus, V. Lašo fundamentinius tyrimus fiziologijoje, K. Grybausko Lietuvos vaistažolių tyrimus, P. Leono teisės istorijos ir filosofijos veikalus ir t. t. Lituanistikos moksle dideli nuopelnai priklauso K. Būgai (kalbotyra), V. Krėvei-Mickevičiui (tautosaka), V. Mykolaičiui-Putinui (literatūros istorija), A. Janulaičiui (Lietuvos teisės istorija) ir kt.

3.2.2. Technikos fakulteto struktūra ir vadovybė

Įkūrus universitetą, Technikos fakultetui organizuoti 1922 m. vasario 25 d. buvo sudarytas mokomojo personalo branduolys, į kurį įėjo prof. Platonas Jankauskas, prof. Pranas Jodelė, prof. Jonas Šimkus, inž. Jonas Šimoliūnas ir inž. Kazimieras Vasiliauskas[32].

[31] Komjaunimo organizacija Kauno universitete ir Kauno politechnikos institute (1922—1972 metai). Kaunas, 1979, p. 9—40.

[32] Vytauto Didžiojo universitetas. Antrųjų penkerių veikimo metų (1927.II.16—1932. IX.1) apyskaita, p. 494.

Pirmosios žinios apie steigiamas katedras randamos švietimo ministro P. Juodakio aplinkraštyje, kuriuo nuo universiteto steigimo dienos P. Jankauskas tvirtinamas mechanikos, mechanizmų ir dirbamųjų mašinų katedroms, P. Jodelė — statybos medžiagų technologijos, J. Šimkus — organinės chemijos technologijos, J. Šimoliūnas — statybos, K. Vasiliauskas — statybos mechanikos katedrai organizuoti ir valdyti[33]. Pirmuoju universiteto statutu Technikos fakultete patvirtinti statybos, mechanikos, chemijos, elektrotechnikos skyriai ir 17 katedrų: mechanikos, elektrotechnikos, statybos ir statybos medžiagų technologijos, architektūros, geodezijos, statybos mechanikos, hidrotechnikos, kelių, tiltų, variklių, mechanizmų ir dirbamųjų mašinų, mechaninės technologijos, elektromechanikos, telefonijos-telegrafijos ir radiotelegrafijos, organinės chemijos technologijos, neorganinės chemijos technologijos, taikomosios fizinės chemijos.

Iš pradžių dėl pedagoginio personalo stokos buvo įsteigta tik dalis tų katedrų. Elektromechanikos ir mechaninės technologijos katedros praktiškai pradėjo veikti 1924 m., mechanizmų ir dirbamųjų mašinų katedra — 1925 m., neorganinės chemijos technologijos katedra — 1927 m. Telefonijos-telegrafijos ir radiotelegrafijos bei taikomosios fizinės chemijos katedros visiškai nebuvo organizuotos. „Lietuvos universiteto apyskaitos 1922—1924 m." duomenimis, vietoj statybos ir statybos medžiagų technologijos katedros tuo metu faktiškai veikė dvi: statybos ir statybinių medžiagų technologijos katedros. Šių katedrų egzistavimą galima paaiškinti tuo, kad jos buvo minimos švietimo ministro aplinkraštyje prieš tvirtinant Lietuvos universiteto statutą ir dar nebuvo spėta pagal jį persitvarkyti. Toje pačioje apyskaitoje rašoma ir apie geležinkelių katedros veiklą tuo metu, nors apie ją neužsiminta nė viename universiteto statute.

Po fašistinio tautininkų perversmo (1926 m.) to meto vyriausybė užsimojo ne tik susiaurinti universiteto ir fakultetų teises, bet ir sumažinti išlaidas, uždarydama kai kuriuos skyrius ir katedras. Technikos fakulteto taryba paskelbė pareiškimą[34], ryžtingai priešindamasi pernelyg dideliam fakulteto mažinimui ir nepagrįstam katedrų sujungimui. Taryba įrodinėjo, kad nuodugniai apsvarstė fakulteto struktūrą ir tik taupumo verčiama, nusileido iki minimumo: skyrių skaičių sumažino iki dviejų, o katedrų — iki 11. Tolesnis varžymas neigiamai atsilieptų fakulteto darbui, stabdytų pažangą. Tarybos nuomone, katedrose galėtų būti suvienytos tik artimos disciplinos. Todėl taryba argumentuotai prieštaravo prieš statybos ir statybinių medžiagų technologijos bei architektūros katedrų sujungimą į vieną ir siūlė palikti dvi katedras. Taip pat įrodinėjo, kad negalima vienoje

[33] CVA, f. 631, ap. 3, b. 274, l. 4.

[34] Ibid., ap. 12, b. 392, l. 266—268.

katedroje suvienyti geodezijos, sauskelių ir gatvių, geležinkelių, geležinių konstrukcijų, tiltų ir gelžbetonio disciplinų. Reikia pasakyti, kad ryžtingų ir įtikinamų fakulteto vadovybės veiksmų dėka naujajame universiteto statute buvo atsižvelgta į pareiškime išdėstytas mintis. Nors katedrų skaičius ir buvo sumažintas, tačiau jų palikta daugiau, negu buvo numatyta pirmajame projekte.

1930 m. statute palikti tik 2 skyriai (statybos ir technologijos) ir 11 katedrų: mechanikos, elektrotechnikos, statybos, architektūros, statybinės statikos, hidrotechnikos, geodezijos ir kelių, tiltų, taikomosios mechanikos, mechaninės technologijos, cheminės technologijos.

Nors statute buvo patvirtinti tik du skyriai, fakulteto taryba, norėdama išsaugoti ruošiamų inžinierių specialybes ir tuo geriau patenkinti krašto poreikius, technologijos skyriuje įvedė tris specialybes: mechanikos, elektrotechnikos ir cheminės technologijos. Vėliau taryba ir kai kurie profesoriai ne kartą siūlė tobulinti fakulteto struktūrą, steigti naujus skyrius ir labiau specializuoti ruošiamus inžinierius pagal praktikos poreikius. Buvo siūloma skyrių skaičių padidinti iki penkių: statybos, architektūros, mechaninės technologijos, cheminės technologijos ir elektrotechnikos[35]. Prof. V. Mošinskis įrodinėjo[36], kad specializavimo keliu reikia eiti dar toliau. Pritardamas architektūros skyriaus atidarymui, jis rašė: „Mūsų kraštas pirmą didžiausią reikalą — restauruoti sugriautus per karą pastatus — šiek tiek patenkino ir dabar jau reikalauja ne tik statybininkų, bet ir architektų, kurie galėtų patenkinti ne tik stiprumo ir racionalumo, bet ir meno bei estetikos reikalavimus". Be tų penkių skyrių, jis dar siūlė steigti geodezijos skyrių ir keletą poskyrių: statybos skyriuje — hidrologijos ir melioracijos, elektrotechnikos skyriuje — telekomunikacijos, o mechaninės technologijos skyriuje — susisiekimo ir pramonės. Vėliau Technikos fakultetas, atsižvelgdamas į inžinieriams keliamus reikalavimus, priėjo prie išvados, kad jame turi būti šie skyriai: architektūros, statybos, melioracijos ir hidrotechnikos, geodezijos, elektrotechnikos, mechaninės technologijos ir cheminės technologijos[37].

Visuose skyriuose turėjo būti po vieną specialybę; tik dviejuose — po dvi specialybes: mechaninės technologijos skyriuje — transporto ir pramonės, o elektrotechnikos skyriuje — energetikos ir telekomunikacijos specialybės[38]. Prof. V. Mošinskio tvirtinimu, 1940 m. pavasarį naujasis švietimo ministras pasirodė palankesnis ir net pritarė Technikos fakulteto sumanymui steigti du fakultetus: Technologijos fakultetą su mechanikos,

[35] V. D. universiteto žinios, 1936, Nr. 6, p. 185.
[36] Ibid., 1937, Nr. 7—8, p. 228.
[37] Ibid., 1938, Nr. 3—4, p. 79.
[38] Technika, 1941, Nr. 10, II dalis, p. 290—299.

elektrotechnikos ir chemijos skyriais ir Statybos fakultetą su architektūros, statybos, melioracijos, hidrotechnikos ir geodezijos skyriais[39].

Svarbiausias fakulteto organas buvo taryba, kuri sprendė mokslo ir mokymo reikalus. Jai priklausė visos fakulteto mokslo institucijos. Pagal pirmąjį universiteto statutą[40] ji turėjo teisę kviesti ar konkurso keliu rinkti visą mokymo ir pagalbinį personalą. Antrasis statutas[41] susiaurino fakultetų tarybų teises: jos išrinktus ar pakviestus vyresniojo mokslo personalo darbuotojus turėjo skirti švietimo ministras, o likusius — rektorius.

Technikos fakulteto tarybą pagal 1922 metų statutą sudarė ordinariniai bei ekstraordinariniai profesoriai ir docentai. Su sprendžiamojo balso teise joje dalyvavo du fakulteto lektorių ir asistentų atstovai, renkami vienam semestrui. Privatdocentai fakulteto taryboje turėjo patariamojo balso teisę. Svarstant egzaminų tvarką, skirstant stipendijas ir atleidžiant nuo mokesčio už mokslą, į tarybos posėdį būdavo kviečiami du fakulteto studentų atstovai.

1930 metų statutas sumažino tarybos sudėtį: jai galėjo priklausyti tik profesoriai, docentai ir tie privatdocentai, kurie dirbo vyresniojo mokslo personalo vakuojančiuose etatuose. Kiti privatdocentai taryboje galėdavo dalyvauti su patariamojo balso teise.

Fakultetui vadovavo dekanas ir sekretorius, kurie iš pradžių buvo renkami vieneriems metams iš profesorių tarpo. Įsigaliojus antrajam statutui, fakulteto vadovybė buvo renkama trejiems metams; be to, buvo įteisintas sekretoriaus rinkimas iš docentų, nors praktiškai kartais taip buvo daroma ir anksčiau. Trečiasis statutas, įvestas 1937 m., dar labiau suvaržė fakulteto tarybos kompetenciją: ji galėdavo rinkti tik kandidatą į dekanus, kurį turėdavo tvirtinti švietimo ministras. Ministrui nepatvirtinus kandidato, fakultetas turėdavo pateikti naują, o šio nepatvirtinus, kandidatą pasiūlydavo universiteto rektorius. Fakulteto sekretoriaus rinkimo tvarka liko nepakeista.

Pirmasis Technikos fakulteto dekanas buvo prof. P. Jodelė. Vėliau fakultetui vadovavo prof. K. Vasiliauskas (1927—1933 ir 1936—1940) bei prof. S. Grinkevičius (1934—1937).

[39] Technika, 1941, Nr. 10, p. 301. Šią reformą įgyvendino Tarybų valdžia, kuri tuojau pat patvirtino fakulteto pasiūlymus.

[40] Vytauto Didžiojo universitetas. Antrųjų penkerių veikimo metų (1927.II.16—1932. IX.1) apyskaita, p. 499.

[41] Ibid., p. 507.

3.2.3. Technikos fakulteto mokymo planai

Atidarius universitetą, netrukus buvo paskelbti Technikos fakulteto sudaryti ir švietimo ministro patvirtinti pirmųjų keturių semestrų mokymo planai. Jie buvo bendri visiems keturiems skyriams; tik chemijos skyriaus klausytojams III ir IV semestruose dar buvo dėstoma organinė chemija, statybos skyriaus klausytojai I semestre turėjo atlikti geodezijos pratybas, o II semestre — išeiti situacinę braižybą[42].

Palyginus šiuos planus su Aukštųjų kursų technikos skyriaus trijų semestrų mokymo planais, matyti, jog ir čia laikytasi labai plataus profilio — bet kurio skyriaus studentams reikėjo klausyti palyginti daug statybinių disciplinų. Fakulteto mokymo plane bendras savaitinis užimtumas padidėjo iki 32—36 val. Padidinta valandų diferencialų skaičiuotei, fizikai, mechanikai, statybinių medžiagų technologijai, techninei braižybai, sumažinta valandų neorganinei chemijai; medžiagų atsparumas perkeltas į II kursą, architektūra — į IV semestrą; įvesta nauja disciplina — geologija ir mineralogija, fizikos, geologijos ir mineralogijos pratybos, medžiagų atsparumo ir statybos medžiagų technologijos laboratoriniai darbai. Tačiau tas planas, matyt, nebuvo nuosekliai vykdomas. Vėliau paskelbtame plane[43], veikusiame nuo 1922 m., nurodytas kitoks užimtumas kai kuriose disciplinose ir semestruose: mažiau valandų fizikai, paišybai, neorganinei chemijai, daugiau valandų analizinei geometrijai, diferencialų ir integralų skaičiuotėms, medžiagų atsparumui, geodezijai. I kursui įvesta svetima kalba, II kursui — bendroji elektrotechnika, mechanizmų kinematika ir kliūčių teorija. Vietoj kuro technologijos įvesta kuro ir vandens technologija. Į vyresnius kursus perkelta statybinių medžiagų technologija; jos jau nereikėjo mokytis elektrotechnikos skyriaus studentams. Greta privalomųjų disciplinų atsirado rekomenduojamųjų: architektūra — ne statybos skyriaus studentams, šildymas ir vėdinimas — chemijos ir elektrotechnikos skyrių studentams ir kt. Pradėta kai kuriuose skyriuose keletą disciplinų skaityti specializuotai. Pavyzdžiui, mechanikams statybinių medžiagų technologija buvo skaitoma atskirai nuo kitų skyrių.

Technikos mokslų skyrių ir specialybių skaičius universitete palaipsniui didėjo, todėl čia neįmanoma išanalizuoti visų skyrių mokymo planų kitimo. Toliau bus analizuojami tik vieno — mechanikos skyriaus mokymo planai. Iš to bus galima spręsti ir apie viso mokymo proceso tobulinimo tendenciją.

[42] CVA, f. 631, ap. 12, b. 49, l. 30.
[43] Lietuvos universitetas 1922.II.16—1927.II.16. Pirmųjų penkerių veikimo metų apyskaita, p. 178.

1922—1927 m. mechanikos skyriaus mokymo planai pateikti 5 lentelėje[44]. Tuo laikotarpiu jie buvo iš dalies koreguoti. Mokslas truko ketverius metus. Paskutinis semestras buvo skirtas diplominiam projektui, tačiau tame semestre buvo išeinama dar dalis šildymo ir vėdinimo, buhalterijos ir sąmatų disciplinų bei atliekama dalis hidraulinių variklių projekto.

Vėliau mokymo planai buvo keičiami 1927 ir 1932 m. Apie tuo metu padarytas mokymo planuose pataisas galima spręsti iš 5 lentelėje pateiktų duomenų.

5 lentelė. **Mechanikos skyriaus mokymo planai**

Disciplinos	Mokymo planai			
	1922 m.	1927 m.	1932 m.	1940 m.
Braižomoji geometrija	66+33	66+33	66+33	66+66
Analizinė geometrija	99+33	66+33	66+66	—
Diferencialinė skaičiuotė	132+33	—	—	188+165[1]
Integralinė skaičiuotė	132+33	165+99	165+99	
Mechanika (statika ir kinematika)	132+66	99+66		99+66
Mechanika (taško ir kūno dinamika)	66+66	66+66	165+132	66+66
Hidraulika	26+0	33+66	66+66	33+33
Fizika	132+66	66+99	132+99	99+33
Neorganinė chemija	132+66	132+66	132+66	66+33[2]
Medžiagų atsparumas	132+66	99+99	99+99	99+99
Statybos statika	66+66	66+66	99+99	33+66
Geodezija	66+33	66+33	66+66	—
Statyba	66+99	132+66*	132+66	66+0[3]
Architektūra	106*+106*	106*+106*	—	—
Šildymas ir vėdinimas	33+33	33+33	33+66	66+33[4]
Bendroji elektrotechnika	66+66	66+66	99+99	132+33[5]
Kuro ir vandens technologija	66+66	66+66	—	—
Petrografija su mineralogija ir geologija	66+33	66+33	66+33[6]	—
Mechanizmų kinematika ir kliūčių teorija	13+0	13+0	—	—
Mašinų elementai	66+32	66+32	66+66	99+99
Visuomenės ūkis ir pramonės įmonių organizacija	66+0	66+0	66+0[7]	—
Buhalterija ir sąmatos	66+0	66+0	33+33[8]	33+33[8]
Architektūros projektai	0+66	0+99*	—	—
Techninė braižyba	0+66	0+66	0+66	0+99
Paišyba	0+66	0+66	0+66	0+66
Svetimoji kalba	66+0	66+0	66+0	66+0
Geodezijos lauko darbai	0+66	0+66	—	—
Statybos medžiagų technologija	39+0	0+66*	66+66	—
Metalų technologija	132+0	132+0	132+66	—

[44] Lietuvos universitetas..., p. 178.

5 lentelės tęsinys

Disciplinos	Mokymo planai			
	1922 m.	1927 m.	1932 m.	1940 m.
Medžio technologija	66+0	66+0	66+33	66+33
Geležinės konstrukcijos	66+0	66+0	66+0	26+0
Keliamosios mašinos	40+40	40+40	33+0	26+0
Keliamosios mašinos (projektas)	—	—	0+66	0+40
Hidrauliniai varikliai	40+0	40+0	33+33	26+26
Hidrauliniai varikliai (projektas)	0+66	0+66	—	0+40
Garo mašinos ir turbinos	66+0	132+33	132+66[9]	99+99[10]
Garo mašinos ir turbinos (projektas)	—	0+66	—	—
Garo katilai	66+66	66+99	66+66	66+66
Malūnai	66+0	33+66	66+0	66+33**[11]
Termodinamika ir vidaus degimo varikliai	66+0	33+0	33+0[12]	33+33[12]
Žemės ūkio mašinos	26+0	33+0	33+0	33+0**
Nomografija	—	33*+0	—	—
Mechaninė šilumos teorija	—	33+0	—	—
Elektrotechnika	—	26+26	—	—
Vandentiekis ir kanalizacija	—	66+0	66+0[13]	66+33**
Geležinkeliai	—	66+0	66+0	—
Garvežiai	—	33+0	66+0[14]	—
Architektūrinė braižyba	—	—	0+66	—
Techninė chemija	—	—	66+66	—
Mašinų teorija	—	—	66+0	66+33
Gelžbetonis	—	—	66+0	—
Hidrotechnikos įrengimai	—	—	66+0	—
Vidaus degimo varikliai	—	—	33+66	66+66
Garo katilo projektas	—	—	0+66	0+66
Garo mašinos ar turbinos projektas	—	—	0+66	0+66[15]
Vandens turbinos projektas	—	—	0+66	—
Verpimas ir audimas	—	—	66+0	—
Geležinių konstrukcijų projektas	—	—	0+99	0+40
Įmonių organizavimas	—	—	66+0	—
Aviacijos pagrindai	—	—	66+0	—
Laivų statyba	—	—	33+33	—
Darbai dirbtuvėse	—	—	66+132	0+132
Rusų kalba	—	—	—	66+0
Topometrijos pagrindai	—	—	—	33*+33*
Skaičiavimo technika	—	—	—	33*+33*
Įvadas į metalurgiją ir metalografiją	—	—	—	26+13
Liejininkystė	—	—	—	40+20
Metalų apdirbimas spaudimu	—	—	—	39**+26**
Metalų apdirbimas pjovimu	—	—	—	60**+40**
Metalų apdirbimas (spec. kursas)	—	—	—	66**+33**
Pluoštinės medžiagos	—	—	—	33**+33**
Siurbliai ir ventiliatoriai	—	—	—	33+33

5 lentelės tęsinys

Disciplinos	Mokymo planai			
	1922 m.	1927 m.	1932 m.	1940 m.
Pramonės įmonių ir darbo organizavimo pagrindai	—	—	—	66+33
Dirbtuvės ir fabrikai	—	—	—	66+0
Pramonės elektros įrengimai	—	—	—	66+66
Medžio pramonė	—	—	—	33+66**
Verpimas	—	—	—	52+26**
Audimas, apretūra ir popieriaus gamyba	—	—	—	80+40**
Durpininkystė	—	—	—	66+33**

* Rekomenduojamieji dalykai.
** Disciplinos, privalomos ne visiems studentams.
[1] Aukštoji matematika.
[2] Bendroji chemija.
[3] Statybos enciklopedija.
[4] Centrinis šildymas ir vėdinimas.
[5] Elektrotechnikos pagrindai.
[6] Taikomoji geologija.
[7] Visuomenės ūkio pagrindai.
[8] Buhalterija.
[9] Garo mašinos.
[10] Garo varikliai.
[11] Malūnai ir elevatoriai.
[12] Techninė termodinamika.
[13] Vandentiekiai.
[14] Garvežiai ir vagonai.
[15] Garo variklio projektas.

Pastaba. Lentelėje disciplinoms skirtas laikas valandomis apskaičiuotas atsižvelgiant į tai, kad rudens semestras truko 13 savaičių, o pavasario — 20 savaičių. Pirmasis skaičius — paskaitoms, antrasis — pratyboms, laboratoriniams darbams ir projektams skirtas laikas valandomis.

1932 m. patvirtintuose mokymo planuose[45] atsižvelgta į tai, kad pagal naują statutą liko tik du skyriai: statybos ir technologijos. Fakulteto taryba, norėdama išvengti ruošiamų inžinierių profilio siaurinimo, technologijos skyriuje, kaip minėta, sudarė tris specialybes: mechanikos, elektrotechnikos ir cheminės technologijos.

Pagal šiuos planus mokslas fakultete turėjo trukti penkerius metus. Pirmojo kurso savaitinis užimtumas buvo 41 valanda, antrojo, trečiojo ir ketvirtojo kurso — 39 valandos, penktojo kurso — 18 valandų. Paskaitoms skirtas laikas svyravo nuo 50% (penktame kurse) iki 60% (trečiame kurse) viso savaitinio užimtumo.

Mokymo planuose siekta gerai paruošti iš matematikos, fizikos ir bendrųjų inžinerinių disciplinų, įvesta daug naujų disciplinų ir pagerintas praktinis ruošimas. Krinta į akis tai, kad ir šiuose planuose mechanikai, kaip ir kiti technologijos skyriaus studentai, turėjo išeiti nemažai statybinių disciplinų. Matyti, atsižvelgta į tai, kad įmonės buvo smulkios,

[45] Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultetas. Kaunas, 1932, p. 28.

techninio personalo jose buvo nedaug, todėl inžinieriams, be savo specialybės, tekdavo nusimanyti ir statybos reikaluose.

Dalį dalykų (fiziką, matematiką, neorganinę chemiją ir kt.) studentai technikai klausė Matematikos-gamtos fakultete kartu su kitų specialybių studentais, todėl dėstytojai negalėjo tų dalykų pritaikyti Technikos fakulteto poreikiams. Tai buvo neigiamas reiškinys, bet su tuo reikėjo taikstytis taupumo sumetimais[46].

Dirbant ilgainiui pasirodė, kad mokymo planai per daug platūs ir universalūs. Technikos fakultetas priėjo išvadą, kad inžinerines specialybes reikėtų siaurinti ir gilinti būsimųjų inžinierių ruošimą pasirinktos specialybės ribose. Todėl 1936 m. rudenį Technikos fakulteto taryba išrinko komisiją, kuri turėjo pateikti naujo mokymo plano projektą[47]. Komisija išnagrinėjo kai kurių Europos aukštųjų technikos mokyklų mokymo planus ir programas, surinko įvairių įstaigų ir specialistų pageidavimus bei pasiūlymus ir sudarė naujo mokymo plano projektą. Jis vėliau buvo koreguojamas: mokymo trukmė sutrumpinta iki ketverių su puse metų, IX semestras paskirtas diplominiam projektui. Tačiau Švietimo ministerija įvairiais pretekstais vilkino to plano tvirtinimą[48].

3.2.4. Technikos fakulteto personalas

Mokslo personalas pagal 1922 m. statutą Technikos fakultete, kaip ir visame universitete, buvo skirstomas į vyresnįjį ir jaunesnįjį. Vyresniajam mokslo personalui priklausė ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai, docentai ir privatdocentai, o jaunesniajam — lektoriai, asistentai, laborantai. Ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai galėdavo būti asmenys su moksliniu laipsniu ir parašę nors po vieną mokslo veikalą, docentai — turintieji mokslinį laipsnį. Statute buvo numatytos išimtys darbuotojams, pasižymėjusiems moksliniais darbais. Iš tikrųjų išimtys būdavo daromos gana dažnai ir net asmenims, nepasižymėjusiems moksliniais darbais, ypač iš pradžių, kai trūko darbuotojų, turinčių mokslinius laipsnius arba intensyviai dirbusių mokslinį darbą. Privatdocentai buvo neetatiniai darbuotojai. Jais galėjo būti asmenys su moksliniu laipsniu, perskaitę fakultete vieną patenkinamą paskaitą. Jaunesnysis personalas turėjo būti baigęs aukštąjį mokslą. Išimtys buvo daromos tik laborantams.

1930 ir 1937 m. statutuose kiek kitaip buvo formuluoti reikalavimai vyresniajam mokslo personalui. Pagal juos profesoriais galėdavo būti

[46] Technika, 1941, Nr. 10, II dalis, p. 300.
[47] Ibid., p. 289.
[48] Jie buvo įgyvendinti tik 1940—1941 mokslo metais, atkūrus Lietuvoje Tarybų valdžią.

asmenys, kurie turėjo mokslinį laipsnį ir buvo pasireiškę moksliniais darbais. Išimties tvarka profesoriai galėdavo būti ir be mokslinio laipsnio, jeigu jų mokslinius darbus fakultetas pripažindavo atitinkančiais mokslinį laipsnį.

Tuose statutuose buvo padidinti reikalavimai docentams ir privatdocentams. Jie privalėdavo turėti mokslinį laipsnį ir fakultete apginti habilitacijos darbą (jį galėdavo pakeisti ir fakulteto pripažintu moksliniu darbu).

Technikos fakultetas buvo nepatenkintas dideliais reikalavimais vyresniajam mokslo personalui. Dekanas prof. K. Vasiliauskas, dėstydamas fakulteto nuomonę dėl atskiros aukštosios technikos mokyklos steigimo, rašė, kad „...didelis Technikos fakulteto darbo suvaržymas — kieti universiteto reikalavimai, pagal kuriuos docentu ar profesoriumi gali būti tik inžinierius, turįs daktaro laipsnį. Net kraštuose su labai išsiplėtojusia pramone toks reikalavimas aukštųjų techninių mokyklų personalui ne visur taikomas. Juo labiau atrodytų jis ne vietoje mūsų krašte. Daktaro laipsnio iš technikos mokslų įsigijimas reikalauja iš kandidatų ne tik atitinkamo stažo, bet ir didelio mūsų sąlygose sunkiai įvykdomo darbo atitinkamoje laboratorijoje ir tinkamo tos laboratorijos mokslo priemonėmis aprūpinimo“[49].

Tiek visame universitete, tiek ir Technikos fakultete (išskyrus Teologijos-filosofijos fakultetą) buvo tik vienas mokslo daktaro laipsnis. Toks laipsnis galėjo būti suteiktas asmeniui, turinčiam aukštojo mokslo baigimo diplomą, išlaikiusiam fakulteto nustatytus egzaminus, parašiusiam fakulteto reikalavimus atitinkančią disertaciją ir viešai apgynusiam ją fakulteto taryboje. 1930 ir 1937 m. statutuose buvo numatyta, kad fakulteto taryba gali suteikti daktaro laipsnį moksliniais darbais pasižymėjusiam asmeniui, nors ir neatlikusiam visų kitų reikalavimų. Šiuo atveju fakulteto tarybos nutarimą turėjo tvirtinti universiteto senatas.

Vyresniojo ir jaunesniojo mokslo personalo skaičius nuo 7 (1922 m. pavasarį) palaipsniui išaugo iki 52 (1940 m. sausio 1 d.). Taigi paskutiniais Technikos fakulteto veikimo metais vienas mokslo personalo etatas teko 13,3 studento. Vertinant šį rodiklį, reikia atsižvelgti į tai, kad jaunesniojo mokslo personalo kategorijai priklausė ir laborantai, kurių skaičiaus nustatyti nepavyko. Juos atmetus, studentų skaičius, tenkantis vienam dėstytojui, dar padidėtų. Iš kitos pusės, kai kurias disciplinas (aukštąją matematiką, fiziką, chemiją) dėstė kitų fakultetų profesoriai ir docentai. Įskaičius juos, šis rodiklis kiek sumažėtų. Apytikriai reikėtų gal-

[49] CVA, f. 631, ap. 12, b. 1025, l. 8.

voti, kad laborantų skaičius kompensavo kitų fakultetų dėstytojų, dėsčiusių Technikos fakultete, skaičių[50].

Pirmieji Technikos fakulteto mokslo personalo nariai buvo dėstytojai, perėję iš Aukštųjų kursų technikos skyriaus: J. Čiurlys, S. Dirmantas, P. Jankauskas, P. Jodelė, M. Songaila, J. Šimkus, J. Šimoliūnas, K. Vasiliauskas, V. Verbickis. Jie visi, išskyrus V. Verbickį, vieni anksčiau, kiti vėliau tapo atitinkamų Technikos fakulteto katedrų vedėjais, ekstraordinariniais ir ordinariniais profesoriais. Vėliau dėstytojų gretas papildė į Lietuvą sugrįžę kai kurių kitų aukštųjų mokyklų darbuotojai: P. Čechavičius, S. Kolupaila, V. Mošinskis, V. Gorodeckis ir kt.

Kadangi Lietuvoje buvo nedaug asmenų, anksčiau dėsčiusių aukštosiose mokyklose, tai į Technikos fakultetą pedagoginiam darbui buvo kviečiami inžinieriai, turėję didelį praktinio darbo patyrimą. Iš jų reikėtų paminėti S. Grinkevičių, J. Šliogerį ir T. Šulcą, kurie ilgainiui tapo profesoriais, vadovavo katedroms.

Fakultetas pradėjo ruošti mokslo personalą ir iš savo auklėtinių tarpo. Pedagoginiam ir moksliniam darbui tinkami studentai dar studijų metais būdavo priimami laborantais, o apgynę diplominius projektus, pakeliami asistentais. Dalis jų, kaip J. Indriūnas, L. Kaulakis, J. Vidmantas, vėliau mūsų aukštojo technikos mokslo istorijoje suvaidino nemažą vaidmenį.

3.2.5. Technikos fakulteto mokslinis darbas

Moksliniame darbe Technikos fakulteto profesoriai ir dėstytojai daugiausia dėmesio telkė į vadovėlių ir mokymo priemonių ruošimą, nes iki tol lietuvių kalba jų nebuvo išleista. Pirmieji leidiniai pasirodė 1923 m. Juos paruošė chemikai P. Jodelė („Statybos medžiagų technologija") ir J. Šimkus („Cheminė technologija, I d. Kuras ir vanduo"). Nemažai buvo išleista mechanikos profilio vadovėlių ir mokymo priemonių. P. Jankauskas parašė „Gidromechaniką" (1923), „Kinematikos ir dinamikos pagrindus" (1926), „Pritaikomosios mechanikos" I dalį (1926) ir „Teorinės mechanikos kurso" keturias dalis (1928—1934); J. Čiurlys — „Mašinų detalių" 3 dalis, kurių išėjo dvi laidos (1924—1925 ir 1931), „Keliamąsias mašinas" (1932) ir „Mašinų teorijos" 2 dalis (1940); A. Gravrogkas — „Metalų technologijos" 3 dalis (1924—1926) ir „Medžio technologijos kursą" (1927). Keturis vadovėlius parašė V. Mošinskis: „Metalų technologiją"

[50] Palyginimui galima pasakyti, kad Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto etatai skaičiuojami taip, kad vienam dėstytojui tektų 11,4 stacionaro studentų. Taigi šis rodiklis dabar yra geresnis.

(1930), „Metalų technologiją. Liejininkystės pagrindus“ (1933), „Kaip mašinos veikia ir kaip jos tvarkomos (mašinžinystės pradmenis)“ (1933) ir „Metalų tekinimą“ (1939). V. Gorodeckis paruošė „Techninę termodinamiką“ (1935). T. Šulcas parašė knygą „Laivų statyba“ (1935). Gana produktyviai ruošė vadovėlius ir mokymo priemones statybos skyriaus mokslo personalas. S. Grinkevičius išleido „Medinius tiltus“ (1929), „Pastatams skaičiuoti davinius“ (1932), „Geležines konstrukcijas“ (1933). L. Gimbutas parašė „Žemės ūkio statybą“ (1929); J. Gabrys — „Sauskelių“ 2 dalis (1930), „Gelžbetoninius ir betoninius tiltus“ (1931), „Žemės darbų skaičiavimą“ (1933), „Modernias kelių konstrukcijas“ (1938); J. Indriūnas — „Mechaninius medžiagų bandymus“ (1930); V. Verbickis — „Centralinio šildymo sistemas“ (1931); K. Vasiliauskas — „Elementarinį medžiagų atsparumo kursą“ (1935); J. Kiškinas — „Gelžbetonį“ (1930); J. Šimoliūnas — „Statybos“ 4 dalis (1936—1943); S. Kolupaila — „Hidrometrijos“ 2 knygas (1939—1940); S. Kairys — „Miestų kanalizaciją“ (1939). Pasirodė ir keletas elektrotechnikos profilio vadovėlių bei konspektų. Tai J. Šliogerio „Elektrotechnikos paskaitos“ (1925), „Elektrotechnika, II. Kintamoji srovė“ (1931); L. Kaulakio „Šviesotechnikos pagrindai“ (1931); V. Jakovicko „Nuolatinės srovės elektros mašinos“ (1931) ir kt. Kaip matyti iš šio sąrašo, paskutiniais Technikos fakulteto egzistavimo metais studentai buvo pusėtinai aprūpinti mokomąja literatūra gimtąja kalba. Kai kurie dėstytojai parašė knygas, kurios padėjo platesniems visuomenės sluoksniams susipažinti su Lietuvos technikos istorija, problemomis, krašto gamtos ir žemės turtais. Šiai literatūros sričiai skirti J. Šliogerio „Perkūnsargiai“ (1925); S. Kolupailos „Lietuvos hidrologija“ (1924), „Nauji hidrometrijos problemai spręsti keliai“ (1929), „Lietuvos ežerai“ (1937), „Mūsų vandens keliai“ (I laida 1933, II — 1938), „Nevėžis“ (1936), „Nemunas“ (1940); J. Šimoliūno „Šventosios uostas“ (1933), „Klaipėdos uostas“ (1939); J. Vidmanto „Durpės“ (1933). Kai kurie mokslo personalo nariai (P. Jodelė, V. Mošinskis, J. Gabrys, J. Jankevičius, S. Kolupaila, J. Šimkus, T. Šulcas ir kt.) aktyviai bendradarbiavo to meto spaudoje, keldami aktualius technikos ir statybos, pramonės ugdymo klausimus, populiarindami technikos žinias.

Teigiamai vertinant fakulteto mokslo personalo pastangas ruošti vadovėlius ir mokymo priemones, nušviesti aktualias technikos vystymo problemas, reikia pažymėti, jog tiriamasis darbas buvo menkai teišvystytas. Turėjo įtakos fakulteto jaunumas, jo kūrimosi bei augimo sunkumai, atitinkamų tradicijų stoka, nepakankama dėstytojų kvalifikacija, menka materialinė bazė. Tiriamojo darbo niekas nerėmė, jis daugiausia priklausė nuo kiekvieno darbuotojo asmeninės iniciatyvos. Todėl nenuostabu, jog fakultete pasireiškė vos keletas profesorių ir dėstytojų, intensyviau dirbu-

sių mokslo tiriamąjį darbą,— tai K. Vasiliauskas, S. Kolupaila, P. Jodelė, J. Indriūnas.

Prof. K. Vasiliauskas pirmasis Lietuvoje pradėjo tyrinėti medžiagų atsparumą ir statybinę mechaniką. Savo tyrimų rezultatus jis paskelbė knygose ir straipsniuose „Bendrieji influentiniai dydžiai" (1925), „Dviejų šarnyrų vienaluomiai rėmai" (1928), „Apskritimo būdas statybos statikoje" (1929), „Strypinės vienukart statiškai neišsprendžiamos fermos analitinė skaičiuotė" (1929), „Vienaluomių sijos įlinkių kreivės įrašytinis daugiakampis" (1931) ir kt.

S. Kolupaila plačiai domėjosi hidrologijos klausimais, davė pagrindus Lietuvos upių hidrologiniams tyrimams, pasiūlė formulę maksimaliems upių debitams ir naują metodą upių žiemos debitams skaičiuoti. Jis skaitė pranešimus keliose tarptautinėse hidrologų konferencijose įvairiuose užsienio miestuose.

P. Jodelė, pradėjęs tyrinėti rišamąsias ir kitas statybines medžiagas dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą, tuos darbus tęsė ir dirbdamas Technikos fakultete. Jis su bendradarbiais ištyrė daug Lietuvos mineralinių žaliavų, tinkamų įvairioms statybinėms medžiagoms gaminti ir tuo prisidėjo prie atitinkamų pramonės šakų kūrimo. Savo tyrimų rezultatus jis paskelbė leidiniuose „Geologiniai tyrinėjimai su Lietuvos geologijos daviniais" (1922), „Cemento kietėjimo teorija" (1927) ir straipsniuose.

Kadangi fakultete mokslinio tyrimo darbai buvo nepakankamai intensyvūs, tai praėjo nemažai laiko, kol buvo paruoštos pirmosios disertacijos, nors statute reikalauta, kad vyresniojo mokslo personalo nariai turėtų daktaro laipsnius. Juozas Indriūnas — pirmasis inžinerijos daktaras, apgynęs disertaciją Technikos fakulteto taryboje (1936). Disertacijoje „Vilnų plaukeliai lankstomi pavargsta" pluoštinių medžiagų tyrimui jis pritaikė medžiagų atsparumo metodus. Tai pačiai problemai skirtas ir jo habilitacijos darbas „Vilnų tamprumo modulis" (1939).

Vėliau fakulteto taryba inžinerijos daktaro laipsnį suteikė V. Jakovickui (1939), K. Vasiliauskui (1939), A. Damušiui (1940)[51].

Fakulteto personalo moksliniai straipsniai daugiausia buvo skelbiami fakulteto leidinyje „Technika", kurio 1924—1940 m. išėjo 10 numerių. Jį redagavo P. Jodelė (Nr. 1—3), S. Kolupaila (Nr. 4—5), V. Mošinskis (Nr. 6—10). „Technikoje", be originalių darbų, buvo išspausdinta daug apžvalginio ir kompiliacinio pobūdžio straipsnių.

[51] KVVDU baigusiųjų registracijos knyga, p. 588.

3.2.6. Technikos fakulteto studentai

Studijavusieji Technikos fakultete, kaip ir visame universitete, buvo skirstomi į studentus ir laisvuosius klausytojus. Studentais buvo priimami asmenys, baigę vidurinį mokslą gimnazijose arba jas atitikusiose mokyklose. Statute buvo numatyta, kad, esant norinčiųjų stoti į fakultetą daugiau negu galima priimti, studentai būtų priimami konkurso tvarka, kurią turėjo nustatyti fakulteto taryba. Laisvaisiais klausytojais galėjo būti nebaigę gimnazijų asmenys, kuriuos fakulteto taryba pripažindavo tinkamais eiti aukštąjį mokslą. 1937 m. statute numatyta dar viena studijuojančių kategorija — hospitantai. Jais galėjo būti asmenys, pareiškę norą klausyti vieną ar keletą dalykų ir fakulteto tarybos pripažinti tinkamais tuos dalykus studijuoti. Laisvieji klausytojai ir hospitantai būdavo priimami, jeigu būdavo laisvų vietų. Praktiškai Technikos fakultete hospitantų nebuvo.

Atidarius universitetą, Technikos fakultete pradėjo studijuoti 50 studentų ir 4 laisvieji klausytojai. Studentų skaičius palaipsniui augo, kol 1932 m. rudenį pasiekė maksimumą (676 studentai ir 28 laisvieji klausytojai). Po to jų skaičius mažėjo iki 1936 m. rudens (499 studentai ir 31 laisvasis klausytojas). Studentų skaičiaus mažėjimą pirmiausia reikėtų aiškinti prasidėjusia tuo metu ekonomine krize ir tuo, kad spauda ir valdantieji sluoksniai pradėjo labai plačią akciją apie tariamą inteligentijos perteklių. Vėliau studentų skaičius pamažu augo ir paskutiniais mokslo metais šiek tiek viršijo buvusį maksimumą (693 studentai ir 17 laisvųjų klausytojų). Mažiausiai laisvųjų klausytojų buvo 1930 m. pavasarį (1), daugiausia — 1938 m. rudenį (50). Statybos skyrius iš pradžių turėjo daug didesnį pasisekimą, negu technologijos, bet nuo 1936 m. abiejų skyrių populiarumas suvienodėjo. 1939 m. rudenį statybos skyriuje studijavo 350 studentų ir 6 laisvieji klausytojai, o technologijos skyriuje — 343 studentai ir 11 laisvųjų klausytojų.

Tikrąją studentų socialinę kilmę iš registracijos knygoje esančių duomenų sunku nustatyti. Nuo 1929 m. pavasario joje esama duomenų apie studentų ir laisvųjų klausytojų tėvų verslą, kuris suskirstytas į šias kategorijas: žemės ūkis, pramonė, prekyba, transportas, tarnyba, laisva profesija, gyvena iš kapitalo, pensijos, žinių nesuteikė. 1933 m. rudenį atsirado dar darbininkų kategorija. Prieš tai Technikos fakultete darbininkų vaikų arba visai nebuvo, arba jie buvo įtraukti į pramonėje dirbusių tėvų verslo grupę. Išanalizavus 1933, 1936 (tada fakultete buvo labai sumažėjęs studentų skaičius) ir paskutinių Technikos fakulteto egzistavimo metų rudens semestrų duomenis, paaiškėjo, jog 34,4—35,8% studentų tėvų vertėsi žemės ūkiu, 16,2—20% — pramone, prekyba ir gyveno iš ka-

pilalo, 17,7—19,6% — turėjo tarnybas (daugiausia valdiškas), 13,0—13,4% — vertėsi laisva profesija; darbininkų vaikų buvo vos 3,05—4,5%. Labai mišri žemės ūkiu besivertusiųjų grupė. Juk žemės ūkiu vertėsi dvarininkai ir buožės, mažažemiai ir bežemiai valstiečiai. Kadangi fakultete buvo labai mažai darbininkų vaikų, o darbininkams, kurių daugiausia buvo susibūrę Kaune, buvo šiek tiek lengviau leisti savo vaikus į mokslus, nes nereikėjo atskirai nuomoti kambarių besimokantiems vaikams, tai galima tvirtinti, jog darbo valstiečių vaikų fakultete galėjo būti vos keletas. Taigi tiek visame universitete, tiek Technikos fakultete daugiausia mokėsi dvarininkų, buožių, fabrikantų, prekybininkų ir valdininkų vaikai; darbininkų ir darbo valstiečių vaikams aukštasis technikos mokslas buvo sunkiai prieinamas.

Įdomūs duomenys apie studentų pragyvenimo šaltinius. Analizuojamais metais pagrindinis pragyvenimo šaltinis buvo tėvų ir giminių parama. Tokių studentų buvo nuo 66,8 (1933) iki 71,7% (1939). Jų tėvai turėjo būti pakankamai pasiturintys, kad išlaikytų studijavusius vaikus. Stipendijas gaudavo tik iki 2,5% fakulteto studentų. Iš tarnybos gyveno 20,3 (1933) — 9,6% (1939) studentų. Didžioji šių studentų dalis greičiausiai buvo ne patys vargingiausi, nes tuo metu, atsiradus inteligentų bedarbių, tarnybą buvo galima gauti tik su įtakingesnių asmenų parama. Neturtingiausiems studentams liko vienas kelias — laisvai uždarbiauti. Tokių studentų buvo 7,7 (1933)—9,9% (1939).

Dėl techniškųjų mokslų specifikos ir dėl tarnybų bei uždarbių ieškojimo palyginti tik nedidelė dalis fakulteto studentų apgynė diplominius projektus, daugelio jų studijos tęsdavosi gana ilgai. Nėra duomenų, kiek iš viso buvo priimta studentų į Technikos fakultetą, todėl negalima apskaičiuoti, kokia jų dalis baigė inžinerijos mokslus. Tačiau tai gali pailiustruoti keletas pavyzdžių. 1922 m. rudenį fakultete buvo 155 studentai, tačiau per penkerius mokslo metus diplominius projektus apgynė tik 9 absolventai. 1939 m. paruošti 34 inžinieriai, nors prieš penkerius metus pradėjo studijuoti 305 studentai, taigi mokslą baigė tik 11,1% tais metais turėjusių jį baigti.

Visa buržuazinė auklėjimo sistema buvo nukreipta į tai, kad moteris ruoštųsi rūpintis tik „virtuve, vaikais ir bažnyčia“. Todėl merginos technikos mokslais nesidomėjo. Technikos fakultete niekad nebuvo daugiau kaip 10 studenčių.

Fakulteto studentų tautinę sudėtį galima apibūdinti šiais skaičiais, rodančiais 1926 m. rudens (kai pirmą kartą jie buvo susumuoti) ir 1939 m. rudens būklę: lietuvių mokėsi 70,6 ir 70,4%, žydų — 20,9 ir 21,8%, rusų — 2,8 ir 1,8%, lenkų — 3,7 ir 2,1%. Tais metais universitete lietuvių buvo 68,5 ir 74,5% visų studentų.

Technikos fakultete būta tokios pat studentų politinės ir organizacinės diferenciacijos, kaip ir visame universitete. Vieni studentai priklausė ideologinėms organizacijoms, kiti — įvairioms universiteto draugijoms. Fakultete veikė trys organizacijos, kurioms galėjo priklausyti tik jo studentai. Tai studentų technikų vyrija „Plienas“, studentų technikų draugija ir studentų ateitininkų technikų korporacija „Grandis“.

Didžiausios įtakos fakulteto gyvenimui turėjo „Plieno“ vyrija, įsteigta 1931 m. Tai tipiška nacionalistinė korporacija, kurios net įvairūs tuometinėje akademinėje veikloje įsigalėję lotyniški ar vokiški pavadinimai buvo pakeisti lietuviškais. Vyrijos šūkis: „Lietuviškumas! Broliškumas! Patvara! Darbas!“ rodo tendenciją atsiriboti nuo kitų tautybių studentų. Jos narių pažiūros buvo labai margos. Dalis „Plieno“ vyrų aktyviai dalyvavo antisemitiniuose išpuoliuose, kurie 1939 m. rudenį buvo organizuoti Fizikos-chemijos instituto rūmuose. Antra vertus, tai buvo bene vienintelė universiteto studentų organizacija, kurioje veikė Lietuvių draugijos TSRS tautų kultūrai pažinti sekcija[52].

Studentų technikų draugija susikūrė 1923 m. Iš pradžių ji pasivadino Technikos fakulteto ekonominės savišalpos bendrove. Jos tikslas buvo jungti studentus technikus ir padėti jiems gerai pasiruošti būsimai profesijai. Jai priklausė apie 85% visų fakulteto studentų. Ši draugija daugiau už analogiškas kitų fakultetų organizacijas rūpinosi savo narių ekonominiais reikalais: buvo įsteigusi knygyną, savišalpos kasą, bufetą, kino teatrą ir radijo sekciją. Draugijos įmonės dėl žemesnių kainų buvo populiarios ne tik tarp studentų, bet ir šiaip miesto gyventojų. Iš gauto pelno buvo materialiai remiami draugijos nariai.

Korporacija „Grandis“ (įsisteigė 1933 m.), kaip ir kitos ateitininkų organizacijos, rėmėsi grynai klerikaline ideologija, domėjosi kai kuriais profesiniais savo narių reikalais.

Dalis Technikos fakulteto studentų aktyviai veikė universiteto revoliuciniame studentų judėjime. Statybą studijavo veiklus komjaunuolis J. Jurginis. Studijavęs Technikos fakultete F. Levitacas 1930—1937 m. buvo universiteto studentų komjaunuolių kuopelės, o vėliau — komunistų kuopelės sekretorius. Draugijos „Scientia“ veikloje dalyvavo komunistai G. Sipavičius, V. Prėskienis. 1940 m. veikusiai marksistinei „Kultūros“ draugijai ištisai vadovavo studentai technikai. Jos valdybą sudarė V. Nešukaitis, V. Prėskienis, H. Rešeliauskas, G. Sipavičius ir R. Žiugžda. Revoliucingai nusiteikę studentai platindavo nelegalią komunistinę spaudą, atsišaukimus, Liaudies frontą atstovavusį laikraštį „Už liaudies teises“. Pastarajame būdavo rašoma ir universiteto klausimais. Laikraštis griež-

[52] J. Vidmanto atsiminimai [Rankraštis].

tai pasmerkė chuliganiškus antisemitinius išsišokimus Technikos fakultete[53].

Technikos fakultetas, 1925 m. paruošęs pirmąją 3 inžinierių laidą, per visą gyvavimo laikotarpį (1922—1940) išleido 300 specialistų (6 lent.).

6 lentelė. **Kauno universiteto techniškųjų fakultetų studentų ir paruoštų inžinierių skaičius**

Metai	Studijavusių skaičius rudens semestre	Paruoštų inžinierių skaičius	Metai	Studijavusių skaičius rudens semestre	Paruoštų inžinierių skaičius
1922	162	—	1937	595	30
1923	152	—	1938	673	21
1924	179	—	1939	710	34
1925	240	3	1940	1272	43
1926	354	—	1941	798	33
1927	366	6	1942	...	43
1928	406	5	1943	...	113
1929	402	15	1944	...	83
1930	449	15	1945	688	9
1931	577	3	1946	1013	27
1932	704	8	1947	1390	42
1933	688	21	1948	1583	52
1934	597	26	1949	1524	91
1935	547	45	1950	1859	164
1936	530	31	Iš viso		963

Iš jų 190 baigė statybos ir 110 — technologijos skyrių. Pirmoji inžinierė statybininkė Sara Mitkovskaitė baigė fakultetą 1930 m.; antroji ir paskutinė inžinierė Larisa Fiodorovaitė-Rašauskienė 1939 m. baigė technologijos skyrių[54].

3.2.7. Technikos fakulteto materialinė bazė

Technikos fakulteto katedros ir laboratorijos iš pradžių glaudėsi Universiteto pirmuosiuose (dabartiniuose KPI pirmuosiuose) rūmuose, kuriuos universitetas paveldėjo iš Aukštųjų kursų. Vėliau kai kurios katedros įsikūrė Universiteto antruosiuose (dabartiniuose KPI lengvosios pramonės fakulteto) rūmuose, kurie buvo gauti 1922 m. pabaigoje. Čia įsikūrė elektrotechnikos, statybos medžiagų technologijos, mechaninės technologijos laboratorijos, buvo įrengta auditorija[55]. 1929 m. fakultetui Didžiuo-

[53] Už liaudies teises, 1939, Nr. 2, p. 8.

[54] L. Fiodorovaitė-Rašauskienė vėliau, jau dirbdama Kauno politechnikos institute, tapo iš moterų pirmąja respublikoje technikos kandidate.

[55] Vytauto Didžiojo universitetas. Antrųjų penkerių veikimo metų (1927.II.16—1932. IX.1) apyskaita, p. 279.

siuose (dabartiniuose KPI antruosiuose) rūmuose buvo atiduota dalis trečiojo aukšto ir rūsio.

Fakulteto būklė pagerėjo, Aleksote pastačius Fizikos-chemijos instituto rūmus. Jų statyba pradėta 1925 m., tačiau dėl lėšų stokos labai užsitęsė ir buvo užbaigta tik po šešerių metų. Tai pirmasis specialiai universitetui statytas mokomasis korpusas. Iš pradžių rūmai buvo numatyti tik fizikos ir chemijos laboratorijoms, tačiau pastačius ten įkurdintas ir Technikos fakultetas su beveik visomis laboratorijomis, išskyrus variklių laboratoriją, kuri liko Didžiųjų rūmų rūsyje, ir mechanikos kabinetą, likusį Pirmuosiuose rūmuose[56].

Fakultetą perkėlus į naujus rūmus, patalpų vis dar trūko, nes jam buvo skirta tik 36% viso pastato ploto. Gautose patalpose netilpo turimi įrengimai; be to, dalis patalpų nebuvo pritaikyta fakulteto darbui. Šiluminių variklių laboratorijos garo ir vidaus degimo varikliai buvo sustatyti iš lentų sukaltame barake, kuriam nuolatos grėsė gaisro pavojus. Prof. V. Mošinskis, rašydamas apie Technikos fakulteto materialinę bazę, nurodė, jog „Mokslo priemonių fakultetas turi per maža: jomis tegalima dirbti tik studentų mokymo darbą, bet sunku, o kai kurioms katedroms ir visai negalima dirbti mokslinio tyrimo darbo ir tuo pačiu negalima mokslinti būsimojo mokslo darbininkų, kurie, neatlikę mokslo darbų ir neįgyję mokslo laipsnių, ir formaliai negali tapti profesoriais. Patalpų stokos atžvilgiu technikos fakulteto padėtis yra toliau nebepakenčiama ir tenka pagailestauti, kad į šį reikalą nebuvo lig šiol kreipiama tinkamo dėmesio“[57]. Padėtis kiek palengvėjo, 1937 m. pastačius prie Fizikos-chemijos instituto 1500 m² ploto mechaninių laboratorijų pastatą. Jame buvo įrengtos metalų technologijos, medžio technologijos, pluošto technologijos ir šiluminių variklių laboratorijos. Fakulteto profesoriai ir vėliau ne kartą kėlė klausimą dėl fakulteto nepakankamo aprūpinimo įrengimais, prietaisais ir laboratorijų, braižyklų bei auditorijų patalpomis[58].

Lietuvos inžinierių draugija savo memorandume dėl aukštosios technikos mokyklos steigimo kreipė dėmesį į tai, kad, skirstant lėšas, Technikos fakultetas nuolat buvo skriaudžiamas. Tai ji patvirtino devynerių metų duomenimis. Pavyzdžiui, 1935 m. vienam klausytojui Matematikos-gamtos fakultete buvo skirta 2990 litų, Medicinos fakultete — 1230 litų, o Technikos fakultete — vos 1040 litų[59]. Tiesa, kai kurių Matematikos-gamtos fakulteto katedrų (fizikos, neorganinės ir analizinės chemijos, organinės chemijos) dėstytojai ir laboratorijos aptarnavo taipogi Medi-

[56] V. D. universiteto žinios, 1936 m., Nr. 1, p. 21.
[57] Ibid., p. 22.
[58] Ibid., 1937, Nr. 1—5, p. 138—140; 1938, Nr. 3—4, p. 75; 1938, Nr. 5—6, p. 128.
[59] Technika ir ūkis, 1937, Nr. 2(19), p. 65.

cinos ir technikos fakultetų studentus. Tačiau, atsižvelgiant net ir į šią aplinkybę, atrodo, kad Technikos fakultetui iš tikrųjų buvo skiriama kur kas mažiau lėšų negu kitiems fakultetams, kad inžinierių ruošimas buvo nepakankamai vertinamas. Todėl ir netenka stebėtis, kad šio fakulteto darbo sąlygos per visą buržuazijos valdymo laikotarpį buvo labai sunkios.

3.3. Universitetas ir techniškieji fakultetai tarybiniais metais (1940—1941)

3.3.1. Universitetas naujomis sąlygomis

1940 metais atkūrus Lietuvoje Tarybų valdžią, universitetui iškilo nauji uždaviniai, jame įvyko daug permainų. Universitetas turėjo tapti tarybine aukštąja mokykla, ruošiančia naują darbo inteligentiją, ištikimą liaudies interesams, pasiryžusią kartu su darbininkais ir darbo valstiečiais kurti socializmą, skirti tam visas savo žinias ir jėgas. Liepos 16 d. buvo uždaryta klerikalizmo tvirtovė — Teologijos-filosofijos fakultetas[60]. Liepos 29 d. paskelbtas Vytauto Didžiojo universiteto statuto pakeitimas[61]. Jame numatyti Medicinos, Statybos ir Technologijos fakultetai, panaikintas Matematikos-gamtos fakultetas, kuris perkeltas į Vilniaus universitetą. Pakeistame statute nurodyta fakultetų struktūra, universiteto ir fakultetų tarybų sudėtis, reikalavimai personalui, privalomas mokslo personalo užimtumas, absolventams teikiamos kvalifikacijos. Mokslo personalo sudėtyje numatyti adjunktai. Adjunktu galėjo būti asmuo, išėjęs aukštąjį mokslą ir fakulteto tarybos pripažintas savo srities specialistu. Vyresnysis mokslo personalas turėjo skaityti ne mažiau kaip 4 teorines privalomųjų dalykų paskaitas per savaitę. Dvi praktikos valandos atstojo vieną teorinių paskaitų valandą.

Vėliau universiteto statutas buvo pakeistas dar kartą[62]. Nustatyta, kad rektorių, prorektorius, sekretorių ir dekanus skiria švietimo ministras. Rektorių ir prorektorius turėjo dar patvirtinti ministras pirmininkas. Naujų fakultetų ir katedrų vyresnįjį mokslo personalą (profesorius ir docentus) turėjo parinkti švietimo ministras ir patvirtinti ministras pirmininkas. Teisė atleisti vyresnįjį mokslo personalą suteikta ministrui pirmininkui, privatdocentus, adjunktus, asistentus ir laborantus — švietimo ministrui, pagalbinį mokslo personalą ir administracijos tarnautojus — rektoriui. Išplėstos fakultetų tarybų teisės. Tarybos galėjo vyresniojo mokslo

[60] Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 720, p. 529, eil. 5753.
[61] Ibid., Nr. 721, p. 541, eil. 5776.
[62] Ibid., Nr. 727, p. 642, eil. 5961.

personalo nariams, dirbantiems svarbų mokslinį darbą, laikinai sumažinti privalomų paskaitų skaičių arba ir visai nuo jų atleisti. Fakulteto taryba galėjo sudaryti poskyrių komisijas savo specialybių mokslo ir mokymo reikalams svarstyti.

Nuo rugpjūčio 21 d. Vytauto Didžiojo universitetas pavadintas Kauno universitetu[63]. Tą pačią dieną prie Technologijos fakulteto įsteigta marksizmo-leninizmo katedra, kuri turėjo aptarnauti visą universitetą[64]. Buržuazinės inteligentijos atžvilgiu buvo laikomasi lenininio principo: tuos inteligentijos atstovus, kurie nebuvo priešiški Tarybų valdžiai, buvo siekiama įtraukti į socializmo kūrimą.

Universitetui pradėjo vadovauti pažangus visuomenės veikėjas prof. Antanas Purėnas. Jis 1909 m. baigė Peterburgo universiteto Gamtos mokslo fakultetą, kurį laiką dirbo pas įžymų chemiką profesorių A. Favorskį. Vėliau mokytojavo įvairiose vidurinėse mokyklose. Aukštuosiuose kursuose dėstė organinę chemiją. Buržuazijos valdymo metais buvo universiteto profesorius, organinės chemijos katedros vedėjas, keletą kartų rinktas prorektoriumi[65].

Universiteto durys plačiai atsivėrė darbininkų ir valstiečių vaikams. Į pirmąjį kursą priimta dvigubai daugiau studentų, negu jų buvo priimta paskutiniais buržuazijos valdymo metais į Medicinos ir Technikos fakultetus. Iš darbininkų šeimų kilusių studentų skaičius padidėjo beveik trigubai (lyginant atitinkamus fakultetus)[66]. Labai padidėjo stipendijų skaičius: jas imta skirti 45% visų studentų[67]. Dar prieš naujųjų mokslo metų pradžią visose mokyklose panaikintas mokestis už mokslą[68]. Vykdant klasinę politiką, 1941 m. kovo 13 d. įvestas mokestis už mokslą nedirbančiųjų gyventojų sluoksnių vaikams. Jo dydis priklausė nuo miesto, kuriame buvo aukštoji mokykla, ir jos pobūdžio. Kauno universitete minėtų gyventojų sluoksnių vaikai turėjo mokėti už mokslą 400 rublių į metus (dviem etapais). Jiems nebuvo skiriamos stipendijos[69]. Keičiant studentų socialinę sudėtį, buvo įsteigti darbininkų ir valstiečių parengiamieji kursai. Nevaržomai galėjo veikti komunistų partijos ir komjaunimo pirminės

[63] Ibid., p. 641, eil. 5859. Mažojoje lietuviškojoje tarybinėje enciklopedijoje (t. II, p. 98) netiksliai nurodyta, kad Kaune veikusi aukštoji mokykla Kauno universitetu pradėta vadinti 1946 m. Iš tikrųjų taip ji pavadinta 1940 m., okupacijos metais buvo grąžintas senas pavadinimas, o nuo 1946 m. vėl buvo vadinama Kauno universitetu.

[64] Ibid., p. 642, eil. 5959.

[65] Antanas Purėnas. Kaunas, 1971, p. 13—16.

[66] VDU statistikos knyga, p. 197, 223 ir 224 [Rankraštis, saugomas KPI mokymo skyriuje].

[67] Ibid., p. 239 ir 248.

[68] LTSR Vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, 1940, Nr. 1, p. 6, str. 13.

[69] Ibid., 1941, Nr 8(11), p. 447, str. 217.

organizacijos, kurios pradėjo telkti pažangius dėstytojus ir studentus, siekė, kad jie kuo giliau susipažintų su komunizmo idėjomis[70]. Studentų pasaulėžiūros ugdymui didelės reikšmės turėjo marksizmo pagrindų disciplinos įvedimas. Fakultetuose įkurta naujų katedrų, pedagoginio ir pagalbinio personalo skaičius padidėjo 56%[71]. Patvirtinti nauji mokymo planai, kurie geriau atitiko gyvenamąjį momentą ir naujus uždavinius. Universitetas išleido 173 specialistus, iš jų 156 buvo Medicinos fakulteto absolventai[72].

3.3.2. Technikos fakulteto reorganizavimas ir techniškųjų fakultetų veikla

Tobulinant aukštųjų mokyklų struktūrą, Technikos fakultetas buvo reorganizuotas į Statybos ir Technologijos fakultetus[73]. Toks nutarimas įsigaliojo nuo 1940 m. liepos 26 d. ir apie tai buvo paskelbta liepos 29 d. Tą pačią dieną paskelbta ir apie universiteto etatų pakeitimą (įsigaliojo nuo rugpjūčio 15 d.), taip pat išvardytos abiejų fakultetų katedros. Jų padaugėjo nuo 11 iki 25[74]. Statybos fakultete patvirtinta 12 katedrų: topometrijos, statybinės statikos, statybos, kelių, tiltų ir geležinių konstrukcijų, hidrologijos ir melioracijos, hidrotechnikos, geodezijos ir žemėtvarkos, architektūros ir meno istorijos, architektūros enciklopedijos, architektūros kompozicijos ir paišybos, miestų sanitarijos; Technologijos fakultete — 13 katedrų: mechanikos ir matematikos, fizikos, bendrosios chemijos, braižomosios geometrijos ir grafinių darbų, organinės technologijos, neorganinės technologijos, mechaninės technologijos, šiluminių variklių, transporto mašinų, mašinžinystės, elektrotechnikos, elektros mašinų ir tinklų, telefono-telegrafo ir radiotechnikos. Prasidėjus naujiems mokslo metams, katedrų techniškuose fakultetuose dar padaugėjo. Statybos fakultete nuo 1940 m. spalio 1 d. veikė 15 katedrų. Įsteigta inžinerinės geologijos katedra. Geodezijos ir žemėtvarkos katedra perskirta į geodezijos ir astronomijos bei žemėtvarkos katedras. Hidrologijos ir melioracijos katedra reorganizuota į hidrologijos ir hidraulikos bei melioracijos katedras. Technologijos fakultete katedrų padaugėjo iki 18. Vietoj vienos bendrosios chemijos katedros atsirado net trys: fizinės chemijos, neorganinės chemijos ir organinės chemijos. Elektros mašinų ir tinklų

[70] Plačiau komjaunimo veikla nušviesta leidinyje „Komjaunimo organizacija Kauno universitete ir Kauno politechnikos institute (1922—1972 metai)". Kaunas, 1979.
[71] VDU statistikos knyga, p. 218 ir 235.
[72] KVVDU baigusiųjų registracijos knyga, p. 26, 220, 435.
[73] Vyriausybės žinios, 1940, Nr. 721, p. 542, eil. 5776.
[74] Ibid., p. 544, eil. 5781.

katedra perskirta į elektros jėgainių ir tinklų bei elektros mašinų katedras. Vietoj mechanikos ir matematikos katedros organizuotos dvi atskiros mechanikos ir matematikos katedros. Telefono-telegrafo ir radiotechnikos katedra taip pat perskirta į dvi: 1) radiotechnikos, 2) telefonijos-telegrafijos ir signalizacijos katedras.

Įsteigus naujų katedrų, sumažėjo kai kuriose katedrose dėstomų disciplinų skaičius. Tai leido katedroms sutelkti dėmesį į dėstymo kokybę ir metodiką. Ypač sveikintinas buvo matematikos, fizikos ir chemijos katedrų įsteigimas techniškuose fakultetuose. Iki tol studentai technikai šių disciplinų mokėsi Matematikos-gamtos fakultetui priklausiusiose katedrose kartu su šio ir kai kurių kitų fakultetų studentais. Čia buvo dėstomas bendrasis kursas, nepritaikytas inžinerinių specialybių studentams. Matematikos-gamtos fakultetui su visomis katedromis persikėlus į Vilniaus universitetą ir Technologijos fakultete organizavus naujas fizikos, matematikos, neorganinės chemijos, fizinės chemijos ir organinės chemijos katedras, atsirado galimybė dėstant šias labai svarbias inžinieriams disciplinas atsižvelgti į būsimos jų veiklos specifiką.

Nuo naujųjų mokslo metų įvesti tobulesni mokymo planai[75], jau senokai sudaryti Technikos fakulteto ir neįgyvendinti tik dėl buržuazinės Švietimo ministerijos neigiamos pažiūros. Tai jau nebuvo paprastas planų keitimas, bet svarbi viso aukštojo technikos mokslo reforma, kurios pagrindas buvo gilesnis jo specializavimas. Vietoj iki tol egzistavusių 4 inžinerinių specialybių įvestos 9 specialybės, pavadintos naujuose planuose skyriais, poskyriais ir šakomis.

Technologijos fakultete organizuotas mechanikos skyrius su mechaninės technologijos ir transporto poskyriais, elektrotechnikos skyrius su energetikos ir telekomunikacijos poskyriais ir chemijos skyrius. Mechaninės technologijos poskyryje numatyti dar ir trys ciklai: pluošto technologijos, durpininkystės ir žemės ūkio mašinų, malūninkystės ir medžio pramonės. Transporto poskyryje atsirado du ciklai: geležinkelių ir mišraus transporto. Šiuos ciklus, remiantis šių dienų terminologija, reikėtų laikyti tiesiog specializacija, nes kiekviename iš jų buvo po keletą specialiųjų disciplinų. Chemijos skyriuje, be visų bendrųjų disciplinų, numatytas ir specialus technologijos kursas, kurį studentas galėdavo pasirinkti savo nuožiūra: fermentacija ir maisto produktai, odos ir kailiai, farmaceutika ir kvepalai, cheminė tekstilės technologija, speciali neorganinė technologija.

Statybos fakultete įsteigtas architektūros skyrius, statybos skyrius su statybos ir hidrotechnikos-melioracijos šakomis ir geodezijos skyrius.

[75] Technika, 1941, Nr. 10, II dalis, p. 300—323.

Visuose abiejų fakultetų skyriuose, išskyrus geodezijos skyrių, mokslas turėjo trukti keturis su puse metų (paskutinis semestras buvo skirtas diplominiam projektui). Geodezijos skyriuje buvo keturi kursai, iš jų VIII semestras skirtas diplominiam darbui.

Nuo kadaise Technikos fakulteto sudarytų mokymo planų įvestieji skyrėsi tuo, kad juose buvo numatyta rusų kalba, politinė ekonomija, istorinis materializmas ir dialektinio materializmo pagrindai, marksizmas-leninizmas, marksistinė technikos istorija. Per vienerius mokslo metus nespėta pradėti dėstyti visų planuose numatytų visuomenės mokslo disciplinų, tačiau ir tai, kas buvo imta skaityti, padėjo studentams pažinti marksizmo-leninizmo pagrindus, Komunistų partijos politiką, darė didelį poveikį jų pasaulėžiūrai.

Vyresniųjų kursų studentams įvesti pereinamieji planai, pagal kuriuos jie galėjo pasirinkti naujas specialybes.

Kiek naujieji mokymo planai skyrėsi nuo senųjų, galima spręsti iš 5 lentelėje pateikto mechanikos skyriaus mokymo plano[76]. Atsisakyta taikomosios geologijos, geodezijos, statybinių medžiagų technologijos, architektūrinės braižybos, gelžbetonio, hidrotechnikos įrengimų, architektūros projekto, techninės chemijos ir kt. Pakeista kai kurių disciplinų apimtis. Padidėjus apimčiai, metalų technologija suskirstyta į keturias specializuotas disciplinas: įvadą į metalurgiją ir metalografiją, liejininkystę, metalų apdirbimą spaudimo būdu, metalų apdirbimą pjovimo būdu. Visuomenės ūkio pagrindai ir įmonių organizavimo pagrindai sujungti į vieną pramonės įmonių ir darbo organizavimo pagrindų kursą. Atsirado naujų disciplinų: siurbliai ir ventiliatoriai, dirbtuvės ir fabrikai, pramonės elektros įrengimai. Kai kurie dalykai, kaip malūnai, žemės ūkio mašinos, vandentiekiai ir kt., padaryti privalomi ne visiems studentams. Padaugėjo tokių disciplinų, kurios tiesiogiai nusakė būsimojo inžinieriaus specialybę. Mokymo plane numatytos ir dvi rekomenduojamos disciplinos: topometrijos pagrindai ir skaičiavimo technika. Kai kurios disciplinos kitaip išdėstytos semestrais. Kažin ar tikslinga buvo buhalteriją iš IV kurso perkelti į II kursą, nes ji visai nesusieta su kitomis disciplinomis ir reikalinga tik gamyboje.

Naujuose mokymo planuose atsisakyta universalumo — iš daugelio iki tol buvusių statybinių disciplinų palikta keletas būtiniausių. Todėl susidarė sąlygos sustiprinti mechanikos disciplinas ir labiau specializuoti būsimuosius inžinierius. Panaši tendencija ryškėjo ir kitų specialybių mokymo planuose. Šiek tiek sumažinus fundamentinių disciplinų apimtį, negalėjo pablogėti techniškųjų fakultetų studentų ruošimas, nes dabar

[76] Kauno universiteto Technologijos fakulteto mokslo planai. Kaunas, 1940.

jiems buvo skaitomi labiau pritaikyti jų poreikiams matematikos, fizikos ir chemijos kursai.

Įkūrus du techniškuosius fakultetus, naujas katedras ir padidėjus studentų skaičiui, smarkiai pagausėjo mokslo ir pagalbinio personalo. Jeigu 1940 m. sausio 1 d. Technikos fakultete buvo 52 vyresniojo ir jaunesniojo mokslo personalo darbuotojai, 3 privatdocentai ir 6 pagalbinio personalo darbuotojai, tai 1941 m. sausio 1 d. Statybos fakultete buvo 44 mokslo ir 11 pagalbinio personalo, Technologijos fakultete — 81 mokslo ir 35 pagalbinio personalo darbuotojai[77]. Taigi techniškųjų fakultetų mokslo personalas padidėjo 140%, o pagalbinis personalas — 7 kartus.

Matematikos-gamtos fakultetą perkėlus į Vilniaus universitetą, dalis patyrusių profesorių ir docentų — K. Baršauskas, J. Dalinkevičius, J. Janickis, A. Purėnas, P. Slavėnas ir kt.— perėjo dirbti į Technologijos fakultetą, kur daugelis jų pradėjo vadovauti naujoms katedroms. Į dėstytojų gretas įsiliejo naujų darbuotojų: S. Lukošiūnas, J. Matulionis, A. Novodvorskis, T. Sadauskas, V. Šukys, S. Vasauskas ir kt. Statybos fakulteto dekanu tapo prof. S.Kolupaila, o Technologijos fakulteto — doc. V. Jakovickas. Pastarajam pavasario semestre pradėjus eiti universiteto prorektoriaus pareigas, Technologijos fakultetui vadovavo doc. P. Slavėnas.

Fakultetų, katedrų personalas ir dėstytojai daugiausia pastangų iš pradžių skyrė mokymo procesui pertvarkyti pagal naujuosius mokymo planus, naujoms laboratorijoms organizuoti ir senosioms plėsti, todėl mokslo srityje per vienerius metus nespėta daug ko padaryti. Tačiau ir čia jautėsi pagyvėjimas. Jį skatino noras prisidėti prie liaudies ūkio pažangos spartinimo, stiprėjanti techniškųjų fakultetų materialinė bazė, gausėjantis pagalbinis personalas. Gerėjo ir mokslo personalo mokslinė kvalifikacija. Inžinerijos daktaro laipsnis buvo suteiktas S. Kolupailai (1940).

Labai padidėjo techniškųjų fakultetų studentų skaičius. Jeigu 1939 m. rudens semestre Technikos fakultete studijavo 693 studentai ir 17 laisvųjų klausytojų, tai po metų studentų techniškuosiuose fakultetuose padaugėjo iki 1251 (laisvųjų klausytojų liko 14): Statybos fakultete studijavo 539 studentai ir 5 laisvieji klausytojai, Technologijos fakultete — 712 studentų ir 9 laisvieji klausytojai. Šis prieaugis susidarė dėl to, kad gerokai prisidėjo pirmojo kurso studentų: į techniškųjų fakultetų pirmąjį kursą buvo priimti 846 studentai (1939 m.— 399 studentai), taigi 2,1 karto daugiau negu prieš metus.

Pasikeitė studentų klasinė sudėtis. Darbininkų vaikų jau buvo daugiau kaip dvigubai. Studentų, kurių tėvai vertėsi žemės ūkiu, pagausėjo 72%. Tiesa, universiteto statistikoje nediferencijuota tėvų, kurių verslas

[77] VDU statistikos knyga, p. 235.

buvo žemės ūkis, sąvoka. Todėl negalima konkrečiai nurodyti, kaip keitėsi studentų, kilusių iš įvairių kaimo socialinių grupių, skaičius. Vienok galima tvirtai teigti, kad palengvėjo sąlygos studijuoti vidutinių ir mažažemių valstiečių vaikams. Naujas judėjimas už moterų ir vyrų teisių lygybę visose visuomeninio gyvenimo srityse paskatino merginas susidomėti technikos mokslais: jeigu 1939 m. juos studijavo tik 8 merginos (iš jų 5 statybos skyriuje), tai pirmaisiais tarybiniais metais — jau 78 (iš jų 23 statybos fakultete).

Daugelis studentų įstojo į tuo metu susikūrusią profsąjungos organizaciją, aktyviausieji papildė legalizuotos komjaunimo organizacijos eiles. Kai kurie techniškųjų fakultetų studentai turėjo svarbias visuomenines pareigas universitete. Technologijos fakulteto studentas Gvidonas Sipavičius buvo universiteto partorgas; studentai V. Grumbinas, R. Žiugžda — universiteto komjaunimo komiteto nariai; H. Rešeliauskas vadovavo universiteto studentų profsąjungos organizacijai.

1940 m. balandžio 17—1941 m. liepos 22 d. inžinierių diplomai buvo įteikti 19 absolventų. Statybos fakultetą baigė 15, Technologijos — 4 inžinieriai.

Tarybų Lietuvos vyriausybė susirūpino ir universiteto materialinės bazės stiprinimu. Techniškiesiems fakultetams buvo perduotas kai kurių likviduotų įstaigų turtas, daug knygų, mokslo priemonių, įrengimų. Antai Technologijos fakultetas perėmė buvusios Krašto apsaugos ministerijos tyrimų laboratorijos pastatus su visais įrengimais, aparatūra ir turtingais sandėliais (dabar šiuose pastatuose yra dalis KPI Cheminės technologijos fakulteto). Techniškiesiems fakultetams teko ir į Vilnių persikėlusių fakultetų patalpos.

Nuolatinis Tarybų valdžios dėmesys ir parama aukštosioms mokykloms skatino technikos mokslų entuziastus kurti naujus planus ir projektus. Prof. V. Mošinskis tada rašė: „Šiais akademiniais metais abu įsteigtieji fakultetai susilaukė labai didelio kiekio norinčių studijuoti techniškus mokslus jaunuolių. Dėl būstų stokos pavyko priimti tik apie 63% (...). Abu techniškieji fakultetai laukia, kad naujoji vyriausybė pašalins ir šią kliūtį, suteikdama lėšų technikos mokslui skirtiems rūmams pastatyti perleistame Technologijos fakultetui sklype Vydūno alėjos gale. Tai leistų tinkamai aprūpinti visas technikos mokslo ir mokymo įstaigas — kabinetus, laboratorijas, mokomąsias dirbtuves, muziejus bei braižyklas ir auditorijas — reikalingais būstais, kad be dabartinių sunkumų galėtų technikos mokslą studijuoti kiekvienas, kas tik panorėtų, ir sukoncentruoti visas minėtas įstaigas vienoje vietoje. Tame pat sklype būtų galima pastatyti ir taip reikalingą mūsų „Studento namą“— bendrabutį: tai atpalaiduotų mūsų studentiją nuo vargingo butų ieškojimo ir leistų jai visas

savo jaunas jėgas atiduoti technikos studijavimui“[78]. Taigi prof. V. Mošinskis jau tada kėlė techniškųjų fakultetų akademinio miestelio statybos idėją. Deja, vokiečių okupacija, pokario metų sunkumai ilgam atidėjo to sumanymo įgyvendinimą[79].

3.4. Universitetas ir techniškieji fakultetai hitlerinės okupacijos metais (1941—1944)

3.4.1. Reakcinis režimas universitete ir universiteto uždarymas

Kūrybinį tarybinės liaudies darbą ilgam sutrikdė hitlerinės Vokietijos sukeltas karas ir didelės teritorijos dalies okupacija.

Okupantai ir buržuaziniai nacionalistai tiek visame liaudies ūkyje, tiek ir aukštosiose mokyklose ėmėsi likviduoti tuos pažangius pakitimus, kurie buvo padaryti Tarybų valdžios metais. Okupantai, norėdami kolonizuoti ir germanizuoti užkariautas šalis, aplamai buvo nusistatę prieš okupuotų tautų mokslinimą ir švietimą, o nacionalistai, remdami okupacinį režimą, siekė savo klasinių tikslų. Universitete prasidėjo nežabotos reakcijos laikotarpis.

Vienas iš pirmųjų naujosios valdžios žingsnių buvo universiteto ir fakultetų vadovų atleidimas iš pareigų[80] (nors tarp jų nebuvo nė vieno komunisto) ir pažangių profesorių, dėstytojų bei studentų šalinimas iš universiteto. Šią gėdingą akciją inspiravo universitete dirbę ar studentavę buržuaziniai nacionalistai, susibūrę į „aktyvistų fronto štabą“. Jie sudarė atleistinų iš universiteto mokslo personalo narių sąrašą, kai kuriuos iš jų suiminėjo, siuntinėjo vokus su įžeidžiančio turinio pranešimais apie atleidimą. Švietimo vadyba 1941 m. spalio 29 d. aplinkraščiu įpareigojo visų mokyklų vadovybes šalinti tarybiniais metais pasižymėjusius moksleivius ir komjaunuolius. Kai kuriems aktyvistams ir komjaunuoliams pavyko pereiti į kitas mokyklas ir tęsti mokslą. Todėl buržuaziniai nacionalistai pradėjo naują mokyklų valymo akciją. Kauno universitetas, kaip ir visos kitos mokyklos, gavo švietimo tarėjo pavaduotojo A. Rukšos 1942 m. vasario 12 d. raštą, įpareigojantį mokyklų vadovybes nuodugniai ištirti visus moksleivius, priimtus po 1941 m. spalio 29 d.,

[78] Technika, 1941, Nr. 10, II dalis, p. 323.

[79] Ši mintis pradėta realizuoti 1960 m., kai prof. V. Mošinskio pasiūlytoje vietoje buvo padaryta Kauno politechnikos instituto akademinio miestelio užuomazga — pradėta statyti Statybos rūmus.

[80] KPI kadrų skyrius, asmens byla 11.

ir komjaunuolius pašalinti. Be to, buvo reikalaujama rūpestingai tikrinti visus, kurie stos ateityje, ir išaiškinus ką buvus komjaunuoliais ir aktyvistais, nepriiminėti[81]. Paskirtas universiteto rektoriumi Julijonas Gravrogkas ištikimai tarnavo okupantams ir jų pakalikams, šmeižė Tarybų valdžią ir visaip gyrė „naujosios Europos" tvarką[82]. Siekiant stiprinti universitete nacionalizmo ir klerikalizmo įtaką, buvo įsteigti Teologijos ir Filosofijos fakultetai su atitinkamomis katedromis.

Universitete buvo skleidžiama rasinė neapykanta. Kiekvienas dėstytojas turėjo pasirašyti asmenybę žeminančio turinio pareiškimą[83].

Labai sumažėjo studentų skaičius. 1941 m. rudenį į pirmąjį kursą buvo priimta 284 studentai, t. y. 900 mažiau negu prieš metus[84]. Dalį universiteto rūmų užėmė hitlerinė kariuomenė. Hitlerininkams Rytų fronte patiriant vis didesnius pralaimėjimus ir nuostolius, prireikė darbo jėgos Vokietijoje. Vokiečių karinė vadovybė pareikalavo iš universiteto vadovų ir fakultetų dekanų išleisti potvarkį, pagal kurį studijuoti galėjo būti priimami tik asmenys, atlikę vienerių metų darbo tarnybą Vokietijoje. Dekanams atsisakius tai daryti, jie 5 dienas buvo sulaikyti gestape. Juos paleidus, buvo pakeisti fakultetų vadovai[85].

Sunkiomis okupacijos sąlygomis universitetas veikė iki 1943 m. kovo 19 d. Po to hitlerininkai uždarė visas Lietuvos aukštąsias mokyklas (tik vyresniųjų kursų studentams leista užbaigti mokslą). Tai buvo ne tik okupantų kerštas už tai, kad Lietuvos jaunimas vengė stoti į vokiečių organizuotus karinius dalinius, bet ir dėsningas nacistų politikos pasireiškimas, nes, jų nuomone, pavergtoms tautoms pakaktų ir pradinių mokyklų. Okupacijos metais universitetą baigė 772 specialistai: 293 gydytojai, 152 odontologai, 57 farmacininkai, 261 inžinierius ir 9 filologai bei filosofai[86]. Tokį palyginti didelį absolventų (ypač medikų) skaičių galima paaiškinti tuo, kad Medicinos fakultete buvo sutrumpintas studijų laikas, o kituose fakultetuose irgi buvo taikytos įvairios „lengvatos"[87].

3.4.2. Techniškųjų fakultetų veikla

Vokiečiams okupavus Tarybų Lietuvą, fakultetų vadovai buvo pakeisti antitarybiškai nusiteikusiais dėstytojais. Statybos fakulteto dekanu paskirtas S. Kairys, kurį 1942 m. rudenį pakeitė S. Dirmantas. Technologi-

[81] KPI komjaunimo muziejus, stendas 6.
[82] Į laisvę, 1942.II.14, Nr. 38(199).
[83] KPI archyvas (toliau KPIA), asmens byla 259.
[84] VDU statistikos knyga, p. 223 ir 268.
[85] J. Mikucko atsiminimai [Rankraštis].
[86] KVVDU baigusiųjų registracijos knyga, p. 26, 96, 220, 440.
[87] Į laisvę, 1942.II.14, Nr. 38(199).

jos fakulteto dekanas 1941—1942 mokslo metais buvo P. Jucaitis, o vėliau — A. Damušis. Kaip ir visame universitete, techniškuose fakultetuose pradėjo siausti buržuaziniai nacionalistai. Nacistų kėslų uolaus vykdytojo J. Ambrazevičiaus 1941 m. liepos 28 d. įsakymu buvo atleisti Statybos fakulteto dėstytojai Dovydas Michelis, Anatolis Rozenbliumas, Bernardas Guogis, Vytautas Klimavičius, Jurgis Kochas, Stasys Lukošiūnas, Ričardas Pesys, Technologijos fakulteto dėstytojai Osmanas Achmatavičius, Jonas Gramadzkis, Vladas Jakovickas, Jonas Janickis, Vytautas Mošinskis, Andrius Novodvorskis, Zigmas Novickis, Paulius Slavėnas[88]. Atleidus tiek daug prityrusių dėstytojų, pablogėjo mokymas.

1941 m. rudenį šiek tiek pakeista Technologijos fakulteto struktūra. Vietoj mechaninės technologijos katedros buvo organizuotos medžio technologijos, metalų technologijos ir tekstilės technologijos katedros. Įsteigtos durpininkystės ir chemijos pramonės procesų bei aparatų katedros. Pakeisti kai kurių katedrų pavadinimai: elektros jėgainių ir tinklų — į elektros stočių ir tinklų; elektros mašinų ir tinklų — į elektros mašinų; telefonijos-telegrafijos ir signalizacijos — į laidinių ryšių. Pakito ir kai kurių Statybos fakulteto katedrų pavadinimai: architektūros enciklopedijos katedra virto architektūros tipologijos, tiltų ir geležinių konstrukcijų — tiltų ir konstrukcijų, statybos — trobesių konstrukcijų katedra.

Okupacijos laikotarpiu galiojo prieš metus įvesti mokymo planai, kuriuose buvo panaikintos visuomenės mokslų disciplinos ir rusų kalba, o įvesta vokiečių kalba.

Fakultetuose sutriko reguliarus mokymo procesas. Technologijos fakulteto katedros ir laboratorijos nuo 1941 m. rudens semestro nebegalėjo dirbti Aleksoto rūmuose, kurie buvo užimti karinio aerodromo personalo. Iki 1942 m. nebuvo atimtos tik dirbtuvės ir laboratorijos, buvusios gretimame laboratorijų pastate. Iš pradžių šiose laboratorijose nedidelėmis grupelėmis ar pavieniui galėdavo su leidimais dirbti laborantai, dėstytojai ir studentai. Metalų technologijos paskaitos nutrūko; vykdavo tik konsultacijos, įskaitų priėmimas ir egzaminai. Medžiagų atsparumo paskaitos ir pratybos vykdavo amatų mokyklos patalpose. Braižybos bei braižomosios geometrijos užsiėmimai būdavo Žemės ūkio valdybos rūmuose (dabar KPI Mašinų gamybos fakultetas). 1942 m. okupacinė valdžia suvaržė dirbtuvių ir laboratorijų lankymą Aleksote. Į jas galėdavo įeiti tik meistrai ir laborantai. Dalis įrengimų perkelta į buvusias tyrimų laboratorijos (Vydūno al.) patalpas. Okupantams uždarius universitetą, liko oficialiai neuždarytos tik medžiagų atsparumo ir metalų technologijos laboratorijos, kurios turėjo analizuoti plieną ir kitas medžiagas atsta-

[88] KPI kadrų skyrius, asmens byla 11.

tomiems tiltams. Dirbtuvėms priklausiusieji kai kurie vertingesni matavimo įrankiai, deimantiniai kietumo bandymo prietaisų indikatoriai, platina laborantų ir dėstytojų buvo paimti apsaugai ir paslėpti, o po išvadavimo grąžinti universitetui[89].

Statybos fakultetas[90] iš pradžių dirbo be ypatingų suvaržymų. Visos katedros ir kabinetai buvo Antruosiuose, o dalis auditorijų — Pirmuosiuose rūmuose. Antraisiais okupacijos metais fakultetas turėjo susispausti, nes okupantų kariuomenė ir karo policija užėmė dalį Pirmųjų ir Antrųjų rūmų. Trobesių konstrukcijų katedra Antruosiuose rūmuose buvo net keturis kartus kilnojama iš vienų patalpų į kitas, vėliau perkelta į Pirmuosius rūmus, kol pagaliau 1943 m. balandžio mėn. turėjo persikraustyti į katedros vedėjo butą. Analogiškų sunkumų patyrė ir kitos fakulteto katedros, kurios turėjo visą turtą iškelti iš Antrųjų rūmų. Daugelis Statybos fakulteto katedrų, išskyrus trobesių konstrukcijų katedrą, gavo prieglobstį Medicinos fakulteto rūmuose. Oficialiai uždarius universitetą ir okupantams užėmus didelę dalį patalpų, mokymo sąlygos dar labiau pasunkėjo. Dėstytojams patiems tekdavo susirasti patalpas užsiėmimams, kurie vykdavo įvairiose įstaigose ir net privačiuose butuose. Antai trobesių konstrukcijų katedra savo disciplinų paskaitas ir pratybas pravesdavo Žemaičių gatvėje buvusioje amatų mokykloje.

Mokslo personalo skaičius nedaug tepasikeitė: Statybos fakultete sumažėjo 2 etatais, o Technologijos — padidėjo 7 etatais. Labiau prigijo nauja mokslo personalo kategorija — adjunktai. Statybos fakultete buvo trys adjunktai, Technologijos — 22. Dalis adjunktų buvo katedros vedėjai: Statybos fakultete — 3, Technologijos — 9[91].

Dėstytojai, kad būtų atleisti nuo darbų Vokietijoje, turėjo dirbti mokslinį darbą, apie kurio aktualumą sprendė okupantų administracija. Visi moksliniai darbai buvo suskirstyti į keturias grupes: A — svarbūs karui, B — svarbūs atstatymui, C — svarbūs pagrindiniam tyrimui ir D — neskubūs. Statybos fakultete A grupei buvo priskirtos šios temos: „Ekonomiškoji greitoji statyba pagal vietą ir sąlygas“, „Statybinės priemonės epidemijoms vengti“, „Būstiniai laiknamiai (gyvenamieji barakai) nuolatinių būstų trūkumui pašalinti“, „Geležies taupymas masyvinėje statyboje“, „Lietuvos gręžinių geologinis ir hidrologinis apdirbimas“, „Esamos topometrinės medžiagos panaudojimas stambaus mastelio žemėlapiams“, „Nuotakio balansas Nemuno baseine“, „Aktualūs hidrografiniai darbai kariuomenės reikalams“, „Rusijos upių nuotakis“ ir kt. Iš B grupės moks-

[89] L. Kumpiko atsiminimai [Rankraštis].
[90] J. Mikucko atsiminimai [Rankraštis].
[91] VDU statistikos knyga, p. 249.

linių darbų paminėtini: „Lietuvos miestų ir miestelių išplanavimo darbai“, „Metalinių susprogdintų tiltų Lietuvoje ištyrimas ir atstatymui duomenų rinkimas“, „Kauno geležinkelių stoties praplėtimo tyrimas“, „Neries baseino nuotakis“, „Nusausinimo kanalų deformacija ir jų priežastys“, „Nemuno kilpos vandens jėgos panaudojimas“ ir kt. C grupei buvo priskirti darbai: „Ūkininko sodybos padėtis Lietuvoje po karo“, „Lietuvos miestų planavimo pagrindai“, „Clapeyrono lygčių konfigūracijos narių taikymas statybinėj statikoj“, „Susisiekimo su periferijomis ir tranzito pro Kauną pagerinimui Kauno miesto tiltų per Nemuną projektavimo sąlygų sprendimas ir tiltų eskizinis projektavimas“ ir kt. Neskubiais buvo pripažinti darbai: „Renesansas ir barokas Lietuvoje“, „Pokarinės statybos konstrukcijų problemos“, „Naujų kelių konstrukcijų tyrimas ir esamų pagerinimas“, „Lietuvos vidaus vandens kelių tinklo įjungimas į Europos tinklą“ ir kt.[92]. Technologijos fakultete buvo tiriama, kaip iš terpentino pagaminti džiūstantį aliejų[93]. Buvo nagrinėjamos temos: „Medžiagų atsparumo uždavinių sprendimas grafiniu būdu“, „Mažaanglių plienų kietumo pasiskirstymas“ ir kt.[94].

Okupantų valdžia stengėsi paspartinti mokslinius darbus. Universiteto personalas teisinosi, kad „darbo sėkmingumą trukdo netikra padėtis, kraustymai iš butų, priverstinės kuro prievolės atlikimas, stoka elektros, kuro, maitinimo bei apsirengimo sunkumai, kelionių varžymai, sunkumai įgyti reikalingą literatūrą ar medžiagą. Neaiški ir apverktina universiteto padėtis ir ateitis irgi atsiliepia visų darbingumui. Tokiose sąlygose personalas, su kai kuriomis išimtimis, sugeba atlikti pasiimtus, reikalingus didžiausio susikaupimo darbus tik lėtu tempu“[95].

VDU statistikos knygoje duomenų apie studijavusius okupacijos metais yra tik iš 1941—1942 mokslo metų. Iš jų matyti, kad studijavusių techniškuose fakultetuose, palyginus su tarybinių metų rudens semestru, sumažėjo 37,3%. Statybos fakultete rudens semestre buvo 279 studentai, 19 laisvųjų klausytojų ir 21 hospitantas, Technologijos fakultete — 422 studentai, 20 laisvųjų klausytojų ir 43 hospitantai. Tiesa, pavasario semestre bendras studijavusiųjų skaičius kiek padidėjo: buvo priimti 67 anksčiau studijavę studentai ir 6 laisvieji klausytojai, tačiau išstojo 51 hospitantas. Keturis kartus sumažėjo merginų, studijavusių techniškuosius mokslus: rudens semestre jų liko 18, pavasario semestre padaugėjo iki 21. Techniškuose fakultetuose, kaip ir visame universitete, neliko nė vieno žydų tautybės studento. Pagrindinis studentų pragyvenimo šaltinis liko

[92] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 239, l. 9.
[93] V. Šukio atsiminimai [Rankraštis].
[94] L. Kumpiko atsiminimai [Rankraštis].
[95] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 4, p. 26.

tėvų ir giminių parama (48,24% — 1941 m. rudens semestre ir 53,41% — 1942 m. pavasario semestre). Pagausėjo tarnaujančių studentų (19,42 ir 24,51%). Laisvu uždarbiu vertėsi 4,38—5,97% studentų. Stipendininkų sumažėjo iki 12,78—12,07%.

Per visą okupacijos laikotarpį techniškieji fakultetai išleido 261 inžinierių. Pirmaisiais okupacijos metais inžinierių laidos buvo nedidelės, maksimumas pasiektas 1943 m., paskutinė laida vėl buvo šiek tiek mažesnė.

Inžinieriai buvo ruošiami pagal tarybiniais metais įvestuose mokymo planuose numatytas specialybes. Statybininko diplomus įsigijo 84 absolventai, architekto — 17, hidrotechniko-hidromelioratoriaus — 19, geodezininko — 9. Mechanikos specialybę baigė 77 absolventai, elektrotechnikos — 28 ir chemijos — 27. Tai vis studentai, kurie buvo priimti ne vėliau kaip 1936—1939 m.: tada į Technikos fakultetą priimta 1314 studentų. Taigi laiku universitetą baigė vos penktadalis. Tai reikėtų paaiškinti tuo, kad dalis studentų evakavosi į TSRS gilumą, nacionalistai pašalino daug pažangaus jaunimo ir žydų tautybės studentus. Be abejo, atsiliepė ir karo bei okupacijos sunkumai. Antra vertus, okupacijos metais techniškuosius fakultetus baigė didesnis procentas studentų, negu buržuazijos valdymo metais. Tam įtakos turėjo tobulesni, labiau specializuoti mokymo planai, įvesti pirmaisiais tarybiniais metais, kurie galiojo ir okupacijos laikotarpiu. Be to, dėstytojai, matyt, atsižvelgdami į karo meto sunkumus, šiek tiek mažino reikalavimus. Techniškuosiuose fakultetuose buvo lengvinamos studijos baigusiems vidurines specialiąsias mokyklas[96].

3.4.3. Aukštesnysis technikos skyrius prie Suaugusiųjų instituto

Uždarius universitetą, dalis personalo stengėsi ir toliau sudaryti jaunimui sąlygas siekti aukštojo mokslo. Grupė profesorių ir dėstytojų (J. Dobrovolskaitė, K. Baršauskas ir kt.) organizavo prie tuo metu veikusios vakarinės mokyklos — Suaugusiųjų instituto — medicinos kursus ir aukštesnįjį technikos skyrių. Faktiškai juose nelegaliai buvo praeinama universiteto pirmųjų kursų programa. Apie šių kursų ir skyriaus mastą galima spręsti iš to, jog vien medicinos skyriuje buvo 159 klausytojai[97]. Išlikusioje aukštesniojo technikos skyriaus statuto nuorašo dalyje ir mokymo planų nuoraše[98] matyti, jog klausytojai buvo skirstomi į tikruosius ir laisvuosius, kurie, pristatę brandos atestatus, turėjo būti traktuojami

[96] Į laisvę, 1942.II.14, Nr. 38(199).
[97] J. Dobrovolskaitės-Tiknienės archyvas.
[98] Ibid.

vienodai su tikraisiais klausytojais. Mokymo planus ir visus reikalus tvarkė lektorių taryba, kurią sudarė visi pagrindines disciplinas skaitę lektoriai. Tarybai pirmininkavo skyriaus vedėjas, kurį lektoriai rinko iš savo tarpo. Skyriaus vedėją tvirtino Suaugusiųjų instituto direktorius. Jis turėjo teisę grąžinti lektorių tarybai persvarstyti tokius nutarimus, kurie nesiderino su bendra mokslo eiga Suaugusiųjų institute. Lektoriais galėjo būti buvę aukštųjų mokyklų dėstytojai ir kiti asmenys, turėję ilgesnį mokymo stažą ir išspausdinę mokslo darbų. Lektorius kviesdavo ir atleisdavo instituto direktorius per lektorių tarybą. Tinka ar netinka lektorius, spręsdavo taryba, išklausiusi specialios lektorių komisijos, kurią išrinkdavo taryba, nuomonės. Į tarybos posėdžius suteikiant inžinierių kvalifikaciją buvo numatyta kviesti aukštųjų, aukštesniųjų mokyklų ir kitų žinybų atstovus.

Skyriaus mokymo planus sudarė profesorių, inžinierių ir kitų technikos mokslų žinovų komisija, į kurią įėjo K. Baršauskas, J. Čiurlys, S. Dirmantas, A. Jurskis, V. Mačiūnas, V. Mošinskis, A. Purėnas ir J. Šimoliūnas. Pagal tuos planus skyriuje turėjo būti trys poskyriai: mechanikos, elektrotechnikos ir statybos. Mokslas turėjo trukti trejus metus. Pirmojo kurso programa su mažomis išimtimis buvo bendra visiems poskyriams, antrajame kurse jau buvo daug specialybės dalykų, o trečiajame kurse, be bendrų skyriaus ir keleto poskyrių disciplinų, numatyta ir siauresnės specialybės dalykų.

Mechanikos poskyryje numatytos transporto ir pramonės specialybės. Statybos poskyryje, be pagrindinės specialybės, buvo dar kelių ir tiltų specialybė. I kurse sumuojant savaitinį krūvį, be mechanikų, elektrikų ir statybininkų, minimi ir architektai. Tačiau trečiojo kurso planuose architektūros specialybė neišskirta, nors statybos poskyryje numatyta daug architektūros disciplinų. Visuose poskyriuose po pirmojo ir antrojo kurso numatytos 4 savaitės praktikos, trečiajame kurse — išleidžiamasis projektas. Mechanikos poskyrio mokymo planai pateikti 7 lentelėje. Palyginus juos su paskutiniais Technologijos fakulteto mechanikos skyriaus mokymo planais, matyti, kad I kurse buvo einamos visos Technologijos fakultete tame kurse dėstytos disciplinos, be to, įvesta medžiagų technologija ir dvi neprivalomos disciplinos: meno istorija ir architektūros kompozicijos pagrindai. Šiek tiek sumažinta kai kurių disciplinų savaitinė apimtis: aukštosios matematikos — 2 val., mechanikos — 1 val., braižomosios geometrijos — 1 val. Vyresniųjų kursų mokymo planai skyrėsi daugiau, nes buvo numatyta smarkiai trumpinti mokymo trukmę — nuo 4,5 iki trejų metų. Tačiau tai praktiškos reikšmės neturėjo, nes Kauno suaugusiųjų instituto aukštesnysis technikos skyrius veikė tik vienerius metus — iki Tarybų Lietuvos išvadavimo. Šio skyriaus organizatorių ir

lektorių nuopelnas yra tas, kad jie sudarė galimybę jaunuoliams siekti aukštojo technikos mokslo, okupantams uždarius universitetą, ir paruošė dalį antrakursių po Lietuvos išvadavimo Tarybų valdžios atgaivintiems techniškiesiems fakultetams.

7 lentelė. **Suaugusiųjų instituto aukštesniojo technikos skyriaus mechanikos poskyrio mokymo planas**

I kursas

	I semestras	II semestras
1. Aukštoji matematika	4+3	4+3
2. Fizika	3+1	3+1
3. Mechanika	2+2	2+2
4. Bendroji chemija	2+1	2+1
5. Braižomoji geometrija	2+1	2+1
6. Techninė braižyba	0+3	0+3
7. Paišyba (be elektrikų)	0+3	0+0
8. Medžiagų technologija	1+0	1+0
9. Vokiečių kalba	2+0	2+0
10. Meno istorija (neprivaloma)	1+0	1+0
11. Architektūros kompozicijos pagrindai (neprivaloma)	0+3	0+4

II kursas

	III semestras	IV semestras
1. Aukštoji matematika	2+2	0+0
2. Mechanika	2+1	2+1
3. Medžiagų atsparumas	3+3	2+2
4. Mašinų elementai	2+3	2+2
5. Techninė termodinamika	2+1	0+0
6. Šiluminiai varikliai	0+0	3+1
7. Garo katilai	0+0	2+1
8. Metalų technologija	2+1	3+1
9. Medžio technologija	2+0	1+1
10. Mašinų teorija	0+0	1+1
11. Elektrotechnikos pagrindai	2+0	1+2
12. Statybos pagrindai	2+0	0+0

III kursas

	V semestras	VI semestras
1. Garo katilai	1+1	0+0
2. Garo mašinos ir turbinos	3+1	1+1
3. Vidaus degimo varikliai	3+1	1+1
4. Keliamos mašinos	2+1	0+0
5. Elektros įrengimai pramonėje	1+1	0+0
6. Metalų pramonė	1+1	1+1
7. Hidraulika	2+1	0+0
8. Žemės ūkio mašinos	0+0	2+0
9. Buhalterija ir sąmatos	0+0	2+0
10. Fabrikų organizacija	0+0	2+1
11. Vandens varikliai	0+0	2+1
Transporto specialybė		
12. Geležinkeliai	2+0	2+1
13. Garvežiai	2+0	1+1
14. Vagonai	2+1	0+0
15. Automobiliai ir traktoriai	0+0	2+1
16. Išleidžiamasis projektas	0+0	0+3
Pramonės specialybė		
12. Malūnai	2+0	2+1
13. Medžio pramonė	2+0	2+1
14. Durpininkystė	2+0	2+1
15. Kuro technologija	2+1	0+0
16. Išleidžiamasis projektas	0+0	0+3

3.4.4. Studentai kovoje su okupantais

Hitlerinei Vokietijai užpuolus Tarybų Sąjungą, dalis universiteto studentų pasitraukė į rytinius šalies rajonus. Iš pradžių jie dirbo įmonėse bei žemės ūkyje, prisidėdami prie bendros tarybinės liaudies kovos su grobikais[99]. Suformavus Raudonosios Armijos 16-ąją lietuvišką šaulių diviziją, daugelis jų pasidarė kariais. Divizijos karininkai buvo Kauno universiteto techniškųjų fakultetų studentai A. Garonas, V. Nešukaitis, H. Rešeliauskas, R. Žiugžda, Ž. Federas, P. Matulionis, N. Geršas ir kt. Didvyrių mirtimi fronte krito buvęs Kauno universiteto komjaunimo komiteto narys studentas mechanikas V. Grumbinas, partorgas G. Sipavičius. Žuvus G. Sipavičiui, divizijos laikraštis rašė: „Visą savo sąmoningą gyvenimą draugas Sipavičius skyrė kovai su lietuvių tautos laisvės ir garbūvio priešu — fašizmu. Kovai dėl socialistinio rytojaus, dėl Tarybų Lietuvos jis negailėjo nei jėgų, nei gyvybės. Universitete ir kareivinėje, mieste ir kaime — visur skambėjo tvirtas draugo Sipavičiaus balsas, šaukiąs visus darbo žmones jungtis bendros atkaklios kovos su kruvinuoju fašizmu frontan. Begalinis laisvės ilgesys, gili jos smaugėjo — fašizmo neapykanta atvedė draugą Sipavičių ir į lietuviškųjų dalinių gretas. Drąsus ir energingas, griežtas ir teisingas, pirmutinis darbe ir kautynių lauke — jis greitai tapo kovotojų ir vadų gerbiamas ir mylimas.

Iki mirties valandos draugas Sipavičius paliko ištikimas Tėvynės sūnus ir jo paskutiniai žodžiai buvo: „Paskui mane...“ Nebaigė, nes fašisto kulka parklupdė šį karštą tarybinį patriotą. Jis krito jo pakeltų į ataką kovotojų priešakyje“[100].

Pasilikę Lietuvoje pažangūs studentai, kurie buvo priversti nutraukti studijas, taip pat įsijungė į kovą su okupantais. Studentė statybininkė R. Levytė kovėsi partizanų gretose. Aktyvus pogrindinės antifašistinės organizacijos dalyvis buvo studentas mechanikas B. Borisa. Jis daug padėjo diversinei grupei, vadovaujamai jo brolio H. Borisos, kuriam po mirties suteiktas Tarybų Sąjungos Didvyrio vardas. Studentas mechanikas J. Pocevičius buvo Jurbarko valsčiaus pogrindinio komjaunimo komiteto narys, A. Žukauskas (Technologijos fakulteto studentas) ir kt. taip pat dalyvavo antifašistiniame judėjime.

[99] Mokslas ir gyvenimas, 1976, Nr. 6, p. 4.
[100] Tėvynė šaukia, 1943.VIII.20 d., Nr. 52.

3. 5. Universitetas ir techniškieji fakultetai tarybiniais pokario metais (1944—1950)

3.5.1. Universiteto atkūrimas ir jo veikla iki reorganizavimo

Sunkiomis Didžiojo Tėvynės karo meto sąlygomis, kai visos jėgos buvo reikalingos kovai už pergalę, vaduojant respublikos teritoriją ir ją išvadavus, Tarybų Lietuvos vyriausybė vienu iš svarbiausių uždavinių laikė aukštųjų mokyklų atkūrimą ir ugdymą, nes liaudies ūkio atstatymui, krašto kultūros vystymui buvo labai reikalingi specialistai.

Tarybinei Armijai išvadavus Kauną, tuoj pat imtasi priemonių atkurti universitetą. Į rektoriaus postą buvo grąžintas prof. A. Purėnas, kuris jau 1944 m. rugpjūčio 4 d., praslinkus vos kelioms dienoms po miesto išvadavimo, skelbimais ragino atleistuosius ir kitus buvusius universiteto darbuotojus vėl grįžti į darbą.

Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Taryba nutarimu „Dėl Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų veikimo atnaujinimo" nusprendė atkurti Kauno universitetą[101]. Jame, skirtingai nuo pirmųjų tarybinių metų, numatyti keturi fakultetai: Technologijos su keturiais skyriais, Statybos su šešiais skyriais, Medicinos su trimis skyriais ir Istorijos-filosofijos fakultetas su dviem skyriais bei kūno kultūros katedra. Pagal šį nutarimą universitete mokslo metai turėjo prasidėti 1944 m. spalio 10 d. Iškilmingas universiteto atkūrimo posėdis įvyko 1944 m. spalio 23 d. Jame apie aktualiausius universiteto uždavinius kalbėjo tuometinis Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto sekretorius Kazys Preikšas: „Kilniame darbe, atstatant Lietuvos valstybingumą, užgydant jos ūkiui padarytas žaizdas, iškovojant galutinę pergalę, svarbų ir reikšmingą vaidmenį turi suvaidinti mūsų kultūrinės pajėgos, o ypač akademinė inteligentija ir besimokantis jaunimas. Šių didžiųjų Lietuvos gyvenime įvykusių pasikeitimų akivaizdoje dar labiau išaugo Kauno universiteto vaidmuo ir Jūsų, draugai studentai, uždaviniai. Mūsų ateities problemas turi nulemti aukštos kvalifikacijos kadrai. Ypač milžiniška yra kadrų reikšmė Lietuvoje. Vokiečių praretintos Lietuvos inteligentų eilės turi būti papildytos gausiais aukštos kvalifikacijos specialistais. Tad jūsų, draugai studentai, pareiga įgyti šio universiteto sienose kuo daugiau žinių, visaip gilinti, tobulinti tas žinias, nes pats gyvenimas praktiniame darbe patikrins jūsų žinių gilumą. Kar-

[101] Lietuvos TSR vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, 1944, Nr. 1, p. 43, str. 50.

tu su mokslo žinių įsigijimu mūsų studentija turi persiimti ir geriausiomis tarybinės inteligentijos tradicijomis“[102].

Kauno universiteto, kaip ir kitų respublikos aukštųjų mokyklų, veiklos gerinimu, bazės stiprinimu, studentų buitiniais reikalais nuolat rūpinosi Lietuvos Komunistų partijos Centro Komitetas ir Lietuvos TSR vyriausybė. LKP CK Biuras 1945 m. vasario 23 d. priėmė nutarimą „Dėl priemonių stiprinant Vilniaus ir Kauno valstybinius universitetus“[103]. Jame pabrėžta, kad abu universitetai neturi normalių darbo sąlygų, dalį jiems priklausančių patalpų užima įvairios įstaigos, trūksta kuro, transporto. Kauno universitete nėra visuomenės mokslų katedrų vedėjų, studentų profsąjungos organizacijos. CK Biuras įpareigojo atitinkamus CK skyrius, įvairias žinybas pašalinti tuos trūkumus, atidaryti studentų valgyklas, organizuoti pagalbinius ūkius. Biuras kreipėsi į TSRS Liaudies Komisarų Tarybą, prašydamas skirti atitinkamus limitus užsienio žurnalams, popieriui mokslo darbams leisti, suteikti abiems universitetams pirmąją kategoriją ir kt. LKP CK ir LTSR Liaudies Komisarų Taryba 1945 m. liepos 6 d. priėmė nutarimą „Dėl studentų komplektavimo Lietuvos TSR aukštosiose mokyklose 1945—1946 m. m.“[104]. Nutarime partiniai ir tarybiniai organai įpareigoti rūpintis, kad į aukštąsias mokyklas stotų daugiau darbininkų ir valstiečių vaikų, sudaryti aukštosiose mokyklose mandatines komisijas, į kurias, be aukštųjų mokyklų vadovų, įeitų Švietimo ministerijos ir Komjaunimo CK atstovai. Analogišką klausimą LKP CK biuras svarstė 1946 m. gegužės 28 d.[105]. LTSR Ministrų Taryba 1947 m. kovo 19 d. nutarimu „Dėl priemonių Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų materialinei-techninei bazei sustiprinti ir studentų buitiniam aptarnavimui pagerinti“[106] įpareigojo įvairias žinybas grąžinti aukštosioms mokykloms jų mokomąsias ir gyvenamąsias patalpas.

Kauno universitete 1945 m. sausio 15 d. vėl pradėjo veikti darbininkų ir valstiečių parengiamieji kursai[107], kurie egzistavo beveik iki pat universiteto reorganizavimo. 1947—1948 mokslo metais šiuose kursuose mokėsi 206 klausytojai, iš jų 87 merginos, 1 klausytojas buvo partijos narys, 37 — komjaunuoliai (18% visų klausytojų). Darbininkų vaikų buvo 33,5%, valstiečių vaikų — 55% visų klausytojų. Beveik visi valstiečių vai-

[102] Kazys Preikšas. V., Mintis, 1964, p. 122.

[103] Partijos istorijos instituto prie LKP CK partinis archyvas (toliau — PA), f. 1771, ap. 1771, b. 98, l. 264.

[104] Ibid., b. 115, l. 209.

[105] Ibid., b. 228, l. 10.

[106] Lietuvos TSR vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, 1947, Nr. 11(24), p. 172.

[107] PA, f. 1771, ap. 30, b. 4, l. 97.

kai (išskyrus 5) buvo kilę iš 1—15 ha dydžio ūkių[108]. Palyginimui galima paminėti, kad tuo metu universitete komjaunuolių tebuvo 2,54% visų studentų, darbininkų vaikų — 21,9%, valstiečių, turėjusių 1—15 ha dydžio ūkius, vaikų — 36,2%[109].

Iš pradžių universitetas priklausė Lietuvos TSR švietimo liaudies komisariatui, o 1946 m. birželio 7 d. jis perduotas TSRS aukštojo mokslo ministerijai[110].

Nežiūrint didelių karo meto ir pokario sunkumų (vokiečiai, besitraukdami iš Kauno, susprogdino Fizikos-chemijos instituto rūmus, kuriuose bazavosi techniškieji fakultetai, išgrobstė brangesnę aparatūrą, dalis profesorių apleido gimtąjį kraštą, trūko kuro ir įrengimų), universitetas palaipsniui stiprėjo ir kasmet jautėsi vis didėjantis jo įnašas į krašto ūkio atkūrimą.

Ūkio atstatymui ir tolesniam jo vystymui reikėjo daug įvairių specialistų, todėl universitete įsteigta naujų fakultetų, katedrų ir specialybių, jis specializuotas taikomiesiems mokslams. 1946 m. rugsėjo 1 d. atidarytas Architektūros fakultetas. 1947 m. Istorijos-filologijos fakultetas buvo pavadintas Filologijos fakultetu, kuris, 1948 m. rudenį perkėlus visas humanitarines specialybes į Vilniaus universitetą, panaikintas. Paskutinė filologų laida Kaune išleista 1949 metų pavasarį[111]. 1947 m. rugpjūtyje įkurtas Statybinių medžiagų fakultetas, tačiau, jam net nepradėjus veikti, abu technologiškieji fakultetai buvo reorganizuoti: 1947 m. gruodžio 9 d. vietoj jų įkurti Cheminės technologijos, Elektrotechnikos ir Mechanikos fakultetai. 1948 m. pavasarį įsteigtas Farmacijos fakultetas. Universiteto vadovybė buvo pritarusi Inžinerinės ekonomikos (1949 m. birželio 19 d.)[112] ir Transporto fakultetų (1949 m. lapkričio 9 d.) steigimui[113], tačiau pirmasis įkurtas žymiai vėliau (jau Politechnikos institute), o antrojo iš viso atsisakyta.

Į universitetą grįžo okupantų ir nacionalistų atleisti dėstytojai, jų eiles papildė nauji. Bendras mokslo personalo skaičius nuo 182 (1944 m. rugsėjo 1 d.) išaugo iki 591 (1950 m. rugsėjo 1 d.)[114]. Maždaug per tą patį laikotarpį studentų padaugėjo nuo 1440 iki 2659[115]. Atkurta partinė, komjaunimo, profsąjungos organizacijos. Pirmuoju komjaunimo organizatoriumi buvo studentas Algirdas Žukauskas, pirmuoju partorgu — Vy-

[108] VDU statistikos knyga, p. 330.
[109] Ibid., p. 313.
[110] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 9a, l. 72.
[111] KVVDU baigusiųjų registracijos knyga, p. 99.
[112] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 126, l. 44.
[113] Ibid., b. 125, l. 101.
[114] Kauno politechnikos instituto dvidešimtmetis. Kaunas, 1970, p. 33.
[115] VDU statistikos knyga, p. 297 ir 359.

tautas Kuzminskis. Universiteto vadovybei, partinei ir komjaunimo organizacijoms teko daug padirbėti, kad universitetas savo darbais ir dvasia taptų tikra tarybine mokykla. Bendromis universiteto vadovybės, partinės ir komjaunimo organizacijų aktyvo pastangomis šalinant įvairius trūkumus, gerėjo specialistų ruošimas, jų sąmoningumas, didėjo dėstytojų politinis aktyvumas.

Pokario laikotarpiu universitetas paruošė 1534 specialistus, iš jų 576 medicinos gydytojus, 356 odontologijos gydytojus, 172 farmacininkus, 385 inžinierius, 45 studentai baigė humanitarines specialybes. Be to, buvo įteisinti 243 okupacijos metais išduoti diplomai[116]. Daugelis pokario metų universiteto absolventų dabar dirba respublikos kultūrinėje ir valstybinėje sferoje bei gamyboje.

Daug sunkumų teko įveikti remontuojant mokymo patalpas ir bendrabučius. Trūko baldų. Liaudies ūkis nepajėgė pirmaisiais pokario metais aprūpinti kuru, todėl teko patiems jį ruošti: buvo įvesta visiems studentams kuro ruošimo prievolė[117]. Darbuotojų ir studentų buitinėms sąlygoms gerinti universitete įsteigtas aprūpinimo skyrius[118]. 1947—1948 m. jam priklausė 3 valgyklos ir 6 bufetai, 1 pramoninių prekių ir 5 maisto produktų parduotuvės, siuvykla, avalynės dirbtuvė, skalbykla, 3 kirpyklos ir šaltkalvių dirbtuvė. Parduotuvėmis naudojosi 1500 studentų ir darbuotojų. Valgyklose ir bufetuose kasdien maitinosi iki 2600 žmonių. Visos šios įmonės dirbo rentabiliai. Universitetas turėjo 5 pagalbinius ūkius (apie 154 ha)[119]. Kadangi juose trūko darbo jėgos, mokslo personalo nariams ir tarnautojams vasarą buvo įvesta dviejų dienų darbo prievolė[120].

1948—1949 mokslo metų pabaigoje, ėmus miestą geriau aprūpinti maisto ir pramoninėmis prekėmis, universitetas buvo atpalaiduotas nuo jam nebūdingų funkcijų, o darbuotojų aprūpinimo skyrius panaikintas. Visos įmonės perduotos komunalinėms organizacijoms, o valgyklos ir bufetai — valgyklų trestui. Pagalbiniai ūkiai perduoti besikuriantiems kolūkiams[121].

Atsižvelgiant į nuostolius, kuriuos liaudies ūkis patyrė karo metu, buvo įvestas mokestis už mokslą, kuris po keleto metų panaikintas.

Studentų medicininei priežiūrai gerinti buvo stengiamasi organizuoti Kauno aukštųjų mokyklų polikliniką, o pradžiai atidaryti bent studentų ambulatoriją prie poliklinikos[122]. Bendrabučiams paskyrus daugiau patal-

[116] KVVDU baigusiųjų registracijos knyga, p. 21, 30, 99, 224, 457.
[117] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 48.
[118] Ibid., l. 56.
[119] Ibid., b. 110, l. 75—77.
[120] Ibid., f. 1, ap. 1, b. 2, l. 114.
[121] Ibid., b. 156, p. 65—66.
[122] Ibid., b. 2, p. 196.

pų, vietų skaičius palaipsniui padidėjo iki 500, juose gyveno 16,5% visų studentų[123].

Nors universitetas patalpomis buvo aprūpintas pusėtinai, tačiau, vos nugriaudėjus pergalės prieš Vokietiją ir Japoniją saliutams, keletą kartų buvo grįžta prie minties statyti universiteto miestelį[124]. Šie projektai tada nebuvo įgyvendinti, nes kilo sumanymas reorganizuoti universitetą.

3.5.2. Techniškųjų fakultetų struktūra

Išvadavus Kauną ir atkūrus universitetą, buvo atgaivinti abu techniškieji fakultetai. LTSR Liaudies Komisarų Tarybos 1944 m. lapkričio 13 d. nutarimu „Dėl Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų veikimo atnaujinimo" Technologijos fakultete numatyti keturi skyriai (mechanikos, chemijos, elektrotechnikos ir statybinių medžiagų), o Statybos fakultete — šeši skyriai (architektūros, statybos, geodezijos, melioracijos, hidrotechnikos ir kelių[125]). Tačiau, kaip minėta, Technologijos fakultete statybinių medžiagų skyrius nebuvo įkurtas. Inžinieriai technologai statybinių medžiagų pramonei buvo ruošiami chemijos skyriuje. Statybos fakultete melioracijos ir hidrotechnikos skyriai sujungti į vieną. Pirmasis oficialus dokumentas, kuriame išvardytos universiteto katedros, tai — sąjunginio Aukštųjų mokyklų reikalų komiteto pirmininko S. Kaftanovo 1945 m. vasario 10 d. įsakymas dėl Kauno valstybinio universiteto etatų patvirtinimo. Čia paminėtos 35 techniškųjų fakultetų katedros: teorinės mechanikos, grafinių darbų, šiluminių variklių, mašinžinystės, tekstilės technologijos, transporto mašinų, metalų technologijos, medžio technologijos, durpininkystės, matematikos, bendrosios elektrotechnikos, elektros mašinų, elektros stočių ir tinklų, radiotechnikos, fizikos, neorganinės chemijos, organinės chemijos, fizinės chemijos, neorganinės technologijos, organinės technologijos, cheminių procesų ir aparatų, architektūros, piešimo, statybinės statikos, architektūrinių konstrukcijų, gelžbetoninių konstrukcijų ir tiltų, metalinių ir medinių konstrukcijų ir tiltų, kelių, inžinerinės geologijos, hidrologijos ir hidraulikos, hidrotechnikos, miestų santechnikos, melioracijos ir žemėtvarkos, topometrijos, geodezijos ir astronomijos[126]. Pirmosios katedros (iš viso 21) priklausė Technologijos, o likusios 14 — Statybos fakultetui. Palyginus su tuo, kiek buvo katedrų iki universiteto uždarymo, matyti, kad jų dviem sumažėjo. Technologijos fakultete pa-

[123] Ibid., b. 156, p. 66.
[124] Ibid., b. 2, l. 57, 60, 173.
[125] LTSR vyriausybės nutarimų ir potvarkių rinkinys, 1944, Nr. 1, p. 43, str. 50.
[126] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 33, l. 16 ir 17.

naikinta laidinių ryšių katedra. Be to, mechanikos katedra pavadinta teorinės mechanikos, elektrotechnikos katedra — bendrosios elektrotechnikos, o braižomosios geometrijos ir grafinių darbų katedra — grafinių darbų. Statybos fakultete visos trys architektūros katedros (architektūros ir meno istorijos, architektūros tipologijos, architektūros kompozicijos ir paišybos) sujungtos į vieną — architektūros katedrą, be to, sudaryta atskira piešimo katedra. Žemėtvarkos ir melioracijos katedros taip pat sujungtos į vieną — melioracijos ir žemėtvarkos katedrą. Tiltų ir geležinių konstrukcijų katedra suskaidyta į dvi: gelžbetoninių konstrukcijų ir tiltų bei metalinių konstrukcijų ir tiltų katedras. Trobesių konstrukcijų katedra pavadinta architektūros konstrukcijų, miestų sanitarijos — miestų santechnikos katedra.

TSRS aukštojo mokslo ministro S. Kaftanovo 1946 m. liepos 22 d. įsakymu architektūros skyrius nuo naujųjų mokslo metų pradžios reorganizuotas į Architektūros fakultetą su keturiomis katedromis: architektūros kompozicijos, miestų planavimo ir architektūros istorijos, tapybos ir skulptūros, architektūrinių konstrukcijų. Tuo pačiu nustojo veikusios architektūros ir piešimo katedros. Architektūrinių konstrukcijų (kartais dar vadinama pastatų konstrukcijų) katedra, matyt, priklausė Statybos fakultetui, nes 1947—1950 m. etatų formuliaruose ji priskiriama šiam fakultetui. Nuo 1946—1947 mokslo metų Technologijos fakultete įkurta nauja braižomosios geometrijos katedra. Nors tiems mokslo metams ministerijos patvirtintame etatų sąraše[127] minimos šiluminės technikos ir kuro technologijos katedros, tačiau jos ir toliau buvo vadinamos šiluminių variklių ir durpininkystės (kartais durpių gamybos) katedromis. Grafinių darbų katedra įrašyta tarp Statybos fakulteto katedrų. Melioracijos ir žemėtvarkos katedra pradėta vadinti melioracijos katedra.

TSRS aukštojo mokslo ministro 1946 m. gruodžio 30 d. įsakymu universitete numatyta įkurti Statybinių medžiagų fakultetą. Jam organizuoti sudaryta komisija, kuriai vadovavo prof. J. Janickis. Komisijos nuomone, fakultete turėtų būti technologijos ir mechanikos skyriai, jis turėtų ruošti dviejų specialybių inžinierius: technologus ir mechanikus. Komisija siūlė fakultete steigti šias katedras: statybinių medžiagų pramonės įrengimų, statybinės keramikos, rišamųjų medžiagų ir pagalbinių statybinių medžiagų. Be to, buvo siūloma iš Statybos fakulteto perkelti inžinerinės geologijos katedrą, pavadinus ją mineralogijos ir geologijos katedra. Komisija rekomendavo rektoratui prašyti Vyriausybės perduoti fakultetui rūmus S. Nėries gatvėje, anksčiau priklausiusius universitetui (jų vietoje dabar pastatyti Miestų statybos projektavimo instituto Kauno filialo

[127] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 62, l. 25 ir 26.

rūmai). Kartu su Statybinių medžiagų fakulteto organizavimu komisija siūlė Technologijos fakultetą pertvarkyti į tris fakultetus: Mechanikos, Elektrotechnikos ir Cheminės technologijos. Komisija tokio pertvarkymo būtinumą grindė tuo, kad Technologijos fakulteto pavadinimas mažai atitinkąs jo turinį, kad fakultetas yra nevienalytis, jo skyrių patalpos išmėtytos, o tai labai apsunkina administravimą ir kontrolę. Be to, įsteigus Statybinių medžiagų fakultetą, atsirastų nereikalingo paralelizmo[128].

Statybinių medžiagų fakultetas oficialiai veikė 1947 m. rudens semestre iki gruodžio 9 d., kai vietoj jo ir Technologijos fakulteto buvo organizuoti Cheminės technologijos, Elektrotechnikos ir Mechanikos fakultetai. Cheminės technologijos fakultetą sudarė 6 katedros: organinės chemijos, neorganinės chemijos, fizinės chemijos, organinės technologijos, neorganinės technologijos, cheminės pramonės procesų ir aparatų. Į Elektrotechnikos fakulteto sudėtį įėjo 6 katedros: bendrosios elektrotechnikos, matematikos, fizikos, elektros ryšių (buvusi radiotechnikos), elektros stočių ir tinklų, elektros mašinų. Mechanikos fakultete buvo 9 katedros: tekstilės technologijos, braižomosios geometrijos, metalų technologijos, transporto mašinų, mašinžinystės (mašinų mokslo), šiluminių variklių, durpininkystės (durpių technologijos), teorinės mechanikos, medžio technologijos. Nuo kitų mokslo metų mechanikos fakultete prisidėjo dar viena — pramonės ekonomikos katedra, kuri gyvavo tik vienerius metus.

Architektūros fakultete nuo 1947 m. rugsėjo 1 d. įsteigta statybos technikos katedra. Statybos fakultete statybinės statikos katedra pavadinta statybinės mechanikos katedra.

Universiteto techniškųjų fakultetų struktūra paskutinį kartą buvo keičiama 1949 m. rugsėjo 1 d. Architektūros fakultete architektūros kompozicijos katedra suskaidyta į architektūros įvado ir architektūrinio projektavimo katedras. Statybos fakultete metalinių ir medinių konstrukcijų, tiltų ir gelžbetoninių konstrukcijų katedros sujungtos į statybinių konstrukcijų katedrą, geodezijos ir astronomijos bei topometrijos katedros — į geodezijos katedrą, hidrologijos ir hidraulikos katedra prijungta prie hidrotechnikos katedros. Mechanikos fakultete panaikinta medžio technologijos katedra ir įsteigta maisto pramonės įrengimų katedra.

Taigi paskutiniais veikimo metais Kauno universitete buvo penki techniškieji fakultetai su 35 katedromis. Architektūros fakultete buvo 5 katedros: architektūrinio projektavimo, architektūros įvado, miestų planavimo ir architektūros istorijos, tapybos ir skulptūros, statybinės technikos. Cheminės technologijos ir Elektrotechnikos fakultetuose be pakitimų

[128] Ibid., b. 9, l. 117.

pasiliko po šešias katedras. Mechanikos fakultetą sudarė 9 katedros: tekstilės technologijos, braižomosios geometrijos, metalų technologijos, transporto mašinų, mašinžinystės, šiluminių variklių, durpininkystės, teorinės mechanikos, maisto pramonės įrengimų. Statybos fakultete liko 9 katedros: architektūrinių konstrukcijų, statybinės mechanikos, statybinių konstrukcijų, grafinių darbų, inžinerinės geologijos, hidrotechnikos, miestų santechnikos, geodezijos, kelių.

Kauno universiteto vadovybė puoselėjo mintį, kad universitetas liktų vienintele aukštąja mokykla respublikoje, ruošiančia inžinierius. Todėl bandyta kelti klausimą dėl Žemės ūkio mechanizavimo ir Hidromelioracijos bei žemėtvarkos fakultetų atkėlimo iš Lietuvos žemės ūkio akademijos ir architektūros specialybės — iš Vilniaus dailės instituto[129].

Statybos fakultetui vadovavo J. Kiškinas (1944 m. vasarą), doc. A. Bistrickas (1944 m. rugsėjo—1945 m. spalio mėn.), doc. S. Vabalevičius (1945 m. spalio—1946 m. balandžio mėn. ir 1947 m. balandžio—1949 m. spalio mėn.), doc. S. Stulginskis (1946 m. balandžio—1946 m. rugsėjo mėn.), M. Stonis (1946 m. rugsėjo—1947 m. balandžio mėn.), B. Petrulis (1949 m. spalio—1950 m. gruodžio mėn.). Technologijos fakulteto dekanai buvo prof. dr. J. Indriūnas (1944 m. rugpjūčio—1946 m. gruodžio mėn.) ir prof. dr. K. Baršauskas (1946 m. gruodžio—1947 m. gruodžio mėn.). Architektūros fakulteto dekanai buvo doc. S. Stulginskis (1946 m. rugsėjo—1949 m. rugsėjo mėn.) ir doc. S. Sčesnulevičius (1949 m. rugsėjo—1950 m. gruodžio mėn.). Trumpai egzistavusio Statybinių medžiagų fakulteto dekanas buvo doc. J. Vidmantas, kuris, reorganizavus technologiškuosius fakultetus, vadovavo Cheminės technologijos fakultetui. Nuo 1949 m. kovo mėn. iki universiteto pertvarkymo šio fakulteto dekanas buvo doc. A. Novodvorskis. Mechanikos fakultetui nuo jo įkūrimo iki universiteto reorganizavimo vadovavo doc. N. Milenskis. Elektrotechnikos fakulteto dekanas tą laikotarpį buvo prof. dr. K. Baršauskas.

3.5.3. Techniškųjų fakultetų mokymo planai ir turinys

Atkūrus universitetą, techniškuose fakultetuose mokymo procesas buvo organizuojamas pagal pirmaisiais tarybiniais metais patvirtintus planus. Palaipsniui jie papildyti naujomis disciplinomis: rusų kalba (1944), marksizmo-leninizmo pagrindais, politine ekonomija, kariniu rengimu (1945), fiziniu auklėjimu (1947). Mokymo trukmė pailginta iki 5 metų. Gausėjo inžinerinių specialybių: 1947—1948 mokslo metais techniškuose fakulte-

[129] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 125, l. 23.

tuose jau buvo 19 specialybių. Architektūros fakultete buvo tik viena — architektūros specialybė. Cheminės technologijos fakultete buvo 4 specialybės: neorganinių medžiagų technologijos, silikatų technologijos, maisto produktų technologijos ir organinių medžiagų technologijos. Elektrotechnikos fakultetas ruošė 3 specialybių inžinierius: elektros stočių, tinklų ir sistemų, pramonės įmonių elektrinių įrengimų, elektros ryšio. Mechanikos fakultete buvo 7 specialybės: mašinų gamybos technologija, durpininkystė, šiluminės energetikos įrengimai, automobiliai, geležinkelio transporto mechaninis eksploatavimas, maisto pramonės mašinos ir įrengimai, pluoštinių medžiagų mechaninė technologija. Statybos fakultete buvo ruošiami 4 specialybių — pramoninės ir civilinės statybos, kelių statybos, geodezijos, hidrotechnikos — inžinieriai[130]. Palyginus šias specialybes su to meto sąjunginiu inžinerinių specialybių sąrašu[131], matyti, kad vienuolikos specialybių pavadinimai sutapo, o pramonės įmonių elektrinių įrengimų, elektros ryšio, geležinkelio transporto mechaninio eksploatavimo, maisto pramonės mašinų ir įrengimų specialybių tame sąraše nėra; vietoj maisto produktų technologijos ir geodezijos specialybių sąraše yra atskiros grupės su keletu ar net keliolika specialybių; pluoštinių medžiagų mechaninės technologijos ir organinių medžiagų technologijos specialybės taip pat jungė po keletą tipinių specialybių. Savaime suprantama, kad TSRS liaudies ūkio sistemoje, kai liaudies ūkis ir kultūra vystoma visos šalies mastu, kai praktikuojamas tam tikras darbo pasidalijimas tarp sąjunginių respublikų, tikslinga specialistus ruošti pagal vieningus sąjunginius mokymo planus, šiek tiek atsižvelgiant į respublikų vietinę specifiką. Todėl universiteto rektoratas pagrįstai įrodinėjo, kad dėl esamų pramonės ypatumų (įmonių smulkumo, to paties profilio įmonių negausumo ir kt.) respublikoje negalima be atodairos taikyti mokymo planų ir programų, naudojamų visoje šalyje, kad mūsų liaudies ūkiui reikia ruošti platesnio profilio kai kurių specialybių inžinierius. Planai sudaryti pagal Kauno universitete buvusias specialybes ir nusiųsti tvirtinti į TSRS aukštojo mokslo ministeriją. Ministerija kurį laiką toleravo tuos planus. 1948—1949 mokslo metais jau buvo dirbama pagal naujus mokymo planus[132].

Vėliau keitėsi sąjunginis specialybių sąrašas, keitėsi ir standartiniai mokymo planai. Vėl kilo reikalas peržiūrėti universiteto mokymo planus, juos suderinti su tipiniais sąjunginiais planais. Tačiau vėl susidurta su tais pačiais sunkumais, kurių ryškiausias buvo specialybių pavadinimų ir profilių neatitikimas. Pavyzdžiui, Kauno universitete buvo plataus pro-

[130] Ibid., b. 110, l. 2.
[131] Ibid., b. 238, l. 12.
[132] Ibid., b. 110, l. 17; b. 156, l. 7.

filio maisto produktų technologijos specialybė, tuo tarpu standartiniuose planuose ji suskaidyta į keliolika specialybių (cukrinių medžiagų technologija ir fermentavimas, gyvulinės kilmės maisto produktų technologija ir kt.). Universitete buvo organinės technologijos specialybė ir ruošiami specialistai odų, kailių, popieriaus įmonėms, tekstilės apdailos cechams, tuo tarpu sąjunginiame specialybių sąraše ji taip pat buvo suskaidyta į atskiras specialybes. Dėl šio skirtumo Cheminės technologijos fakulteto minėtų specialybių mokymo planuose įvesti platūs bendrosios technologijos kursai, daug mažiau valandų skirta specialiesiems kursams, o kai kurių disciplinų iš viso nebuvo. Lengviau buvo derinti universiteto mokymo planus su standartiniais planais tų specialybių, kurių pavadinimai sutapo ar bent buvo panašūs (pavyzdžiui, silikatų technologijos)[133]. Bederinant ir įvedant pereinamuosius mokymo planus, savaitinis kai kurių studentų užimtumas padidėjo daugiau nei 50 valandų[134], nes teko įvesti kai kurių papildomų disciplinų, kai kuriuos dalykus perkelti iš vieno kurso į kitą.

Aplamai 1945—1950 metus reikia laikyti perėjimo prie standartinių mokymo planų laikotarpiu, juo labiau, kad sąjunginiai planai tuo metu irgi buvo keičiami. Jeigu daugelio fakultetų mokymo planai tuo laikotarpiu buvo iš esmės suderinti su standartiniais, tai Cheminės technologijos ir Mechanikos fakultetų kai kurių specialybių planuose ir toliau liko žymių nukrypimų.

Prisitaikant prie mokymo sistemos tarybinėse aukštosiose mokyklose, susidurta dar ir su tuo sunkumu, kad reikėjo pereiti prie sesijinės egzaminų laikymo tvarkos. Nors ir anksčiau Technikos fakultete būta griežtesnės mokymosi tvarkos, negu kituose Kauno universiteto fakultetuose, tačiau ir čia, išlaikę tam tikrą egzaminų minimumą, studentai būdavo keliami į aukštesnį kursą be visų išklausytų disciplinų egzaminų. Toji tradicija buvo gaji ir pirmaisiais pokario metais. Fakultetams ir katedroms teko daug padirbėti, kol studentai pagaliau priprato visus nustatytus egzaminus laikyti sesijų metu. Tačiau dėl seno įpročio ir kitų priežasčių (silpno abiturientų pasiruošimo, vadovėlių stokos ir kt.), po egzaminų sesijų vis dar likdavo nemažai skolininkų[135].

Universiteto reorganizavimo išvakarėse techniškųjų fakultetų pirmajame kurse liko tiek pat specialybių, tik buvo atsisakyta geležinkelių transporto mechaninio eksploatavimo, maisto pramonės mašinų ir įrengimų specialybių Mechanikos fakultete, įvestos naujos vandentiekio ir kanalizacijos, žemės ūkio statybos specialybės Statybos fakultete[136].

[133] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 239, l. 37.
[134] Ibid., b. 2, l. 90.
[135] Ibid., b. 110, l. 59.
[136] Ibid.

Kadangi tarybinės aukštosios mokyklos uždaviniai iš pagrindų skiriasi nuo buržuazinės mokyklos, tad iš esmės buvo keičiamas mokymo turinys. Tarybinė aukštoji mokykla turi ruošti inteligentiją iš liaudies ir tarnaujančią liaudžiai. Todėl partija nuosekliai siekė, kad aukštąjį mokslą baigęs inžinierius būtų ne tik geras savo specialybės žinovas, bet ir marksistas, šalies patriotas, žmonių kolektyvo vadovas ir auklėtojas. Tai buvo ypač aktualu jaunai tarybinei respublikai, kurioje vyko arši klasių kova. Todėl, ugdant naują tarybinę inteligentiją, ruošiant specialistus, jau nebuvo galima tenkintis vien žinių perdavimu studentams, reikėjo mokymo procesą jungti su visapusišku studentų auklėjimu, jų marksistinės pasaulėžiūros ugdymu. Čia dideles galimybes teikė daugelis techniškųjų disciplinų ir ypač gamtos mokslai (fizika, chemija). Buvo stengiamasi, kad auklėjimo procese aktyviai dalyvautų visų disciplinų dėstytojai. Tačiau svarbiausias vaidmuo teko marksizmo-leninizmo pagrindų ir politinės ekonomijos disciplinoms. Marksizmo-leninizmo pagrindai nuo 1945 m. rudens semestro jau buvo dėstomi visuose fakultetuose ir kursuose[137]. Šią discipliną studijuoti padėjo ta aplinkybė, kad lietuvių kalba buvo išleista pagrindinė mokymo priemonė — „Visasąjunginės Komunistų partijos (bolševikų) istorijos trumpas kursas“. Didelę paramą teikė kitų respublikų aukštosios mokyklos, kurios atsiuntė patyrusių visuomenės mokslų dėstytojų: A. Nazarkiną, N. Nikolajevą, I. Trušiną ir kt. Vėliau buvo paruošta ir vietinių kadrų. Daugelis atvykusių iš kitų respublikų dėstytojų stengėsi išmokti lietuvių kalbą, domėjosi Lietuvos istorija ir kultūra, bandė paskaitose naudoti vietinę medžiagą[138]. Marksizmo-leninizmo pagrindų ir politinės ekonomijos paskaitos dažniausiai būdavo aukšto idėjinio-politinio lygio, kūrybiškai skaitomos ir labai padėjo studentams ugdyti materialistinę pasaulėžiūrą. Visuomenės mokslų katedros aktyviai organizavo dialektinio ir istorinio materializmo seminarus, įvairius kitokius ideologinio pobūdžio renginius, kurie padėjo persiauklėti ne tik studentams, bet ir dėstytojams.

Dalies studentų sąmonėje dar buvo įvairių abejonių, dalis jaunimo stovėjo ideologijos kryžkelėje, todėl labai svarbu buvo mokymo procese ugdyti tarybinį patriotizmą, tautų draugystę, meilę plačiajai Tėvynei, parodyti tarybinio mokslo ir kultūros pasiekimus. K. Baršauskas, N. Milenskis, A. Novodvorskis, A. Rozenbliumas, S. Sčesnulevičius, S. Vabalevičius ir daugelis kitų dėstytojų paskaitose stengdavosi ne tik perteikti specialybės žinias, bet ir ugdyti tikruosius tarybinio piliečio bruožus[139].

[137] Ibid., b. 9, l. 88.
[138] Ibid., b. 156, l. 10.
[139] Ibid., b. 110, l. 34.

Vis dėlto dėstymas dar nebuvo pertvarkytas pagal materialistinės metodologijos pagrindus, mokomoji medžiaga nepakankamai buvo naudojama studentams auklėti. Mokymo procese pasitaikydavo iš vienos pusės gryno akademizmo, net apolitiškumo, iš kitos — vulgarizavimo ir idealistinių pažiūrų skleidimo[140]. Kai kurie dėstytojai paskaitose keliaklupsčiaudavo prieš buržuazinį Vakarų mokslą, per mažai propaguodavo tarybinio mokslo ir technikos laimėjimus[141]. Pavieniai dėstytojai tokias klaidas galėjo daryti sąmoningai dėl subjektyvaus priešiško nusistatymo tarybinei santvarkai, tačiau greičiausiai minėti dėstymo trūkumai atsirado dėl objektyvių priežasčių. Dėstytojai buvo baigę aukštąjį mokslą tuo metu, kai visas dėstymas būdavo grindžiamas Vakarų pavyzdžiu. Jie buvo blogai susipažinę su tarybine moksline literatūra, jos buvo gaunama nepakankamai. Techniškųjų fakultetų laboratorijos, pramonės gamyklos dėl pokario sunkumų buvo menkai aprūpintos moderniausiais tarybiniais įrengimais. Išvadą, kad daugelis tuo metu kritikuotų dėstytojų klaidas darė nesąmoningai, patvirtina tas faktas, jog jie stengėsi taisyti trūkumus ir vėliau sėkmingai ruošė aukštos kvalifikacijos specialistus.

Kadangi tarybinėje santvarkoje darbo žmogus, jo sveikata yra brangiausias turtas, tai 1947 m. visose specialybėse įvestas saugumo technikos dėstymas[142]. Šiose paskaitose studentai būdavo supažindinami su saugiomis ir sveikomis darbo sąlygomis, su priemonėmis, kuriomis galima darbininkus apsaugoti nuo nelaimingų atsitikimų gamyboje ir nuo profesinių susirgimų.

Inžinierius turi ne tik gerai nusimanyti technologijoje ir mokėti valdyti techniką. Jis privalo sugebėti organizuoti gamybą taip, kad produkcijai pagaminti būtų sunaudojama kuo mažiau lėšų, medžiagų ir darbo. Atsižvelgiant į tai, reikėjo gerinti techniškųjų specialybių studentų ekonominį išsilavinimą. Todėl 1947 m. įvestos gamybos organizavimo ir pramonės ekonomikos disciplinos. Ne visuose fakultetuose pasisekė iš karto surasti tinkamų šiems dalykams dėstytojų. Kai kuriuose fakultetuose šios disciplinos iš pradžių buvo dėstomos visiems studentams vienu srautu, neatsižvelgiant į studijuojamos specialybės specifiką, arba dalyko apimtis buvo mažesnė negu tipinėje mokymo programoje. Rektoratui apsvarsčius tuos trūkumus, fakultetams ir profilinėms katedroms nurodyta daugiau dėmesio skirti šiam svarbiam inžinierių ruošimo barui. Kad pakiltų minėtų disciplinų teorinis lygis, politinės ekonomijos katedrai buvo pavesta organizuoti nuolatinį seminarą tų dalykų dėstytojams[143].

[140] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 9, l. 144.
[141] Ibid., l. 163; b. 110, l. 36—37.
[142] Ibid., b. 4, l. 71.
[143] Ibid.

Mokymo procese buvo ypač susirūpinta praktiniu būsimųjų specialistų ruošimu — mokomąja, gamybine ir diplomine praktika. Prieškariniame Technikos fakultete praktika daugiausia priklausė nuo studento iniciatyvos. Nagrinėjamu laikotarpiu įvairaus pobūdžio praktika virto organiška mokymo proceso dalimi, imta vykdyti organizuotai ir planingai, laikantis specialių sąjunginių nuostatų. Praktikai skirtos geriausios respublikos ir šalies pramonės centrų gamyklos bei statybos. Ypač svarbi buvo praktika pažangiausiose kitų sąjunginių respublikų įmonėse: studentai susipažindavo ne tik su naujausia technika, bet ir su broliškų tautų kultūra, jų gyvenimu, laimėjimais,— tai ugdė proletarinį internacionalizmą ir tautų draugystę[144].

3.5.4. Techniškųjų fakultetų dėstytojai

Atkūrus Kauno universitetą, susidurta su dideliais sunkumais komplektuojant dėstytojus. Dalis buvusių katedrų vedėjų ir dėstytojų dėl nacionalistinių pažiūrų ar antitarybinės veiklos pasitraukė į Vakarus, kiti apleido gimtąjį kraštą suklaidinti priešiškos propagandos. Iš 34 katedrų vedėjų, dirbusių techniškuosiuose fakultetuose prieš universiteto uždarymą, išvadavus Lietuvą, liko vos dešimt.

Nuo pirmųjų universiteto atkūrimo dienų prof. dr. J. Dalinkevičius tęsė darbą kaip inžinerinės geologijos katedros vedėjas, prof. dr. J. Indriūnas — vadovavo tekstilės technologijos, prof. A. Purėnas — organinės chemijos, doc. M. Ratautas — geodezijos ir astronomijos, prof. dr. K. Vasiliauskas — statybinės statikos katedroms. Kiek vėliau į elektros stočių ir tinklų katedros vedėjo pareigas grįžo doc. L. Kaulakis, medžio technologijos — A. Gravrogkas, melioracijos ir žemėtvarkos — J. Čeičys. Į fizikos katedros vedėjo postą grąžintas prof. dr. K. Baršauskas, kuris okupacijos metais buvo atleistas iš pareigų. Katedroms vėl pradėjo vadovauti prof. V. Mošinskis (metalų technologijos) ir doc. J. Janickis (fizinės chemijos), kurie nacionalistų buvo pašalinti iš universiteto. Kitų katedrų vedėjais paskirti didesnį patyrimą turėję dėstytojai arba gamybininkai. Jau 1944 m. rudenį techniškuosiuose fakultetuose buvo 88 etatiniai mokslo personalo nariai. Statybos fakultete didesnė dalis buvo ilgesnį laiką iki universiteto uždarymo techniškuosiuose fakultetuose dirbusių dėstytojų. Vėliau mokslo personalo narių skaičių fakultetuose palaipsniui papildė ir savi absolventai. Paskutiniame universiteto veiklos rudens semestre mokslo personalo jau buvo 166 nariai.

[144] Ibid., b. 156, l. 18.

Lietuvos TSR švietimo liaudies komisariatas ir Kauno universiteto vadovybė, skirdami pedagoginio personalo narius įvairioms pareigoms ir taikydamiesi prie tarybinių aukštųjų mokyklų etatų sistemos, kaip ir pirmaisiais tarybiniais metais, neišvengė painiavos. Pavyzdžiui, vyresniaisiais dėstytojais, net docentais ir profesoriais būdavo skiriami darbuotojai be mokslinių laipsnių. Vėliau, išsiaiškinus Aukštųjų mokyklų reikalų komitete prie TSRS Liaudies Komisarų Tarybos, tie pažeidimai buvo atitaisyti, o kandidatūras moksliniams vardams suteikti, apsvarstytas universiteto taryboje, imta teikti tvirtinti Aukščiausiajai atestacinei komisijai.

Pirmiausia buvo įteisinami prieš karą gauti moksliniai laipsniai ir vardai. Ne visiems dėstytojams, prieš karą apsigynusiems daktarines disertacijas, ypač užsienyje, buvo pripažinti mokslo daktaro laipsniai. Kai kuriems jų patvirtinti tik atitinkami mokslo kandidato laipsniai. Aukščiausioji atestacinė komisija K. Baršauskui pripažino fizikos-matematikos daktaro laipsnį ir profesoriaus vardą, J. Indriūnui, K. Vasiliauskui — technikos daktaro laipsnius ir profesorių vardus, J. Dalinkevičiui — geologijos-mineralogijos daktaro laipsnį ir profesoriaus vardą, P. Jodelei, A. Purėnui, V. Mošinskiui, K. Sleževičiui — profesorių vardus, A. Puodžiukynui — fizikos-matematikos kandidato laipsnį ir docento vardą, J. Janickiui — chemijos kandidato laipsnį ir docento vardą (1945 m. kovo 5 d.). A. Bistrickui, L. Kaulakiui, J. Kiškinui, M. Ratautui, S. Stulginskiui suteikti docentų vardai[145]. J. Janickis, kiek papildęs savo prieškarinę daktarinę disertaciją, Maskvos M. Lomonosovo universiteto mokslinėje taryboje 1949 m. vasario 14 d. apgynė mokslinį darbą chemijos daktaro laipsniui įgyti. Disertacijos tema: „Eksperimentiniai tyrimai politioninių rūgščių chemijos srityje". Tai pokario metais pirmoji techniškųjų fakultetų darbuotojo apginta daktaro disertacija. Aukščiausioji atestacinė komisija po pusmečio (1949 m. rugsėjo 17 d.) patvirtino J. Janickiui chemijos daktaro laipsnį ir profesoriaus vardą.

Dėstytojų mokslo kvalifikacijos kėlimas darėsi intensyvesnis, 1946 m. rudenį suteikus Kauno universitetui teisę priiminėti gynimui disertacijas. Buvo sudaryta Medicinos fakulteto mokslinė taryba ir suvienytoji techniškųjų fakultetų mokslinė taryba, kurių sprendimus turėdavo patvirtinti universiteto mokslinė taryba. Techniškųjų fakultetų mokslinėje taryboje disertacijas technikos, chemijos ir fizikos-matematikos kandidatų laipsniams įgyti apgynė 19 asmenų, iš jų 18 universiteto darbuotojų. Taryboje 1947 m. pirmajam chemijos kandidato laipsnis suteiktas M. Skripkiūnui, fizikos-matematikos — B. Styrai (ne universiteto darbuotojui), iš Tech-

[145] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 31.

nologijos fakulteto dėstytojų — J. Šinkūnui, technikos kandidato — J. Kiškinui. Tais pačiais metais kandidatines disertacijas apsigynė J. Vidmantas, J. Mituzas (chemijos), S. Vičas (fizikos-matematikos). 1948 m. technikos kandidatų laipsniai pripažinti J. Čeičiui, A. Novodvorskiui, A. Rozenbliumui, J. Mikuckui, o chemijos — B. Stulpinui, V. Sližiui. 1949 m. kandidatines disertacijas apsigynė J. Venskevičius (chemijos) ir L. Kumpikas (technikos). Paskutiniais universiteto gyvavimo metais disertacijas technikos kandidato laipsniui įgyti apsigynė K. Bieliūnas, L. Gastila, R. Pesys ir A. Matukonis. Daugeliui šių mokslo kandidatų netrukus suteikti docentų vardai. Be to, prityrusiems dėstytojams S. Vabalevičiui, N. Milenskiui, J. Matulioniui, S. Sčesnulevičiui pripažinti docentų vardai, nors jie ir neturėjo mokslinių laipsnių. Taigi prieš universiteto reorganizavimą 27 techniškųjų fakultetų darbuotojai (16,2%) turėjo mokslinius laipsnius ir vardus.

1948 m. rudenį mokslo kadrams ruošti universitete įkurta aspirantūra[146]. Pirmieji techniškųjų fakultetų aspirantai buvo P. Tamutis (fizika, vadovas K. Baršauskas), V. Ivanovas (organinė chemija, vadovas A. Purėnas), H. Rešeliauskas (tekstilės technologija, vadovas J. Indriūnas) ir V. Grigaliūnas (statybinė statika, vadovas K. Vasiliauskas). Kitais metais pačiame universitete priimtas tik vienas aspirantas į fizikos specialybę, o vandens energijos panaudojimo, pramonės įmonių elektrifikavimo, cheminės pramonės procesų ir aparatų, hidrotechninių įrengimų specialybių aspirantai ruošėsi kai kurių Maskvos ir Leningrado aukštųjų mokyklų aspirantūroje. 1950 m. universitetui buvo paskirta 10 techniškųjų specialybių aspirantų vietų, iš kurių 4 Kaune (statybinė mechanika, šiluminė technika, metalų technologija, inžinerinė geologija) ir 6 Maskvoje bei Leningrade (bendroji cheminė technologija, elektros stotys ir tinklai, geležinkelių statyba, geodezija, architektūra, automobilių teorija, konstrukcija ir eksploatavimas)[147]. Tačiau universiteto aspirantūra tuo metu dar negalėjo suvaidinti žymesnio vaidmens: ji buvo negausi ir nespėjo prieš universiteto reorganizavimą išleisti nė vienos mokslo kandidatų laidos.

3.5.5. Techniškųjų fakultetų studentai ir absolventai

Atkūrus universitetą, į techniškuosius fakultetus sugrįžo dalis buvusių vyresniųjų kursų studentų. Buvusio Suaugusiųjų instituto technikos skyriaus vedėjo K. Baršausko prašymu, baigę du semestrus to skyriaus klau-

[146] Ibid., b. 110, l. 63.
[147] Ibid., b. 194, l. 76—77.

sytojai buvo priimami į atitinkamų fakultetų III semestrą, nes pripažinta, kad mokymo lygis buvęs pakankamai aukštas, iš klausytojų reikalauta rimtai dirbti, nors dėl sunkių sąlygų kai kurių dalykų programos nebuvo išeitos[148]. Dėl tebevykusio karo (dar ne visa Lietuvos teritorija buvo išvaduota) studentų komplektavimas vyko sunkiai, todėl priėmimą pirmaisiais mokslo metais teko pratęsti iki spalio 15 d.[149]. Nežiūrint to, 1945 m. pavasario semestre Technologijos fakultete jau mokėsi 210 studentų (iš jų 34 merginos), Statybos fakultete — 175 studentai (18 merginų)[150].

Daugiau žinių apie studentus yra iš 1945—1946 mokslo metų. Tada techniškuosiuose fakultetuose studijavo 688 studentai, iš jų Statybos fakultete mokėsi 317. Merginų buvo 13,8% visų techniškųjų fakultetų studentų. Du studentai buvo partijos nariai, penki — komjaunuoliai. Pagausėjo darbininkų vaikų: jų buvo 17,2% visų studentų. 51% studentų buvo kilę iš valstiečių (kurių $^3/_4$ turėjo 5—20 ha žemės), 5,1% — iš amatininkų, 21,3% — iš tarnautojų[151]. Šie skaičiai rodo gerus poslinkius studentų socialinės kilmės atžvilgiu, tačiau jais visiškai pasitikėti negalima, nes dalis studentų, vykstant aršiai klasių kovai, slėpė tikrąją socialinę kilmę ir pateikė melagingus duomenis. Tą mintį patvirtina faktas, jog 1946—1947 mokslo metais buvo išaiškinta 120 studentų, nuslėpusių tikrąją socialinę kilmę, 76 asmenys pašalinti iš universiteto[152]. 1945—1946 mokslo metais 92,6% studentų buvo lietuvių, 2% — rusų, 3% — lenkų ir 1,6% — žydų.

Didėjant priėmimo į techniškuosius fakultetus kontingentui, didėjo ir bendras studentų skaičius. Paskutiniais universiteto gyvavimo metais tuose fakultetuose studijavo 1859 studentai, iš jų 381 mergina. 14 studentų buvo komunistai, 366 — komjaunuoliai (19,6%). Darbininkų vaikų buvo 23,5%. Iš kaimo kilusių studentų socialinė padėtis ryškiai atspindi tuos pakitimus, kurie vyko Lietuvos kaime: 26,6% buvo kolūkiečių vaikų, 20,5% — pavienių valstiečių vaikų. Lietuvių buvo 94,7%, rusų — 2,04%, žydų — 1,7%, lenkų — 0,9%. Tuo metu Statybos fakultete mokėsi 484 studentai (20 merginų), Architektūros — 202 (49 merginos), Elektrotechnikos — 321 (8 merginos), Mechanikos — 400 (26 merginos), Cheminės technologijos — 452 studentai (278 merginos)[153].

[148] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 5.
[149] Ibid., l. 8.
[150] VDU statistikos knyga, p. 217.
[151] Ibid., p. 300.
[152] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 64, l. 41.
[153] VDU statistikos knyga, p. 356.

Sukomplektuoti techniškuosius fakultetus būdavo gana sunku[154]. Šį faktą galima aiškinti tuo, kad pramonė respublikoje buvo dar menkai išvystyta, inžinerinės specialybės nebuvo populiarios, kasmet būdavo didinami priėmimo kontingentai, vidurinės mokyklos nepakankamai paruošdavo (ypač iš matematikos) abiturientus studijuoti aukštosiose mokyklose[155]. Keletą kartų (1946, 1949, 1950) buvo pratęstas dokumentų priėmimas iš stojančiųjų[156]. Imtasi priemonių inžinerinėms specialybėms propaguoti: buvo ruošiami informaciniai ir propagandiniai leidiniai[157], į gimnazijas siunčiami dėstytojai paraginti, pradėta organizuoti „atvirųjų durų" dienas[158]. Abiturientams vasarą imta organizuoti matematikos kursus[159].

Kai kurie studentai dar buvo stiprioje nacionalistinių ir religinių pažiūrų įtakoje. Dalis jaunimo, ypač pirmaisiais pokario metais, patikėdavo įvairiais politiniais gandais, kuriuos skleidė tarybinės santvarkos priešai. Rektoriaus A. Purėno teigimu, „...iš universiteto pusės mažai kas daroma, kad įrodyti studentams tų gandų žalingumą. Jie turėtų suprasti, kad, Raudonajai Armijai išvadavus Lietuvą, studentai gali ramiai studijuoti, nes vėl pradėjo veikti visos aukštosios mokyklos, kurios vokiečių okupacijos metais faktiškai veikė tik pogrindyje. Nors dar karas nepasibaigė, bet studentams suteikta naujų privilegijų ir visų kursų studentai atleidžiami nuo karinės prievolės. Studentai turėtų tai įvertinti, rimtai studijuoti, vengti bet kokių išsišokimų ir savo tinkamu elgesiu bei įsisąmoninimu rodyti pavyzdį visuomenei"[160]. Universiteto vadovybė ėmėsi priemonių studentų auklėjimui gerinti ir mokymo procesui tampriau sieti su idėjiniu auklėjimu.

Per penkerius pokario metus universitetas paruošė 385 inžinierius, t. y. daugiau negu buvo paruošta per visą buržuazijos valdymo laikotarpį. Išleidžiamų specialistų kasmet smarkiai daugėjo: nuo 9 (1945 m.) iki 164 (1950 m.). Daugiausia inžinierių (155) baigė Statybos, mažiausia (46) — Architektūros fakultetą; mechanikos specialybes baigė 75, cheminės technologijos — 62 ir elektrotechnikos — 47 inžinieriai[161]. Techniškuosius fakultetus baigė 47 moterys[162].

[154] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 104.
[155] Ibid., l. 50.
[156] Ibid., l. 118; b. 125, l. 51, 193.
[157] Ibid., b. 2, l. 104 ir 168.
[158] Ibid., l. 179.
[159] Ibid., l. 180.
[160] Ibid., l. 34.
[161] Kauno politechnikos instituto dvidešimtmetis, 1970, p. 39.
[162] VDU statistikos knyga, p. 313, 333, 346, 353.

Baigusieji universitetą vokiečių okupacijos metu turėjo savo diplomus įteisinti: papildomai išlaikyti marksizmo-leninizmo, politinės ekonomijos ir rusų kalbos egzaminus[163]. Iki universiteto reorganizavimo savo diplomus įteisino 63 inžinieriai.

To laikotarpio techniškųjų fakultetų absolventai aktyviai dirba administracijoje, gamyboje, aukštosiose mokyklose ir mokslo įstaigose. Daugelio jų įnašas į technikos ir mokslo pažangą yra didžiulis. Pokario metais universitetą baigė Lietuvos TSR statybos ministras R. Sakalauskas, melioracijos ir vandens ūkio ministras J. Velička, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos viceprezidentas prof. dr. A. Žukauskas, profesoriai mokslo daktarai A. Čyras, A. Kudzys, K. Sasnauskas, J. Banaitis, A. Matukonis, V. Zelionkaitė, P. Kemėšis, R. Baltrušis, A. Paulauskas, J. Bernatonis, J. Degutis, S. Kutkevičius, E. Pacauskas, LTSR Mokslų Akademijos nariai korespondentai V. Nešukaitis, L. Rasteikienė, A. Prokopčikas, Kauno politechnikos instituto prorektorius doc. R. Chomskis, Lenino premijos laureatas V. Balčiūnas, TSRS Valstybinės premijos laureatė B. Kasperavičienė, Fizikinių techninių energetikos problemų instituto direktorius V. Dauknys ir kt.

3.5.6. Techniškųjų fakultetų mokslinis darbas

Atkūrus fakultetus, daugiau ar mažiau sukomplektavus pedagoginius kadrus, atstačius į vėžes mokymo procesą, atgaivinus laboratorijas, pradėta planuoti ir dirbti mokslinį darbą, ruošti disertacijas, teikti pagalbą liaudies ūkiui. Iš pradžių tai buvo pavieniai darbai asmenų, jau anksčiau dirbusių universitete. K. Vasiliauskas tęsė tyrimus statybinėje mechanikoje, J. Indriūnas tyrė pluoštinių medžiagų nuovargį, K. Baršauskas nagrinėjo kosminius spindulius, J. Janickis — politionines rūgštis ir druskas. Vėliau imta kelti tokias mokslines problemas, kurias spręsti ėmėsi po keletą darbuotojų ar net katedrų. Pirmosios mokslinės problemos, 1948 m. suformuluotos techniškuose fakultetuose, buvo: vietinių žaliavų panaudojimas (11 temų), liaudies ir monumentaliosios architektūros tyrimai (7 temos). Universitete tuo metu buvo nagrinėjamos 8 pagrindinės problemos[164]. Sekančiais metais prie minėtų dviejų mokslinių problemų prisidėjo dar keturios: gamybos racionalizavimas, nepatvarių cheminių junginių skilimo kinetika, kolūkių statyba Lietuvos TSR, geriamojo vandens tiekimas (pastaroji problema vėliau buvo vadinama vandens tiekimu Lie-

[163] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 104.
[164] Ibid., b. 110, l. 70.

tuvos TSR)[165]. Paskutiniais universiteto gyvavimo metais techniškieji fakultetai sprendė 8 pagrindines mokslo problemas. Be jau minėtų, imta nagrinėti dar dvi: Lietuvos TSR elektrifikavimas ir Lietuvos TSR liaudies ūkio ekonomika[166].

Nors stengtasi mokslinių darbų temas stambinti ir jungti į problemas, tačiau nebuvo išvengta daugiatemiškumo. Šį trūkumą reikėtų aiškinti tuo, kad universitete buvo ruošiami keliolikos specialybių inžinieriai, dėstytojų specialybės labai įvairios, todėl jų moksliniai interesai buvo skirtingi[167].

1949 m. produktyviausiai mokslinį darbą dirbo metalų technologijos, fizinės chemijos, fizikos, matematikos, statybinių konstrukcijų, geodezijos, architektūros įvado katedros. Keletą metų iš eilės už silpnai vystomą mokslinį darbą kritikuota organinės chemijos katedra[168]. 1950 m. geriausiai mokslinis darbas vyko neorganinės technologijos, organinės technologijos, matematikos, fizinės chemijos, tekstilės technologijos, inžinerinių konstrukcijų katedrose, o blogiausiai — inžinerinės geologijos, elektros mašinų, geodezijos katedrose[169].

Kasmet būdavo atrenkami geriausi moksliniai darbai. Pavyzdžiui, 1947 m. tai buvo J. Mituzo disertacija „Pagreitintas karbonatinių uolienų analizės metodas"; L. Kaulakio ir J. Linkaičio darbas „Elektros energijos pareikalavimas Lietuvos TSR trims penkmečiams į priekį", kuriuo pasinaudojo Valstybinė plano komisija, ruošdama penkmečio planą; A. Rozenbliumo — „Sunkieji betonai"; S. Vabalevičiaus — „Lietaus intensyvumo kreivė Lietuvos TSR teritorijoje", labai pravertęs kanalizacijos tinklams skaičiuoti; J. Čeičio — „Sausinamųjų kanalų deformacijos ir jų priežastys"; S. Stulginskio paruošta mokymo priemonė „Lietuvos TSR miestų planavimo pagrindai"[170].

Techniškųjų fakultetų dėstytojai paruošė nemažai mokslinių monografijų, vadovėlių ir mokymo priemonių aukštosioms bei vidurinėms mokykloms, mokslo populiarinimo leidinių.

Keletą mokslinių monografijų išleido K. Vasiliauskas: „Lekalinės kreivės" ir „Svyruojančių atramų sijos" (abi 1948 m.). Leidyklų buvo išleisti šie vadovėliai ir mokymo priemonės techniškųjų fakultetų studentams: J. Indriūno „Pluoštinės medžiagos" (1947) ir „Tekstilės technologijos pradmenys" (1948), J. Janickio „Įvadas į fizinę ir koloidų chemiją"

[165] Ibid., b. 156, l. 80.
[166] Ibid., b. 228, l. 12.
[167] Ibid., l. 13.
[168] Ibid., b. 194, l. 86—87.
[169] Ibid., b. 228, l. 18.
[170] Ibid., b. 110, l. 68.

(1947), P. Jodelės „Statybinės medžiagos“ (1948), A. Timinskio ir A. Novodvorskio „Rusų technikinė kalba“, K. Vasiliausko „Medžiagų atsparumo pagrindai“ (1949), V. Mošinskio „Metalų tekinimas“, A. Novodvorskio „Metalų mokslas“ (1950). A. Novodvorskis, be to, išleido „Trumpą rusiškai-lietuvišką techninį žodyną“ (1949). Mokslo populiarinimo leidinių kategorijai priklauso K. Baršausko knyga „Fizika klausimais ir atsakymais“ (1947), J. Vidmanto „Saulės lobis (Durpės)“ (1949) ir A. Novodvorskio „Tarybinė technika liaudies tarnyboje“ (1950). Vidurinių mokyklų moksleiviai naudojosi K. Baršausko parašytais „Fizikos“ vadovėliais, kurių 1947—1950 m. išėjo dvi knygos po 4 leidimus. Be to, 1949 m. išėjo „Kauno valstybinio universiteto techniškųjų fakultetų darbai“, kuriuose išspausdinti dėstytojų moksliniai darbai.

Minėti leidiniai padėjo studentams geriau išmokti dėstomas disciplinas, kėlė jaunimo domėjimąsi technika, padėjo abiturientams geriau pasiruošti techniškųjų ir kitų tikslių mokslų studijoms. Kadangi juose nušviesti naujausi kai kurių technikos sričių pasiekimai, tai jie buvo naudingi ir specialistams, dirbusiems liaudies ūkyje.

Mokslinį darbą intensyvinti padėjo užsimezgę fakultetų ir katedrų ryšiai su kitomis šalies aukštosiomis mokyklomis. Elektrotechnikos fakultetas pradėjo bendradarbiauti su Maskvos universitetu ir Leningrado ryšių institutu, Cheminės technologijos fakultetas — su Maskvos Mendelejevo cheminės technologijos institutu, Mechanikos fakultetas — su Maskvos energetikos institutu ir Maskvos tekstilės institutu, Statybos fakultetas — su Maskvos geodezijos institutu ir Maskvos inžineriniu statybos institutu[171].

Mokslinio darbo rezultatams aptarti kasmet būdavo organizuojamos mokslinės konferencijos. Be bendrųjų universiteto konferencijų, kai kurie fakultetai organizuodavo savas konferencijas. Jau 1946 m. pradžioje Statybos fakulteto taryba nutarė organizuoti ne rečiau kaip kartą per semestrą konferencijas iš vieno ar keleto pranešimų, kurie būtų įdomūs mokslo personalui, vyresniųjų kursų studentams ir gamybininkams. Pirmoji tokia konferencija, kurioje prof. J. Dalinkevičius skaitė pranešimą „Leistinųjų gruntų apkrovimo normų klausimu“, įvyko 1946 m. vasario 13 d.[172]. Matyt, tie renginiai buvo pavadinti per daug skambiai, jiems geriau būtų tikęs mokslinio seminaro pavadinimas.

Nors mokslinis darbas palaipsniui plėtėsi, bet metiniai planai buvo sunkiai vykdomi. 1947 m. universitetas įvykdė tik 45% mokslinių darbų plano. Tai buvo aiškinama įvairiomis priežastimis. Dalis dėstytojų, užsi-

[171] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 228, l. 19.
[172] Ibid., b. 4, l. 41.

planavusių mokslinį darbą, išėjo iš universiteto. Daugelis jaunų dėstytojų neturėjo patyrimo planuoti mokslinį darbą. Daug planuotų darbų negalėjo būti atlikta dėl įrengimų ir medžiagų stokos. Dalis darbuotojų, matydami, kad nėra reikalingos bazės planuotam darbui, keitė temas. Mokslinis darbas nepakankamai buvo kontroliuojamas[173]. Vėliau reikalai taisėsi, tačiau mokslinio darbo planai vis tiek nebuvo vykdomi. Be jau minėtų priežasčių, kliudė dar ir tai, kad trūko prityrusių mokslinių vadovų, dalis dėstytojų buvo perkrauta pedagoginiu darbu ir antraeilėmis pareigomis, nebuvo reikiamo bendradarbiavimo tarp katedrų. Trūko lėšų moksliniam darbui finansuoti, dėl to būdavo varžomos mokslinės komandiruotės, trūko naujausios specialios literatūros, nepakako pagalbinio personalo[174].

Moksliniai darbai buvo finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų. Tik 1947—1948 mokslo metais būta dviejų temų, kurias finansavo Kauno elektros rajonas[175]. Tuos metus galima laikyti mokslinio darbo ūkiskaitos pagrindais pradžia techniškuosiuose fakultetuose.

Techniškieji fakultetai karštai atsiliepė į partijos raginimą plėsti ryšius su gamyba, teikti paramą atkuriamam ir vystomam liaudies ūkiui. Parama liaudies ūkiui svarstyta tiek universiteto[176], tiek ir suvienytoje techniškųjų fakultetų[177] taryboje. Svarstymuose keletą kartų dalyvavo atsakingi LKP CK ir LKP Kauno miesto komiteto atstovai. Iš pradžių daugeliui dėstytojų buvo neaiškus tos paramos pobūdis. Vieni tarybos nariai siūlė tenkintis konsultacijomis, kiti ragino dėstytojus ieškoti tiesioginio kontakto su pramone, treti pabrėžė, kad parama turėtų būti abipusė: universitetas turi padėti pramonei, o pramonė — universitetui. Siūlyta pasinaudoti Maskvos aukštųjų mokyklų patyrimu: sudaryti didesnį kolektyvą iš visų techniškųjų fakultetų darbuotojų ir padėti vienai kuriai įmonei[178]. Ilgainiui nusistovėjo paramos liaudies ūkiui formos, būdingos atskiriems fakultetams. Cheminės technologijos fakultetas atlikdavo pramonei cheminių analizių. Architektūros fakulteto dėstytojai padėdavo projektuoti atstatomas pramonės įmones ir steigiamų kolūkių gyvenvietes. Statybos fakultetas tirdavo statybines medžiagas pagal statybininkų užduotis, padėdavo diegti naujas konstrukcijas. Elektrotechnikos fakultetas padėjo kelioms įmonėms gerinti energetikos ūkį, parinkti žemės ūkiui elektros tinklų parametrus, parengė keleto durpių įmonių elektrifikavimo projek-

[173] Ibid., b. 110, l. 65.
[174] Ibid., b. 156, l. 50, 52, 58.
[175] Ibid., b. 110, l. 71.
[176] Ibid., b. 9, l. 280.
[177] Ibid., b. 58, l. 25, 40, 41.
[178] Ibid., l. 25.

tus. Mechanikos fakulteto katedros atlikdavo metalų ir durpių, tekstilės žaliavų, pusfabrikačių ir produkcijos analizes, konsultuodavo įmones tobulinant technologinį procesą, padarė kai kurių pramonės įmonių rekonstrukcijos projektus. Vien 1948 m. universiteto dėstytojai suteikė 116 įmonių įvairiopos techninės pagalbos. Toje talkoje dalyvavo apie 100 darbuotojų[179].

Didelės reikšmės stiprinant ryšius su gamyba turėjo mokslinė techninė konferencija, kurią 1949 m. kovo 21—23 d. organizavo techniškieji fakultetai kartu su gamybininkais. Jos metu surengta paroda, kurioje atvaizduota katedrų parama pramonei. Konferencijoje techniškųjų fakultetų darbuotojai priėmė konkrečius įsipareigojimus ir kreipėsi į visus respublikos mokslo darbuotojus, kviesdami kuo aktyviau prisidėti prie liaudies ūkio pažangos[180].

Teigiamai vertinant minėtus darbus, reikia pripažinti, kad techniškiesiems fakultetams tuo metu dar nepavyko remiantis moksliniu pagrindu organizuoti reikiamos paramos liaudies ūkiui, įdiegti į gamybą darbo rezultatų, ugdyti technikos ir technologijos pažangą.

Naujiena universiteto pokario veikloje buvo studentų įtraukimas į mokslinį darbą. Pasekta kitų tarybinių aukštųjų mokyklų pavyzdžiu ir pasinaudota daugiamečiu jų patyrimu. Pirmieji studentų moksliniai būreliai prie techniško profilio katedrų įsteigti 1946 m.[181]. Būrelių darbui aktyvinti ir jų veiklai geriau koordinuoti kitų metų rudenį universitete įsteigta studentų mokslinė draugija (SMD). Joje veikė 4 skyriai, iš kurių du (technologijos ir statybos) jungė techniškuosius fakultetus[182]. Įpusėjus tų metų rudens semestrui, Technologijos fakultete veikė fizikos, elektrotechnikos, radiotechnikos, energetikos, neorganinės chemijos, transporto ir šilumininkų moksliniai būreliai, Statybos fakultete — statybos, kelių, hidrotechnikos ir geodezijos, Architektūros fakultete — meno istorijos, architektūros kompozicijos ir dailės būreliai[183].

Nuo 1946 m. geriausi studentų moksliniai darbai būdavo apdovanojami piniginėmis premijomis. Pirmajam iš techniškųjų fakultetų studentų premija (iš 3 premijų visame universitete) buvo paskirta J. Kalveliui už darbą „Nevienodapjūvės sijos grafinio sprendimo bandymas“[184].

Studentų mokslinė draugija palaipsniui stiprėjo, didėjo jos narių skaičius, daugėjo mokslinių būrelių, tobulėjo jų struktūra. Draugijos nariai

[179] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 156, l. 71—74; b. 194, l. 108—119.
[180] Ibid., b. 156, l. 59.
[181] Ibid., b. 2, l. 91; b. 4, l. 64.
[182] Ibid., b. 110, l. 77—78.
[183] Ibid., b. 58, l. 19.
[184] Ibid., b. 9, l. 89.

pradėjo dalyvauti kitų respublikų studentų mokslinėse konferencijose. S. Abramauskas pirmasis iš techniškųjų fakultetų studentų padarė mokslinį pranešimą už respublikos ribų: 1948—1949 mokslo metais jis dalyvavo tarprespublikinėje studentų mokslinėje konferencijoje Taline su darbu „Liaudies architektūros panaudojimas nacionalinių architektūros formų išvystymui“[185].

1949—1950 mokslo metais universitete buvo 50 mokslinių būrelių ir 1285 nariai. Visuose fakultetuose sudarytos studentų mokslinės draugijos skyrių tarybos, vadovavusios fakultetų moksliniams būreliams. SMD kasmet organizuodavo mokslines studentų konferencijas ne tik universitete, bet ir įmonėse, mokyklose bei kolūkiuose. Minėtais mokslo metais už universiteto ribų organizuota 11 konferencijų. Su dideliu pasisekimu praėjo studentų mokslinė konferencija „Kauno Audiniuose“[186].

3.5.7. Partinė ir kitos visuomeninės organizacijos

Partinė organizacija universitete[187] atkurta kiek vėliau negu komjaunimo. V. Kuzminskį 1945 m. gegužės 5 d. paskyrus partorgu, prasidėjo nuoseklus darbas plečiant partijos įtaką visam kolektyvui, mobilizuojant jį vykdyti tarybinėms aukštosioms mokykloms keliamus uždavinius. Partinė organizacija savo veikloje rėmėsi universiteto vadovybe, komjaunimu, dekanais, katedrų vedėjais ir darbuotojų bei studentų visuomeninėmis organizacijomis. Partinei organizacijai pirmiausia teko ugdyti studentų ir darbuotojų materialistinę pasaulėžiūrą, griežtai ir atkakliai kovoti su buržuazinio nacionalizmo, idealistinės pasaulėžiūros reiškiniais. Ypač buvo rūpinamasi, kad studentai gerai mokytųsi marksizmo-leninizmo, kad stiprėtų ir augtų komjaunimo organizacija, nuolat didėtų jos kovingumas ir principingumas, būtų visokeriopai ugdomas studentų aktyvas, kad studentai ruoštųsi tapti gerais tarybiniais specialistais. Todėl periodiškai būdavo svarstomos organizacijų ataskaitos, duodami joms nurodymai, įvestos politinės valandos, kurioms vadovavo dėstytojai, organizuotos ideologinės konferencijos, studentai prie visuomeninio darbo buvo pratinami per saviveiklos ir sporto kolektyvus.

Norint, kad būtų gerai auklėjamas jaunimas, pirmiausia patys dėstytojai turėjo būti įsitikinę tarybinės santvarkos šalininkai, turėjo gerai suvokti ir įsisąmoninti respublikoje vykusius socialinius pokyčius. Dės-

[185] Ibid., b. 156, l. 63.

[186] Ibid., b. 194, l. 43 ir 75.

[187] Leonavičius J. Komunistų partijos rūpinimasis Kauno valstybinio universiteto atkūrimu ir jo išvystymu [Rankraštis].

tytojams ir tarnautojams organizuoti užsiėmimai politinio švietimo tinkle, didelė jų dalis mokėsi ir baigė Vakarinį marksizmo-leninizmo universitetą. Viena iš dėstytojų politinio grūdinimo formų buvo ideologinės ir metodologinės konferencijos, kurių tais metais, ypač prorektoriumi pradėjus dirbti doc. I. Ariskinui, organizuota nemažai. Štai keleto konferencijų tematika: „Rusų mokslininkų vaidmuo mokslo pažangoje“[188]; „Mokomojo darbo perorganizavimas marksistinės-lenininės metodologijos pagrindais“[189]. Partinė organizacija nuosekliai siekė, kad dėstytojai įsisąmonintų, jog jų pareiga ne tik perduoti studentams mokslo žinias, bet ir auklėti juos komunizmo dvasia. Griežtai būdavo kritikuojami tie mokslo personalo nariai, kurie vengdavo auklėjamojo darbo. Kai kuriuos darbuotojus, nevertinusius to darbo, teko atleisti.

Aukštoji mokykla negalėjo likti nuošalyje nuo tų pertvarkymų, kurie buvo vykdomi respublikoje. Todėl universitetas įsteigė lektoriumą miesto gyventojams, propagavo politines ir technines žinias[190], pradėjo bendradarbiauti su įmonėmis ir vidurinėmis mokyklomis[191], kaime padėjo vykdyti kolektyvizavimą. Iš pradžių universitetas šefavo Plokščių valsčių, į kurį periodiškai vykdavo pranešėjai su paskaitomis politiniais klausimais, padovanota 1400 knygų biblioteka. 1949 m. balandžio mėn. universitetui pavesta šefuoti Garliavos ir Veiverių valsčius. Per devynis mėnesius šefuojamuose valsčiuose organizuota mokslinė konferencija kolūkių kūrimo klausimais (Veiveriuose), kurioje pranešimus padarė prof. A. Purėnas (Cheminės technologijos fak.), vyr. dėst. J. Stanaitis (Elektrotechnikos fak.), perskaityta 112 visuomeninio politinio ir mokslinio turinio paskaitų. Statybos fakulteto studentai padarė šešių kolūkių gyvenviečių topografines nuotraukas. Architektūros fakulteto studentai išplanavo dviejų kolūkių gyvenvietes. Elektrotechnikos fakulteto darbuotojai padėjo paleisti Veiverių elektros stotį, konsultavo ir dirbo, vykdant radiofikavimą. Buvo surinktos bibliotekėlės ir įteiktos šefuojamiems valsčiams. Dvi studentų brigados padėjo nuimti derlių[192]. Rinkiminių kampanijų metu į kaimus ilgesniam laikui būdavo siunčiamos agitatorių (darbuotojų ir studentų) brigados, saviveiklos kolektyvai. Taigi jau tada, vadovaujant partinei organizacijai, pradėjo formuotis tiek viso universiteto, tiek techniškųjų fakultetų glaudūs ryšiai su gamyba, su liaudies ūkiu.

[188] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 139.

[189] Ibid., l. 159.

[190] Ibid., b. 9, l. 123.

[191] Ibid., b. 125, l. 2.

[192] Leonavičius J. Komunistų partijos rūpinimasis Kauno valstybinio universiteto atkūrimu ir jo išvystymu.

1945—1946 mokslo metų pradžioje partinėje organizacijoje buvo tik du techniškųjų fakultetų atstovai (Z. Federas ir V. Ivanovas)[193]. Kylant dėstytojų ir studentų sąmoningumui, komunistų gretos palaipsniui gausėjo — pirmiausia iš komjaunuolių ir pažangių dėstytojų. Pirmasis iš techniškųjų fakultetų dėstytojų į partiją įstojo Technologijos fakulteto prodekanas N. Milenskis. Daugėjant komunistų, 1947 m. kovo mėn. sudarytos partinės grupės fakultetuose. Technologijos fakulteto grupei, be jau minėto N. Milenskio, priklausė B. Borisa, Z. Federas, V. Ivanovas, V. Nešukaitis ir 2 komunistai iš bendrųjų universiteto katedrų; Statybos fakulteto grupei — N. Geršas, S. Kliocas ir 4 savarankiškų katedrų darbuotojai. Tais metais kandidatais į partijos narius priimti Statybos fakulteto dekanas S. Vabalevičius, katedros vedėjas V. Grincevičius, Architektūros fakulteto studentai R. Levytė, A. Rasteika, J. Sabaliauskas, J. Vitkauskas[194]. Universiteto reorganizavimo išvakarėse techniškuosiuose fakultetuose buvo 24 partijos nariai ir 11 kandidatų. Techniškųjų fakultetų komunistai aktyviai reiškėsi universiteto veikloje. S. Vabalevičius ir V. Grincevičius buvo universiteto prorektoriai, K. Baršauskas, A. Novodvorskis, N. Milenskis vadovavo fakultetams, V. Nešukaitis ir J. Sabaliauskas buvo universiteto partinės organizacijos sekretoriai.

Universiteto komjaunimo organizacija[195] pradėta atkurti 1944 m. spalio pabaigoje, kai LLKJS Centro Komitetas universiteto komjaunimo organizatoriumi paskyrė Technologijos fakulteto studentą A. Žukauską, komjaunuolį nuo 1940 m., Kauno pogrindinės antifašistinės organizacijos dalyvį, paskutiniu metu dirbusį Komjaunimo Centro Komitete propagandos ir agitacijos skyriaus vedėjo pavaduotoju. Pirmajame komjaunimo organizacijos susirinkime (1944 m. gruodžio 9 d.) dalyvavo vos 5 komjaunuoliai. Komjaunimo organizacija buvo negausi, todėl pirmiausia dėmesį teko koncentruoti į komjaunimo gretų ugdymą, organizacinio ir politinio darbo gerinimą. Kadangi iš pat pradžių universitete nebuvo komunistų, tai pirmaisiais pokario mokslo metais komjaunimui reikėjo atlikti ir kai kurias partinės organizacijos funkcijas. Komjaunimo organizacija savo veiklą pradėjo nuo aktyvo subūrimo. Buvo sudarytas studentų komitetas, vėliau pertvarkytas į studentų profsąjungos komitetą; organizuoti saviveiklos rateliai, atkurtas akademinis sporto klubas; imta leisti sienlaikraščius, organizuoti viešas paskaitas, kuriose studentai būdavo supažindinami su šalies politiniu gyvenimu; kolektyviai lankyti teatrą, rengti kartu su universiteto vadovybe revoliucinių ir valstybinių

[193] PA, f. 3542, ap. 1, b. 1, l. 12.
[194] Ibid., b. 3, l. 145, 146, 151, 171, 172.
[195] Leonavičius J. Komjaunimo organizacijos atkūrimas ir veikla Kauno valstybiniame universitete 1944—1950 metais [Rankraštis].

švenčių minėjimus; buvo sudaryta agitmeninė brigada, organizuoti politinio lavinimosi rateliai ir kt. Daug darbo iš komjaunimo pareikalavo studentų politinio sąmoningumo ugdymas: dalis studentų buvo stiprioje nacionalistinių ir religinių pažiūrų įtakoje, reikėjo šalinti vokiečių okupacijos padarinius studentų sąmonėje.

Visa toji veikla nelengvai klostėsi. Neatsitiktinai universiteto partinė organizacija 1945 m. lapkričio 22 d. susirinkime kritikavo komjaunimą už tai, kad jam dar stokojo drąsos, kovingumo, aktyvumo, bolševikinės ugnelės, kad komjaunuoliai dar nepakankamai ryžtingai kovojo su nacionalistinėmis nuotaikomis, ne visuomet duodavo tinkamą atkirtį buržuaziniams nacionalistams. Pritariant tai kritikai, reikėtų vis dėlto neužmiršti, kad tuo metu universitete buvo vos 20 komjaunuolių. Ilgainiui šalinant minėtus ir kitus trūkumus, komjaunimo darbas, partinei organizacijai vadovaujant, gerėjo, gausėjo jo gretos, komjaunimas įgijo didelį autoritetą ir pelnytai tapo svarbiausia studentų organizacija.

Komjaunimo organizacija gausėjo dviem keliais: daugiau komjaunuolių stodavo į fakultetus bei į darbininkų ir valstiečių parengiamuosius kursus; pagerėjus politiniam auklėjimui, vis daugiau studentų stojo į komjaunimą. Universiteto reorganizavimo išvakarėse komjaunimo organizacijai priklausė 514 komjaunuolių. Iš pradžių buvo sudarytos fakultetų komjaunimo organizacijos, bet, gausėjant komjaunuolių ir siekiant organizacijos darbą labiau priartinti prie studentijos, vėliau imta kurti akademinių grupių komjaunimo organizacijas. 1949 m. spalio 16 d. ataskaitiniame rinkiminiame komjaunimo organizacijos susirinkime konstatuota, kad per ataskaitinį vienerių metų laikotarpį į komjaunimą priimta 110 narių, sustiprėjo fakultetų komjaunimo organizacijos, sudaryta 70 komjaunimo grupių, 70% komjaunuolių mokėsi labai gerai ir gerai. Iš universitetą baigusių 17 komjaunuolių 14 buvo įteikti diplomai su pagyrimu.

Komjaunimo organizacija buvo ne tik aktyvus partinės organizacijos pagalbininkas, bet ir jos rezervas. Tik per vienerius partinės organizacijos ataskaitinius (1949—1950) metus į partiją priimta 12 aktyviausių komjaunuolių.

Komjaunimu domėjosi ne tik partinė organizacija, bet ir universiteto bei fakultetų vadovybės. 1948 m. kovo 3 d. techniškųjų fakultetų suvienytoji taryba svarstė, kaip pagerinti ideologinį darbą, atsižvelgiant į VLKJS CK XVI plenumo nutarimus, aptarė, kaip skatinti dėstytojų paramą komjaunimo organizacijai, kaip tobulinti studentų auklėjimą[196].

Komjaunimas veikė ne vien universitete. Studentai komjaunuoliai aktyviai dalyvaudavo rinkiminėse kampanijose renkant TSRS Aukščiausią-

[196] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 58, l. 26.

ją Tarybą, Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą ir vietines tarybas. Dauguma dirbo apygardų ir apylinkių balsavimo komisijose, dar daugiau — agitatoriais Kaune ir šefuojamuose valsčiuose. Universiteto komjaunuoliai padėjo įgyvendinti žemės ūkio kolektyvizavimą. Studentai komjaunuoliai dalyvavo įvairiose LLKJS Kauno miesto komiteto komisijose.

Šiuose universiteto komjaunimo darbuose yra nemažas techniškųjų fakultetų komjaunuolių indėlis. Užtenka pasakyti, kad iš septynių universiteto pokario metų komjaunimo organizacijos vadovų penki buvo techniškųjų fakultetų studentai. Tai A. Žukauskas, J. Vitkauskas, A. Rasteika, J. Sabaliauskas ir A. Bagdonas. Universiteto laikraščio „Už tarybinį mokslą", pradėto leisti 1950 metais, redaktorius buvo Cheminės technologijos fakulteto komjaunuolis A. Prokopčikas. 1950 m. rudenį 71,2% visų universiteto komjaunuolių buvo techniškųjų fakultetų studentai.

Ilgainiui stiprėjo studentų ir darbuotojų profsąjungos organizacijų veikla. Iš pradžių apsiribojusios daugiausia narių buities ir kultūros reikalais, vėliau vis aktyviau įsitraukė ir į politinio auklėjimo darbą, pradėjo labiau rūpintis studentų mokymusi ir idėjiniu auklėjimu. Administracijos ir studentų profsąjungos organizacijų rūpesčiu atgaivintas akademinis choras, sukurti nauji saviveiklos kolektyvai[197]. Universiteto studentų liaudies dainų ir šokių ansamblis — pirmasis respublikoje tokio žanro saviveiklos kolektyvas.

1946 m. pavasarį, baigiantis mokslo metams, organizuota pirmoji studentų olimpiada[198]. Kitų mokslo metų pabaigoje pravesta dar platesnė olimpiada. Jos tikslai buvo keleriopi: 1) atšvęsti mokslo metų pabaigą, 2) masiškai vystyti fizinę kultūrą, sportą, studentijos karinę parengtį, 3) gerinti saviveiklos meninį ir idėjinį turinį, 4) parodyti visuomenei universiteto organizuotumą ir kt.[199]. Olimpiados sukėlė didelį studentų susidomėjimą, suaktyvino fakultetuose saviveiklą ir sportą. Antra vertus, olimpiadoms parinktas nelabai tinkamas laikas, nes intensyviausio ruošimosi olimpiadai laikotarpis sutapo su pavasario egzaminų sesija, o tai trukdė pasiruošti ir egzaminams, ir olimpiadai.

Paskutiniais universiteto gyvavimo metais organizuota ir pirmoji studentų pirmūnų konferencija, kurios tikslas buvo pasidalyti mokymosi metodais ir paskleisti juos tarp visų studentų[200].

[197] Visi pagrindiniai universiteto saviveiklos kolektyvai vėliau tęsė savo veiklą Kauno politechnikos institute, nes jų dalyvių dauguma buvo techniškųjų fakultetų studentai.

[198] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 111.

[199] Ibid., l. 171.

[200] Ibid., b. 125, l. 146.

3.5.8. Materialinė bazė ir buitis

Atkurtas universitetas pradėjo dirbti sunkiomis sąlygomis. Traukdamiesi fašistai susprogdino Fizikos-chemijos instituto rūmus, sunaikino mechanines dirbtuves. Rektoratas ir techniškieji fakultetai iš pradžių įsikūrė Pirmuosiuose ir buvusios tyrimų laboratorijos rūmuose. Netrukus atgauti Didieji rūmai, universitetui perduoti buvę ateitininkų ir buvusio Žemės banko rūmai[201]. Čia įsikūrus rektoratui[202], jie pavadinti Centriniais, o Didieji — Antraisiais rūmais[203]. Tuo metu studentams jau buvo įrengti du bendrabučiai: Trečiuosiuose rūmuose ir pastate Trakų g.[204]. 1946 m. Statybos fakultetui buvo perduoti buvusios Rotušės rūmai. 1948 m. rudens semestre Architektūros fakultetas perkeltas į buvusios Draudimo valdybos rūmus Mickevičiaus g.[205], o 1950 m.— į buvusios Vyskupijos rūmus.

Nors fakultetai ir katedros nemažai pasidarbavo, kurdamos naujas ir stiprindamos senas laboratorijas, tačiau techniškieji fakultetai nebuvo pakankamai aprūpinti reikalingais aparatais ir prietaisais. Ypač bloga buvo Elektrotechnikos fakulteto būklė. Elektros stočių ir tinklų katedra visai neturėjo laboratorijų. Ryšių katedra turėjo tik 50%, o elektros mašinų ir bendrosios elektrotechnikos katedros — vos 30% reikalingos aparatūros. Universitete apsilankiusiam TSRS aukštojo mokslo ministro pavaduotojui Koroliovui gerą įspūdį padarė Cheminės technologijos fakulteto laboratorijos, tačiau nepatiko Elektrotechnikos ir Mechanikos fakultetų laboratorijos ir kabinetai, kurių įrengimai buvo pasenę ir netiko inžinieriams ruošti. Neigiamai įvertintos tekstilės technologijos, transporto ir kitos laboratorijos[206]. Vėliau Mechanikos fakultetui įrengimais padėjo Maskvos ir Leningrado aukštosios mokyklos bei respublikos fabrikai. Jie taip pat padėjo tekstilės technologijos, metalų technologijos ir šiluminės technikos laboratorijoms[207].

3.6. Kauno universiteto reikšmė

Kauno universiteto reikšmė Lietuvos kultūrai didžiulė. Buržuazijos valdymo metais jis buvo didžiausia specialistų ruošimo įstaiga, svarbiausias mokslo židinys. Universitetas paruošė keletą tūkstančių mokytojų ir

[201] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 42.
[202] Ibid., l. 66.
[203] Ibid.
[204] Ibid., l. 67.
[205] Ibid., b. 80, l. 54.
[206] Ibid., b. 125, l. 34, b. 126, l. 105.
[207] Ibid., b. 194, l. 8.

kultūros darbuotojų, ekonomistų ir teisininkų, inžinierių ir gydytojų, kurie skatino kultūros ir švietimo pažangą, ugdė gamybines jėgas, kėlė gyventojų sveikatingumą. Daug universiteto absolventų aktyviai dalyvavo, atkuriant ir stiprinant Tarybų valdžią, dabar ugdo liaudies ūkį, mokslą ir kultūrą, padėjo steigiantis tokioms aukštosioms mokykloms, kaip Lietuvos žemės ūkio akademija, Lietuvos veterinarijos akademija, Kūno kultūros institutas. Lietuviškojo Vilniaus universiteto, atkurto 1939 m. pabaigoje, pagrindą taip pat sudarė perkelti iš Kauno universiteto fakultetai. Tarybų valdžios sukurtos Lietuvos TSR Mokslų Akademijos ir jos įstaigų branduoliai sudaryti iš Kauno universiteto bei perkeltų į Vilnių jo fakultetų profesorių. Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas ir Kauno medicinos institutas yra tiesioginiai Kauno universiteto įpėdiniai. Universiteto techniškieji fakultetai sudarė Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto pagrindą, perdavė jam savo materialinę bazę, dėstytojus ir studentus.

SUMANYMAI STEIGTI SAVARANKIŠKĄ AUKŠTĄJĄ TECHNIKOS MOKYKLĄ

4

Atskiros aukštosios technikos mokyklos steigimo klausimas buvo keliamas gana seniai. Dar universiteto kūrimo Kaune iniciatoriai 1920 m. pradžioje savo memorandume to meto vyriausybei rašė, kad universitetas turės atlikti ir specialios technikos mokyklos funkcijas. „Gal su laiku kraštas išgalės steigti ir išlaikyti atskiras tiems reikalams mokyklas, bet pradžioje turi būti visa sukoncentruota universitete tikslu geriau, ekonomingiau sunaudoti skiriamas sumas, patalpas, mokslo priemones ir žmones“[1]. Taigi jau tada manyta, kad ateityje gali tekti kurti savarankišką aukštąją technikos mokyklą.

Vėliau ne kartą buvo grįžtama prie tos minties. Pirmas kiek konkretesnis projektas pasiūlytas 1928 m. Pagal tą projektą nauja aukštoji mokslo įstaiga turėjo būti sukurta, sujungus Lietuvos universiteto Technikos fakultetą, Aukštųjų karininkų kursų specialius skyrius, Aukštesniąją technikos mokyklą, ir pavadinta Lietuvos politechnikos mokykla. Tuo siekta geriau panaudoti laboratorijas, dirbtuves, kabinetus ir parinkti geresnius dėstytojus. Mokykla turėtų ruošti artilerijos, karo aviacijos, karo inžinerijos, geležinkelių, plentų, vandens kelių ir uostų, telegrafo ir telefono, valstybės įmonių (dirbtuvių, fabrikų) specialistus. Be to, turėtų būti vyriausias Lietuvos technikos centras, kuris rūpintųsi technikos mokslo pažanga ir koncentruotų tyrimo laboratorijas. Lietuvos politechnikos mokykla būtų pusiau karinė įstaiga, priklausytų tiesiogiai krašto apsaugos ministrui, nors kai kuriuose dalykuose sprendžiamąjį balsą turėtų Švietimo ministerija. Mokykloje turėtų būti statybos skyrius su geodezijos sekcija, mechanikos skyrius su automobilių ir aviacijos sekcija, elektrotechnikos skyrius su telegrafo, telefono, radijo sekcija ir chemijos skyrius. Skyriuose civilinė specialybė turėtų būti suderinta su karine specialybe. Statybos skyrius ruoštų inžinerijos karininkus pionierių,

[1] Aukštosios mokyklos kūrimasis ir vystymasis Kaune, p. 37.

geležinkelių ir topografijos daliniams, mechanikos skyrius — automobilių ir geležinkelių daliniams bei karo aviacijai, chemijos skyrius — karininkus artileristus, chemikus ir pirotechnikus. Mokymo laikas turėtų tęstis penkerius metus. Be teorijos, buvo manoma daug dėmesio skirti praktikai. Kiekvienas klausytojas, prieš stodamas į mokyklą, turėtų atlikti vienerių metų stažą dirbtuvėse ir fabrikuose. Norintiems studijuoti mokykloje buvo numatyti lietuvių kalbos ir literatūros, elementariosios matematikos ir fizikos, aukštosios matematikos elementų, vokiečių kalbos ir literatūros, rusų kalbos ir literatūros stojamieji egzaminai. Mokykloje būtų dviejų kategorijų klausytojai: kariūnai (klausytojai, tinką karo tarnybai) ir eksternai. Nepasiturintieji klausytojai turėtų gauti iš valdžios visą išlaikymą, o baigę mokyklą, vėliau turėtų atitarnauti tam tikrą metų skaičių kariuomenėje ar paskirtoje civilinėje žinyboje. Asmenys, kurie dėl vietų stokos jokio paskyrimo nebūtų gavę, privalėtų tam tikromis sąlygomis grąžinti mokymo išlaidas. Baigusieji mokyklą kariūnai turėtų gauti tam tikros ginklų rūšies karininko laipsnį ir savo specialybės inžinieriaus diplomą, o eksternai — tik diplomą. Visi baigusieji kariūnai, išskyrus likusius tarnauti Krašto apsaugos ministerijoje, po trumpo stažo kariuomenės dalyse, pereitų į atsargą[2].

Kaip matyti, projekte kelta nemaža įdomių pasiūlymų. Tačiau dėl menkos inžinierių paklausos projektas didesnio atgarsio nesukėlė.

Lietuvos inžinierių draugija, 1937 m. išnagrinėjusi inžinierių ruošimą Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultete, priėjo išvadą, kad reikia racionalizuoti šių specialistų ruošimą, ir įteikė vyriausybei memorandumą Lietuvos aukštosios technikos mokyklos reikalu[3]. Draugijos nuomone, Technikos fakulteto veikloje tuo metu būta daug trūkumų. Fakultetas, būdamas universiteto integralinė dalis, pasidarė pernelyg universalus, teoretiškas ir nutolęs nuo krašto techniškojo gyvenimo. Jo personalas, sukomplektuotas iš pedagoginiam darbui nepasiruošusių inžinierių, pradėjo krypti į teoriškąją pusę, o jaunesniojo personalo nariai, specialiai ruošiami dėstymui, tačiau neturį praktiško patyrimo, ateityje gali tapti dėstytojais „iš knygų, o ne iš praktikos“. Fakultete įsivyravęs enciklopedizmas, tie patys profesoriai dėsto labai skirtingas disciplinas, o pasikviesti pramonėje dirbusių specialistų trukdo tai, kad jie neturi mokslinių laipsnių. Draugija neigiamai žiūrėjo į Technikos fakulteto reikalavimą, kad personalas būtinai dirbtų mokslinį darbą, nes dėl kuklių medžiaginių ir kitų išgalių toks nuostatas buvęs nerealus, išskyrus gal tik teorinius mokslus. Visai netinkamais metodais fakultete buvo dėstoma svetima

[2] CVA, f. 631, ap. 12, b. 1027, l. 13—19.
[3] Technika ir ūkis, 1937, Nr. 2, p. 65—66.

kalba: studentai technikai klausydavo nepritaikytą jiems svetimos kalbos kursą. Humanitarinių mokslų fakultete, nors, stokojant techninės literatūros lietuvių kalba, svetimų kalbų mokėjimas turėjo ypatingos reikšmės. Dėl akademinės drausmės stokos vidutiniškas studijų laikas buvo per ilgas. Fakultete nuolatos būdavo svarstomi ir keičiami mokymo planai, programos. Tai neigiamai veikdavo studijų eigą. Technikos fakultetui buvo skiriama daug mažiau lėšų, negu kitiems universiteto tiksliųjų mokslų fakultetams.

Lietuvos inžinierių draugija teigė, kad dėl minėtų trūkumų tuometinis Technikos fakultetas negalėjo patenkinti gyvenimo jam keliamų reikmių, ir pasiūlė steigti atskirą aukštąją technikos mokyklą. Draugija suformulavo aukštosios technikos mokyklos principus, pagal kuriuos ji:

1) turi būti griežtai susieta su techniškuoju krašto gyvenimu ir būti jo centras;

2) turi būti krašto gamtos turtų, energijos resursų ir įvairių techniškų klausimų (pramonės, statybos, susisiekimo) tyrimų bazė;

3) mokyklos struktūra, programa, mokymo planai turi būti pakankamai tobuli ir atitikti krašto bei atitinkamo laikotarpio reikmes; pati mokykla turi glaudžiai bendradarbiauti su techniškąjį ūkišką gyvenimą tvarkančiomis įstaigomis;

4) turi būti Lietuvos techniškosios spaudos leidimo centras;

5) mokykloje turi būti griežta tvarka, drausmė ir tinkama studijų sistema,— tai žymiai pakeltų studentų darbo našumą, sutrumpintų studijų laiką ir užtikrintų gerą išleidžiamų specialistų atranką;

6) mokyklos administravimas ir tvarkymas turi būti lankstus.

Draugija siūlė mokyklą pavadinti politechnikos institutu ir suteikti jam „pirmojo Lietuvos miestų statytojo ir amatų įkūrėjo Lietuvoje D. L. K. Gedimino vardą". Tai suprantama, nes tuo metu Lietuvoje ypač buvo idealizuojama praeitis ir propaguojamas feodalinių kunigaikščių kultas.

Kiek vėliau buvo paruoštas „Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino politechnikos instituto" statuto projektas[4], kuriame numatyti 6 skyriai: architektūros, statybos, geodezijos, elektrotechnikos, mechanikos ir chemijos. Skyriai faktiškai turėjo atstoti fakultetus, nes jų funkcijos ir vadovaujantys organai buvo numatyti pagal tuometinį universiteto fakultetų pavyzdį, tik dekanai pakeisti į skyrių vedėjus. Šiaip politechnikos instituto statuto projektas buvo panašus į tuo metu veikusį Vytauto Didžiojo universiteto statutą su smarkiai apkarpyta autonomija.

Lietuvos inžinierių draugijos pasiūlymas sukėlė gana gyvas diskusijas. Jos iniciatyvą parėmė ir Technikos fakulteto dėstytojai. „Technikos

[4] CVA, f. 631, ap. 12, b. 10, l. 20—36.

fakultetas, kaip ir Inžinierių draugija, mano, kad savarankiška aukštoji technikos mokykla galėtų geriau, negu būdama Universiteto dalis, atlikti Vyriausybės ir krašto pavestą jai uždavinį — ruošti tinkamų krašto reikalams inžinierių kadrus ir būti technikinių mokslų krašte centru... Technikos fakultetas turi pabraukti, kad tuos uždavinius aukštoji technikos, kad ir savarankiška, mokykla galėtų gerai atlikti tik tuomet, kai bus pašalintos dabar, deja, veikiančios technikinio aukštojo mokslo ir mokymo srity kliūtys, pirmoje eilėje stoka skiriamų šiam reikalui lėšų ir netinkami techniškam mokslui statuto nuostatai"[5]. Čia greičiausiai turėta mintyje statuto reikalavimas, kad profesoriumi ar docentu gali būti tik inžinierius, turintis daktaro laipsnį.

Universiteto senatas prieštaravo atskiros aukštosios technikos mokyklos steigimui, remdamasis tuo, kad Lietuvos inžinierių draugijos memorandume atskleistus organizacinio ir pedagoginio pobūdžio trūkumus, pasireiškusius Technikos fakulteto darbe, visiškai lengva pašalinti, aukštajam technikos mokslui pasilikus ir universiteto sudėtyje[6]. Įsteigus specialią aukštąją mokyklą, išlaidos neišvengiamai labai padidėtų ir daugiausia abejotina linkme: naujam administraciniam personalui, kai kurioms lygiagrečioms įstaigoms išlaikyti, mokslo priemonėms įsigyti ir kt. Papildomas lėšas kur kas geriau ir produktyviau sunaudotų pats Technikos fakultetas, įsigydamas įvairių priemonių ir ruošdamas reikalingą mokslo personalą. Taigi universiteto senatas buvo tos nuomonės, kad tuo metu Lietuvoje nebuvo būtino reikalo steigti specialią aukštąją technikos mokyklą, nes visus jos uždavinius galėjo atlikti Technikos fakultetas, pagerinus jo darbo sąlygas.

Svarstant aukštosios politechninės mokyklos steigimo projektą, kelta ir kompromisinių pasiūlymų. Prof. P. Jodelė[7], pripažindamas tam tikrus atskiros aukštosios technikos mokyklos privalumus ir nurodydamas, kad didžiausias jos minusas — tai neproduktingos išlaidos administracijos personalui išlaikyti, siūlė steigti universitete 3—4 techniškuosius fakultetus (architektūros, statybos, technologijos ir elektrotechnikos). Tuo būdu būtų patenkintas vienas pagrindinių Lietuvos inžinierių draugijos keliamų pageidavimų — labiau specializuoti technikos mokslus ir sustiprinti tų mokslų atstovavimą universiteto senate[8].

Lietuvos inžinierių draugijos iniciatyva steigti „Politechniką" turėjo tokios reikšmės, kad privertė vyriausybę ir universiteto vadovybę labiau

[5] CVA, f. 631, ap. 12, b. 1025, l. 8.
[6] V. D. universiteto žinios, 1938, Nr. 5—6, p. 101—107.
[7] Lietuvos aidas, 1938.VII.9, Nr. 303.
[8] Kaip tik šitoks techniškųjų mokslų vystymo kelias buvo pasirinktas, atkūrus Lietuvoje Tarybų valdžią.

susirūpinti techniškųjų mokslų būkle ir inžinierių ruošimu, paskatino Technikos fakultetą visapusiškai gerinti savo veiklą. Antra vertus, projekto autoriai neteisingai manė, esą aukštojoje technikos mokykloje nėra reikalo dirbti mokslinio darbo. Tą neteisingą nuomonę sukritikavo universiteto senatas, atsakydamas į draugijos memorandumą, nes iš tikrųjų sunku įsivaizduoti aukštąją mokyklą be išvystytų mokslinių tyrimų. Labai vienašališkai draugija aiškino ir ilgai trunkančių Technikos fakultete studijų priežastis, į pirmą vietą iškeldama akademinės drausmės stoką. Tuo tarpu tikroji priežastis, kaip teisingai nurodė universiteto senatas,— tai sunki studentų materialinė padėtis: daugelis jų turėjo tarnybas, kurias sunku buvo derinti su normaliomis studijomis.

Ir vėliau buvo grįžtama prie politechnikos instituto steigimo. Technikos fakultetas nuo 1937 m. kėlė mintį, jog reikia reformuoti fakultetą, didinti skyrių skaičių ir tobulinti mokymo planus. Tačiau Švietimo ministerija tai minčiai nepritarė, motyvuodama tuo, kad trūksta lėšų. 1938 m. pavasarį fakultetas vėl pateikė ministerijai pakoreguotus planus, prašydamas leisti juos taikyti nuo naujųjų mokslo metų. Tačiau švietimo ministras prašymo vėl nepatenkino ir siūlė fakultetui pareikšti savo nuomonę tokiu klausimu: ar nebūtų galima atskirti Technikos fakultetą nuo universiteto ir įsteigti savarankišką aukštąją mokyklą. Prof. V. Mošinskis tuo reikalu vėliau rašė: „Nuolatos girdėdama, kad „pinigų nėra“ ir žinodama, kad Politechnikos steigimas žymiai padidintų bendras administratyvias išlaidas, kurias reikėtų imti iš bendrų skiriamų techniškam aukštajam mokslui lėšų, dalis Technikos fakulteto profesūros nors ir pritarė Politechnikos steigimo minčiai, vis dėlto bijojo, kad šios minties nuolatinis rišimas su sumanytąja ir taip aktualia reforma tik sutrukdys šios pastarosios įgyvendinimą. Tolesnieji įvykiai parodė, kad ši baimė buvo visiškai pamatuota“[9]. Fakultetas skubiai paruošė „Politechnikos“ statuto ir etatų projektus bei sąmatas. Tačiau ir tie projektai buvo atmesti[10].

Pokario laikotarpiu susidarė savotiška Kauno universiteto struktūra: be techniškųjų fakultetų, jame buvo Medicinos ir Istorijos-filologijos fakultetai. Kito tokio universiteto nebuvo visoje Tarybų Sąjungoje. Be to, tokios sudėties universitetas pradėjo varžyti labai reikalingų respublikos liaudies ūkiui vystyti inžinierių ruošimą. Todėl 1947 m. pradžioje universitetui buvo pavesta apsvarstyti, ar neverta jį padalyti į specializuotus institutus[11]. Techniškųjų fakultetų vadovai pasisakė už šių fakultetų išskyrimą į politechnikos institutą. Medikai prieštaravo universiteto skai-

[9] Technika, 1941, Nr. 10, II dalis, p. 300.
[10] Ibid., p. 301.
[11] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 160.

dymui. Be to, dėl eventualaus universiteto padalijimo tapo neaiškus Istorijos-filologijos fakulteto likimas. Po ilgų diskusijų buvo prieita prie nuomonės, kad, atitinkamoms instancijoms nutarus padalyti universitetą į atskirus institutus, su šia reforma nereikėtų delsti. Universiteto vadovybė pateikė memorandumą LKP Centro Komitetui ir Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybai, išdėstydama samprotavimus, kaip turėtų būti vykdoma reforma. Universiteto rektoriaus prof. J. Kupčinsko pasirašytame rašte[12] buvo nurodyta, kad, skirstant universitetą į institutus, susidarytų nemaža organizacinių sunkumų, kurie neigiamai atsilieptų mokslui. Toliau, kad išvengus dubliavimo, buvo siūloma vietoj Medicinos fakulteto steigti medicinos institutą su 3 fakultetais, atkėlus iš Vilniaus universiteto farmacijos ir stomatologijos skyrius. Vietoj tuometinių techniškųjų fakultetų, steigiant politechnikos institutą, buvo siūloma organizuoti šešis labiau specializuotus fakultetus: mechanikos, elektrotechnikos, cheminės technologijos, statybinių medžiagų, statybos ir architektūros. Be to, buvo užsiminta, kad netolimoje ateityje gali tekti steigti ir septintą — kelių fakultetą. Sprendžiant Istorijos-filologijos fakulteto likimą, siūlyta keletas variantų: perkelti į Vilniaus universitetą, reorganizuoti jį Kaune į pedagoginį institutą, palikti fakultetą Kaune, kaip Vilniaus universiteto filialą, kol baigs mokslą tuo metu buvę fakulteto studentai. Rašte taip pat aptarta naujų institutų kategorijos, aprūpinimas aparatūra ir patalpomis.

Kauno universiteto reorganizavimas į du specializuotus institutus vėl visu rimtumu iškilo 1950 m. Tų metų liepos 24 d. universiteto rektoratas sudarė komisiją, vadovaujamą prorektoriaus S. Vabalevičiaus, kuri turėjo paruošti politechnikos instituto struktūros projektą[13]. 1950 m. rudens semestre pagaliau buvo įvykdytas seniai puoselėtas Kauno universiteto reorganizavimas ir įsteigtos dvi savarankiškos aukštosios mokyklos.

[12] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 2, l. 161—162.
[13] Ibid., b. 125, l. 183.

KAUNO POLITECHNIKOS INSTITUTAS

5

5.1. Instituto įkūrimas ir jo struktūros kitimas

Sėkmingai užgydžius karo padarytas žaizdas, toliau vystant liaudies ūkį, respublikos vadovybei teko spręsti ir aukštojo mokslo raidos klausimą. Vėl iškilo daug metų gvildenta aukštosios technikos mokyklos steigimo idėja, kurią aktyviai rėmė LKP CK pirmasis sekretorius A. Sniečkus ir LTSR Ministrų Tarybos pirmininkas M. Gedvilas.

Kauno politechnikos institutas (KPI) — pirmoji savarankiška Lietuvos aukštoji technikos mokykla, įkurta 1950 m. pabaigoje. TSRS aukštojo mokslo ministras S. Kaftanovas 1950 m. spalio 31 d. išleido įsakymą dėl Kauno valstybinio universiteto reorganizavimo į Kauno politechnikos institutą ir Kauno medicinos institutą[1]. Ministro 1950 m. gruodžio 15 d. įsakymu patvirtinta Kauno politechnikos instituto struktūra[2]. 1950 m. gruodžio 30 d. instituto direktoriumi paskirtas prof. Kazimieras Baršauskas[3].

Naujasis institutas buvo sudarytas iš universiteto penkių techniškųjų fakultetų. Reorganizuojant fakultetų skaičius nepasikeitė, tik Architektūros fakultetas prijungtas prie Statybos fakulteto, o keletas Statybos fakulteto specialybių sujungta į naują Hidrotechnikos fakultetą, kuris 1962 m. kovo 16 d. pavadintas Santechnikos fakultetu. Institutą sudarė 40 katedrų, kurios turėjo ruošti 16 specialybių inžinierius.

Cheminės technologijos fakultetui teko cheminės pramonės procesų ir aparatų, durpininkystės, fizinės ir koloidų chemijos, maisto produktų technologijos, neorganinės chemijos, organinės chemijos, organinės technologijos, silikatų technologijos katedros. Jos turėjo ruošti durpininkystės, maisto produktų technologijos, organinių medžiagų technologijos ir silikatų technologijos specialybių inžinierius.

[1] KPIA, ap. 1, b. 210, p. 4.
[2] Kauno politechnikos instituto dvidešimtmetis, p. 41.
[3] KPIA, Personalo asmens byla 1.

Elektrotechnikos fakultetui teko aukštosios matematikos, bendrosios elektrotechnikos, elektrinio ryšio, elektros stočių ir tinklų, fizikos, pramonės įmonių elektrifikavimo katedros. Fakultetas turėjo ruošti 2 specialybių — pramonės įmonių elektrinių įrengimų, elektros stočių ir sistemų — inžinierius.

Hidrotechnikos fakultetą sudarė autokelių, geodezijos, hidrotechnikos, inžinerinės geologijos, statybinės mechanikos, vandentiekio, kanalizacijos ir santechnikos katedros, kuriose buvo numatyta ruošti 3 specialybių — hidrotechninės statybos, vandentiekio ir kanalizacijos, automagistralių ir miestų kelių — inžinierius.

Mechanikos fakultetui teko automobilių, braižomosios geometrijos, maisto pramonės mechaninių įrengimų, mašinų gamybos technologijos, metalų technologijos, šiluminių variklių, tekstilės technologijos, teorinės mechanikos katedros. Čia numatyta ruošti mašinų gamybos technologijos, pluoštinių medžiagų mechaninės technologijos, pramoninės šiluminės technikos, automobilių specialistus.

Statybos fakultetą sudarė architektūrinio projektavimo, architektūros konstrukcijų, architektūros pagrindų, grafinių darbų ir piešimo, inžinerinių konstrukcijų, miestų statybos, statybos technologijos ir darbų organizavimo, žemės ūkio statybos katedros. Jam priklausė ruošti 3 specialybių — architektūros, pramoninės ir civilinės statybos, žemės ūkio statybos — inžinierius.

Augant institutui, jo struktūra palaipsniui keitėsi, kūrėsi nauji fakultetai, katedros ir specialybės, ėmė rastis vis naujų mokymo formų. 1953 m. rugsėjo 1 d. atidarytas Vakarinis fakultetas[4], kurį faktiškai administravo Mechanikos fakultetas. Atsiradus ir ne mechanikos specialybių bei padaugėjus studentų, 1959 m. jis buvo išformuotas, perdavus studentus atitinkamiems stacionaro fakultetams, kuriuose tokiu būdu susidarė vakariniai skyriai. 1962 m. balandžio 1 d. iš Mechanikos fakulteto atskirti Mašinų gamybos ir Lengvosios pramonės fakultetai[5]. Labai išsiplėtus Elektrotechnikos fakultetui, 1964 m. vasario 15 d. iš dalies jo specialybių suformuotas Radioelektronikos fakultetas[6], nuo kurio 1967 m. rugpjūčio 15 d. atsiskyrė Automatikos fakultetas[7]. Inžinerinės ekonomikos fakultetas įsteigtas 1968 m. liepos 1 d.[8].

[4] Kauno politechnikos instituto dvidešimtmetis, p. 56.

[5] KPIA, ap. 1, b. 484, p. 9.

[6] Ibid., b. 631, p. 35.

[7] Ibid., b. 930, p. 81.

[8] Susirašinėjimas su aukštesnėmis instancijomis dėl instituto struktūrinių padalinių reorganizavimo, mokymo ir mokslinio darbo organizavimo [KPI mokymo skyrius].

KAUNO ANTANO SNIEČKAUS POLITECHNIKOS INSTITUTO STRUKTŪROS KITIMAS

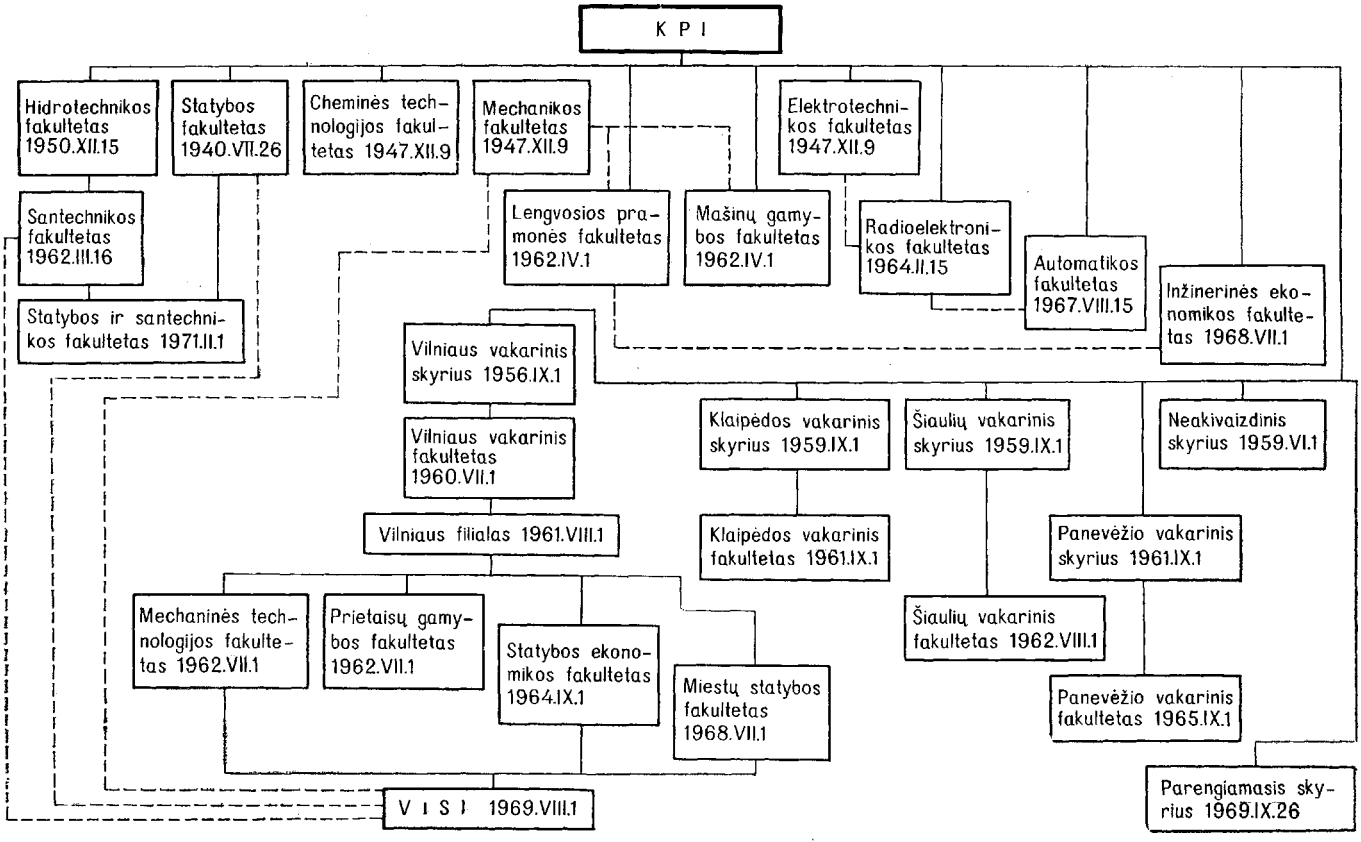

Pastaba. Brūkšninė linija rodo iš kokio KPI padalinio buvo sudarytas naujas padalinys

1956 m. rugsėjo 1 d. Kauno politechnikos institutas išplito už savo miesto ribų: buvo įkurtas Vilniaus vakarinis skyrius[9], kuris 1960 m. liepos 1 d. perorganizuotas į Vilniaus vakarinį fakultetą[10], po metų — į Vilniaus filialą su dieniniu ir vakariniu skyriais[11]. Vilniaus filialas Kauno politechnikos instituto sudėtyje buvo iki 1969 m. rugpjūčio 1 d., kuomet jis buvo perorganizuotas į savarankišką Vilniaus inžinerinį statybos institutą[12]. Sukūrus stambiąją pramonę ir kituose Lietuvos miestuose, atidaryti vakariniai skyriai Klaipėdoje ir Šiauliuose (1959 m. rugsėjo 1 d.)[13] bei Panevėžyje (1961 m. rugsėjo 1 d.)[14], iš kurių vėliau išaugo vakariniai fakultetai. Kad turėtų galimybę mokytis gamybininkai, gyvenantys ir kitose vietovėse, 1959 m. birželio 1 d. įkurtas neakivaizdinis skyrius[15]. Išskėlus daugelį statybos specialybių ir katedrų į Vilnių, Santechnikos ir Statybos fakultetai 1971 m. vasario 1 d. sujungti į vieną Statybos ir santechnikos fakultetą[16]. 1969 m. rugsėjo 26 d. atidarytas parengiamasis skyrius[17] gamybininkams, turintiems brandos atestatus, ruošti studijoms instituto dieniniuose skyriuose. Taigi 1975 metais Kauno politechnikos institutą sudarė 9 fakultetai (Automatikos, Cheminės technologijos, Elektrotechnikos, Inžinerinės ekonomikos, Lengvosios pramonės, Mašinų gamybos, Mechanikos, Radioelektronikos, Statybos ir santechnikos), Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio vakariniai fakultetai, neakivaizdinis skyrius ir parengiamasis skyrius.

Keičiantis instituto struktūrai, keitėsi ir katedrų skaičius. Daugiausia (90) katedrų buvo 1968—1969 mokslo metais. Vėliau katedrų sumažėjo ne tik todėl, kad atsiskyrė Vilniaus filialas, bet ir todėl, kad į Vilnių perkelta keletas Statybos, Santechnikos ir Mechanikos fakultetų katedrų, be to, kai kurias Kaune likusias katedras, sumažėjus dėstytojų skaičiui, teko sujungti. 1975 metais institute buvo 68 katedros, iš jų 57 Kaune.

Neteisinga būtų visas katedras laikyti įkurtomis Kauno politechnikos instituto gyvavimo metais, nes daugelis jų paveldėta iš Kauno universiteto techniškųjų fakultetų. Jos buvo skaidomos ir vėl jungiamos, kaitalioti jų pavadinimai, kol ilgainiui nusistovėjo dabartiniai katedrų pavadinimai. Todėl, nustatant katedrų įkūrimo datas, reikėtų vadovautis tam tikru principu. Jeigu, skylant katedrai į keletą, viena jų išlaikė senąjį

[9] KPIA, ap. 1, b. 197, p. 11.
[10] Kauno politechnikos instituto dvidešimtmetis, p. 57.
[11] KPIA, ap. 1, b. 425, p. 10.
[12] Ibid., b. 1149, p. 84.
[13] Ibid., b. 335, p. 11.
[14] Kauno politechnikos instituto dvidešimtmetis, p. 57.
[15] Ibid., p. 56.
[16] KPIA, ap. 1, b. 1040, p. 73.
[17] Ibid., b. 1149, p. 98.

pavadinimą, ją reikėtų laikyti pradinės katedros įpėdine, o kitų katedrų įkūrimo data laikyti tą dieną, kai buvo patvirtinti jų pavadinimai. Jeigu, skylant katedrai, visų naujų katedrų pavadinimai skyrėsi nuo senojo, reikėtų laikyti visas katedras įkurtomis senos katedros skilimo metais. Pavyzdžiui, bendrosios matematikos ir taikomosios matematikos katedrų įsteigimo data reikia laikyti 1962 m. rugsėjo 1 d., kada jos atsirado vietoj aukštosios matematikos katedros. Jeigu vietoj buvusios katedros įkurta kita skirtingo pavadinimo katedra, bet jos ruošiamų specialistų ar dėstomų disciplinų profilis liko tas pats, tai naująją katedrą reikia laikyti tiesiogine senosios įpėdine. Laikantis šio principo, bendrosios elektrotechnikos katedros įsteigimo data būtų 1922 m. kovo 24 d., kai buvo įkurta elektrotechnikos katedra.

Visuomenės mokslų, kalbų, fizinio lavinimo ir sporto katedros buvo ir Kauno universitete. Reorganizuojant jį į du savarankiškus institutus, analogiškos katedros buvo sudarytos ir Kauno politechnikos institute, ir Kauno medicinos institute. Katedrų, kurios tais pačiais pavadinimais, kaip ir universitete, įsteigtos abiejuose institutuose, įkūrimo data reikėtų laikyti Kauno politechnikos instituto struktūros patvirtinimo dieną.

Institute yra keletas katedrų (fizikos, fizinės chemijos, organinės chemijos, neorganinės chemijos), kurių tiek pavadinimai, tiek ir dėstomos disciplinos visiškai atitinka arba yra labai panašios į katedrų, egzistavusių prieškariniame Kauno universitete, bet ne Technikos, o Matematikos-gamtos fakultete. Tačiau šių instituto katedrų nereikėtų laikyti atitinkamų universiteto katedrų tiesioginėmis įpėdinėmis. Matematikos-gamtos fakultetas su visomis jam priklausiusiomis katedromis 1940 m. buvo Kauno universitete panaikintas ir perkeltas į atkurtą Vilniaus universitetą, o Tarybų valdžios aktu 1940 m. liepos 15 d. įsteigtame Technologijos fakultete įkurtos fizikos ir bendrosios chemijos katedros. Po pusantro mėnesio pastaroji buvo suskaidyta į tris katedras: fizinės chemijos, neorganinės chemijos ir organinės chemijos. Tą dieną ir reikia laikyti atitinkamų instituto chemijos katedrų įkūrimo data.

5.2. Instituto organizatoriai

Kauno politechnikos institutas yra glaudžiai susijęs su profesoriaus Kazimiero Baršausko — instituto organizatoriaus ir pirmojo rektoriaus (direktoriaus) — vardu[18]. Dirbdamas Kauno universiteto Elektrotechnikos fakulteto dekanu, jis buvo vienas iš tų, kurie, remdamiesi respublikos liau-

[18] Kazimieras Baršauskas. V., Mintis, 1969, p. 55—61.

dies ūkio poreikiais, pokario metais kėlė mintį steigti atskirą aukštąją technikos mokyklą ir tą mintį įkūnijo. Pradžia buvo sunki: institute tada nebuvo nė dviejų tūkstančių studentų, iš dėstytojų buvo vos keliasdešimt mokslo kandidatų. Tačiau didelio entuziazmo, energijos, užsidegimo dėka profesorius puikiausiai įvykdė nelengvą uždavinį. K. Baršausko vadovaujamas institutas tapo viena reikšmingiausių Pabaltijo aukštųjų mokyklų. Per trylika jo vadovavimo metų studentų padaugėjo šešis, dėstytojų — tris, o dėstytojų, turinčių mokslinius laipsnius ir vardus,— šešis kartus. Rektorius suprato gamybininkų troškimą kelti savo kvalifikaciją, todėl jo iniciatyva ir pastangomis institute įsteigti vakarinis ir neakivaizdinis skyriai, o stambiausiuose pramonės miestuose — instituto padaliniai. Prof. K. Baršauskui rektoriaujant, respublikos liaudies ūkis gavo beveik septynis tūkstančius inžinierių, kurie įnešė didelį indėlį į mūsų krašto industrializavimą, kultūros ugdymą. Jam vadovaujant, užmegzti glaudūs ryšiai su gamyba, sudarytos pirmosios instituto ūkiskaitinės sutartys moksliniams darbams, organizuotos pirmosios žinybinės ir probleminės laboratorijos. Jis pasižymėjo ne tik kaip organizatorius, bet ir kaip produktyvus mokslininkas fizikas, kartu su savo mokiniais pasiekęs didelių laimėjimų tiriant kosminius spindulius, ultragarsą, puslaidininkius, branduolinį magnetinį rezonansą ir kitas fizikos sritis. 1956 m. jis, kaip vienas žymiausių respublikos fizikų, išrinktas Lietuvos TSR akademiku. 1964 m. jam suteiktas Lietuvos TSR nusipelniusio mokslo veikėjo garbės vardas. 1969 m. (po mirties) jam ir dviem jo mokiniams už darbus iš ultragarso interferometrijos suteikta Respublikinė premija. K. Baršauskas labai rūpinosi studentais, jų mokymusi, buitimi, laisvalaikiu ir visapusišku auklėjimu. Profesorius K. Baršauskas niekad nepabrėždavo savo vyresniškumo, tik nepastebimai, lyg patardamas nukreipdavo pavaldinius dirbti reikiama linkme. Jis visus žavėjo energija, optimizmu, jautrumu ir paprastumu. Šiais būdo bruožais pelnė gilią meilę ir nuoširdžią pagarbą.

Artimiausi prof. K. Baršausko bendradarbiai, kėlę atskiros aukštosios technikos mokyklos steigimo reikalą ir aktyviai padėję jam pirmaisiais instituto kūrimo metais, buvo J. Matulionis, N. Milenskis, A. Novodvorskis, S. Sčesnulevičius, S. Vabalevičius ir J. Venskevičius.

Docentas J. Matulionis Kauno universitete buvo Elektrotechnikos fakulteto prodekanas, o įsteigus institutą, to fakulteto dekanas. Įdėjo daug triūso į inžinierių elektrikų ruošimą, katedrų bazės stiprinimą. Kaip ilgametis aukštosios matematikos katedros vedėjas ir tos disciplinos vadovėlio autorius, daug prisidėjo prie to, kad būsimieji inžinieriai gautų pakankamai matematikos žinių, kad jos dėstymas būtų labiau pritaikytas

technikos poreikiams. Dabar pedagogikos kandidatas docentas J. Matulionis dirba bendrosios matematikos katedroje. 1972 m. už „Aukštosios matematikos“ vadovėlį jam suteikta Respublikinė premija.

Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius docentas N. Milenskis beveik du dešimtmečius vadovavo Mechanikos fakultetui iš pradžių Kauno universitete, o vėliau ir Politechnikos institute. Puikus dėstytojas, geras organizatorius, pasiūlęs daug įdomių minčių, kaip gerinti instituto struktūrą, tobulinti pedagoginį ir mokslinį darbą, ypač daug jėgų paskyręs inžinierių mechanikų ir energetikų ruošimui. Dar universitete pagrįstai įrodinėjo, kad reikia pradėti ruošti inžinierius ekonomistus, įsteigus atitinkamą fakultetą. Ši jo mintis įgyvendinta jau institute. Yra vienas vadovėlio „Bendroji šiluminė technika“ autorių. Šiuo metu doc. N. Milenskis dirba šiluminės energetikos katedroje.

Profesorius A. Novodvorskis instituto įsteigimo išvakarėse buvo Cheminės technologijos fakulteto dekanas, o pirmaisiais instituto gyvavimo mėnesiais ėjo direktoriaus pavaduotojo mokslo ir mokymo reikalams pareigas, vėliau ilgus metus buvo Cheminės technologijos fakulteto prodekanas. Puikus oratorius, gabus pedagogas, daug dėmesio skyręs aukštosios mokyklos metodikai ir didaktikai, studentų auklėjimui. Buvo vienas iš lietuviškosios techninės spaudos puoselėtojų, techninės terminijos kūrėjų, keleto vadovėlių autorius, poliglotas, paruošęs keletą politechninių žodynų. Jam suteiktas Lietuvos TSR nusipelniusio kultūros veikėjo garbės vardas.

Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius docentas S. Sčesnulevičius universitete buvo Architektūros fakulteto dekanas, o įkūrus institutą, tas pačias pareigas ilgą laiką ėjo Statybos fakultete. Jo pastangomis paruošta daug gabių architektų ir inžinierių statybininkų, kurių kūrybos rezultatai — nauji gyvenamieji mikrorajonai, unikalūs pastatai, interjerai ir pramonės objektai. Dar prieš karą pradėjęs domėtis mineralinėmis žaliavomis ir statybinėmis medžiagomis, pastaruoju metu atsidėjo statybinių detalių ir konstrukcijų specialistų ruošimui. Respublikos studentai statybininkai ir santechnikai naudojasi jo ilgamečio patyrimo vaisiumi — vadovėliu „Statybinės medžiagos“. Dabar dirba statybinių medžiagų katedros docentu.

Didėjant techniškųjų fakultetų lyginamajai reikšmei Kauno universitete, prorektoriumi buvo paskirtas S. Vabalevičius. Įkūrus institutą, aštuonerius metus (su pertraukomis) vadovavo hidrotechnikos, vėliau santechnikos fakultetui, kurį laiką dirbo instituto direktoriaus pavaduotoju mokslo reikalams. Tuometinę savo veiklą pirmiausia kreipė į akademinės drausmės stiprinimą ir spartesnį mokslinio darbo plėtimą. Respublikoje yra žymiausias specialistas kanalizacijos, vandens valymo srityje, paruo-

šęs daug mokslo kandidatų. Turėdamas didelį gamybinį patyrimą, stengiasi, kad ir moksliniai darbai būtų glaudžiai susieti su gamyba ir praktika. Į jo sukurtą žinybinę nutekamųjų vandenų valymo laboratoriją konsultuotis atvyksta specialistų ir iš kitų respublikų. Iš jo su bendradarbiais parašytų vadovėlių mokosi studentai santechnikai. Jam suteiktas Lietuvos TSR nusipelniusio inžinieriaus garbės vardas. Dabar Lietuvos TSR Mokslų Akademijos narys korespondentas profesorius S. Vabalevičius dirba vandentiekio ir kanalizacijos katedroje.

J. Venskevičius į aukštąją mokyklą atėjo dirbti iš maisto pramonės. Universitete vadovavo organinės technologijos katedrai ir buvo Cheminės technologijos fakulteto prodekanas. Organizavus institutą, keliolika metų ėjo šio fakulteto dekano ir maisto produktų technologijos katedros vedėjo pareigas. Jam vadovaujant, buvo išplėsta ruošiamų chemijos specialybių nomenklatūra, paruošta gerų vadovaujančių kadrų besikuriančiai respublikoje chemijos pramonei. Jo dėmesio centre — inžinierių ir mokslininkų ruošimas įvairiašakei maisto pramonei. Aktyviai dalyvauja techninėje spaudoje, yra keleto vadovėlių bendraautoris. Profesoriui J. Venskevičiui suteiktas Lietuvos TSR nusipelniusio inžinieriaus garbės vardas. Dabar dirba maisto produktų technologijos katedroje.

Didelę paramą besikuriančiam institutui teikė TSRS aukštojo mokslo ministerija. Jos atsakingieji darbuotojai keletą kartų lankėsi Kaune, organizavo kitų aukštųjų mokyklų metodinę ir mokslinę pagalbą, parūpino įrengimų instituto laboratorijoms ir dirbtuvėms. Ministerija padėjo kadrais, pasiųsdama vadovaujančioms pareigoms patyrusius dėstytojus — technikos daktarą L. Kulikovskį (g. 1905) ir technikos kandidatą docentą P. Baskutį (1905—1974), kurie prieš tai dirbo Azerbaidžano aukštosiose mokyklose.

L. Kulikovskis 1951—1953 m. buvo Kauno politechnikos instituto direktoriaus pavaduotojas mokslo reikalams. Pats tik ką baigęs daktarantūrą, davė stiprų impulsą moksliniam darbui, jo suartėjimui su gamyba, mokslininkų domėjimuisi moderniomis technikos šakomis. Jo dėka ypač pagyvėjo aspirantūros veikla, paspartėjo disertacijų ruošimas. Dabar prof. L. Kulikovskis darbuojasi Kuibyševo politechnikos institute.

P. Baskutis 1951—1961 m. dirbo instituto direktoriaus pavaduotoju mokymo reikalams, vėliau — mokslo ir mokymo reikalams ir pagaliau — pavaduotoju mokslo reikalams. Didelį darbo tarybinėje aukštojoje mokykloje patyrimą noriai perdavė jaunam instituto kolektyvui, sutvarkė mokymo proceso organizavimą, suintensyvino katedrų metodinį darbą. Sutelkė gausų dėstytojų elektrikų būrį, kuris našiai dirba elektros mikromašinų tyrimo ir kūrimo srityje. Išvykęs iš respublikos dėl šeimyninių

aplinkybių, buvo Voronežo politechnikos instituto prorektorius mokslo reikalams, tačiau ir toliau iki pat mirties nenutraukė ryšių su mūsų aukštąja mokykla. Už nuopelnus ruošiant aukštos kvalifikacijos specialistus jam suteiktas LTSR nusipelniusio mokslo veikėjo garbės vardas.

Išvykus P. Baskučiui, instituto mokslinei veiklai pradėjo vadovauti doc. R. Chomskis. Prorektorių mokymo reikalams doc. M. Martynaitį paskyrus rektoriumi, prorektoriaus mokymo reikalams pareigas nuo 1964 m. pradėjo eiti doc. Č. Jakimavičius.

5.3. Antano Sniečkaus vardo suteikimas Kauno politechnikos institutui

Įamžinant įžymaus Komunistų partijos ir Tarybų valstybės veikėjo, ilgamečio Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto pirmojo sekretoriaus, Socialistinio Darbo Didvyrio Antano Sniečkaus atminimą, Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto ir Lietuvos TSR Ministrų Tarybos 1974 m. balandžio 22 d. nutarimu Kauno politechnikos institutui suteiktas Antano Sniečkaus vardas[19].

Ta proga instituto Statybos rūmų salėje 1974 m. gegužės 7 d. įvyko iškilmingas dėstytojų, studentų ir tarnautojų mitingas[20], kuriame dalyvavo LKP CK pirmasis sekretorius P. Griškevičius, LKP CK sekretorius A. Barkauskas, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas M. Šumauskas, Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotoja L. Diržinskaitė, kiti vadovaujantys respublikos ir Kauno miesto darbuotojai. Mitinge viešėjo A. Sniečkaus žmona M. Bordonaitė, duktė Marytė ir sūnus Vladas. Iškilmingame mitinge kalbėjo LKP CK pirmasis sekretorius P. Griškevičius.

Antano Sniečkaus vardo suteikimą instituto kolektyvas priėmė kaip priesaką dirbti dar geriau, ryžtingiau tobulinti specialistų ruošimą, vystyti mokslinį darbą, siekti mokslo ir technikos pažangos.

Visas Antano Sniečkaus (1903.I.10—1974.I.22) gyvenimas ir veikla yra puikus pavyzdys, kaip nenuilstamai tarnauti tarybinei liaudžiai, darbo žmonėms, šviesios komunizmo ateities kūrimui. Antanas Sniečkus septyniolikos metų įstojo į Komunistų partiją ir visą savo gyvenimą paskyrė jos kilniems idealams. Su visa jam būdinga energija įsijungė į pogrindinį partijos organizavimo ir jos siekių propagavimo darbą, nelegalioje spaudoje ir teisiamas drąsiai gynė Komunistų partijos orumą, demaskavo

[19] Tiesa, 1974.IV.27, Nr. 99.
[20] Ibid., 1974.V.8, Nr. 106.

fašistinės diktatūros antiliaudinį pobūdį, vadovavo Lietuvos KP, gynusiai darbininkų klasės ir visos darbo liaudies interesus. Atkūrus Tarybų valdžią, A. Sniečkus kartu su visa partine organizacija įsijungė į socializmo kūrimo veiklą. Tarybų šalį užpuolus nuožmiam priešui, Antanas Sniečkus buvo vienas iš lietuvių tautos pasipriešinimo hitleriniams okupantams organizatorių, rūpinosi Raudonosios Armijos 16-osios lietuviškosios šaulių divizijos organizavimu, kaip Lietuvos partizaninio judėjimo štabo viršininkas, vadovavo partizanų karinėms operacijoms okupuotame krašte. Respubliką išvadavus, neliko nė vienos srities, kurioje nebūtų jaučiama tvirta, principinga, vadovaujanti Antano Sniečkaus veikla. Jo dėmesio centre visada buvo respublikos liaudies ūkio pertvarkymas socialistiniais pagrindais, krašto industrializavimas, žemės ūkio kolektyvizavimas, liaudies švietimo ir kultūros ugdymas. Būdamas giliai įsitikinęs marksistas-leninietis ir internacionalistas, labai rūpinosi darbo žmonių ir ypač jaunimo komunistiniu auklėjimu, ryžtingai kovojo prieš buržuazinę ideologiją, ugdė Tarybų Lietuvos darbo žmonių meilę plačiajai mūsų Tėvynei ir visoms broliškoms tautoms.

Nors ir labai užimtas partine bei valstybine veikla Antanas Sniečkus visada rasdavo laiko aukštųjų mokyklų reikalams. Su juo yra susijęs ir KPI įkūrimas. Augant pramonei ir statyboms, vis daugiau reikėjo inžinierių. Antanas Sniečkus aktyviai rėmė atskiros aukštosios technikos mokyklos steigimą. Vėliau dažnai lankydavosi institute, džiaugdavosi jo pasiekimais, nurodydavo trūkumus ir ateities darbų gaires. Instituto dėstytojai ir studentai buvo iškėlę Antaną Sniečkų kandidatu į LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputatus. Instituto kolektyvas gerbia jo atminimą už gilų idėjiškumą, partinį principingumą, paprastumą ir jautrumą žmonėms, prisimena jo lankymąsi institute po to, kai Tarybų Lietuva buvo apdovanota Lenino ordinu. Įteikęs vyriausybinius apdovanojimus grupei instituto dėstytojų ir darbuotojų, Antanas Sniečkus pasakė ryškią kalbą[21], kurios mintys lieka aktualios ir dabar, nors nuo to laiko praėjo daug metų. Teigiamai įvertinęs instituto pasiekimus, jų reikšmę liaudies ūkiui, Antanas Sniečkus nurodė, kad svarbiausias aukštųjų mokyklų uždavinys yra toliau gerinti specialistų ruošimą. Todėl dėstytojų pareiga nuolatos kelti savo kvalifikaciją, tobulinti visų disciplinų dėstymo metodiką, nes nuo jaunųjų specialistų dalykinio paruošimo, kultūros labai priklauso pramonės produkcijos kokybė, techninis gamybos lygis, technikos pažanga. Antanas Sniečkus mokė, kad ir toliau turi būti stiprinami mokyklos ryšiai su gamyba. Jis tada nurodė, jog inžinieriui nepakanka vien gerai

[21] Kauno tiesa, 1965.XI.28, Nr. 281.

įsisavintų bendrųjų mokslo ir specialybės žinių. Inžinierius turi gerai orientuotis gamybos ekonomikoje, žinoti liaudies ūkio organizavimo ir valdymo mokslinius pagrindus, turi sugebėti savo bare taip tvarkyti darbą, kad būtų gaunama daug ir geros produkcijos, sunaudojant kuo mažiau lėšų, darbo ir medžiagų. Atkreipęs dėmesį į tai, jog negalima atplėšti komunistinio jaunimo auklėjimo nuo mokomojo proceso turinio, Antanas Sniečkus įtikinamai aiškino, kad specialistas, be savo specialybės žinių, turi giliai įsisavinti marksistinę-leninę teoriją, sugebėti ją taikyti praktinėje veikloje. Todėl vienas iš pagrindinių aukštosios mokyklos uždavinių visada bus visuomeninių mokslų dėstymo gerinimas. Antanas Sniečkus nurodė, kad institute studentas turi išeiti gerą visuomeninės veiklos mokyklą, privalo įgyti patyrimo, kaip bendrauti su žmonėmis, auklėti juos, suprasti jų interesus ir teisingai juos vertinti.

Antanas Sniečkus septyniasdešimtmečio ir Socialistinio Darbo Didvyrio vardo suteikimo proga savo laiške, padėkojęs institutui už sveikinimus, rašė:

„Nėra mums kilnesnės pareigos už pareigą perduoti jaunimui savo politinį patyrimą ir mokslo žinias, visapusiškai ruošti jį savarankiškam darbui mūsų mylimos Tėvynės labui. Džiaugiuosi, kad dauguma Jūsų išleidžiamų specialistų aktyviai dirba įvairiuose liaudies ūkio ir kultūros baruose, yra geri visuomenininkai. Kartu linkiu Jums dar didesnės kūrybinės energijos, sveikatos ir sėkmės brandinant akademinį jaunimą, skiepijant jam geriausius tarybinio žmogaus bruožus, komunistinius įsitikinimus. Tvirtai tikiu, kad Jūsų triūsas, pelnęs didžią tarybinės liaudies pagarbą, bus apvainikuotas dar svaresniais rezultatais, mokant ir auklėjant visapusiškai išsilavinusius, idėjiškai užgrūdintus naujo gyvenimo kūrėjus“.

Šie Antano Sniečkaus žodžiai ir institute pasakytos mintys įkvėpė instituto kolektyvą naujiems darbams ir siekiams.

Instituto rektoratas ir visuomeninės organizacijos nutarė, pažymint šviesų Antano Sniečkaus atminimą, minėti jo gimimo dieną. Kasmet institute ta proga vyksta iškilmingas posėdis, biblioteka organizuoja parodą, instituto atstovai padeda gėlių ant Antano Sniečkaus kapo Vilniaus Antakalnio kapinėse. Pirmasis gimimo dienos minėjimas įvyko 1975 m. sausio 7 d. Iškilmingame mokslinės tarybos ir visuomeninių organizacijų posėdyje Inžinerinės ekonomikos fakulteto dekanas A. Makarevičius padarė pranešimą „Antanas Sniečkus ir Tarybų Lietuvos industrializavimas“, M. Bordonaitė pasidalijo savo prisiminimais.

5.4. Studentai

Kaip matyti iš studentų skaičiaus kitimo lentelės[22] ir diagramos, institutas pradėjo veikti, neturėdamas nė dviejų tūkstančių studentų. Jų palaipsniui daugėjo, kol 1968 m. rugsėjo 15 d. buvo pasiektas maksimumas — 20 292. Tačiau to mėnesio pabaigoje, išleidus pagal pereinamuosius mokymo planus dieninio skyriaus diplomantus, studentų sumažėjo. Sekančiais metais jų dar sumažėjo, atsiskyrus Vilniaus filialui. Jau pirmaisiais gyvavimo metais institute mokėsi trigubai daugiau studentų, negu prieškariniame Technikos fakultete, tačiau institutas ypač išaugo antrajame dešimtmetyje.

8 lentelė. **Studentų skaičiaus kitimas**

Metai	Studentų skaičius			
	iš viso	stacionare	vakariniame skyriuje	neakivaizdiniame skyriuje
1950	1859	1859	—	—
1951	2283	2283	—	—
1952	2300	2300	—	—
1953	2506	2456	50	—
1954	3070	2945	125	—
1955	3615	3415	200	—
1956	3978	3606	372	—
1957	4208	3582	626	—
1958	4340	3458	882	—
1959	4610	3334	1276	—
1960	5495	3592	1678	225
1961	7370	4293	2435	642
1962	9557	5191	3332	1034
1963	11732	6201	4177	1354
1964	14347	7770	5076	1501
1965	16292	8502	6071	1719
1966	18025	8984	7024	2017
1967	19336	9580	7598	2158
1968	19073	9074	7923	2076
1969	14981	7715	5308	1958
1970	14945	8011	5246	1688
1971	15055	8179	5253	1623
1972	14963	8317	5252	1394
1973	14779	8448	4982	1349
1974	14986	8678	5050	1258
1975	15329	9004	5103	1222

P a s t a b a. Visur studentų skaičius nurodytas spalio 1 d., išskyrus 1950 m. (lapkričio 20 d.).

[22] Statistikos knyga [KPI mokymo skyrius].

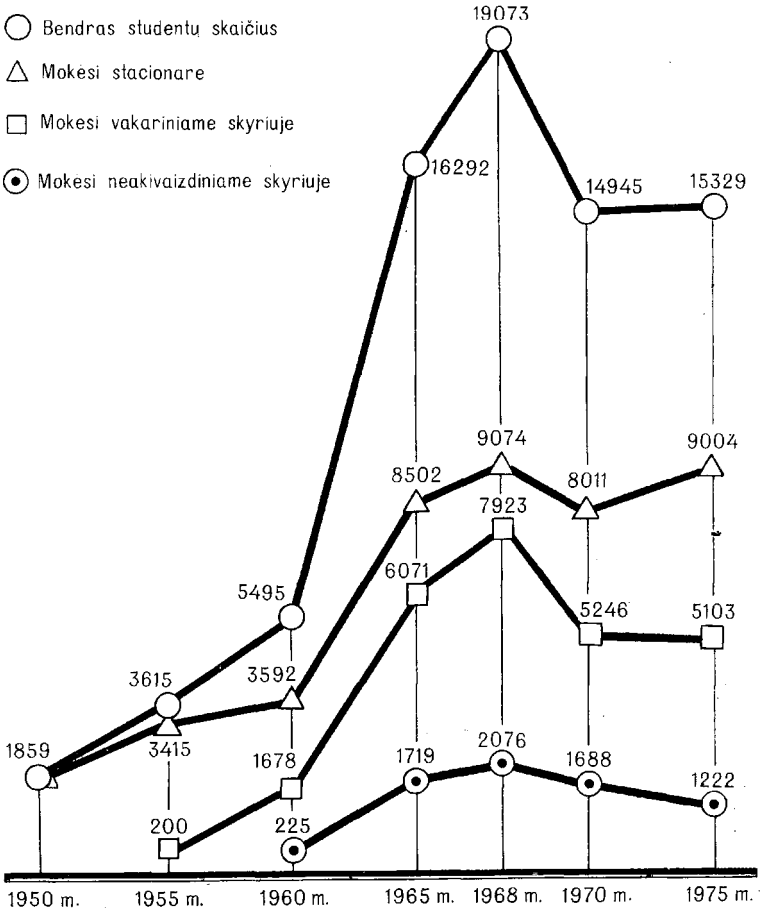

Kauno politechnikos instituto studentų skaičiaus kitimas

Inžinerijos specialybių studentų skaičiaus augimas ryškiai atspindi respublikos liaudies ūkio kilimą. Kol liaudies ūkyje tęsėsi atstatomasis laikotarpis ir buvo žengiami pirmieji stambiosios industrijos kūrimo žingsniai, studentų skaičius didėjo palyginti nežymiai. Vėliau, pradėjus stambias statybas, ėmus sparčiais tempais vystyti tradicines pramonės šakas ir kurti tokias naujas šakas, kaip prietaisų gamyba bei chemijos pramonė, vis labiau mechanizuojant ir automatizuojant gamybą, pritaikant sudėtingiausias skaičiavimo mašinas, stiprinant ir kuriant naujas

projektavimo, konstravimo ir mokslo tarnybas, studentų skaičius pradėjo šuoliškai didėti.

Įkūrus institutą, jame buvo tik stacionaras, o dabar didelė studentų dalis mokosi vakariniame skyriuje ir neakivaizdiniu būdu. Beveik du trečdaliai stacionaro studentų — tai darbininkų ir valstiečių vaikai, o vakariniuose bei neakivaizdiniame skyriuje visi studentai yra arba darbininkai, arba tarnautojai. Tai patvirtina, kad pas mus aukštasis mokslas yra prieinamas visiems darbo žmonių sluoksniams. Merginų yra 41,8% visų studentų, o pastaruoju metu jų nuošimtis palaipsniui auga. Merginų daugiausia studijuoja Lengvosios pramonės, Inžinerinės ekonomikos ir Cheminės technologijos fakultetuose. Nacionalinė studentų sudėtis atitinka respublikos gyventojų struktūrą.

Dabar vien į pirmąjį instituto kursą studentų priimama beveik tiek pat, kiek jų iš viso mokėsi visose aukštosiose mokyklose tais buržuazijos valdymo metais, kada studentų skaičius buvo didžiausias. Institute tarprespublikinio kooperavimo pagrindu mokosi keliasdešimt studentų iš Estijos TSR. Estijai institute ruošiami siuvinių konstravimo ir technologijos, odos gaminių konstravimo ir technologijos specialistai, nes šių specialybių nėra kaimyninės respublikos aukštosiose mokyklose. Anksčiau keletą metų minėtų specialybių ir durpininkystės inžinieriai buvo ruošiami ir Latvijos TSR.

5.5. Inžinierių išleidimas

Institutas iki 1976 m. išleido 25 800 inžinierių[23]. Inžinierių išleidimo dinamika parodyta 9 lentelėje ir diagramoje. Dabar institutas kasmet išleidžia inžinierių 6—7 kartus daugiau, negu jų buvo paruošta universiteto Technikos fakultete per visą buržuazijos valdymo laikotarpį. Instituto auklėtiniai vadovauja įvairiems gamybos barams, net ištisoms liaudies ūkio šakoms, projektuoja miestus ir gamyklas, konstruoja naujus gaminius, dirba mokslinį darbą ir ruošia specialistus technikumuose bei aukštosiose mokyklose. Kauno politechnikos institutą baigė LKP CK sekretoriai A. Brazauskas ir L. Šepetys, Lietuvos Respublikinės Profesinių Sąjungų Tarybos pirmininkas A. Ferensas, Vilniaus ir Kauno miestų partinių organizacijų sekretoriai V. Sakalauskas ir V. Mikučiauskas, TSRS energetikos ir elektrifikavimo ministro pavaduotojas J. Nekrašas, respublikos ministrai A. Bagdonas, I. Černikovas, S. Dulskas, S. Jasiūnas, J. Šėrys, Statybos reikalų komiteto pirmininkas A. Aksomitas, Statistikos valdybos

[23] Statistikos knyga [KPI mokymo skyrius].

prie LTSR MT viršininkas K. Lengvinas, LKP CK skyrių vedėjai A. Daukša ir L. Maksimovas, laikraščio „Sovetskaja Litva“ redaktorius V. Jemeljanovas, Lietuvos Respublikinės Profesinių Sąjungų Tarybos sekretorius J. Antanaitis, Durpių pramonės valdybos viršininkas L. Paplauskas. Instituto absolventai A. Vileikis, J. Razumas, V. Kazanavičius, B. Kačkus dirba stambiausių respublikos miestų, išskyrus Klaipėdą, vykdomųjų komitetų pirmininkais. Daugeliui respublikos įmonių ir statybos organizacijų vadovauja instituto auklėtiniai. Tai Lietuvos VRE direktorius Socialistinio Darbo Didvyris P. Noreika, Šiaulių televizorių gamyklos direktorius P. Markūnas, Akmenės cemento ir šiferio kombinato direktorius L. Petravičius, kurių vadovaujamos įmonės apdovanotos Darbo Raudonosios Vėliavos ordinais, Kėdainių chemijos kombinato direktorius TSRS Aukščiausiosios Tarybos deputatas K. Pilkauskas, „Sigmos“ susivienijimo direktorius A. Čuplinskas, Kauno radijo gamyklos direktorius V. Minkus, Spalio penkiasdešimtmečio dirbtinio pluošto gamyklos direktorius A. Spudulis bei šimtai kitų gerų darbo organizatorių ir gamybos kolek-

9 lentelė. **Inžinierių išleidimas**

Metai	Baigusiųjų institutą skaičius			
	iš viso	stacionarą	vakarinį skyrių	neakivaizdinį skyrių
1951	326	326	—	—
1952	354	354	—	—
1953	325	325	—	—
1954	334	334	—	—
1955	311	311	—	—
1956	531	531	—	—
1957	560	560	—	—
1958	608	608	—	—
1959	749	718	31	—
1960	773	719	54	—
1961	640	587	53	—
1962	726	579	147	—
1963	697	542	155	—
1964	757	514	241	2
1965	1256	873	379	4
1966	1164	692	436	36
1967	2194	1493	629	72
1968	1892	1210	640	42
1969	2170	1247	866	57
1970	1652	1032	529	91
1971	1946	1185	617	144
1972	1864	1173	554	137
1973	2062	1258	700	104
1974	1964	1297	566	101
1975	1978	1285	594	99

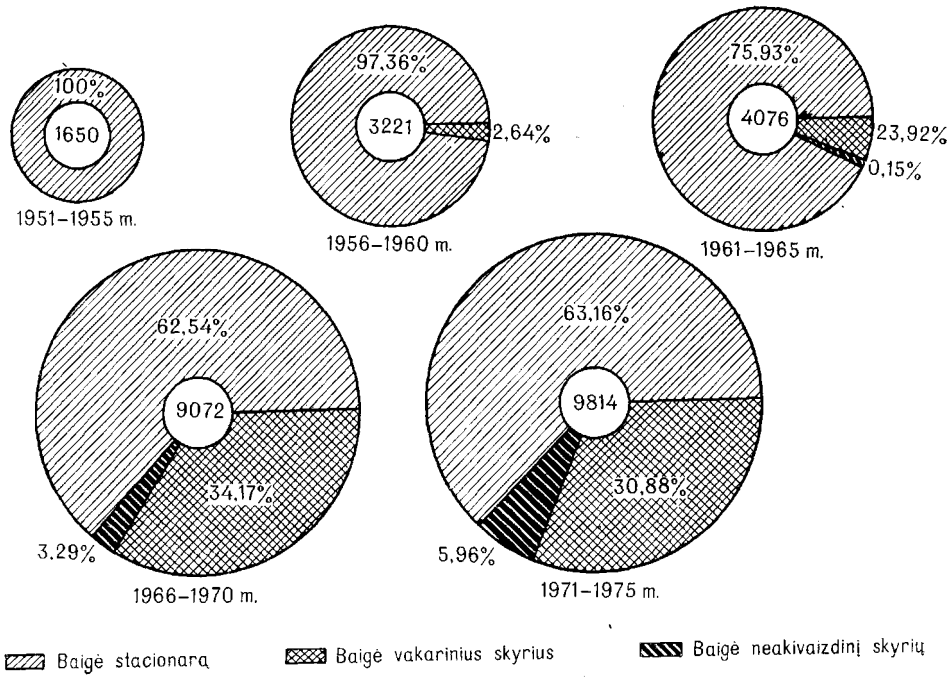

Inžinierių išleidimas Kauno politechnikos institute

tyvų vadovų. Daug institutą baigusių inžinierių dirba Pramoninės statybos, Miestų statybos, Autokelių projektavimo institutuose, kuriems vadovauja taip pat KPI absolventai A. Groblys, V. Staškus, J. Radzevičius, ir kitose projektavimo organizacijose. Jų kūrybinio darbo vaisiai — nauji gyvenamieji mikrorajonai ir ekonomiški kompleksiniai pramonės rajonai, unikalūs pastatai ir pramonės gigantai, geri keliai ir estetiški interjerai. Nemažai instituto absolventų savo gyvenimą paskyrė mokslinei veiklai. Tai Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio tyrimo instituto direktorius technikos kandidatas B. Vektaris, Kauno radijo matavimų technikos instituto direktorius fizikos-matematikos kandidatas K. Rekevičius, „Termoizoliacijos" instituto direktorius technikos kandidatas A. Kaminskas, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos nariai korespondentai technikos daktarai J. Mockus ir A. Nemūra, profesoriai technikos daktarai K. Ragulskis, J. Baušys, V. Paliūnas, L. Telksnys, V. Šeštokas, D. Eidukas, L. Abraitis, V. Ragulskienė, D. Maciulevičius ir daugelis kitų. 93 instituto auklėtiniai yra Respublikinės mokslo ir technikos premijos laureatai, 83 absolventams suteikti Lietuvos TSR nusipelniusių inžinierių ir statybinin-

kų garbės vardai. Instituto absolventui V. Zubrui (kartu su kitais) suteikta TSRS Valstybinė premija už Vilniaus Žirmūnų gyvenamojo rajono projektavimą (1968), R. Kamaičiui ir V. Šimkui — už Dainavos gyvenvietės išplanavimą ir užstatymą (1971), K. Dzidolikui, A. Kairiui, T. Petreikiui, L. Lazėnui, J. Malkovui, V. Bliudžiui, J. Sadauskui, N. Žūtautui, K. Baranauskui — už ypač tikslių įrenginių komplekso koordinatiniam apdirbimui sukūrimą ir įdiegimą į gamybą (1975). A. Kleinotui ir V. Šileikai (kartu su kitais) 1974 m. paskirta Leninine premija už Vilniaus Lazdynų gyvenamojo rajono architektūrą. KPI prorektoriai Č. Jakimavičius ir J. Palaima, dekanai B. Bakšys, A. Barauskas, A. Labudis, A. Kajalavičius, M. Malakauskas, J. Mikšta, E. Vaineikis, L. Vaicekauskas ir šimtai dėstytojų dabar ruošia aukštos kvalifikacijos specialistus mokykloje, kurią patys prieš keliolika ar keletą metų yra baigę. Kai kurie instituto išleisti inžinieriai sėkmingai reiškiasi ir literatūros bei meno srityje. Rašytojų sąjungos nariai yra A. Dabulskis, išleidęs eilėraščių rinkinius „Lašas medaus“ (1965), „Kregždžių šokis“ (1971), „Nuliada“ (1972), ir V. Martinkus — knygų „Loterija“ (1969), „Akmenys“ (1972) bei „Rotušės laikrodžio vagis“ (1974) autorius. „Varpo“ vyrų choro, 1969 m. Areco mieste (Italijoje) laimėjusio pirmąją vietą, dalyvių didžioji dalis taip pat KPI absolventai.

5.6. Dėstytojai ir jų kvalifikacijos kėlimas

Institutas pradėjo veiklą, turėdamas 246 dėstytojus, iš kurių 16% turėjo mokslinius vardus ir laipsnius. Dabar dėstytojų padaugėjo keturgubai, o mokslinius laipsnius turinčių dėstytojų — septyniolika kartų. Mokslinius vardus ir laipsnius šiuo metu turi 45% visų dėstytojų. Dėstytojų skaičiaus ir jų kvalifikacijos augimo dinamika matyti 10 lentelėje[24] ir diagramoje. Institute vaisingai bendradarbiauja didelį pedagoginį ir gyvenimo patyrimą turintieji darbuotojai su jaunais, neseniai aukštąjį mokslą baigusiais. Sėkmingai tebedirba buvę Technikos fakulteto dėstytojai prof. techn. dr. J. Indriūnas, prof. techn. dr. J. Vidmantas, prof. techn. dr. L. Kaulakis ir kt. Nemaža dėstytojų yra baigę Kauno universitetą, o daugiau kaip pusė (54,6%) pedagoginio personalo — jau Kauno politechnikos instituto auklėtiniai. Institute dirba nemažai ir kitas respublikos aukštąsias mokyklas baigusių specialistų. Daug Vilniaus V. Kapsuko universiteto ir Vilniaus pedagoginio instituto auklėtinių dėsto visuomenės mokslų, matematikos, fizikos, kalbų katedrose. Fizinio lavinimo katedra sukomplektuota iš Lietuvos kūno kultūros instituto absolventų.

[24] Statistikos knyga [KPI mokymo skyrius].

10 lentelė. **Dėstytojų skaičiaus ir jų kvalifikacijos augimas (spalio 1 d.)**

Metai	Dėstytojų skaičius			Metai	Dėstytojų skaičius		
	bendras	turinčių mokslinius laipsnius	turinčių mokslinius vardus		bendras	turinčių mokslinius laipsnius	turinčių mokslinius vardus
1951	246	28	40	1964	918	184	121
1952	257	30	42	1965	1004	211	131
1953	263	42	45	1966	1112	260	150
1954	315	59	45	1967	1181	308	158
1955	342	73	45	1968	1273	351	183
1956	357	91	43	1969	1000	314	178
1957	372	96	56	1970	983	313	195
1958	383	99	69	1971	974	352	209
1959	373	101	72	1972	995	393	227
1960	399	113	82	1973	1004	431	238
1961	445	120	90	1974	1013	450	272
1962	638	138	93	1975	1054	462	291
1963	774	147	103				

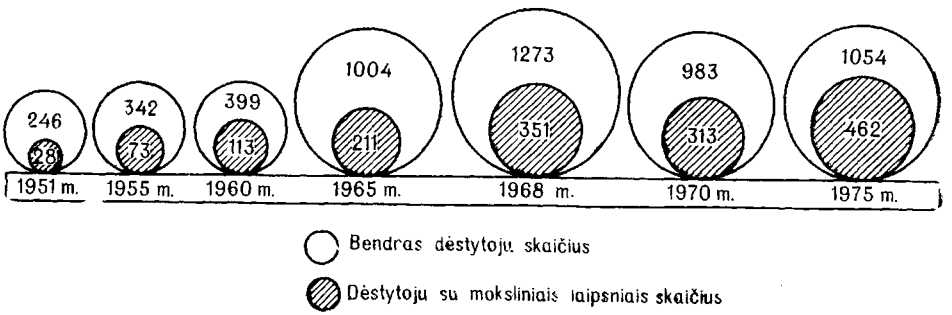

Dėstytojų skaičiaus ir jų kvalifikacijos augimas

Pagrindinė priemonė dėstytojų mokslinei kvalifikacijai kelti — aspirantūra, kurią institutas paveldėjo iš Kauno universiteto. Aspirantų skaičius nuo 5 išaugo iki 291 (1969 m. sausio 1 d.); iš jų 187 mokėsi stacionare. Dabar yra 210 aspirantų, iš kurių 89 mokosi stacionare. Pastaruoju metu mažinamas priėmimas į aspirantūrą, nes laikoma, jog dėstytojo mokslinė kvalifikacija turi kilti, nuosekliai dirbant mokslinį darbą nenutraukus pedagoginės veiklos. Daugiau kaip pusė visų institute esančių mokslo kandidatų yra baigę stacionarinę arba metinę aspirantūrą. Deja, dar didelė dalis aspirantų nustatytu laiku negina disertacijų. 1975 m. laiku užbaigė disertacijas 51,4% stacionaro aspirantų ir 39,1% neakivaizdininkų. Pavėluoto disertacijų pateikimo ir gynimo priežasčių yra keletas: netobula kandidatų atranka dėl mažo konkurso, nepakankamas vadovavimas ir materialinė bazė moksliniams tyrimams.

Opiausia problema mokslinės kvalifikacijos kėlimo sistemoje — daktarinių disertacijų ruošimas. Iš universiteto į institutą perėjo dirbti vos 6 profesoriai; keturi iš jų mokslo daktarai. Dėl senyvo amžiaus mokslo daktarų institute buvo net sumažėję, bet vėliau palaipsniui daugėjo, ir 1976 m. sausio 1 d. jų buvo 27. Tai J. Indriūnas, J. Janickis, J. Banaitis, K. Ragulskis, J. Vidmantas, A. Matukonis, V. Zelionkaitė, P. Kemėšis, J. Baušys, L. Kaulakis, J. Macevičius, R. Baltrušis, A. Paulauskas, D. Eidukas, V. Paliūnas, J. Bernatonis, S. Kutkevičius, J. Degutis, L. Abraitis, V. Rajeckas, V. Ilgūnas, K. Sasnauskas, B. Stulpinas, V. Židonis, E. Pacauskas, V. Ragulskienė, A. Kajackas[25]. Mokslinių bendradarbių etatų įvedimas, norint paspartinti mokslo daktarų disertacijų ruošimą, iki šiol nedavė laukto efekto. Iš 25 dėstytojų, buvusių šiuose etatuose po dvejus metus, daktarines disertacijas iki šiol apgynė tik 11. Institute 1976 m. sausio 1 d. dirbo 26 profesoriai: J. Indriūnas, J. Janickis, A. Puodžiukynas, J. Vidmantas, J. Banaitis, S. Vabalevičius, A. Novodvorskis, L. Kumpikas, A. Matukonis, J. Venskevičius, M. Martynaitis, K. Ragulskis, V. Zelionkaitė, P. Kemėšis, J. Baušys, L. Kaulakis, J. Macevičius, D. Eidukas, V. Paliūnas, R. Baltrušis, A. Paulauskas, J. Degutis, J. Bernatonis, S. Kutkevičius, K. Sasnauskas ir B. Stulpinas.

Didelę paramą keliant dėstytojų mokslinę kvalifikaciją institutui teikia kitų respublikų aukštosios mokyklos. Tikslinės aspirantūros būdu dalį mokslo kandidatų paruošė Maskvos energetikos institutas, Maskvos Baumano aukštoji technikos mokykla, Maskvos lengvosios pramonės institutas, Leningrado universitetas, Kijevo inžinerinis statybos institutas ir kt. Šių ir kitų aukštųjų mokyklų, centrinių mokslo įstaigų mokslininkai dažnai būna instituto disertantų oponentai, konsultantai, atvažiuoja skaityti paskaitų, patarti. Iš kitų respublikų mokslininkų, visokeriopai padedančių institutui ruošti mokslo darbuotojus, galima pažymėti Lvovo politechnikos instituto profesorių T. Gubenko, Leningrado laivų statybos instituto prof. J. Panovko, Maskvos tekstilės instituto prof. G. Kukiną, Centrinio N. Žukovskio aerohidrodinamikos instituto prof. J. Ananjevą, Baltarusijos politechnikos instituto prof. E. Odielskį.

Didelis instituto mokslininkų įvertinimas buvo tai, kad Vyriausioji atestacinė komisija 1956 m. suteikė institutui teisę priimti ginti disertacijas[26]. Specialybių, kurių kandidatines ir daktarines disertacijas galima ginti institute, sąrašas ilgainiui keitėsi. Instituto mokslinėse tarybose kasmet ginama apie šimtas disertacijų; iš jų maždaug pusė paruošta instituto darbuotojų. Instituto bendradarbiai gina disertacijas ir kitų mokslo

[25] Mokslo daktarai ir profesoriai surašyti jų disertacijų patvirtinimo arba vardo suteikimo eilės tvarka.

[26] KPIA, ap. 1, b. 197, p. 19.

įstaigų mokslinėse tarybose. Daugiausia disertacijų — 8 daktarines ir 62 kandidatines — instituto darbuotojai apgynė jubiliejiniais 1972 m., kuomet buvo švenčiamas Tarybų Sąjungos įkūrimo penkiasdešimtmetis. 1975 m. apgintos 3 daktarinės ir 61 kandidatinė disertacija[27].

Aukštojoje mokykloje ne mažiau svarbi yra pedagoginė ir politinė kvalifikacija, kuriai institute skiriama daug dėmesio. Jauni dėstytojai ir aspirantai privalo išklausyti psichologijos, pedagogikos ir aukštosios mokyklos metodikos disciplinų ciklą, tobulinamas metodinis darbas katedrose ir fakultetuose.

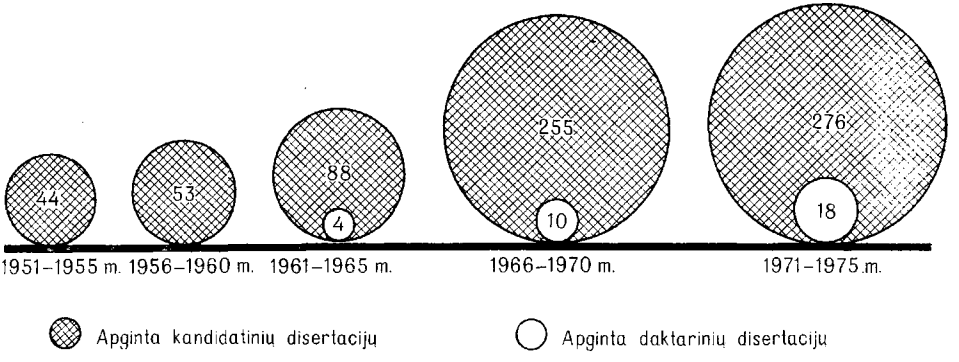

Disertacijų gynimo eiga

Iki 1967 m. daugiausia buvo dirbta keliant visuomenės mokslų katedrų dėstytojų kvalifikacijas prie Maskvos ir Kijevo universitetų veikusiuose kvalifikacijos kėlimo institutuose. Juose iki tų metų tobulinosi 16 visuomenės mokslų dėstytojų. 1967 m. sutvarkius ir kitų disciplinų dėstytojų kvalifikacijos kėlimo sistemą visoje Tarybų Sąjungoje, dabar po keliasdešimt darbuotojų kasmet turi galimybę tobulinti savo pedagoginį meistriškumą dėstytojų kvalifikacijos kėlimo fakultetuose, kurie įsteigti stambiausiose šalies aukštosiose mokyklose. 1974 m. kvalifikacijos kėlimo institutuose ir fakultetuose savo žinias gilino 73, o per visą 1967—1975 m. laikotarpį (nuo kvalifikacijos kėlimo fakultetų įsteigimo) — 429 dėstytojai. Daugiausia dėstytojų tobulinosi Maskvos Baumano aukštojoje technikos mokykloje, Maskvos inžineriniame statybos institute, Maskvos tekstilės institute, Minsko pedagoginiame užsienio kalbų institute, Maskvos staklių ir įrankių institute, Kijevo inžineriniame statybos institute, Leningrado tiksliosios mechanikos ir optikos institute. Tuose fakultetuose dėstytojai susipažįsta su pažangiu pedagoginiu patyrimu, nagrinėja tose

[27] Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas devintajame penkmetyje (1971—1975 metais). Kaunas, 1976, p. 81.

mokyklose taikomą metodiką, klauso įžymių profesorių paskaitų. Visa tai padeda tobulinti mokymo procesą Kauno politechnikos institute.

Profilinių katedrų darbuotojai kvalifikaciją kelia, stažuodamiesi savo specialybės pramonės įmonėse. Ši priemonė yra ypač naudinga gamyboje nedirbusiems arba seniai bedirbusiems dėstytojams. Dabar keliamas uždavinys, kad kiekvienas dėstytojas papildytų savo žinias kvalifikacijos kėlimo fakultetuose, institutuose arba stažuotėse bent vieną kartą per penkmetį, t. y. kasmet turi kelti kvalifikaciją penktadalis instituto dėstytojų. Pastarųjų metų patyrimas rodo, kad tai yra reali užduotis.

Daugelis dėstytojų yra baigę Vakarinį marksizmo-leninizmo universitetą arba išlaikę kandidatinį filosofijos egzaminą, kiti ruošiasi šiam egzaminui. Dėstytojai reguliariai kelia savo idėjinį lygį partinio švietimo sistemoje.

5.7. Mokymo procesas

Tobulinant mokymo procesą ką tik įkurtame institute, pirmiausia buvo pereita prie standartinių mokymo planų. Visose specialybėse suvienodinta iki penkerių metų studijų trukmė, palaipsniui sumažintas iki 36 valandų privalomasis savaitinis užimtumas. Ilgainiui buvo sutvarkytas visuomenės mokslų disciplinų dėstymas. Visuomenės mokslai, turintys didžiulę reikšmę studentų pasaulėžiūros ugdymui, kaip ir visose aukštosiose technikos mokyklose, dabar dėstomi tokiu nuoseklumu: TSKP istorija, filosofija, politinė ekonomija, mokslinis komunizmas. Po reikšmingiausių įvykių partijos veikloje ir tarptautiniame darbininkų judėjime, pavyzdžiui, po partijos suvažiavimų arba darbininkų ir komunistų partijų tarptautinių pasitarimų, su jų eiga ir nutarimais plačiai supažindinami visi studentai. Be privalomųjų visuomenės mokslų, skaitomos ir fakultatyvios disciplinos: mokslinio ateizmo pagrindai, marksistinė-leninė etika, marksistinė-leninė estetika. Atsižvelgdama į respublikos specifiką, mokslinė taryba įvedė privalomą mokslinio ateizmo pagrindų disciplinos įskaitą.

Nors svarbiausią vaidmenį ugdant studentų materialistinę pasaulėžiūrą ir komunistinius įsitikinimus turi visuomenės mokslai, tačiau ir visų kitų katedrų mokymo darbas negali būti atsietas nuo studentų auklėjimo. Instituto, fakultetų tarybos ir katedros nuolatos svarsto, kaip kiekvieną dėstomą discipliną geriau panaudoti studentų komunistiniam auklėjimui, kaip pasiekti mokymo ir auklėjimo vienybės, paruošti inžinierius pagal visus šių dienų reikalavimus.

Kaip ir visoje šalyje, taip ir institute daug diskusijų sukėlė įstatymo „Dėl mokyklos ryšio su gyvenimu stiprinimo ir dėl tolesnio liaudies švietimo sistemos vystymo TSR Sąjungoje" projekto svarstymas 1958 m. Tokio įstatymo reikalingumas pribrendo todėl, kad, nežiūrint didelių liaudies švietimo ir aukštojo mokslo laimėjimų, tiek vidurinių mokyklų abiturientai, tiek aukštųjų mokyklų absolventai būdavo nepakankamai paruošiami gyvenimui ir praktiniam darbui. Institutas pritarė įstatymo projekto esmei, bet buvo tos nuomonės, kad gamybinis darbas mokymo planuose turėtų būti po trijų kursų, kai studentai yra baigę mokytis tokias sunkias teorines disciplinas, kaip aukštoji matematika, braižomoji geometrija, ir pradėję studijuoti specialiąsias disciplinas, tiesiogiai susijusias su būsima gamyba[28].

1958 m. TSRS Aukščiausiajai Tarybai priėmus įstatymą, nuo kitų mokslo metų buvo įvesti nauji mokymo planai. Mokymo trukmė prailginta iki penkerių su puse metų. Pradiniuose kursuose įvestas keturių semestrų gamybinis darbas gamyklose ir statybose (netrukus buvo sutrumpintas iki trijų semestrų). Jo metu studentai už atlyginimą normalią darbo dieną dirbdavo gamyboje ir lankydavo užsiėmimus institute (12—16 savaitinių valandų). Studentai, turėję studijuojamos specialybės darbo stažą, nuo gamybinio darbo būdavo atleidžiami, jiems tekdavo organizuoti atskirą sutrumpintą mokymo srautą. Mokymo procesas pasidarė labai komplikuotas. Kadangi įvairiose (lengvosios, statybinių medžiagų ir kt.) pramonės šakose vyksta nenutrūkstamas gamybos procesas, kai kuriuose fakultetuose teko organizuoti užsiėmimus keliomis pamainomis. Prieš diplominį projektavimą buvo įvesta ilgalaikė (6—9 mėn.) diplominė praktika, kurios metu studentai turėdavo dirbti techninio personalo etatuose ir atlikti kai kurias mokymo užduotis. Teigiama buvo tai, kad studentai dar prieš diplominę praktiką būdavo skirstomi į tas darbovietes, kuriose jie turės dirbti baigę institutą. Tose darbovietėse jie dažniausiai atlikdavo praktiką, gaudavo iš jų diplominių projektų temas, todėl mokymo ryšys su gamyba būdavo labai glaudus.

Nepaisant kai kurių sunkumų, institutui pavyko įgyvendinti naujus mokymo planus. Studentų įdarbinimą, gamybinės ir diplominės praktikos problemas operatyviai ir palankiai padėjo spręsti tuo metu veikusi Liaudies ūkio taryba, Statybos ministerija ir kitos žinybos, kurioms institutas ruošė kadrus.

1961 m. kai kurioms sąjunginėms respublikoms (taip pat ir Lietuvai) pasiūlius, buvo įvesta keletas vadinamųjų kompleksinių specialybių (cheminės technologijos, maisto produktų technologijos, hidrotechnikos ir

[28] Už tarybinį mokslą, 1958.X.3, Nr. 31.

hidromelioracijos). Jos sukurtos tuo pagrindu, kad mažoms respublikoms, ruošiančioms kadrus tik sau ir neturinčioms didelių pramonės gigantų, ne visai tinka siauros specialybės, reikalingos didelėms respublikoms, turinčioms labai stambią pramonę. Visiems kompleksinių specialybių studentams mokymo planai būdavo vienodi, tik paskutiniame kurse vykdavo specializavimas, atsižvelgiant į artimiausių metų liaudies ūkio poreikius.

Įvedus kompleksines specialybes, pradėta geriau aprūpinti specialistais tas pramonės šakas, kurioms kasmet reikia po nedaug naujų inžinierių. Tačiau po kelerių metų kompleksinės specialybės panaikintos, nes iš kai kurių respublikų, turinčių specialistų perteklių, buvo pradėta daug jų nukreipti dirbti į kitas respublikas, imta būgštauti, jog kompleksines specialybes baigę inžinieriai bus menkiau vertinami.

Dabar į sąjunginių respublikų specifiką bandoma atsižvelgti, rezervuojant mokymo planuose laiką disciplinoms, kurios įvedamos aukštosios mokyklos tarybos nuožiūra.

Didelių pakeitimų mokymo planuose padaryta 1964 m. Jų tikslas — neatsisakant reformos privalumų, išvengti tų trūkumų ir sunkumų, su kuriais susidurta vykdant reformą. Naujuose mokymo planuose atsisakyta gamybinio darbo pirmajame kurse, sutrumpinta diplominė praktika, tačiau įvestos mokomosios ir gamybinės praktikos po trečiojo ir ketvirtojo kurso. Mokslo trukmė sutrumpėjo iki penkerių metų. Labai sumažinta kai kurių tiksliųjų mokslų ir bendrųjų inžinerijos bei ekonomikos disciplinų teorinių valandų.

Didžiulės reikšmės tolesniam aukštojo mokslo vystymui turėjo TSKP Centro Komiteto ir TSRS Ministrų Tarybos 1972 m. liepos 18 d. nutarimas „Dėl priemonių toliau tobulinti aukštąjį mokslą šalyje“[29]. Pažymėjus nemažus aukštojo mokslo pasiekimus, buvo pabrėžta, kad reikia toliau tobulinti specialistų mokymą ir auklėjimą, nurodyta, kad, vis sparčiau didėjant gamybai ir ją sistemingai aprūpinant nauja technika, labai svarbią reikšmę turi specialistų sugebėjimas matyti šakos ir visos šalies ekonomikos vystymo perspektyvas, kvalifikuotai spręsti darbo mokslinio organizavimo ir gamybos valdymo uždavinius. Aukštoji mokykla privalo siekti, kad jauni specialistai būtų įsisavinę marksizmo-leninizmo mokslo pagrindus, gerai pasiruošę teoriniu ir profesiniu atžvilgiu, būtų taurios moralės, mokėtų bendrauti su žmonėmis, aktyviai skleistų partijos politiką. Aukštoji mokykla turi skiepyti, kad specialistai siektų nuolatos turtinti ir atnaujinti įgytas žinias,— tai turi tapti viso jų gyvenimo ir veiklos taisykle.

[29] Tiesa, 1972.VII.30, Nr. 177.

Nutarime numatyta daug priemonių aukštųjų mokyklų darbui gerinti, plataus profilio specialistams ruošti. Be to, jauniesiems specialistams įvesta vienerių metų stažuotė paskyrimo vietose, kad jie sparčiau įgytų reikalingų darbo įgūdžių.

Vykdydama nutarimą, TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija nuo 1974 m. įvedė naujus mokymo planus. Juose pertvarkyta semestrų trukmė: pirmi penki semestrai dabar tęsiasi po 17, o VI—IX semestrai — po 14 savaičių. Taigi atsisakyta trumpų, vos po 10 savaičių trukusių semestrų ketvirtame ir penktame kurse, kurių metu studentams iš tikrųjų sunku būdavo spėti atlikti kursinius projektus ir kitas namų užduotis. Naujuose planuose atsisakyta darbų dirbtuvėse, užtat po pirmojo kurso įvesta 4 savaičių mokomoji praktika. Dėl to atsirado nemažai keblumų, nes institutas neturi ir vargu ar turės tokias dideles dirbtuves, kuriose galėtų per du vasaros mėnesius apmokyti gausybę studentų. Todėl Mechanikos fakulteto studentams dalis šios praktikos pravedama per du pirmuosius semestrus, o daugelio kitų specialybių studentams praktika organizuojama jų profilio įmonėse.

Pakeista gamybinių praktikų trukmė ir profilis. Vietoj 13 savaičių trukusios diplominės praktikos, skirtos giliau susipažinti su technologijos ir konstravimo klausimais, palikta 5 savaičių praktika tiriamajam darbui pagal diplominio projekto temą. Visų praktikų trukmė sutrumpinta keturiomis savaitėmis, laikant, kad tai bus su kaupu kompensuota jaunojo specialisto stažuote jau baigus aukštąją mokyklą. Naujuose mokymo planuose labiau sustiprintas matematikos ir ekonomikos kursas. Visoms specialybėms įvesti privalomi įmonių automatizuotų valdymo sistemų ir tarybinės teisės kursai, padidinta inžinerinio ir ekonominio skaičiavimo technikos, kai kurių kitų disciplinų apimtis. Antra vertus, sumažėjo chemijos, braižomosios geometrijos, braižybos ir kai kurių specialiųjų disciplinų valandų. Kad studentai greičiau adaptuotųsi aukštojoje mokykloje, pirmajame kurse įvestas privalomas 34 valandų specialybės įvado kursas. Tiesa, institute dar prieš šį mokymo planų keitimą beveik visoms specialybėms buvo įvesta analogiška disciplina — studijų įvadas, kuri buvo dėstoma taip, kad pirmakursiai lengviau perprastų mokymosi sistemą aukštojoje mokykloje. Joje buvo kalbama apie savarankiško darbo organizavimą, darbą su knyga, bibliografijos ir informatikos pagrindus, būsimąją studento specialybę.

Mokymo planų keitimus visada lydėdavo didžiulis katedrų ir fakultetų darbas: tekdavo unifikuoti planus visoms fakulteto specialybėms, peržiūrėti ir derinti gretimų disciplinų programas, kad būtų išvengta dubliavimo, tobulėtų dėstymo, kursinių ir diplominių projektų, praktikų metodika, visas mokymo procesas.

Įvairiais laikotarpiais kildavo reikalas į mokymo planus įtraukti naujų disciplinų, susijusių su nauja technika ar su besivystančiais žmonių santykiais. Pradėjus liaudies ūkyje vis plačiau taikyti atominę energiją, įvairius elektroninius prietaisus, skaičiavimo mašinas, specialius lydinius, plastmases ir kitokias modernias medžiagas, reikėjo koncentruoti dėstytojų ir studentų dėmesį į tų priemonių ir medžiagų gamybą, jų panaudojimo galimybes. Todėl 1961 m. visoms inžinerinėms specialybėms įvestos naujų medžiagų, atominės energijos panaudojimo liaudies ūkyje, pramoninės elektronikos, skaičiavimo mašinų ir programavimo disciplinos. Kadangi šių disciplinų vadovėlių dar nebuvo net ir rusų kalba, instituto dėstytojai ėmėsi iniciatyvos operatyviai ruošti jų konspektus. Per trumpą laiką buvo išleistas A. Novodvorskio, J. Okunio, R. Baltrušio, Č. Jakimavičiaus, J. Sabaliauskienės ir B. Stulpino konspektas „Naujos medžiagos technikoje“, A. Puodžiukyno ir Č. Radvilavičiaus — „Atominė energija ir jos panaudojimas liaudies ūkyje“. Vėliau, kai dėstytojai ir studentai įsisąmonino šiose disciplinose dėstytų klausimų reikšmę, jos (išskyrus skaičiavimo techniką ir programavimą) buvo prijungtos prie gimininguų tradicinių disciplinų.

Gamyboje sėkmė priklauso nuo žmonių, kurie valdo ir tobulina sudėtingą techniką. Labai svarbu, kad įmonėje būtų tokia aplinka, kuri žadintų žmonių kūrybingumą, meistriškumą, darbingumą ir kitas labai svarbias savybes. Todėl institute 1964 m. pradėta dėstyti inžinerinė psichologija ir kitos fakultatyvios disciplinos. Kadangi nemaža dalis absolventų lieka dirbti institute arba skiriami į technikumus bei profesines technikos mokyklas, tai 1961 m. institute bene pirmą kartą tarybinėje inžinerinėje mokykloje pradėta skaityti pedagogikos, bendrosios psichologijos ir aukštųjų bei specialiųjų mokyklų metodikos paskaitas. Jų mielai klauso ne tik tie, kurie ruošiasi pedagoginiam darbui, bet ir dalis kitų studentų, suprantančių, jog pedagogikos žinios labai praverčia bendraujant gamyboje.

Teigiamai reikia vertinti TSRS aukštojo mokslo ministerijos 1956 m. instrukcinį laišką[30], kuriame raginama šalinti kai kuriuos biurokratinius apribojimus, skatinama aukštųjų mokyklų iniciatyva, siūloma tikslingiau naudoti dėstytojus, labiau atsižvelgiant į jų polinkį metodiniam ar moksliniam darbui. Aukštosios mokyklos orientuojamos į tai, kad nuolatos tobulintų mokomąjį darbą, jį glaudžiai sietų su mokslo reikmėmis, visokeriopai ugdytų studentų savarankiškumą studijuojant pasirinktą specialybę. Vykdant instrukcijos nurodymus ugdyti studentų savarankiškumą, institute pradėta mažinti iki realių ribų privalomąjį užimtumą, atsisa-

[30] Высшая школа. Постановления, приказы, инструкции. М., 1965, т. I, стр. 83.

kyti paskaitose aprašomosios medžiagos, su kuria studentai gali lengvai susipažinti iš vadovėlių ir kitų mokymo priemonių. Stengiamasi, kad laboratoriniuose darbuose, praktikoje ir projektuose būtų daugiau tiriamojo pobūdžio elementų. Žinoma, tai buvo galima padaryti tik po to, kai pagerėjo aprūpinimas vadovėliais lietuvių ir rusų kalbomis, kai atsirado geresnės sąlygos patiems leisti konspektus, laboratorinių darbų aprašymus ir metodinius nurodymus. Įvesti ir nuolat tobulinami studentų semestriniai savarankiško darbo grafikai, kuriuose stengiamasi laiką, reikalingą užduotims atlikti, derinti su studento laiko biudžetu, vienodžiau apkrauti studentus per visą semestrą. Žinoma, tuo pačiu metu stiprinama darbo kontrolė, plačiai taikant kolokviumus ir kitokias žinių tikrinimo formas. Deja, finansiniai organai pastaruoju metu bando kiek riboti minėto laiško veikimo sferą.

Jokia dabartinė aukštoji mokykla negali išsiversti vien senais, tradiciniais mokymo metodais ir priemonėmis. Todėl institute stengiamasi naudoti vis daugiau techninių mokymo priemonių, plečiamas programuotas mokymas ir paprasčiausia jo forma — programuota kontrolė.

Ėmus kinofikuoti mokymo procesą, institute įsteigta kino laboratorija mokomiesiems filmams kurti ir demonstruoti, kuriai priklauso trys stacionarūs kino įrengimai, nemaža siaurajuosčių kino aparatų, juostos ryškinimo ir montavimo aparatūra. Laboratorija turi mokomųjų filmų, gaminamų mūsų šalyje, filmoteką ir pagal katedrų užsakymus tuos filmus demonstruoja. Pagal katedrų paruoštą medžiagą laboratorija gamina mokomuosius diafilmus. Fakultetai neblogai aprūpinti epidiaskopais ir kitokia projekcine aparatūra. Įrengtos 7 automatizuotos srautinės auditorijos su distanciniu apšvietimo, langų užtemdymo, kino ir kitokios projekcinės aparatūros valdymu, o fizikos auditorijoje įtaisyta ir vidinė televizijos sistema. Inžinerinės ekonomikos fakultete organizuota skaičiavimo laboratorija, aprūpinta tabuliatoriais, klavišinėmis ir kitokiomis skaičiavimo mašinomis, kuriomis gali naudotis pirmiausia to fakulteto studentai, ruošdami kursinius ir diplominius projektus.

Automatikos fakultete 1969 m. įsteigtas studentiškasis skaičiavimo centras. Tai gamybinis-mokomasis padalinys visiems tiems studentams, kurie naudojasi skaičiavimo technika, atlikdami namų užduotis, diplominius, kursinius projektus ir mokslinius darbus. Antra vertus, čia ugdo darbo skaičiavimo centruose įgūdžius elektroninių skaičiavimo mašinų ir taikomosios matematikos specialybių studentai. Centre yra didžiųjų elektroninių skaičiavimo mašinų (ESM), mažųjų elektroninių skaičiavimo mašinų ir klavišinių mašinų skyriai. Pirmasis skyrius naudojasi ir ESM „Minsk-22“, esančia instituto skaičiavimo centre. Mažųjų elektroninių skaičiavimo mašinų skyriuje yra 8 „Promin“ ir 3 „Nairi“ tipo mašinos,

o klavišinių mašinų skyrius aprūpintas įvairiausiais skaičiuotuvais („Rasa“, „Elektronika“, „Iskra“ ir kt.).

Studentiškajam skaičiavimo centrui vadovauja taryba iš centro viršininko, trijų skyrių viršininkų (jie visi yra skaičiavimo technikos katedros dėstytojai) ir katedros profilio specialybių II—IV kursų studentų atstovų. Pagrindinį centro personalą sudaro šių specialybių studentai. Tik techninis mašinų aptarnavimas priklauso etatiniams darbuotojams, kurių yra labai mažai. Didžiųjų ESM skyriuje studentai — būsimieji skaičiavimo technikos specialistai — dirba dispečeriais, programavimo ir matematinių metodų konsultantais, skaičiavimo mašinų pultų operatoriais, perforatorininkais ir kt. Mažųjų ESM ir klavišinių mašinų skyriuose katedros profilio specialybių studentai atlieka tik dispečerių konsultantų pareigas, nes mašinomis, atitinkamai apmokius, leidžiama dirbti visiems pageidaujantiems studentams, nežiūrint jų specialybės. Kad studentai, aptarnaujantys studentiškąjį skaičiavimo centrą, nebūtų perkrauti, jiems šiek tiek mažinama supažindinamoji praktika, praktiniai programavimo užsiėmimai ir kai kurių disciplinų laboratoriniai darbai. Dėl to anaiptol nesusilpnėja studentų paruošimas, nes su tais klausimais praktiškai jie daug geriau susipažįsta, dirbdami centre. Taigi centre studentai ne tik įgyja techninio eksploatavimo įgūdžių, bet jis yra ir gera darbo organizavimo bei valdymo mokykla. Patyrimas rodo, kad, padirbėję studentiškajame skaičiavimo centre, elektroninių skaičiavimo mašinų ir taikomosios matematikos specialybių studentai gerai suvokia tiek bendrąsias skaičiavimo centro funkcijas, tiek ir kiekvieną pareigybę. Baigę institutą, tokie specialistai greičiau pritampa darbovietėje. Organizavus šį centrą, ne tik pagerėjo specialistų ruošimo kokybė, bet buvo išspręsta dar viena problema: skaičiavimo technikos katedra, turėdama minimalų etatinio personalo skaičių, pajėgia išmokyti visų fakultetų studentus programuoti ir naudotis elektroninėmis skaičiavimo mašinomis. Apie centro veiklą galima spręsti iš šių duomenų: 1973—1974 mokslo metais didžiųjų ESM skyriuje įvairiose pareigose dirbo 256 katedros profilio specialybių studentai, skyriuje buvo apdorota 3410 programų.

Programuotai kontrolei ir mokymui yra įrengtos penkios mašinų laboratorijos, keletas dešimčių mašinų yra katedrose, naudojami ir nemašininiai programuoto mokymo metodai. Programuotame mokyme daugiausia yra padirbėjusios taikomosios matematikos, medžiagų atsparumo, šildymo ir vėdinimo, organinės chemijos, TSKP istorijos, skaičiavimo technikos, užsienio kalbų, staklių, metalų technologijos, hidraulikos katedros.

Kad studentai geriau išmoktų kalbų, institute įrengti septyni lingafoniniai kabinetai.

Apie instituto mokomąjį darbą iš dalies galima spręsti pagal TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos bei jos valstybinės inspekcijos patikrinimų išvadas.

1967 m. TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos inspekcija, kuriai pavesta kontroliuoti specialistų ruošimą visose aukštosiose mokyklose, nuodugniai tikrino, kaip institute ruošiami vienos iš moderniausių — matematinių ir skaičiavimo prietaisų — specialybių inžinieriai, ir skaičiavimo technikos katedros darbą įvertino gerai[31].

1969 m. teigiamai įvertino būsimųjų inžinierių radistų ruošimą minėtos ministerijos mokslinės techninės tarybos radiotechnikos sekcijos vadovybė, tikrinusi radiotechnikos katedrų darbą[32].

1970 m. valstybinė inspekcija tikrino daugelio šalies aukštųjų technikos mokyklų antrųjų ir ketvirtųjų kursų studentų matematinį paruošimą. Pagal kontrolinio darbo rezultatus KPI ketvirtasis kursas užėmė IV, o antrasis — XIII vietą.

1971 m. TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos atstovai tikrino darbo apsaugos katedros darbą. Šio patikrinimo akte pažymėta daugiau neigiamų negu teigiamų dalykų. Po patikrinimo katedra paruošė priemonių planą trūkumams šalinti ir šiuo metu padėtis yra pagerėjusi.

1972 m. aukštųjų mokyklų valstybinė inspekcija, tikrindama, kaip institute ruošiami radijo aparatūros konstravimo ir gamybos specialybės inžinieriai, pripažino, kad jie ruošiami patenkinamai ir pagal praktines gamybos reikmes[33].

1973 m. aukštųjų mokyklų valstybinė inspekcija, tikrinusi, kaip respublikos aukštosios mokyklos organizuoja gamybinę praktiką, savo akte pateikė daug teigiamų faktų iš Kauno politechnikos instituto veiklos[34]. Po metų atlikus pakartotinį tikrinimą, TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministro įsakyme apie aukštųjų mokyklų studentų gamybinės praktikos tobulinimą pažymėta, kad Kauno politechnikos institute, kaip ir kai kuriose kitose aukštosiose mokyklose, įdėmiai, atsižvelgiant į studentų specialybę, parenkamos praktikos bazės, organizuota inspekcinė grupė, kuri tikrina, kaip atliekama praktika.

Nežiūrint to, kad institute daug padaryta tobulinant mokymo procesą, tačiau iki šiol dar palyginti žemas studentų pažangumas stacio-

[31] Valstybinės aukštųjų mokyklų inspekcijos ir kitų organizacijų atliktų inspekcinių patikrinimų aktai bei priemonių planai rastiems trūkumams pašalinti, p. 40 [KPI–mokymo skyrius].

[32] Ibid., p. 120.

[33] Ibid., p. 67.

[34] Ibid., p. 92.

naro pirmuosiuose kursuose, vakariniuose skyriuose ir ypač neakivaizdiniame skyriuje. Priežasčių yra daug. Dėl didelio priimamų studentų kontingento ir palyginti nedidelio stojančiųjų konkurso į institutą patenka abiturientų, nepakankamai pasiruošusių studijoms. Dalis jų nemoka dirbti sistemingai, daugiausia atsideda semestro pabaigai ir egzaminų sesijai. Kai kurie studentai tiesiog nesistengia gerai mokytis. Neigiamos įtakos turi ir per menkas dalies dėstytojų pedagoginis įgudimas, nepakankamas fakultetų ir katedrų metodinis bei organizacinis darbas.

5.8. Metodinis darbas

Nuo katedrose ir fakultetuose atliekamo metodinio darbo labai priklauso, koks bus paruoštas specialistas. Katedrose dažnai aptariamos paskaitos, kiti užsiėmimai, ieškoma priemonių, kaip tikslingiau perteikti studentams mokslo ir technikos žinias, ieškoma būdų studentų akademiniam pažangumui kelti, ruošiami ir atnaujinami paskaitų konspektai, laboratorinių darbų aprašymai, kursinio ir diplominio projektavimo, gamybinės praktikos metodiniai nurodymai, kitokia metodinė medžiaga. Pastaruoju metu daug dėmesio skiriama studentų savarankiško darbo organizavimui, skatinimui ir kontrolei. Savarankiško darbo kontrolei kitų respublikų aukštųjų mokyklų pavyzdžiu įvesta balų sistema, kuria reguliariai vertinama, kaip studentai vykdo akademinei grupei sudarytą savarankiško darbo grafiką. Pagal šią sistemą 2 balai rašomi iš disciplinos, jei studentas laiku atliko visas numatytas užduotis, 1 balas, jei atliko dalį skirtų užduočių, ir nulis, jei studentas per atestavimo laikotarpį nieko neatliko. Tokia kontrolė padeda dekanatams ir katedroms laiku reaguoti, kai tik studentas pradeda atsilikti.

Institute taikytos įvairios organizacinės vadovavimo metodiniam darbui formos. Iš pradžių buvo sudaryta instituto metodinė komisija, vėliau jos funkcijos perduotos fakultetų mokslinėms taryboms. Nuo 1971 m. institute funkcionuoja 7 metodinės sekcijos: mokymo proceso mokslinio organizavimo, mokymo proceso technizavimo, programuoto mokymo, vadovėlių ir mokymo priemonių, kursinio ir diplominio projektavimo, gamybinės praktikos, profesinio orientavimo.

Mokymo proceso mokslinio organizavimo sekcija rūpinasi paskaitų, pratimų ir laboratorinių darbų metodika, organizuoja tais klausimais seminarus. Jai pavesta tobulinti studentų žinių objektyvaus vertinimo metodiką, nagrinėti ir nustatyti, kiek reikia laiko įvairių disciplinų užduotims atlikti, apibendrinti ir propaguoti studentų savarankiško darbo organizavimo patirtį.

Mokymo proceso technizavimo sekcija teikia pasiūlymus audiovizualinei aparatūrai panaudoti dėstant įvairias disciplinas, kontroliuoja mokomųjų kino filmų ir fragmentų kūrimą, svarsto jų scenarijus, ruošia pasiūlymus, kaip naudoti įvairias vaizdines mokymo priemones.

Programuoto mokymo sekcija tiria programuoto mokymo ir kontrolės įvairiose katedrose patyrimą.

Vadovėlių ir mokymo priemonių sekcija nagrinėja, kaip jais aprūpintos disciplinos, kontroliuoja, kaip katedros ruošia vadovėlius ir mokymo priemones, kaip biblioteka aprūpinta vadovėliais, teikia pasiūlymus reikalingoms mokymo procesui knygoms įgyti, organizuoja konferencijas vadovėlių ir mokymo priemonių kokybei svarstyti.

Kursinio ir diplominio projektavimo sekcija analizuoja įvairių specialybių kursinių, diplominių projektų struktūrą ir apimtį, nagrinėja ir tobulina katedrų paruoštus metodinius projektavimo nurodymus, analizuoja valstybinių egzaminų komisijų darbą, jų ataskaitose nurodytus projektavimo trūkumus ir ruošia pasiūlymus jiems šalinti.

Gamybinės praktikos sekcijai pavesta apibendrinti ir propaguoti praktikos organizavimo patirtį, tobulinti jos apskaitos ir ataskaitų dokumentaciją, analizuoti įvairių specialybių praktikos programas, kalendorinius planus, ruošti atitinkamas rekomendacijas.

Profesinio orientavimo sekcija analizuoja studentų kontingento atrinkimo metodikos efektyvumą, intelekto savybes, reikalingas technikos mokslams studijuoti, ruošia profesiografinę medžiagą apie institute esančias specialybes, organizuoja jaunimo, besiruošiančio stoti į institutą, profesinį orientavimą.

Neseniai įsteigta dar viena — skaičiavimo technikos taikymo mokymo procese metodinė sekcija, perėmusi dalį funkcijų iš mokymo proceso technizavimo sekcijos. Ji turės analizuoti ir skleisti elektroninių skaičiavimo mašinų naudojimo mokymo procese patirtį, derinti įvairių disciplinų, kuriose numatoma naudoti skaičiavimo mašinas, programas, organizuoti priemones dėstytojų kvalifikacijai kelti, naudojant mokymo procese skaičiavimo mašinas.

5.9. Mokslinis darbas

5.9.1. Mokslinio darbo organizavimas, sprendžiamos mokslo problemos

Kauno politechnikos institutas ne tik ruošia inžinierius, bet yra ir stambus mokslo židinys. Čia mokslinį darbą dirba beveik visi dėstytojai, keletas šimtų bendradarbių ir inžinierių, kurių pagrindinis užsiėmimas —

moksliniai tyrimai. Aukštoji mokykla niekad negalėjo, o juo labiau dabar negali apsieiti be plačiai išvystytos mokslinės veiklos, nes tik remiantis mokslu galima kelti dėstytojų kvalifikaciją, ruošti kūrybingus, mąstančius inžinierius ir kitų sričių specialistus.

Seniausia ir labiausiai paplitusi instituto darbuotojų dalyvavimo moksliniame darbe forma — tai iš valstybės biudžeto finansuojami moksliniai tyrimai laisvu nuo užsiėmimų su studentais laiku. Ši forma nėra pakankamai efektyvi, nes dėstytojai šiai veiklai gali skirti geriausiu atveju ne daugiau kaip pusę savo darbo laiko. Išryškėjus kai kurioms mokslo problemoms, į jų sprendimą įsitraukus daugiau dėstytojų ir jiems pasiekus tam tikrų laimėjimų, įsteigta keletas finansuojamų iš valstybės biudžeto probleminių laboratorijų, kurioms skirti specialūs vien mokslo darbuotojų etatai. Įmonės, įvairios organizacijos, kurioms dažnai tenka tobulinti technologiją ir techniką, suinteresuotos pasitelkti aukštųjų mokyklų dėstytojus. Taip atsirado sąlygos dirbti mokslinį darbą ūkiskaitos pagrindais pagal sutartis su gamyklomis, tiriamaisiais institutais ir kitomis organizacijomis. Ši mokslinio darbo forma institute yra gana populiari — ūkiskaitinių darbų atliekama už tokią sumą, kuri gerokai viršija visų kitų respublikos aukštųjų mokyklų bendrąją tokių darbų apimtį.

Pažangiausia ūkiskaitinių mokslinių darbų forma — žinybinės laboratorijos, steigiamos prie aukštųjų mokyklų, finansuojant atitinkamoms žinyboms. Šių laboratorijų privalumas yra tas, kad žinybos joms laiduoja pastovų finansavimą ir aktualių mokslinių darbų planavimą ilgam laikui. Pirmosios žinybinės laboratorijos institute įsteigtos 1961 m. buvusios Lietuvos liaudies ūkio tarybos iniciatyva.

Ūkiskaitos pagrindais taip pat veikia projektavimo ir konstravimo biuras, kuriame studentai, vadovaujami dėstytojų ir etatinių biuro darbuotojų, kūrybinį mokslinį darbą sieja su mokymusi, atlikdami realius kursinius ir diplominius projektus. Kad būsimieji inžinieriai įgytų tyrinėtojo įgūdžių, į mokslinį darbą stengiamasi įtraukti kuo daugiau studentų. Mokslinį darbą dirbančius studentus vienija studentų mokslinė draugija. Šiuo metu studentų mokslinis darbas tiek išplito, kad jis atliekamas ne tik būreliuose ar projektavimo ir konstravimo biure, bet ir mokymo procese. Jam koordinuoti ir vadovauti sudarytos instituto ir fakultetų studentų mokslinio darbo tarybos iš administracijos, dėstytojų ir studentų atstovų.

Politechnikos institute, kuriame dirba įvairiausių specialybių dėstytojų, pradedant humanitarais ir baigiant tiksliųjų mokslų atstovais, sunku išvengti sprendžiamų mokslo problemų ir temų gausumo. Antra vertus, tokioje įvairiašakėje mokykloje yra geresnės sąlygos kompleksiniam darbui. Pavyzdžiui, vibrotechnikos problemas sėkmingai kartu sprendžia

mašinų gamybos specialistai, mechanikai, fizikai ir matematikai; ultragarso panaudojimo galimybes bendrai nagrinėja fizikai ir radistai, elektrikai ir chemikai.

Šiuo metu institute nagrinėjama 20 mokslo problemų, jungiančių keletą šimtų atskirų temų. Darbai vykdomi trijose pagrindinėse — visuomenės, gamtos ir technikos mokslų — srityse.

Visuomenės mokslų atstovai nagrinėja kai kuriuos Lietuvos Komunistų partijos istorijos, darbo resursų panaudojimo, gamybos organizavimo ir planavimo, mokslinės-techninės revoliucijos ir jos socialinių pasekmių klausimus. Įsteigus sociologijos laboratoriją, pagyvėjo aukštos kvalifikacijos specialistų ruošimo efektyvumo tyrinėjimai. Daugiau pradėta domėtis aukštosios mokyklos pedagogikos ir didaktikos tyrimais.

Iš gamtos mokslų reikia paminėti ultragarso fizikos ir technikos, matematikos, mašinų ir jų gamybos darbinių procesų teorijos, cheminės technologijos problemas. Aktualius ultragarso fizikos ir technikos klausimus nagrinėja fizikos katedra kartu su jai priklausančia K. Baršausko ultragarso problemine laboratorija ir žinybine ultragarso diegimo pramonėje laboratorija. K. Baršauskui (po mirties), E. Jaroniui ir V. Ilgūnui už mokslinių darbų kompleksą „Ultragarsiniai skysčių tyrimo interferometrai" paskirta Respublikinė premija (1969)[35].

Mašinų ir jų gamybos darbinių procesų teorijos problemas nagrinėja precizinių sistemų dinamikos ir stabilumo probleminės laboratorijos bei vibrotechnikos žinybinės laboratorijos darbuotojai ir jiems talkininkaujantys įvairių katedrų dėstytojai. Šie darbai gerai vertinami Tarybų Sąjungoje, jų rezultatais domimasi užsienyje. Jie išsamiai demonstruojami Liaudies ūkio pasiekimų parodoje Maskvoje ir tarybinėse parodose užsienyje. Už netiesinių dinaminių sistemų virpesių tyrinėjimus tų laboratorijų vadovui K. Ragulskiui suteikta Respublikinė premija (1967)[36]. Tokia pat premija 1974 m. apdovanota grupė laboratorijų darbuotojų: J. Baltrušaitis, R. Bansevičius, J. Gecevičius, A. Kurtinaitis, K. Ragulskis ir P. Varanauskas už darbų ciklą „Precizinių magnetinės atminties įtaisų konstrukcijos, dinaminių tyrimų ir taikymo klausimai"[37].

Svarbius sieros, seleno ir mangano chemijos klausimus nagrinėja fizinės, neorganinės ir bendrosios chemijos katedros, vadovaujamos J. Janickio. Rasta nemažai iki šiol nežinotų reakcijų, kurių metu pasigamina politioninės ir selenopolitioninės rūgštys, ištirta tų reakcijų kinetika bei mechanizmas, pirmą kartą gauti ir ištirti kai kurie neorganiniai junginiai.

[35] Tiesa, 1969.VII.20, Nr. 166.
[36] Ibid., 1967.VII.22, Nr. 169.
[37] Ibid., 1974.VIII.3, Nr. 180.

Už šiuos tyrimų rezultatus J. Janickiui, V. Zelionkaitei, J. Valančiūnui, E. Pacauskui ir B. Stulpinui 1968 m. paskirta Respublikinė premija[38].

Iš technikos mokslų sprendžiamos vandens resursų apsaugos ir kompleksinio naudojimo, oro baseino apsaugos, energetikos ir elektrifikavimo, kompleksinio durpių naudojimo, mašinų gamybos, radiotechnikos ir elektronikos, elektromechanikos, prietaisų gamybos ir automatizavimo priemonių, lengvosios, medienos apdirbimo, maisto pramonės bei statybos problemos.

Plačiai žinomi instituto tekstilininkų, vadovaujamų J. Indriūno ir A. Matukonio, pasiekimai tekstilės medžiagotyroje. Šis kolektyvas sukūrė keliolika originalių prietaisų ir naujų tyrimo metodų, kurie turi didelę teorinę ir praktinę reikšmę tekstilės pramonei. Jų darbo rezultatais operuojama tarybiniuose ir užsienio medžiagotyros vadovėliuose. Už tekstilės medžiagų eksploatacinių ir mechaninių savybių tyrimus J. Indriūnui, P. Limanauskui, A. Matukoniui, V. Milašiui, A. Pikčiui ir L. Veržbolauskui 1966 m. paskirta Respublikinė premija[39].

Elektrotechnikos ir Automatikos fakultetuose kuriamos naujos skaičiavimo mašinos, sprendžiamos ženklų atpažinimo problemos. Elektros sistemų katedroje sukurta keletas universalių statinių modelių. Paskutiniame tobulesniame modelyje vietoj lempų panaudoti puslaidininkiai, todėl modelis tapo kompaktiškesnis. Pirmą kartą šalyje automatizuota matavimo sistema; tai užtikrina skaičiavimo įrenginio elementų ir matavimo prietaisų saugumą net tuomet, kai operatorius atlieka klaidingus veiksmus. Tokie modeliai ypač tinkami įvairioms energetinėms sistemoms planuoti ir valdyti. Katedros sukurti modeliai naudojami Lietuvos TSR ir Maskvos energetiniame ūkyje, keletoje projektavimo institutų. 1967 m. L. Kaulakis, A. Augustaitis, M. Bortkevičius ir A. Nargėlas už universalių statinių modelių sukūrimą pelnė Respublikinę premiją[40].

Plačius metalų stiprumo tyrimus vykdo 1969 m. Respublikinės premijos laureatai J. Baušys, J. Slavėnas, S. Vasauskas ir jų bendradarbiai. Jie ištyrė kai kuriuos (mastelio, įtempimų koncentravimosi ir kt.) poveikius metalų relaksaciniam ir cikliniam stiprumui, sukūrė ir įdiegė į gamybą naują metodą metalų stiprumui nustatyti[41]. Šis metodas skiriasi nuo įprastinių tuo, kad nereikia specialių bandinių, kuriuos ruošiant tekdavo gadinti bandomąjį gaminį ar įrenginį.

Vertingi 1972 m. Respublikinės premijos laureato A. Paulausko natūralių ir cheminių pluoštų fotocheminės destrukcijos ir stabilizavimo

[38] Ibid., 1968.VIII.17, Nr. 183.
[39] Советская Литва, 1966. VII. 21, № 168.
[40] Tiesa, 1967.VII.22, Nr. 169.
[41] Ibid., 1969.VII.20, Nr. 166.

dėsningumų tyrimai[42]. Jais remiantis, sukurti nauji pluoštinių medžiagų stabilizavimo, modifikavimo ir apdailos būdai, kurie pripažinti išradimais. Įdiegus juos į gamybą, tekstilės įmonės pradėjo gaminti patvaresnius audinius, sutrumpėjo jų apdailos technologinis procesas, sutaupoma daug medžiagų ir energijos.

Iš statybos problemų plačiausiai vykdyti statybinių konstrukcijų ir medžiagų, gyvenviečių planavimo tyrimai. Žinomam gelžbetonio konstrukcijų specialistui A. Rozenbliumui — pirmajam iš instituto darbuotojų buvo suteikta Respublikinė premija (1958). Taip įvertintas jo darbas „Surenkamos gelžbetoninės arba armosilikatinės arkos (rėminės santvaros) trobesių dengimui"[43]. A. Rozenbliumo pradėtus darbus tęsė jo mokiniai. Už darbą „Iš anksto įtemptų gelžbetoninių konstrukcijų tyrimai" G. Lakiūnui, H. Lazarevičiui, G. Marčiukaičiui, P. Pukeliui ir J. Valikoniui 1966 m. suteikta Respublikinė premija[44].

Institute toliau vystomi tyrimai, kaip respublikos mineralines žaliavas panaudoti statybinių medžiagų gamybai; juos dar Kauno universitete buvo pradėję profesoriai P. Jodelė, M. Kaveckis ir J. Dalinkevičius. Silikatų technologijos katedroje atlikti Karpėnų ir Vėgerių klinčių telkinių detalūs cheminiai tyrimai, surastas greitesnis karbonatinių uolienų cheminės analizės metodas. Išaiškinta, kad kai kuriuose respublikoje randamuose kreidos mergeliuose yra daug laisvo SiO_2, todėl jie gali būti vartojami kaip aktyvūs mineraliniai priedai. Išnagrinėta, kaip racionaliau naudoti kreidos mergelio, gipso ir anhidrito klodus, išaiškinti kai kurie teoriniai šių žaliavų degimo ir jų produktų kietėjimo klausimai. Už statybinių rišamųjų medžiagų tyrimus J. Mituzui ir keletui jo bendradarbių paskirta Respublikinė premija (1960)[45].

Pažymėtinas K. Šešelgio įdėtas darbas kuriant LTSR rajoninio planavimo sistemą, už kurį jis kartu su M. Kleinu, V. Saunoriu ir keletu Pramoninės statybos projektavimo instituto bei Valstybinės plano komisijos darbuotojų 1967 m. apdovanotas Respublikine premija[46]. Šiuo darbu paruošta originali metodika gyvenvietėms tipizuoti ir jų tinklui plėsti, mikrorajonų, rajonų ir regionų įtakos zonoms nustatyti matematiniu būdu. Juo pasinaudota išdėstant respublikos gamybines jėgas ir ugdant, be didžiųjų miestų, dar penketą regioninių centrų.

Daugelį statybinių specialybių ir dėstytojų perkėlus į Vilnių, institute statybos profilio mokslinių darbų sumažėjo.

[42] Tiesa, 1972.XII.15, Nr. 292.
[43] Ibid., 1958.VII.20, Nr. 170.
[44] Советская Литва, 1966.VII.21, № 168.
[45] Tiesa, 1960.VII.21, Nr. 170.
[46] Ibid., 1967.VII.22, Nr. 169.

Kad mokslo darbuotojai tyrimuose galėtų naudoti naujausius metodus ir moderniausią aparatūrą, kurią aptarnauti tegali specialus personalas, institute sukurtos rentgenografijos, spektroskopijos ir elektroninės mikroskopijos laboratorijos, kurios aptarnauja visus darbuotojus, nežiūrint to, kokiame fakultete ar katedroje jie dirba. Dirbantiems mokslinį darbą didelę paramą teikia skaičiavimo centras, kuriame yra elektroninės skaičiavimo mašinos „Minsk-22", „Razdan-3", „Rūta-110", ES-1020, analoginė skaičiavimo mašina MN-14 ir daug kitokių įrengimų. Centras ne vien supažindina su skaičiavimo technika ir programavimo pagrindais visus studentus, bet ir padeda taikyti matematinius metodus įvairioms technikos ir mokslo problemoms. Ūkiskaitos pagrindais skaičiavimo centras talkina ir kitoms organizacijoms.

Mokslinio darbo rezultatus darbuotojai skelbia specialioje spaudoje, daro pranešimus instituto, kitų mokslo įstaigų, respublikos, sąjungos, neretai ir užsienio konferencijose.

Be kasmet organizuojamų respublikinių mokslinių-techninių konferencijų, institute vyko ir sąjunginių konferencijų, seminarų bei pasitarimų. Institutas pats ir kartu su Vilniaus valstybiniu V. Kapsuko universitetu organizavo šešias ultragarsinės interferometrijos ir spektroskopijos konferencijas (1963, 1965, 1967, 1969, 1971, 1973). Vibrotechnikos laboratorijoje vyko trys simpoziumai: „Sinchronizacijos reiškinio panaudojimas mašinose ir įrengimuose" (1965), „Nauji triukšmo vibracijos kibernetinės diagnostikos mašinose ir mechanizmuose tyrimo metodai" (1970) ir „Mechaninių sistemų pagal virpesių ir triukšmo procesus kibernetinė diagnostika" (1972). Organizuotos dvi įpakavimo automatų teorijos ir konstravimo sąjunginės konferencijos (1972 ir 1975). Dvi konferencijas: „Pastovumo problemos statybinėje mechanikoje" (1967) ir „Statybinės mechanikos klausimai" (1968) organizavo KPI Vilniaus filialas. Be to, institute vyko asinchroninių elektros mikromašinų (1969), tekstilės medžiagotyros (1971), relaksacijos reiškinių mechanizmo kietuose kūnuose (1973) sąjunginės konferencijos, sąjunginis pasitarimas hidroautomatikos (1970), sąjunginis simpoziumas mažaciklio nuovargio klausimais (1971). Visų tų renginių medžiaga publikuota specialiose knygose arba kituose instituto leidiniuose. Kai kuriose konferencijose (ultragarso, tekstilės medžiagotyros), be svečių iš broliškųjų respublikų, dalyvavo ir užsienio mokslininkų.

5.9.2. Mokslinio tyrimo sektorius ir ryšys su liaudies ūkiu

Pirmaisiais veiklos metais institutas laikėsi tų pačių bendradarbiavimo su liaudies ūkiu formų, kurios buvo prigijusios Kauno universiteto techniškuosiuose fakultetuose. Taigi iš pradžių ryšys buvo epizodinis, tenkintasi palyginti nedidelėmis paslaugomis ir konsultacijomis. Vėliau, išnagrinėjus kitų aukštųjų technikos mokyklų sukauptą patyrimą, pažangias mokslininkų bendradarbiavimo su gamyba formas, pradėta ieškoti galimybių sudaryti su įmonėmis ir įstaigomis ūkiskaitines sutartis aktualiems moksliniams darbams. Pirmoji ūkiskaitinė sutartis buvo sudaryta 1954 m. hidrotechnikos katedros su Žemės ūkio melioracinės statybos ir elektrifikavimo projektavimo institutu. Pagal sutartį katedra turėjo atlikti užsakovo suprojektuotų hidrotechninių statinių laboratorinius hidraulinius tyrimus[47].

Ūkiskaitiniai moksliniai darbai pradėjo sparčiau didėti nuo 1962 m., pertvarkius mokslinio tyrimo sektorių į atskirą struktūrinį instituto padalinį, kuriam pavesta organizuoti katedrų ir laboratorijų mokslinį darbą, remiantis ūkiskaitinėmis sutartimis. Ūkiskaitinių sutarčių augimas atvaizduotas 11 lentelėje ir diagramoje.

Sektoriaus etatuose yra 1054 darbuotojai. Be to, ūkiskaitiniuose moksliniuose tyrimuose aktyviai bendradarbiauja 787 dėstytojai, 99 aspirantai ir daugiau kaip 1200 studentų. Šie skaičiai rodo, kad visi instituto moks-

11 lentelė. **Ūkiskaitinių sutarčių dinamika**

Metai	Baigtų sutarčių skaičius	Baigtų sutarčių suma tūkst. rb	Atliktų darbų vertė tūkst. rb	Metai	Baigtų sutarčių skaičius	Baigtų sutarčių suma tūkst. rb	Atliktų darbų vertė tūkst. rb
1956	25	85,8	85,8	1966	273	1402,7	1563,1
1957	28	81,2	81,2	1967	313	1871,1	2115,1
1958	27	21,2	82,3	1968	314	2820,0	3103,0
1959	24	105,2	115,2	1969	216	2454,3	4079,9
1960	45	131,2	157,4	1970	255	3998,1	5226,0
1961	58	197,3	233,4	1971	209	4833,7	5640,0
1962	102	478,5	451,4	1972	210	5259,9	6789,7
1963	142	569,4	653,7	1973	211	6505,9	7071,5
1964	230	830,8	825,1	1974	193	6462,8	8413,2
1965	235	1062,0	1017,5	1975	203	8820,4	8475,4

Pastaba. Baigtų sutarčių skaičius ir suma pateikta be projektavimo ir konstravimo biuro.

[47] KPI hidraulikos katedros metraštis [Rankraštis].

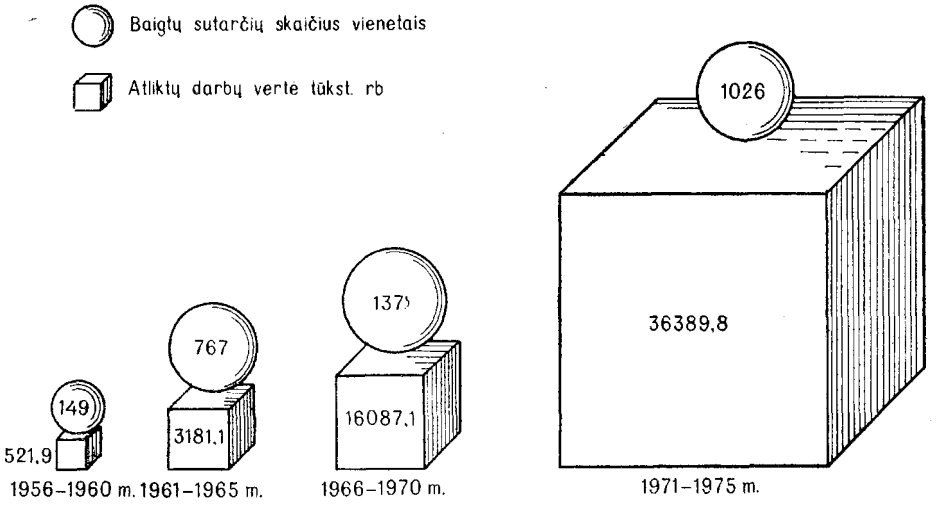

Ūkiskaitinių sutarčių dinamika

lininkai ir didelė dalis aukštesniųjų kursų studentų aktyviai įsijungę į aktualius liaudies ūkiui mokslinius tyrimus. 68% visų temų ir 47% finansinės darbų apimties vykdoma respublikos įmonėms ir įstaigoms. Taigi kitų respublikų užsakovams atliekami stambesni darbai.

Svarbios sutartys sudarytos su Kurčatovo atominės energijos institutu, Maskvos energetikos institutu, Maskvos kinoaparatūros konstravimo biuru, Visasąjunginiu guolių pramonės institutu (Maskva), Centriniu metalurgijos ir suvirinimo institutu, Optikos mechaniniu susivienijimu (Leningradas), Centriniu aerohidrodinamikos institutu (Žukovskis), Klino cheminio pluošto kombinatu, Magnitogorsko kalnakasybos ir metalurgijos institutu, Automatikos institutu (Sverdlovskas), Minsko Ordžonikidzės elektroninių skaičiavimo mašinų gamykla, Kijevo gamyklomis „Bolševik“ ir „Majak“, Simferopolio buitinės chemijos gamykla ir daugeliu kitų įmonių bei mokslo įstaigų. Svarbiausi vietiniai užsakovai yra Kauno Spalio 50-mečio dirbtinio pluošto gamykla, Mėsos ir pieno pramonės ministerija, Jonavos azotinių trąšų gamykla, „Sigmos“ susivienijimas, Lengvosios pramonės ministerija, Kauno liejykla „Centrolitas“, Vyriausioji energetikos ir elektrifikavimo valdyba. Atliktų darbų rezultatai paprastai tose pačiose organizacijose ir įdiegiami.

Sektoriuje veikia 19 žinybinių laboratorijų. Jų uždavinys — kurti naujas medžiagas, techniką, pažangią technologiją, ruošti pasiūlymus ir pri-

sidėti prie baigtų darbų diegimo. Be to, sektoriuje yra projektavimo ir konstravimo biuras. Mokslinio tyrimo sektoriui vadovauja techn. kand. J. Gilius.

Institutas, atsižvelgdamas į didžiulę mokslo ir technikos pažangos reikšmę vystant liaudies ūkį, 1971 m. priėmė įsipareigojimą palaikyti dar glaudesnius ryšius su gamyba ir sparčiau diegti mokslinių darbų rezultatus. Šiai instituto, P. Ziberto šilko kombinato, F. Dzeržinskio staklių gamyklos ir Lietuvos tekstilės mokslinio tyrimo instituto iniciatyvai pritarė Lietuvos KP Centro Komitetas[48], ją parėmė daug kitų įmonių, mokslo įstaigų ir aukštųjų mokyklų. Nuo tada institutas kasmet priima naujus įsipareigojimus, numatydamas priemones mokslo ir technikos pažangai respublikos pramonėje spartinti. Įsipareigojimus vykdyti padeda socialistinis lenktyniavimas tarp katedrų ir mokslinių laboratorijų.

Institutas kai kurių Maskvos aukštųjų mokyklų pavyzdžiu yra sudaręs su 41 pramonės įmone ir mokslo įstaiga socialistinio bei kūrybinio bendradarbiavimo sutartis. Tose sutartyse numatomas abipusis ryšys mokslo klausimams spręsti, priemonės specialistams ruošti ir kvalifikacijai kelti, auklėjamajam ir visuomeniniam darbui gerinti. Instituto darbuotojams glaudžiai bendradarbiaujant su gamybininkais, sparčiau diegiami į gamybą mokslinių darbų rezultatai: pagal šias sutartis aktualios pramonės vystymo problemos sprendžiamos tiesiog gamyboje, kartu su gamybininkais, naudojantis jų baze. Pavyzdžiui, skaičiavimo technikos katedros ir elektroninės skaičiavimo technikos žinybinės laboratorijos darbuotojai elektroninių skaičiavimo mašinų kūrimo klausimus sprendžia kartu su „Sigmos“ susivienijimu. Integralinių schemų technologinių procesų automatizavimo žinybinė laboratorija mikroelektronikos problemas nagrinėja kartu su kai kuriomis Vilniaus įmonėmis. Mišri Cheminės technologijos fakulteto ir „Kauno audinių“ fabriko specialistų grupė išsprendė nemaža naujų ir svarbių tekstilės pramonės klausimų: grupė pateikė 13 paraiškų autorinėms teisėms gauti, 7 darbai pripažinti išradimais. Organizuojamos bendros instituto mokslininkų ir pramonės darbuotojų mokslinės-techninės konferencijos, teikiama įvairiopa parama mokslinį darbą dirbantiems gamybininkams, padedama jiems ruošti kandidatines disertacijas. Antra vertus, institutas gauna didelę paramą, stiprindamas mokslines bei mokomąsias laboratorijas ir ruošdamas specialistus: pramonės įmonėse instituto dėstytojai kelia kvalifikaciją, stažuojasi, įmonės sudaro geras sąlygas studentų gamybinei praktikai, pasiūlo aktualių temų kursiniams ir diplominiams projektams. Gamybininkai talkina katedroms, konsultuodami konstravimo, gamybos organizavimo, ekonomikos ir tech-

[48] Tiesa, 1971.VIII.1, Nr. 177.

nologijos klausimais. Skaitomos paskaitos iš naujosios technikos ir technologijos, automatinio valdymo, ekonomikos, keičiamasi patyrimu, naujausia moksline technine informacija, ruošiami bendri straipsniai ir kt.

Žinoma, plečiant mokslinį darbą ir diegiant jo rezultatus į gamybą, ne viskas vyksta taip sklandžiai, kaip norėtųsi. Vienas iš didesnių sunkumų diegiant mokslinių darbų rezultatus yra nepakankama konstruktorinė, technologinė ir gamybinė bazė. Planuojant mokslinį darbą, ne visada pavyksta tiksliai numatyti būsimą rezultatą. Kartais prognozės nepasitvirtina, veltui sugaištama daug laiko, be reikalo išnaudojamos lėšos. Sprendžiant naujausias problemas, pasitaiko nemažai sunkumų dėl vykdytojų nepatyrimo, todėl kai kurie darbai baigiami pavėluotai. Pasitaiko trūkumų planuojant mokslinius darbus, tvarkant jų apskaitą. Instituto rektoratas, fakultetų dekanatai, visuomeninės organizacijos kovoja su trūkumais, pasitaikančiais organizuojant mokslinį darbą, orientuoja dėstytojus ir mokslo darbuotojus operatyviai spręsti svarbiausias liaudies ūkio problemas.

5.9.3. Probleminės ir žinybinės laboratorijos

Probleminės laboratorijos steigiamos valstybės biudžeto lėšomis aktualiausiems mokslinio tyrimo darbams. Institute yra keturios probleminės laboratorijos: 1) K. Baršausko ultragarso, 2) statybinių medžiagų, 3) kompleksinio durpių naudojimo, 4) precizinių sistemų dinamikos ir stabilumo. Be jų, institute yra žinybinių laboratorijų, kurias finansuoja ūkiskaitos pagrindais įvairios žinybos ir įmonės: 1) avalynės ir siuvimo technologijos, 2) elektroninės skaičiavimo technikos, 3) mažo galingumo elektros mašinų, 4) mėsos technologijos, 5) pramonės nutekamųjų vandenų valymo, 6) pramonės šiluminės technikos įrenginių, 7) pramonės vėdinimo ir oro kondicionavimo, 8) ultragarso diegimo pramonėje, 9) liejininkystės, 10) gamybos organizavimo tyrimo, 11) automatizuotų valdymo sistemų, 12) elektromagnetinių laukų, 13) stambiamolekulių medžiagų tyrimo, 14) vibrotechnikos, 15) įpakavimo automatų, 16) darbo apsaugos, 17) integralinių schemų, 18) mašinų gamybos technologijos ir 19) kalbos signalų tyrimo. 1961—1968 metais Kaune veikė dar metalotyros ir metalų atsparumo, tikslių jų staklių gamybos technologijos žinybinės laboratorijos, o 1961—1965 metais Vilniaus filiale — liejininkystės ir miltelių metalurgijos žinybinė laboratorija. Santechnikos fakultete veikusi pamatų ir pagrindų žinybinė laboratorija perkelta į Vilniaus inžinerinį statybos institutą. Į šį institutą taip pat pateko ir Vilniaus filiale buvusi statybinės mechanikos žinybinė laboratorija.

Vibrotechnikos žinybinė laboratorija ir precizinių sistemų dinamikos ir stabilumo probleminė laboratorija. Jas vienija bendras mokslinis vadovavimas ir mokslinė eksperimentinė bazė. Vibrotechnikos žinybinė laboratorija[49] įsteigta 1964 m. iš pradžių prie respublikos Liaudies ūkio tarybos, o ją perorganizavus, prie „Sigmos“ susivienijimo. Precizinių sistemų dinamikos ir stabilumo probleminė laboratorija įsteigta 1967 m.

Šiose laboratorijose vykdomi fundamentiniai ir taikomieji darbai, ieškoma būdų, kaip išvengti vibracijų precizinėse sistemose ir kaip tas vibracijas panaudoti. Fundamentiniai tyrimai skirti šioms kompleksinėms problemoms nagrinėti: a) precizinių sistemų analizė ir optimali sintezė pagal vibracinius procesus, b) precizinių sistemų identifikavimo ir diagnostikos pagal vibroakustinius procesus metodai ir priemonės, c) vibracinių-smūginių reiškinių panaudojimas, d) kovos su precizinių sistemų vibracijos vidiniais ir išoriniais šaltiniais metodai ir priemonės, e) precizinės vibrometrijos metodai ir priemonės, f) mokslinių darbų vibracijos srityje automatizavimas. Taikomieji tyrimai yra skirti fundamentinių darbų rezultatams diegti įvairiose mokslo ir technikos srityse.

Laboratorijose atlikti mokslinio tyrimo darbai diegiami šalies ir respublikos institutuose bei organizacijose. Precizinių sistemų identifikavimo ir diagnostikos pagal vibroakustinius procesus tyrimų rezultatai naudojami technikoje ir biologijoje. Sukurtieji integralinės kontrolės principai daug našesni už detaliosios kontrolės metodus. Kovai su žalinga vibracija ir smūgiais precizinėse sistemose pasiūlyta nemažai priemonių, naudojant aukšto dažnumo mikrovibracijas, paprastas ir vibracines oro pagalves, elektromagnetinius ir elektrostatinius skysčius ir t. t. Įvairiose mokslo ir technikos srityse taikomi originalūs davikliai virpesių parametrams matuoti. Sukurta precizinių sistemų analizės ir sintezės pagal vibracinius parametrus metodų ir algoritmų: kombinuotasis savaiminis sinchronizavimas, mechaninių sistemų su nepastoviu perdavimo koeficientu sintezė pagal tikslingumą, mechaninių sistemų ant virpančio pagrindo stabilumo nustatymas. Sukonstruota nemažai naujų įrenginių judesiui transformuoti. Pritaikius vibrosmūginių sistemų teoriją valdomiems komutatoriams, pasiūlytos visai naujos jų konstrukcijos, pasižyminčios dideliu tikslumu, aukštu dažnumu ir mažais gabaritais.

Vibrotechnikos laboratorija per visą savo veiklos laikotarpį atliko ūkiskaitinių mokslinių darbų už 19,4 mln. rb. Patvirtintas įdiegtų darbų ekonominis efektas 1970—1975 m. (anksčiau pažymos nebuvo pristatomos) — 50 mln. rb.

[49] Vibrotechnikos žinybinė laboratorija 1976 m. rugsėjo 1 d. pertvarkyta į mokslinį tyrimo sektorių „Vibrotechnika“. Kitų mokslinių laboratorijų veikla aprašoma skyriuose apie fakultetus ir katedras, kurioms jos priklauso.

Laboratorijoje sukurta nemažai originalių precizinių įrenginių įvairiems dinaminių sistemų parametrams matuoti, fiksuoti, registruoti ir analizuoti. Geriausi iš jų demonstruoti įvairiose parodose, kur buvo labai gerai įvertinti. Per dešimtmetį yra gauta daugiau kaip 120 įvairių TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos apdovanojimų, garbės raštai iš TSRS prekybos ir pramonės parodos Kopenhagoje bei jubiliejinės parodos „Lietuva-70" Erfurte. Išradimai, demonstruoti kasmetinėse LTSR išradimų salono ekspozicijose, įvertinti dviem „Eurekos" prizais ir kitokiais apdovanojimais.

Nemažai laboratorijoje atliktų darbų teigiamai įvertinta įvairiuose konkursuose. Kolektyvo nariai yra apdovanoti pirmąja sąjungine Lenino komjaunimo premija, dviem Respublikinėmis, penkiomis sąjunginio jaunųjų mokslininkų konkurso, trimis sąjunginio jaunųjų išradėjų ir racionalizatorių konkurso premijomis ir daugeliu kitų apdovanojimų.

Dauguma laboratorijoje atliekamų teorinių bei eksperimentinių tyrimų baigiami išradimais, kurie pritaikomi precizinėje vibrometrijoje, tikslių jų prietaisų gamyboje, informacijos užrašymo ir atgaminimo įrenginiuose. Nuo 1964 m. laboratorijos kolektyvas už pasiūlytus išradimus yra gavęs 593 teigiamus sprendimus.

Abi laboratorijos bendradarbiauja su TSRS ir Lietuvos TSR Mokslų Akademijų institutais, įvairiais gamybiniais susivienijimais ir gamyklomis.

Laboratorijų darbuotojai apie savo mokslinius darbus referuoja tarptautinėse, sąjunginėse, respublikinėse konferencijose ir simpoziumuose, publikuoja juos leidinyje „Vibrotechnika", kurio kasmet išeina keturios knygos. Išleistos 6 monografijos: K. Ragulskio, J. Vitkaus, V. Ragulskienės „Mechaninių sistemų savaiminė sinchronizacija" I knyga (1965); K. Ragulskio, A. Kavolėlio, J. Baltrušaičio, E. Satkevičiaus to paties pavadinimo II knyga (1967); K. Ragulskio, Z. Kubaičio, A. Kumpiko, J. Gecevičiaus, A. Bakšio „Sudėtingų mechaninių sistemų virpesiai" (1969); V. S. Zarecko, V. Ragulskienės „Gyvsidabriniai komutuojantys elementai" (1971); V. Nainio „Virpesiai ir triukšmas pramonėje" (1972); V. Ragulskienės „Vibrosmūginės sistemos" (1974); K. Ragulskio, A. Jurkausko, V. Atstupėno, A. Vitkutės, A. Kulveco „Guolių virpesiai" (1974).

Šių laboratorijų veikla dar kartą patvirtina, kokių didelių galimybių moksliniam darbui yra aukštojoje mokykloje. Antai K. Ragulskio vadovaujama keliolikos vibrotechnikos specialistų grupė, anksčiau priklausiusi keletui žinybų ir nepasiekusi didesnių laimėjimų, Kauno politechnikos instituto sistemoje labai išaugo ir tapo vadovaujančia vibrotechnikos mokslo įstaiga šalyje. Teigiamos reikšmės laboratorijos veiklai turi tai,

kad instituto katedrose dirba arba ruošiama įvairių sričių specialistų (mechanikų, automatikų, matematikų, chemikų), kurie patelkiami vibrotechnikos problemoms nagrinėti. Antra vertus, laboratorijose yra geros sąlygos įvairioms katedroms dėstytojų mokslinei kvalifikacijai kelti ir inžinieriams ruošti. Ūkiskaitinį mokslinį darbą laboratorijose dirba 130 įvairių katedrų dėstytojų ir 300 studentų, kurių dalis čia atlieka ir kursinius bei diplominius projektus.

Laboratorijos turi gerą materialinę bazę. Jeigu iš pradžių kai kurie padaliniai buvo išsklaidyti po daugelį instituto rūmų, tai dabar beveik visos laboratorijų grupės dirba kapitališkai suremontuotame, gerai moksliniam darbui pritaikytame pastate. Laboratorijos turi daug modernios aparatūros vibruojančioms precizinėms sistemoms tyrinėti. Moksliniam darbui plačiai naudojamos skaičiavimo mašinos. Sudėtingų precizinių sistemų vibracijos problemoms spręsti sudarytas skaičiavimo kompleksas — hibridas iš diskretinės skaičiavimo mašinos „Nairi-3", keleto analoginių mašinų MN-18 ir elektromechaninės sistemos.

Precizinių sistemų dinamikos ir stabilumo probleminėje laboratorijoje dirba 30 darbuotojų; keturi iš jų turi mokslinius laipsnius.

Vibrotechnikos žinybinėje laboratorijoje yra 356 darbuotojai, 39 iš jų su moksliniais laipsniais.

Iki 1975 m. pradžios abiem laboratorijoms vadovavo Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas, prof. techn. dr. K. Ragulskis. Dabar probleminės laboratorijos vedėja paskirta V. Ragulskienė — pirmoji iš respublikos moterų technikos daktarė.

5.9.4. Projektavimo ir konstravimo biuras

Nepaprastai spartėjant mokslo ir technikos vystymo tempams, aukštosios mokyklos privalo ruošti specialistus, sugebančius panaudoti kūrybinėje veikloje naujausius mokslo ir technikos pasiekimus.

Norint sėkmingai spręsti šį uždavinį, reikia mokslinį darbą sieti su praktika, aktualiomis liaudies ūkio problemomis, sudaryti galimybes moksliniam-pedagoginiam personalui kelti dalykinę kvalifikaciją, studentams — būsimiems specialistams — ugdyti mokslinės-techninės kūrybos įgūdžius. Todėl 1961 m. prie instituto buvo įsteigtas projektavimo ir konstravimo biuras[50] (toliau PKB).

Biuras atliko įvairių tyrinėjimo, projektavimo ir konstravimo darbų už 4,5 mln. rb. Vien 1975 m. atlikta darbų už 458 tūkst. rb. Biure dirba

[50] Kauno politechnikos institutas. Projektavimo-konstravimo biuras. Kaunas, 1965.

114 etatinių darbuotojų. Kasmet jame bendradarbiauja 50—70 dėstytojų ir 200—400 studentų. PKB darbų tematika vystoma šiomis aktualiomis liaudies ūkiui kryptimis: pramonės įmonių šildymas, vėdinimas ir pneumotransportas; vandens tiekimas, vandens kokybės gerinimas ir nutekamųjų vandenų valymas; žemės ūkio elektrifikavimas; metalų pjovimo staklės, automatai, nestandartiniai įrenginiai.

Ilgainiui didėjo ne tik darbų apimtis ir nomenklatūra, bet imtasi vis sudėtingesnių darbų, gerėjo jų kokybė. Jei pirmaisiais metais buvo atliekami paprastesni tyrinėjimo, projektavimo ir konstravimo darbai, tai šiuo metu konstruojami sudėtingi įrenginiai, kuriamos naujos mašinos ir automatai, projektuojamos ligoninės, mokymo, sporto įstaigos. Antai įdiegta serijinė vertikaliųjų gręžimo staklių V-18, stalinių gręžimo staklių S-12 gamyba. Sukonstruotas eksperimentinis diskinis atminties įrenginys, horizontalus mechaninis aeratorius su programiniu valdymu, ultragarsinis autotransporto skaičiavimo įrenginys, prietaisas keltis į gelžbetonines atramas. Pagal PKB projektus pastatytas Panevėžio politechnikumo kompleksas, Kulautuvos profilaktoriumas, Respublikinės Kauno klinikinės ligoninės neurochirurginis korpusas, Psichoneurologinės ligoninės kompleksas Žiegždriuose, Kauno aerouosto keleivių paviljonas, Kauno „Dinamo" draugijos sportinis kompleksas, instituto 600 vietų valgykla, įrengtos „Kovos" fabriko ir Klaipėdos eksperimentinio medienos kombinato šildymo, vėdinimo, oro kondicionavimo ir pneumotransporto sistemos.

Plinta mokslinių darbų rezultatų diegimas. Pagal kandidatines disertacijas suprojektuoti ir pastatyti vandens kokybės gerinimo įrenginiai, originalus vandens ėmimo įrenginys Žiegždriuose, automobilių pašildymo deginant gamtines dujas sistema Kauno autotransporto šeštojoje kontoroje, sprendžiama, kaip padidinti Eigulių vandentiekio stoties našumą, sukurtas originalus eksperimentinis įrenginys Nemuno tėkmei modeliuoti.

Teigiamai reikia vertinti PKB bendradarbiavimą su katedromis ir žinybinėmis laboratorijomis, darbų kooperavimą ir specializavimą sprendžiant mokslo ir technikos problemas.

Gerų rezultatų pasiekta tobulinant PKB metodinį ryšį su mokymo procesu. Pavyzdžiui, PKB kartu su šildymo ir vėdinimo katedra įgyvendino metodinių priemonių kompleksą studentams mokyti kūrybinio ir praktinio darbo. Šiam tikslui įsteigtas projektinis metodinis kabinetas, kuriame nuolatos komplektuojama naujausia šalies ir užsienio literatūra, kaupiama mokslinė ir techninė informacija, ruošiamos metodinės priemonės. Analogiškai bendradarbiaujama su vandentiekio ir kanalizacijos, mašinų mokslo ir kitomis katedromis. Projektavimo ir konstravimo biuras — viena svarbiausių grandžių, rišančių akademinį mokymą su praktikos

poreikiais. Jame atlikti 264 realūs diplominiai projektai ir apie 800 realių kursinių projektų.

PKB veikla įvertinta TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos, VLKJS CK, Švietimo, aukštųjų mokyklų ir mokslo įstaigų darbuotojų profesinės sąjungos CK garbės raštu (1974). Liaudies ūkio pasiekimų paroda apdovanojo instituto projektavimo ir konstravimo biurą III laipsnio diplomu, o grupę jo darbuotojų bei jame dirbusių studentų — medaliais ir diplomais.

Jeigu anksčiau PKB daugiausia dėmesio skyrė projektavimui, tai dabar, persikėlus į Vilnių daugeliui statybinių specialybių, jo veikla vystoma tiksliosios mechanikos ir automatikos, naujų mašinų ir prietaisų, nutekamųjų vandenų valymo ir pramoninės sanitarijos sistemų kūrimo kryptimi.

Toliau išplėtus PKB veiklą, bus dar palankesnės sąlygos didinti instituto mokslinio ir mokomojo darbo efektyvumą.

5.9.5. Išradėjai ir išradimai

Ugdant techninę pažangą, nemažas indėlis priklauso instituto išradėjams, kuriuos vienija Visasąjunginės išradėjų ir racionalizatorių draugijos pirminė organizacija. Išradėjams pagelbėti mokslinio tyrimo sektoriuje sudaryta patentų grupė, kuri kaupia patentinę literatūrą, padeda apiforminti paraiškas autorinėms teisėms gauti. Šiuo metu institute yra 428 išradėjai, trims iš jų — doc. P. Kostrauskui, doc. J. Lakštauskui ir e. doc. p. P. Kasperavičiui — suteikti Lietuvos TSR nusipelniusių išradėjų vardai. Dėstytojai ir laboratorijų darbuotojai yra gavę autorinius liudijimus už 1303 išradimus; dabar kasmet jų gaunama apie 130—200. Instituto bendradarbiai keletą metų iš eilės gauna daugiau kaip trečdalį visų respublikoje teikiamų autorinių liudijimų. Produktyviausi išradėjai yra prof. K. Ragulskis, vienas ir su bendraautoriais gavęs 482, P. Varanauskas — 134 autorystės liudijimus. Iš dešimties geriausiųjų instituto išradėjų, pateikusių daugiau kaip po 40 išradimų, dar tektų paminėti R. Bansevičių, V. Zarecką, V. Židonį, A. Jankūną, J. Gecevičių, E. Satkevičių, J. Dainauską ir J. Baltrušaitį. V. Židonis yra apdovanotas respublikos išradėjų salono didžiuoju prizu „Eureka-67". „Eureka-70" prizas teko K. Ragulskiui ir P. Varanauskui, išradusiems daviklį judančios juostos virpesiams matuoti. „Eureka-71" prizas paskirtas vibrotechnikos laboratorijos bendradarbiams R. Bansevičiui, A. Navickui ir K. Ragulskiui už išradimą „Juostos pratraukimo įrenginys magnetinio įrašo aparato trakte"; „Eureka-72"— KPI darbuotojams S. Railai, J. Vosyliui, L. Pranevičiui ir

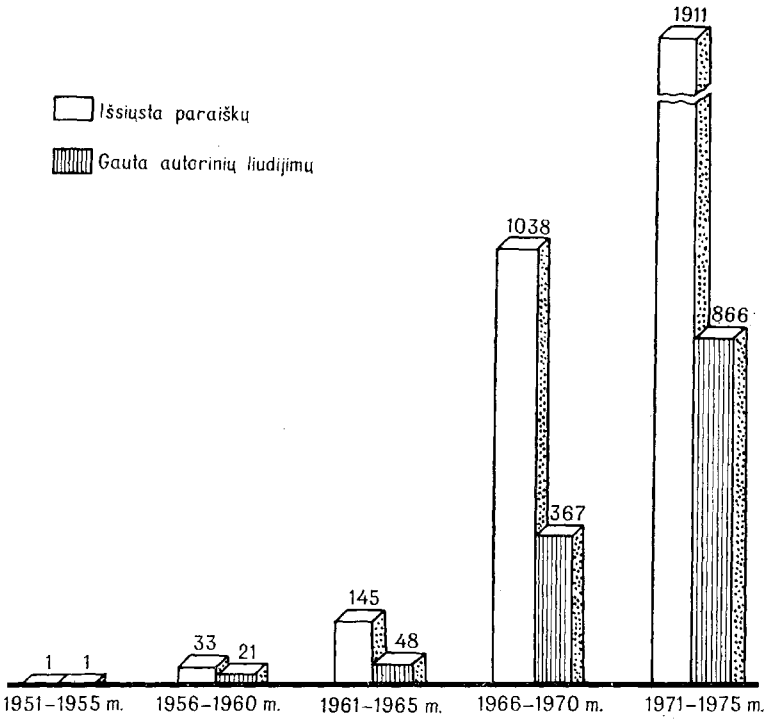

Instituto darbuotojų išradimų dinamika

ne instituto darbuotojui inžinieriui D. Zanevičiui už išradimą „Automatinis p-n sluoksnio gylio registravimo metodas difuzijos technologinio proceso metu". TSRS penkiasdešimtmečiui skirtos sąjunginės mokslinės-techninės jaunimo kūrybos apžiūros laureatais pripažinti KPI išradėjai R. Kažys, S. Prialgauskas, A. Kurtinaitis, E. Laužinskas, R. Balkevičius ir P. Gudanovičius.

Stengiamasi į išradėjų sąjūdį įtraukti ir studentus. 1973 m. respublikinės jaunimo techninės kūrybos parodos prizas atiteko vakarinio skyriaus studentui H. Marcinevičiui. Tų pat metų respublikiniame studentų ir technikumų moksleivių konkurse KPI studentai iškovojo pirmąją premiją (S. Slavickas), dvi antrąsias (P. Gudanovičius ir O. Jašenskaitienė) bei keletą paskatinamųjų premijų. 1974 m. apžiūroje taip pat iškovota pirmoji (O. Jašenskaitienė), dvi antrosios (V. Pilvelis ir R. Tvaronavičius) bei keletas paskatinamųjų premijų.

Instituto patentų grupės darbas gerai vertinamas respublikinėse ir sąjunginėse apžiūrose. Respublikinėje apžiūroje grupė yra laimėjusi ant-

rąją (1968) ir pirmąją vietas (1969), sąjunginėje 1970 m. etatinių patentų tarnybų apžiūroje — trečiąją, o 1971 m.— antrąją vietą. Instituto išradėjai gerų rodiklių yra pasiekę respublikiniame socialistiniame lenktyniavime dėl geriausių racionalizacijos ir išradybos rezultatų: institutas tris kartus tapo aukštųjų mokyklų socialistinio lenktyniavimo nugalėtoju, už tai 1972, 1973 ir 1974 m. jam įteikta LTSR Ministrų Tarybos ir Profesinių Sąjungų Respublikinės Tarybos pereinamoji vėliava ir pirmoji premija.

Daugiausia išradimų gimsta precizinių sistemų dinamikos ir stabilumo bei ultragarso probleminėse laboratorijose, vibrotechnikos ir įpakavimo automatų žinybinėse laboratorijose, mašinų mokslo, organinės chemijos, chemijos pramonės mašinų, odos ir tekstilės gaminių, lengvosios pramonės mašinų, organinės technologijos katedrose.

Dalis išradimų jau įdiegta gamyboje arba mokslinėse organizacijose, kiti diegiami. Daug išradimų įdiegė įpakavimo automatų, precizinių sistemų dinamikos ir stabilumo, vibrotechnikos laboratorijos. Be to, reikėtų pažymėti P. Kostrausko, R. Mukulio ir T. Šimkevičiaus išrastą vienfazį asinchroninį mikrovariklį, kurį jau serijomis gamina keletas Ukrainos įmonių; B. Stulpino, B. Girčienės, O. Petroševičiūtės pasiūlytą būdą mangano-nikelio lydiniams gauti, naudojamą įmonėje, kuri gamina anglies šachtoms atramas; S. Kutkevičiaus išrastą naują cheminių pluoštų dažymo būdą, pritaikytą Klino cheminio pluošto kombinate.

5.9.6. Dalyvavimas parodose

Vienas iš ryškesnių mokslinio darbo rodiklių yra dalyvavimas parodose. Institutas nuo 1960 m. yra nuolatinis TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos dalyvis. Instituto darbuotojų sukurti eksponatai buvo demonstruojami Elektrifikacijos, Transporto, Mašinų gamybos, Elektrotechnikos pramonės, Chemijos pramonės, Jaunųjų gamtininkų ir technikų, Darbo ir poilsio, Kosmoso, TSRS standartų paviljonuose, specialiose ekspozicijose „Aukštųjų mokyklų studentų ir technikumų moksleivių mokslinė-techninė kūryba“, „Elektros energijos ekonomija liaudies ūkyje“, „VLKJS 50 metų“. Gausiausiai instituto veikla eksponuojama Liaudies švietimo paviljone. Beje, šio paviljono interjerą, kuris įrengtas pažymint Tarybų valstybės jubiliejų, projektavo instituto dėstytojai architektai A. Keturka, A. Vaivada ir B. Janavičius. Liaudies ūkio pasiekimų parodoje savo sukurtus įrengimus ir prietaisus eksponavo ultragarso, vibrotechnikos, elektros mikromašinų ir darbo apsaugos laboratorijos, medžiagų atsparumo, elektros sistemų, pramonės ekonomikos ir organizavimo katedros, projek-

tavimo ir konstravimo biuras. Parodos dalyviais patvirtinti 673 instituto bendradarbiai. Institutas apdovanotas trimis parodos garbės diplomais (1967, 1970 ir 1971), penkiais pirmojo laipsnio diplomais (1964, 1966, 1968, 1969 ir 1972). Instituto darbuotojai yra gavę 16 garbės diplomų, 17 aukso, 64 sidabro ir 168 bronzos medalius. Vertingiausi apdovanojimai teko K. Ragulskiui, L. Strazdui, E. Jaroniui, V. Ilgūnui, P. Kasperavičiui, V. Ragulskienei, A. Nargėlai, L. Kaulakiui ir kt.

1971 m. gegužės 10—14 d. TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje įvyko Kauno politechnikos instituto darbų apžiūra[51]. Parodoje iki tol organizuota keliolika aukštųjų mokyklų apžiūrų. Tokių apžiūrų tikslas — įvairiapusiškai ir kompleksiškai parodyti aukštosios mokyklos laimėjimus. Kauno politechnikos instituto darbų apžiūroje dalyvavo 25 darbuotojų delegacija. Vienas iš pagrindinių apžiūros renginių — ekspozicija: stenduose buvo atvaizduota studentų, dėstytojų ir mokslo darbuotojų dvidešimties metų veikla, instituto augimas, inžinierių išleidimas, studentų visuomeninis ir kultūrinis gyvenimas, instituto materialinė bazė. Greta stendų buvo eksponuojami 43 darbai.

Apžiūros metu atitinkamų sričių specialistams buvo organizuoti moksliniai seminarai įvairia tematika: skysčių ultragarsinės spektroskopijos metodai ir prietaisai, nauji šalyje gaminami fasavimo-pakavimo automatai, precizinių sistemų vibracijų tyrimai, darbai neorganinėje ir organinėje chemijoje bei technologijoje, nauji tekstilės medžiagų mechaninių savybių tyrimai, skirstomųjų tinklų įtampos kibernetinis reguliavimas. Seminarais labai domėtasi, juose užsimezgė naujų dalykinių ir kūrybinių ryšių su pirmaujančiomis įmonėmis ir mokslo įstaigomis. Ypač reikėtų paminėti Maskvos inžinerinį fizikos institutą (MIFI). Ir anksčiau tarp abiejų institutų būta kontaktų: KPI fizikai stažavosi MIFI Dėstytojų kvalifikacijos kėlimo fakultete, jų profesoriai buvo kai kurių KPI darbuotojų disertacijų vadovai ir oponentai, MIFI bendradarbiai yra dalyvavę KPI organizuotose ultragarso konferencijose. KPI delegacija susipažino su MIFI baze, įvyko abiejų institutų mokslinių tarybų posėdis, pasirašyta kūrybinio bendradarbiavimo sutartis.

Apžiūros dienomis instituto delegacija buvo priimta TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijoje, TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos direkcijoje.

Institutas dalyvavo respublikinėje Tarybų Lietuvos dvidešimtpenkmečio parodoje Vilniuje ir respublikinėje 1967 m. liaudies ūkio pasiekimų parodoje. Vibrotechnikos laboratorijos eksponatai atstovavo institutui kil-

[51] Mokslas ir technika, 1971, Nr. 7, p. 6—7.

nojamoje parodoje, organizuotoje Lietuvos TSR mokslo dienomis Maskvoje.

Institutas dalyvavo tarybinėse užsienio parodose: Paryžiuje (1961), Londone (1961), Birmoje (1965), Vengrijoje, Rumunijoje (1967), Jungtinėse Amerikos Valstijose (1967 ir 1973), Kanadoje (1973), Suomijoje (1973), Bulgarijoje, Danijoje (1974) ir Jugoslavijoje (1975). Jose daugiausia demonstruota ultragarso ir vibrotechnikos laboratorijose pagamintų prietaisų.

Pasaulinėje Monrealio parodoje EXPO-67 eksponuotas skaitmeninis ultragarsinis interferometras, rodytas trumpas spalvotas filmas apie institutą. Garbė atstovauti tarybiniam mokslui šiame pasaulinės reikšmės renginyje teko vos keletui aukštųjų mokyklų. Tarptautinėje buitinės pramonės mašinų parodoje Maskvoje (1968) demonstruotas apšvietimo įjungimo ir išjungimo automatas. Institutas už dalyvavimą šioje parodoje apdovanotas diplomu. Tarptautinėje parodoje „Automatizacija-69", kuri vyko Maskvoje, eksponuoti institute sukurti pakavimo automatai, keletas vibrotechnikos laboratorijos stendų. Penki instituto darbuotojai apdovanoti šios parodos diplomais. Už dalyvavimą parodoje „Lietuva-70", kuri buvo organizuota 1970 m. Erfurte, institutas apdovanotas pirmojo laipsnio diplomu, už dalyvavimą tarptautinėje Poznanės mugėje (1972) ir tarybinėje parodoje Kopenhagoje — LTSR liaudies ūkio pasiekimų parodos direkcijos pirmojo laipsnio diplomais.

5.9.7. Leidiniai

Tęsdamas universiteto techniškųjų fakultetų tradicijas, institutas nuo pirmųjų gyvavimo metų pradėjo leisti „Kauno politechnikos instituto mokslo darbus", kurių išėjo 14 tomų. Išplitus moksliniam darbui, padaugėjus aspirantų, prisiėjo operatyviau skelbti mokslinio darbo rezultatus. Iškėlus reikalavimą, kad pagrindiniai disertacijų duomenys prieš gynimą būtų skelbti spaudoje, palyginti maža šio leidinio apimtis ir pernelyg didelis jo universalumas jau nebegalėjo patenkinti. Teko leisti daugiau specialių leidinių. Dabar institutas leidžia šias „Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbų" serijas: „Automatika ir skaičiavimo technika" (išėjo 6 t.), „Chemija ir cheminė technologija" (17 t.), „Elektrotechnika" (9 t.), „Mechaninė technologija" (4 t.), „Radioelektronika" (11 t.), „Tekstilės ir odos technologija" (5 t.), „Ultragarsas" (7 t.) ir „Vibrotechnika" (18 t.). Anksčiau buvo išleisti „Elektrotechnikos ir automatikos" 3 tomai (dabar ši serija vadinama „Elektrotechnika"), „Gelžbetoninių kon-

strukcijų“ 2 tomai, „Statybos ir architektūros“ 8 tomai[52]. Be to, išėjo vienkartiniai mokslinių darbų leidiniai „Elektros mašinos“, „Medžiagų atsparumas ir šiluminė energetika“, „Statybinės medžiagos ir konstrukcijos“.

Svarbus aukštosios mokyklos darbo baras — vadovėlių ruošimas. Nors sąlygos vadovėliams leisti nėra patenkinamos, tačiau instituto dėstytojai yra išleidę 69 vadovėlius, 7 mokymo priemones ir 4 praktikumus[53]. Pirmiausia leidžiami vadovėliai tų disciplinų, kurių mokosi daugiausia studentų. Visų fakultetų studentai naudojasi J. Jodikaičio „Braižomosios geometrijos“ vadovėliais, kurių jau išėjo trys laidos. J. Matulionio universalus daugelio specialybių studentams skirtas dviejų tomų „Aukštosios matematikos“ vadovėlis yra svarbus indėlis į matematinę pedagoginę lietuvių literatūrą. Iš šio vadovėlio jau mokėsi keliasdešimt inžinierių laidų, jis labai populiarus tarp dėstytojų ir studentų. J. Matulioniui už šį vadovėlį suteikta Respublikinė premija.

Daugiausia vadovėlių (21) paruošta statybinių specialybių studentams. Pusėtinai vadovėliais aprūpinti studentai, besimokantys mechaninių specialybių (išleista 16 vadovėlių). L. Kumpiko „Techniniai matavimai ir pakeičiamumo pagrindai“, „Metalų apdirbimas spaudimu“, „Mašinų gamybos technologija“ yra pagrindiniai vadovėliai lietuvių kalba, kuriais naudojasi respublikos aukštųjų mokyklų mašinų gamybos ir mechanikos specialybių studentai. Už šiuos vadovėlius prof. L. Kumpikui 1973 m. paskirta Respublikinė premija. Originaliais vadovėliais gerai aprūpina studentus tekstilinių disciplinų dėstytojai, ypač J. Indriūnas. Pagrindiniai vadovėliai išleisti ir Cheminės technologijos fakulteto studentams. Blogiausiai pedagogine literatūra aprūpinti elektrotechniškųjų fakultetų auklėtiniai.

Be aukštųjų mokyklų vadovėlių, instituto darbuotojai yra išleidę 26 monografijas, 15 vadovų ir žinynų, 5 žodynus, 4 aukštųjų mokyklų pedagogikos leidinius, 5 technikumų vadovėlius, 4 profesinių techninių mokyklų, 3 vidurinių mokyklų vadovėlius ir 45 mokslo ir technikos populiarinimo leidinius. Daugiausia monografijų išleido vibrotechnikos laboratorijos darbuotojai. Produktyviausi technikumų vadovėlių, žinynų ir vadovų autoriai — Mašinų gamybos fakulteto dėstytojai. Aktyviausi mokslo ir technikos populiarintojai — J. Stanaitis, L. Gastila, V. Jasiukevičius, V. Aleksandraitis, B. Gresevičius. Daugiausia žodynų ir aukštosios mo-

[52] Dabar statybinio profilio mokslo darbų serijas leidžia Vilniaus inžinerinis statybos institutas.

[53] KPI darbuotojų parengtų ir leidyklų išleistų vadovėlių ir kitų darbų sąrašas, 1974 [KPI biblioteka].

kyklos pedagogikos bei didaktikos leidinių paruošė A. Novodvorskis. Profesinėms technikos mokykloms labiausiai padėjo odos ir tekstilės gaminių technologijos katedra.

Daug metodinės literatūros, laboratorinių darbų aprašymų, paskaitų konspektų, mokslinių konferencijų tezių ir kitokių leidinių institutas spausdina savoje mokymo priemonių multiplikavimo laboratorijoje, kuri neblogai aprūpinta rotaprintais ir kita dauginimo aparatūra. Pastaruoju metu išleisti šie stambesni leidiniai: vilnos ir cheminio pluošto verpimo technologijos bei įrenginių, kompleksinio kintamojo funkcijų ir operacinio skaičiavimo, neorganinės chemijos, metalų technologijos, mineralinių rišamųjų medžiagų, bendrosios elektrotechnikos konspektai, mechanizmų ir mašinų teorijos, bendrosios fizikos uždavinynai. 1975 m. ši laboratorija išleido daugiau kaip 350 lankų leidinių.

5.9.8. Studentų mokslinis darbas

Studentų technikų mokslinį darbą buvo pradėta organizuoti dar universitete. 1975 m. mokslinį darbą jau dirbo daugiau kaip 6200 studentų, iš kurių apie 30% priklausė studentų mokslinei draugijai (SMD). Institute veikia 77 moksliniai būreliai, kurie organizuoti beveik prie visų katedrų (išskyrus karinio parengimo, užsienio kalbų ir fizinio auklėjimo katedras), žinybinių ir probleminių laboratorijų. Geriausiai dirba moksliniai būreliai, veikiantys prie radijo prietaisų, teorinės radiotechnikos, mokslinio komunizmo, organinės chemijos, fizikos, medienos mechaninės technologijos, taikomosios matematikos katedrų ir ultragarso laboratorijos. Organizuojant studentų mokslinį darbą, pirmauja Radioelektronikos, Cheminės technologijos ir Elektrotechnikos fakultetai, atsilieka Statybos ir santechnikos, Mechanikos fakultetai.

Mokslinė veikla padeda pasireikšti jaunuoliams, turintiems polinkį moksliniam darbui, išsiugdyti tyrėjo įgūdžius, labai prisideda prie būsimųjų specialistų kūrybinės iniciatyvos ugdymo. Daugelis instituto auklėtinių — mokslininkų ar konstruktorių — pirmuosius tyrėjų žingsnius žengė būreliuose. Kaip mokslinė veikla ugdo būsimųjų specialistų kūrybingumą, gali pailiustruoti tokie pavyzdžiai. V. Židonis, aktyviai dalyvavęs medžiagų atsparumo moksliniame būrelyje, baigęs institutą ir dirbdamas gamyboje, tęsė studijų metais pradėtą temą ir per dvejus metus apsigynė kandidatinę disertaciją. Šiuo metu jis yra technikos daktaras, vienas žinomiausių respublikos išradėjų. Prieš keliolika metų studentas O. Švėgžda TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministro buvo premijuo-

tas už specialias garo turbinų dinaminio balansavimo schemas. Dabar O. Švėgžda yra valdymo sistemų katedros docentas, technikos kandidatas.

Studentų mokslinė draugija savo darbo rezultatus susumuoja kasmetinėse mokslinėse-techninėse konferencijose. Studentai keitimosi tvarka vyksta su pranešimais ir į kitų respublikų gimininingo profilio aukštąsias mokyklas, aktyviai dalyvauja respublikinėse aukštųjų mokyklų mokslinių darbų apžiūrose. KPI studentų mokslinės draugijos iniciatyva 1955 m. Kaune įvyko pirmoji Pabaltijo respublikų ir Baltarusijos TSR studentų mokslinė konferencija. Nuo tada konferencijos vyksta kasmet paeiliui viename iš penkių miestų: Kaliningrade, Kaune, Minske, Rygoje ar Taline. Be pirmosios konferencijos, Kaune dar vyko penktoji (1959), devintoji (1963), keturioliktoji (1968) ir devynioliktoji (1973) konferencija. Kaliningrado žuvų pramonės ir ūkio technikos institutą konferencijų organizatorių gretose pakeitė Kišiniovo politechnikos institutas. Šios konferencijos — tai gražios studentiškos draugystės ir kūrybinės minties šventės.

Kauno politechnikos institutas sėkmingai dalyvauja sąjunginėse studentų mokslinių darbų apžiūrose, kurias organizuoja TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija ir VLKJS Centro Komitetas. Pirmieji šių apžiūrų apdovanojimai gauti 1966—1967 mokslo metais. Tada medaliu „Už geriausią mokslinį studentų darbą“ apdovanoti du, garbės raštais — keturi KPI studentai. Sekančiais metais vienam studentui pareikšta padėka, du studentai apdovanoti sąjunginės ministerijos garbės raštais. Sėkmingiausi buvo 1969—1970 mokslo metai: medalius pelnė Mašinų gamybos fakulteto studentas V. Ostaševičius (mašinų ir staklių gamybos sekcijoje), Elektrotechnikos fakulteto studentai A. Jucys ir J. Michalauskas (energetikos sekcijoje), Mechanikos fakulteto studentas A. Noreika (kalnakasybos sekcijoje) ir Lengvosios pramonės fakulteto studentė L. Koževnikova (lengvosios pramonės sekcijoje). Be to, vienam studentui pareikšta padėka, du studentai apdovanoti ministerijos garbės raštais. Po metų medaliai buvo įteikti Mašinų gamybos fakulteto studentams V. Jodikaičiui, R. Šileikaitei (mašinų ir staklių gamybos sekcijoje,— savo mokslinius darbus jie atliko vibrotechnikos laboratorijoje) ir Radioelektronikos fakulteto studentui R. Juškevičiui (medicinos mokslų sekcijoje), be to, pelnyti 3 padėkos ir 2 garbės raštai. 1971—1972 mokslo metais medaliais apdovanoti vibrotechnikos laboratorijoje atlikto darbo autoriai Mašinų gamybos fakulteto studentai P. Vaivada ir D. Masilionis bei Mechanikos fakulteto studentas J. Stravinskas; trims studentams pareikštos padėkos ir vienas apdovanotas garbės raštu. Sekančiais metais medaliais įvertinti du darbai, diplomus gavo 8 studentai. Medalius pelnė

Elektrotechnikos fakulteto studentas A. Federavičius ir Mechanikos fakulteto studentas A. Kazla. 1973—1974 mokslo metais medaliu apdovanotas Lengvosios pramonės fakulteto studentas H. Marcinevičius, diplomais — 5 studentai. Daugiausia medaliais apdovanotų studentų mokslinių darbų atlikta vibrotechnikos laboratorijoje. Geriausių rezultatų pasiekta mašinų ir staklių gamybos sekcijoje. Instituto SMD aktyviai dalyvauja sąjunginiuose visuomenės mokslų, komjaunimo istorijos ir tarptautinio jaunimo judėjimo tematikos konkursuose.

Dabar jau nepakanka studentų tiriamojo darbo mokslinėje draugijoje ir būreliuose. Atsižvelgiant į gamybos poreikius ir būtinybę ruošti kūrybingus specialistus, reikalaujama visą mokymo procesą papildyti moksliniu tiriamuoju darbu. Taip atsirado mokomasis-tiriamasis darbas. Jis labiausiai išvystytas Cheminės technologijos, Automatikos, Lengvosios pramonės fakultetuose. Šių fakultetų 11 profilinių katedrų į mokymo planus įtraukė specialią discipliną — mokomasis-tiriamasis darbas. Joje nušviečiami teoriniai ir praktiniai klausimai. Toji priemonė papildoma ir kitomis mokomojo-tiriamojo darbo formomis: originaliais eksperimentais laboratoriniuose darbuose, realiais kursiniais ir diplominiais projektais, individualiomis namų darbų ir gamybinių praktikų užduotimis, tiesiogiai susijusiomis su studento moksliniu darbu. 1974 metais 131 diplominiame projekte atsispindėjo studentų mokslinio tiriamojo darbo rezultatai, 76 projektai atlikti pagal ūkiskaitinių darbų tematiką. Be to, apie 40% ataskaitų už individualias antrosios gamybinės praktikos užduotis katedrose užskaityta kaip tiriamieji darbai. Specialiose mokomojo-tiriamojo darbo disciplinose šiuo metu užimta 33% visų instituto dieninio skyriaus studentų. Katedroms teks dar daug padirbėti, kad mokomasis-tiriamasis darbas taptų visų specialybių studentų organiška mokymo proceso dalimi.

1971 m. įsteigtos instituto studentų mokslinio darbo tarybos vadovas yra doc. J. Slavėnas.

5.10. Visuomeninė veikla

Auklėjamasis darbas institute aktyvus ne vien mokymo procese, bet ir po akademinių užsiėmimų. Ši auklėjimo dalis tampriai siejasi su dėstytojų ir studentų visuomenine veikla.

Instituto darbuotojai ir studentai yra susibūrę įvairiose visuomeninėse organizacijose: profsąjunginėse, kurios daugiausia rūpinasi profesine ir kultūrine narių veikla, jų buitimi, mokslinėse-techninėse draugijose, Savanoriškoje draugijoje armijai, aviacijai ir laivynui remti, Raudonojo

Kryžiaus organizacijoje, įvairiuose meno saviveiklos, sporto ir turizmo kolektyvuose. Vadovaujantį vaidmenį instituto gyvenime atlieka partinė organizacija. Studentai susibūrę į komjaunimo organizaciją. Įvairiopą instituto veiklą ir uždavinius nušviečia savaitraštis „Už tarybinį mokslą".

5.10.1. Partinė organizacija

Instituto partinė organizacija puoselėja tradicijas tų vyresniųjų draugų, kurie, dar buržuazijai valdant, sunkiomis pogrindžio sąlygomis vadovavo Kauno universitete studentų antifašistiniam sąjūdžiui, vėliau kovėsi Didžiojo Tėvynės karo frontuose ir priešo užnugaryje bei pertvarkė universitetą į tarybinę aukštąją mokyklą.

Instituto partinė organizacija išaugo nuo 61 komunisto (1951) iki 482 (1975). Ją sudaro 9 fakultetų, administracijos ir 3 katedrų partinės organizacijos, kurioms nuo 1962 m. suteiktos cechinių partinių organizacijų teisės. Visai instituto partinei organizacijai vadovauja partinis komitetas.

Komunistų gretose yra kovojusių prieš buržuaziją — vyr. inspektorė M. Strasevičienė, vyr. dėst. A. Šimanas, doc. P. Freidheimas; Didžiojo Tėvynės karo dalyvių-frontininkų — vyr. dėst. V. Oleinikovas, doc. M. Kačanovas, doc. N. Vabalis, prof. V. Ilgūnas; buvusių partizanų — doc. P. Aksamitas, vyr. dėst. L. Vaicekauskas, doc. V. Bastienė; veteranų, įstojusių į partiją dar universitete ir dirbančių instituto partinėje organizacijoje nuo jos įkūrimo — doc. N. Milenskis, prof. S. Vabalevičius; taip pat yra daug jau tarybines aukštąsias mokyklas baigusių, gerą komjaunimo mokyklą praėjusių bendradarbių.

Steigiantis institutui, partinei organizacijai reikėjo suburti dėstytojus, darbuotojus ir studentus į darnų kolektyvą, pajėgų spręsti visus tarybinei aukštajai mokyklai keliamus uždavinius.

Partinės organizacijos darbo centre visada buvo politinis dėstytojų ir kitų darbuotojų švietimas. Šis darbas nuolatos tobulinamas, atsižvelgiant į įvairių darbuotojų grupių išsilavinimą ir polinkius. Pirmiausia stengtasi, kad kuo daugiau darbuotojų mokytųsi aukščiausioje partinio švietimo grandyje — Vakariniame marksizmo-leninizmo universitete. Institute veikia aktualių komunizmo problemų, šiuolaikinės mokslinės-techninės revoliucijos socialinių ir ekonominių problemų, socialistinės gamybos valdymo, fizikos istorijos ir filosofijos, jaunimo komunistinio auklėjimo problemų, pasaulinio komunistinio judėjimo ir tarptautinių santykių teoriniai seminarai (iš viso 17), liaudies kontrolierių mokykla, 9 politinformacijos rateliai pagalbinio ir ūkinio personalo nariams.

Tiek anksčiau, tiek ir pastaraisiais metais instituto komunistai daug dėmesio skiria politiniam studentų auklėjimui. Dabar šis darbas tapo planingesnis, labiau apgalvotas. Nuo 1968—1969 mokslo metų grupėse rengiamos priemonės pagal partinio komiteto sudarytą politinio studentų auklėjimo programą visam mokymosi laikotarpiui. Taip lengviau išvengti renginių kartojimosi, parinkti juos tokius, kad labiau atitiktų kiekvieno kurso reikmes. Stengiamasi geriau vadovauti komjaunimui, stiprinti grupių darbą.

Ne mažiau svarbi partinės organizacijos veiklos sritis — siekti mokymo proceso ir komunistinio auklėjimo vienybės. Instituto ir fakultetų partinių organizacijų susirinkimuose, mokslinėse tarybose dažnai nagrinėjama, kaip gerinti komunistinį studentų auklėjimą mokymo procese, didinti katedrų vaidmenį ugdant studentų materialistinę pasaulėžiūrą, kelti ne tik visuomeninių mokslų, bet ir visų kitų disciplinų dėstymo idėjinį lygį.

Komunistai jau pirmaisiais instituto gyvavimo metais ėmėsi spręsti svarbias respublikai problemas, teikti pagalbą liaudies ūkiui. Antai Lietuvos kaimui ariant pirmąsias kolektyvines vagas, partinės organizacijos ir tuo metu buvusio jos sekretoriaus J. Sabaliausko iniciatyva 1951 m. pradėta statyti hidroelektrinė Marijampolės rajono „Šešupės" kolūkyje. Neįprastos tuo laiku statybos pamainų partorgai buvo komunistai A. Žukauskas, M. Remišauskas, S. Kliocas. Statyba davė naudą ne tik kolūkiui, bet buvo puiki grūdinimosi mokykla instituto komunistams ir dalyvavusiam joje jaunimo būriui. Iš mažos liepsnelės prie Dovinės įsižiebė studentiškų vasaros darbo ir poilsio stovyklų žiburiai visuose respublikos kampeliuose ir toli už jos ribų.

Vėliau instituto pagalba liaudies ūkiui darėsi vis labiau kvalifikuota. Partinė organizacija kreipia dėstytojų mokslinį darbą taip, kad būtų sprendžiamos aktualios liaudies ūkiui problemos, kad mokslinių darbų rezultatai būtų operatyviau diegiami gamyboje, efektyviai būtų naudojami.

Sudėtingame instituto organizme nėra nė vienos grandies, kurioje nebūtų jaučiama kreipianti ir vadovaujanti partinės organizacijos įtaka.

Instituto partinei organizacijai, be J. Sabaliausko, vadovavo dabartinis Lietuvos TSR Mokslų Akademijos viceprezidentas A. Žukauskas, narys korespondentas V. Nešukaitis, Statistikos valdybos prie LTSR Ministrų Tarybos viršininkas K. Lengvinas, taip pat A. Jurelė, P. Švenčianas, O. Švėgžda, J. Deltuva ir J. Palaima, dabar dirbantieji institute pedagoginį, mokslinį arba administracinį darbą. Šiuo metu instituto partinio komiteto sekretorius yra G. Bukauskas.

5.10.2. Komjaunimas

Instituto komjaunimo organizacija yra viena gausiausių respublikoje. Jos narių skaičius nuo 597 (1951 m.) išaugo iki 8769 (1975 m.). 1961 m. jai suteiktos rajoninės organizacijos teisės.

Komjaunimo veikla apima visas studentų mokymosi, lavinimosi ir visuomeninio darbo sferas; pagrindinės jos kryptys — akademinis darbas, politinio studentų aktyvumo didinimas, internacionalinis ir darbinis auklėjimas, Kauno universiteto komjaunimo organizacijos revoliucinių tradicijų puoselėjimas.

Komjaunimas pagrindine patriotine studentų pareiga laiko gerą mokymąsi, todėl akademinio pažangumo klausimai nuolat svarstomi susirinkimuose, jais rūpinasi komjaunimo komiteto ir fakultetų biurų akademinės komisijos. Pažangumą kelti padeda 1961 m. pradėtas sąjūdis dėl pavyzdinės grupės vardo. Daug daroma, kad sklistų pirmūnų patyrimas, kiltų jų autoritetas. Nuo 1971 m. institute vyksta pirmūnų savaitės: organizuojami jų susitikimai su rektoratu, su studentais akademinėse grupėse, organizuojamos išvykos į gamyklas ir kitus miestus. Pirmūnams skiriamas specialus laikraščio „Už tarybinį mokslą" numeris. Kulminacinis savaitės įvykis — baigiamasis vakaras, kuriame dalyvauja respublikos partiniai vadovai, Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos atstovai, žymūs mokslininkai ir kultūros veikėjai. Visos tos priemonės, žinoma, teigiamos, tačiau komjaunimo organizacijai reikia dar labai daug padirbėti, kad nuolat kiltų studentų akademinis pažangumas.

Komjaunimo organizacija daug dėmesio skiria tam, kad didėtų komjaunuolių ir studentų visuomeninis aktyvumas, kad jie studijuotų marksizmą-leninizmą, gerai pasiruoštų komjaunimo susirinkimams ir politinėms informacijoms, kad nuolatos plėstųsi politinė komjaunuolių veikla jaunimo ir gyventojų tarpe, ypač rinkimų ir kitų kampanijų metu, kad būtų tikslingai skirstomi įpareigojimai ir kad jie būtinai būtų vykdomi. Kasmet vyksta bendri visuomeninių mokslų katedrų ir komjaunimo aktyvo pasitarimai, kuriuose analizuojama, kaip studentai, pirmiausia komjaunuoliai, studijuoja disciplinas, formuojančias komunistinę pasaulėžiūrą. Pastaruoju metu įvesta visuomeninė politinė praktika padeda didinti studentų politinį aktyvumą.

Institute mokosi keliolikos tautybių atstovų. Jau vien bendras mokymasis, visuomeninė veikla ir bendri siekiai turi teigiamos reikšmės internacionaliniam auklėjimui. Palaikomi ryšiai su Maskvos, Leningrado, Baku, Odesos, Talino, Rygos, Kaliningrado ir kitų miestų studentais. Organizuojamos tautų draugystės savaitės, į kurias atvyksta kitų respublikų atstovų. Tradiciniuose instituto festivaliuose dalyvauja kitų

sąjunginių respublikų studentų meno kolektyvai. Instituto aktyvas dažnai vieši kitų Tarybų Sąjungos miestų aukštosiose mokyklose, dalijasi patyrimu.

Komjaunuoliai gerbia revoliucines tradicijas: dažnai susitinka su buvusiais pogrindininkais ir Didžiojo Tėvynės karo dalyviais, darbo pirmūnais ir žymiais žmonėmis, renka medžiagą iš darbo žmonių revoliucinių kovų ir komjaunimo istorijos. Studentai, prisidėdami lėšomis ir darbu, Cheminės technologijos fakulteto teritorijoje pastatė paminklą komjaunuoliams, žuvusiems kovoje už Tarybų valdžią. Centriniuose rūmuose įrengtas KPI komjaunimo istorijos muziejus, kuriame sukaupta medžiaga rodo, kaip instituto komjaunuoliai puoselėja ir vysto Kauno universiteto studentų revoliucionierių tradicijas.

Instituto komjaunimas pirmasis respublikoje 1951 m. vasaros atostogų metu pradėjo organizuoti studentų darbo ir poilsio stovyklas kolūkiuose ir pramonės objektuose. Daugelyje Lietuvos rajonų iškilo kultūros namai ir gyvulininkystės fermos, gyvenamieji namai ir mokyklų priestatai, prie kurių pritvirtintos lentos su įrašais, skelbiančiais „Statė KPI studentai". Kolūkinio kaimo žmonės dėkingi studentams už Judeliškių, Bublių, Antanavos hidroelektrines, už Kretingos rajono „Jaunosios Gvardijos" ir Panevėžio rajono Ėriškių kolūkių kultūros namus, už dešimtis kitų pastatų. Studentai dalyvavo Kauno hidroelektrinės, Alytaus medvilnės kombinato, Jonavos azotinių trąšų gamyklos statybose. Studentų statybinių būrių gamybinė veikla derinama su politiniu ir kultūriniu, su internacionaliniu kaimo jaunimo auklėjimu. Stovyklose dirba ir kitų respublikų studentų, o KPI atstovai vyksta į kitų aukštųjų mokyklų stovyklas. Komjaunuoliai talkino plėšiniuose, Kalnų Altajuje ir Jakutijoje. Kelintus metus respublikoje komplektuojami tarptautiniai studentų statybiniai būriai, kuriuose kartu su mūsų studentais darbavosi lenkų, bulgarų, slovakų, vokiečių ir vengrų. Instituto studentai savo ruožtu talkino Lenkijoje, Čekoslovakijoje, Bulgarijoje, Vokietijos Demokratinėje Respublikoje ir Vengrijoje. Šiose stovyklose ir būriuose gerą organizacinio darbo ir vadovavimo mokyklą praėjo gausus aktyvo būrys. Lietuvos Komunistų partijos Centro Komitetas aukštai vertina studentų darbus vasaros semestrų metu. Kad studentija dar aktyviau padėtų kolūkiniam kaimui ir statybinėms organizacijoms, nuo 1973 m. įsteigta LKP CK ir LTSR Ministrų Tarybos pereinamoji Raudonoji vėliava aukštosios mokyklos kolektyvui už geriausius trečiojo semestro rezultatus. Tris kartus ši vėliava įteikta Kauno politechnikos institutui (1973, 1974 ir 1975).

Komjaunimo organizacija už aktyvią visuomeninę politinę veiklą ir nuopelnus komunistiškai auklėjant jaunimą 1968 m. VLKJS 50-mečio proga apdovanota Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos garbės raštu.

Ryškius pėdsakus komjaunimo ir visos studentijos gyvenime paliko buvę instituto komjaunimo organizacijos vadovai A. Leščiovas, O. Didžiulis, L. Šepetys, R. Durasevičius, M. Malakauskas, P. Tvarijonavičius, Č. Šlyžius, J. Antanaitis, J. Matickas, A. Truskauskas, S. Lapeika, E. Kibirkštis, P. Ignotas, R. Laužackas.

5.10.3. Profsąjunginės organizacijos

Beveik visi instituto darbuotojai ir studentai priklauso Švietimo, aukštųjų mokyklų ir mokslo įstaigų darbuotojų profesinei sąjungai. Darbuotojai ir studentai susibūrę į savarankiškas profsąjungines organizacijas.

Darbuotojų profesinė sąjunga rūpinasi įvairiais savo narių reikalais, tačiau daugiausia dėmesio skiria socialistinio lenktyniavimo organizavimui, kultūrai ir buičiai.

Yra įvairių nuomonių dėl socialistinio lenktyniavimo aukštosiose mokyklose pobūdžio ir tikslingumo, kartais net manoma, kad aukštosiose mokyklose ir mokslo įstaigose lenktyniavimo iš viso nereikėtų organizuoti. Žinoma, aukštosios mokyklos veikla turi savo specifiką ir į ją reikia atsižvelgti, sudarant lenktyniavimo sąlygas. Teisingai savo laiku buvo pasmerktas lenktyniavimas dėl mokslo pažangumo, kuris ypač buvo paplitęs vidurinėse mokyklose ir skatino nepelnytai kelti pažymius. Aukštosiose mokyklose yra tokių darbo barų, kuriuose varžybos vysto darbuotojų iniciatyvą ir kūrybingumą. Tai pirmiausia mokslinis ir metodinis darbas, kvalifikacijos kėlimas, išradyba, ryšiai su gamyba. Instituto profsąjungos vietos komitetas tokiais pagrindais pradėjo organizuoti socialistinį lenktyniavimą 1962 m. Labai svarbu, kad kiekvienas lenktyniaujantis padalinys matytų realias sąlygas tapti nugalėtoju. Anksčiau tarpusavyje rungėsi visos katedros nepriklausomai nuo jų pobūdžio, tačiau jų galimybės buvo nevienodos ir tai varžė iniciatyvą. Dabar katedros, kurių galimybės yra apylygės, suskirstytos į tris grupes, todėl viskas priklauso nuo kolektyvų pastangų ir ryžto. Pirmąją grupę sudaro visuomenės mokslų ir humanitarinio pobūdžio katedros, antrąją — katedros, kurios pirmuosiuose kursuose dėsto bendrąsias mokslines ir inžinerines disciplinas, ir trečiąją — profilinės katedros, kurios išleidžia inžinierius. Be to, tarpusavyje lenktyniauja probleminės ir žinybinės laboratorijos bei administracijos padaliniai. Socialistinio lenktyniavimo nugalėtojų vardus yra laimėjusios 25 katedros ir laboratorijos. Po keletą kartų nugalėjo medžiagų atsparumo katedra (4 kartus), TSKP istorijos ir mokslinio komunizmo, odos ir tekstilės gaminių, radijo aparatūros konstravimo katedros (po 3 kartus), politinės ekonomijos, skaičiavimo įtaisų, kelių,

gyvenviečių planavimo ir tvarkymo, tekstilės technologijos, hidraulikos katedros.

Komitetas rūpinasi savo narių kultūra, spaudos platinimu, organizuoja ekskursijas į respublikos istorines ir revoliucines vietoves, išvykas į kitas respublikas ir užsienį. Darbuotojai organizuotai lanko teatrų spektaklius, koncertus ir kitus renginius. Tapo tradicija kolektyviai sutikti Naujuosius metus, paminėti Tarptautinę moters dieną. Prie komiteto yra KPI darbuotojų kamerinis choras ir absolventų choras. Veikia bendras profsąjungos ir komjaunimo komitetų klubas „Bičiulystė“, kuris organizuoja susitikimus su žymiais mokslo, kultūros darbuotojais ir politiniais veikėjais. Institute yra keletas darbuotojų sporto sekcijų, iš kurių aktyviausiai veikia žvejybos, badmintono, krepšinio, šaškių, šachmatų, stalo teniso sekcijos. Kasmet organizuojama instituto darbuotojų spartakiada, į kurią įtraukta dešimt sporto šakų, vyksta Pabaltijo politechnikos institutų darbuotojų spartakiados, kuriose KPI komanda daug kartų buvo nugalėtoja. Kalbant apie instituto darbuotojų sportinę veiklą, tenka apgailestauti, kad dar nepakankamai vertinamas PDG kompleksas.

Vienas svarbiausių komiteto darbo barų — tai darbuotojų buitis. Komitetas daug pastangų deda į kooperatinių butų statybą. Darbuotojams pastatyti 8 kooperatiniai namai su 237 butais, statomas dar vienas 65 butų namas. Komiteto žinioje yra du darbuotojų bendrabučiai. Profsąjungos komiteto rūpesčiu 1974 m. vasarą institutui priklausančiose vilose, sveikatingumo stovykloje, pionierių stovyklose ir nuomojamuose namuose ilsėjosi 1777 darbuotojai ir jų šeimų nariai, 65 gydėsi sanatorijose, 70 ilsėjosi kurortuose.

Daug iniciatyvos ir sumanumo profesinės sąjungos veikloje rodė buvę komiteto pirmininkai J. Rudokas, J. Vitkus, G. Marčiukaitis, K. Paulauskas, A. Lukoševičius, A. Akelis.

Studentų profsąjungos organizacija kartu su komjaunimu vadovauja studentų visuomeniniam gyvenimui. Pagal veiklos specifiką ji pirmiausia yra atsakinga už studentų kultūrą ir buitį. Dabar bendrabučiuose gyvena 51,6% visų pageidaujančių studentų. Profsąjungos komitetas rūpinasi ne tik bendrabutiečių buitimi, bet ir jų mokymusi bei kultūriniais poreikiais. Bendrabučiuose organizuojami konkursai geriausiam ir tvarkingiausiam kambariui išaiškinti, „Už jaukią buitį ir kultūringą laisvalaikį“, „Balandis — švaros mėnuo“, pravedama daug politinio ir kultūrinio pobūdžio renginių, sporto varžybų.

Studentų profsąjungos komitetas kartu su komjaunimo komitetu vadovauja studentų kultūros klubui, rūpinasi saviveikla ir estetiniu lavinimu. Komitetui kartu su fizinio auklėjimo katedra priklauso sporto ir sveikatingumo stovyklos, kuriose kasmet ilsisi apie 850 studentų. Be to,

komitetas skirsto apie 300 įvairių sanatorinių, poilsinių ir turistinių kelialapių.

Nuolatinių profsąjungos narių pastangų dėka institutas yra pasiekęs neblogų rezultatų sąjunginiame ir respublikiniame geriausiai organizuoto studentų darbo, buities ir poilsio konkurse. 1967 m. sąjunginiame konkurse iškovota antroji, 1973 m.— trečioji vieta. Respublikiniame konkurse institutas visada tarp prizininkų, o 1970—1971 ir 1973—1974 mokslo metais buvo iškovojęs pirmąją vietą.

Studentų profsąjungos organizacijai daug nusipelnė buvę komitetų pirmininkai K. Lengvinas, A. Nakas, B. Rudgalvis, R. Žiemelis ir B. Ascila, kuris, kaip studentų atstovas, 1971 m. buvo išrinktas LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputatu.

5.10.4. Laikraštis „Už tarybinį mokslą"

Laikraštis įkurtas 1950 m. kovo 31 d. Kauno universitete. Per tą laiką jis tapo tribūna, iš kurios instituto dėstytojai ir studentai dalijasi mintimis apie aktualias mokymo ir auklėjimo problemas. Laikraštis yra grandis, jungianti visų fakultetų studentus į vieningą šeimą.

Svarbiausias laikraščio redakcijos rūpestis — mokslo pažangumas, sąmoningų, išsilavinusių inžinierių ugdymas. Daug vietos skiriama komjaunimo gyvenimui, kitų studentų organizacijų veiklai nušviesti. Jau 12 metų leidžiamas puslapis „Ateistas", o nuo 1972 m.— „Kūrybinė mintis", skirtas studentų mokslinei veiklai. Plačiai nušviečiamas studentų darbas vasaros semestro metu.

Laikraštis pradėtas leisti 2 puslapių, dabar — 4 puslapių, tiražas nuo 1000 padidėjo iki 3300 egzempliorių.

Redakcija susiduria ir su sunkumais. Dar per mažas bendradarbių aktyvumas, siaurokas rašančiųjų ratas. Trūksta įdomių, kvalifikuotai parašytų ideologinio pobūdžio straipsnių, kovingos kritinės medžiagos.

Laikraščio visuomeniniai vyriausieji redaktoriai buvo A. Prokopčikas, Č. Jakimavičius, V. Bagdonavičius, H. Zvolinskas, G. Marčiukaitis ir A. Gluosnis. Dabar etatiniu vyriausiuoju redaktoriumi sumaniai dirba J. Bačiulis.

5.10.5. Meno saviveikla ir sportas

Kauno politechnikos institute veikia keletas studentų centrinių meno saviveiklos kolektyvų (neskaitant fakultetinės saviveiklos). Tai LTSR nusipelnę kolektyvai akademinis mišrus choras „Jaunystė" ir liaudies dainų

ir šokių ansamblis „Nemunas“, LTSR pavyzdiniai kolektyvai pučiamųjų instrumentų orkestras „Politechnika“ ir šokių kolektyvas „Viesulas“, akademinis vyrų choras, dramos studija, kino studija, eksperimentinis teatras, estradiniai ansambliai. Visi šie kolektyvai jungia 700 narių. Be to, dar yra darbuotojų kamerinis choras, veikia Kauno valstybinio universiteto ir Kauno politechnikos instituto absolventų choras.

Meno saviveikla yra viena iš studentų estetinio auklėjimo formų. Instituto saviveiklininkai atlieka didelį darbą, propaguodami liaudies, tarybinį ir klasikinį meną savajame krašte, kitose sąjunginėse respublikose ir užsienyje. „Jaunystės“ iniciatyva institute reguliariai vyksta įvairių respublikų aukštųjų mokyklų mišriųjų chorų konkursai „Juventus“ (1970, 1972 ir 1975).

Institute jau pirmaisiais metais įsteigtas „Politechnikos“ sporto klubas, kuris jungia 10 sporto kolektyvų, 5900 narių, 26 sporto sekcijas. Sporto klubui ir fizinio auklėjimo katedrai iškilo labai svarbus uždavinys įgyvendinti partijos ir Vyriausybės nutarimą, kad sportas taptų masinis. Daug dirbama skleidžiant naująjį PDG kompleksą. Respublikinėse aukštųjų mokyklų spartakiadose institutas užima prizines vietas. Didelio meistriškumo yra pasiekusios kai kurios instituto rinktinės. „Politechnikos“ krepšinio komanda — TSRS krepšinio žaidynių „A“ lygos dalyvė, 7 instituto komandoms buvo suteikta teisė dalyvauti LTSR aukščiausiosios lygos pirmenybėse. Kai kurie studentai (R. Aukštuolis, R. Plungė, P. Šimonėlis) priklausė TSRS rinktinei, dešimtys kitų — respublikos rinktinėms.

Instituto sportininkams trukdė didinti masiškumą ir meistriškumą sportinių bazių stoka. Palaipsniui buvo sprendžiama ir ši problema. 1959 m. studentų jėgomis pastatytas stadionas. Dabar sportininkai naudojasi keturiomis salėmis. Padidėjo ir vasaros aikštynų skaičius. Vasaros atostogų metu organizuojamos sportinės sveikatingumo stovyklos, kurioms pastatyta stacionari bazė Kapitoniškėse ant Kauno marių kranto.

Techninio sporto šakomis rūpinasi instituto savanoriškoji draugija armijai, aviacijai ir laivynui remti (SDAALR), kuriai 1968 m. suteiktos rajoninės organizacijos teisės. Tais pat metais prie jos įsteigtas techninio sporto klubas. Instituto SDAALR jungia 10 pirminių organizacijų, 7018 narių ir 11 sekcijų, iš kurių aktyviausios radijo, automobilizmo, povandeninio sporto, sklandymo, buriavimo ir kartingų sekcijos. Geriausių rezultatų yra pasiekę radijo mėgėjai, daug kartų buvę TSRS čempionais, o 1969 m. iškovoję pirmąją vietą pasaulyje. Tarp šios sekcijos narių yra keturi tarptautinės klasės sporto meistrai — J. Ignotas, A. Kregždė, A. Macas ir J. Tumaitis.

5.11. Ryšiai su užsieniu

KPI mokslininkai, nuolat plėsdami bendradarbiavimą su kitų Tarybų Sąjungos respublikų aukštosiomis mokyklomis ir mokslo įstaigomis, palaiko ryšius ir su užsienio mokslo židiniais. Labiausiai paplitusi ryšių forma — instituto darbuotojų stažavimasis socialistinių šalių ir išsivysčiusių kapitalistinių valstybių aukštosiose mokyklose. Stažuočių paskirtis — susipažinti su mokslo darbais, tyrimų metodika ir aparatūra, esant galimybei, atlikti kai kuriuos eksperimentus, pabendrauti su žymiais mokslininkais. Nuo 1969 m. stažuotėse, kurios truko nuo 1 iki 10 mėnesių, pabuvojo 106 instituto dėstytojai ir mokslo darbuotojai. Stažuotasi šešiose socialistinėse šalyse ir vienuolikoje kapitalistinių kraštų. Daugiausia stažuotojų buvo Vokietijos Demokratinėje Respublikoje (18), Čekoslovakijoje (14), Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Prancūzijoje (po 11), Vengrijoje (9), Anglijoje (8), Lenkijoje, Bulgarijoje (po 6), Italijoje ir Suomijoje (po 5), Vokietijos Federatyvinėje Respublikoje ir Kanadoje (po 3), Japonijoje ir Austrijoje (po 2), Rumunijoje, Danijoje ir Norvegijoje. Į stažuotes daugiausia buvo išvykę Cheminės technologijos, Radioelektronikos, Mašinų gamybos, Automatikos, Inžinerinės ekonomikos ir Lengvosios pramonės fakultetų dėstytojų.

Dalis instituto darbuotojų skaitė pranešimus užsienio mokslinėse konferencijose ir simpoziumuose. K. Ragulskis, J. Indriūnas, J. Baltrušaitis, J. Stravinskas, S. Kytra, B. Bakšys, V. Atstupėnas, E. Gedgaudaitė, V. Gubavičius, A. Šukelis, A. Nargėlas, A. Bačiauskas, P. Grėblikas, A. Jankūnas darė pranešimus Lenkijoje. Vokietijos Demokratinės Respublikos moksliniuose renginiuose dalyvavo K. Sasnauskas, K. Ragulskis, P. Varanauskas, Z. Pocius, P. Kasperavičius, A. Misiūnas, R. Rumša, R. Ruzgus, J. Janickis, V. Nainys, J. Leonavičius, D. Eidukas, E. Bajoriūnas, R. Kurylo. Pranešimus Bulgarijoje darė J. Leonavičius, P. Kemėšis, K. Ragulskis, Vengrijoje — E. Jaronis, V. Vasauskas, V. Snitko ir J. Dudonis, Anglijoje — L. Pranevičius, Čekoslovakijoje — A. Matukonis, V. Milašius, R. Kažys, L. Pranevičius, A. Aulas, A. Stinskas ir A. Jurkauskas, Rumunijoje — S. Kudarauskas, Jugoslavijoje — J. Baltrušaitis, Italijoje — A. Čitavičius, Austrijoje — R. Gudanovičius, Olandijoje — L. Pranevičius. K. Ragulskis buvo oficialiu oponentu, ginant daktarinę disertaciją Vokietijos Demokratinėje Respublikoje.

Antra vertus, instituto rengtose sąjunginėse konferencijose dalyvavo socialistinių kraštų ir kapitalistinių valstybių žymių mokslininkų. Sąjunginėse ultragarso konferencijose pranešimus darė Varšuvos ir Gdansko mokslininkai, VII sąjunginėje tekstilės medžiagotyros konferencijoje —

mokslininkai iš Lenkijos, Vengrijos, Jugoslavijos, VDR, Čekoslovakijos ir Prancūzijos.

Glaudūs ryšiai institutą sieja su Bialystoko politechnika, su kuria 1973 m. pasirašyta bendradarbiavimo sutartis. Kiekvienais metais keičiamasi abiejų aukštųjų mokyklų vadovų delegacijomis, pranešėjais, dėstytojų ir studentų grupėmis, kurios susipažįsta su mokymo procesu, moksliniu darbu ir visuomenine veikla. Svečiuojasi saviveiklos kolektyvai, pasirodoma sportinėse varžybose.

KPI neturi galimybės ruošti visų respublikai reikalingų specialybių inžinierių. Todėl dalis stojančiųjų, išlaikius egzaminus, nukreipiama be konkurso į Maskvos, Leningrado ir kitų šalies miestų aukštąsias mokyklas. Be to, pavieniai studentai, baigę vieną ar du kursus, siunčiami tęsti studijų ne tik į kitas sąjungines respublikas, bet ir į socialistines valstybes. Jose mokėsi ar mokosi 38 instituto siųsti studentai, iš kurių dvylika, baigę studijas ir grįžę į Lietuvą, dirba įvairiose įmonėse ir organizacijose. 9 studentai studijavo ar studijuoja Vokietijos Demokratinėje Respublikoje (skaičiavimo ir informacinės technikos, poligrafijos mašinų, elektrotechnikos, radiotechnikos, automatizuotų valdymo sistemų specialybių). 8 studentai buvo nusiųsti mokytis į Čekoslovakiją (prietaisų automatizavimo ir reguliavimo, kietojo kūno fizikos, keramikos ir ugniai atsparių medžiagų technologijos, mašinų gamybos technologijos ir avalynės pramonės specialybių). Po 7 studentus mokėsi arba tebesimoko Lenkijoje (jūrų transporto ekonomikos, laivų statybos ir remonto, tekstilės technologijos), Bulgarijoje (biopreparatų, vaisių ir daržovių konservavimo technologijos, fermentacijos) ir Vengrijoje (tiksliųjų mechanikos prietaisų, mašinų gamybos technologijos, elektronikos prietaisų specialybių).

Instituto dėstytojai teikė paramą ruošiant specialistus besivystančioms šalims. N. Kunickis dėstė Zambijoje, A. Žarnauskas, V. Vaišvila, I. Cypinas ir F. Norkus — Afganistane, A. Gedutis, A. Balandis ir Z. Beresnevičius — Alžyre, D. Mickevičius — Kuboje, A. Šilauskas ir R. Šablinskas — Gvinėjoje, R. Kazalupskienė ir L. Kazalupskis — Tunise. N. Ždankus dirbo UNESKO ekspertu Indijoje. Dabar inžinierius ruošia Egipte — V. Šakalys, Afganistane — K. Belenavičius, Malyje — A. Šilauskas.

5.12. Materialinė bazė

Kauno politechnikos institutas iš universiteto paveldėjo penketą rūmų, tačiau nė vieni iš jų nebuvo specialiai statyti aukštajai mokyklai. Daugėjant studentų ir dėstytojų, patalpų vis labiau trūko, todėl kilo mintis

pradėti statyti specialų instituto miestelį, kuriam miesto Vykdomasis komitetas paskyrė 64 ha sklypą Žaliakalnyje, šalia Cheminės technologijos fakulteto teritorijos. 1961 metai — istoriniai instituto gyvenime: tada prof. K. Baršausko iniciatyva, kurią labai parėmė tuometinis Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pirmininkas M. Šumauskas, buvo padėtas kertinis akmuo pirmajam miestelio pastatui. Statant miestelį, institutui palaipsniui dar buvo perduoti Lietuvos žemės ūkio akademijos, persikėlusios į Noreikiškes, dveji rūmai. 1965 m. naujuose rūmuose įsikūrė Statybos ir Santechnikos fakultetai. Institutas gavo pirmuosius modernius aukštajai mokyklai specialiai statytus rūmus. Reorganizavus Vilniaus filialą į Vilniaus inžinerinį statybos institutą ir sujungus abu tuos fakultetus į vieną Statybos ir santechnikos fakultetą, į šiuos rūmus perkeltas dar ir Elektrotechnikos fakultetas. 1969 m. baigti statyti erdvūs Elektronikos rūmai su puikiomis auditorijomis ir gerai įrengtomis laboratorijomis. Šiuose rūmuose įsikūrė Automatikos ir Radioelektronikos fakultetai. 1970 m. eksploatuoti atiduotas naujas Cheminės technologijos fakulteto korpusas. 1975 m. pastatytos mechaninės dirbtuvės. Šiaulių ir Panevėžio fakultetai įsikūrė tų miestų politechnikumuose. Klaipėdos vakarinis fakultetas 1975 m. gavo atskirus rūmus.

Šalia mokomųjų korpusų pastatyta keletas bendrabučių studentams ir jauniems specialistams. Aštuoniuose bendrabučiuose dabar gyvena 3800 studentų. Bendrabučių statyba vyks ir toliau, nes dar toli gražu ne visi iš kitų miestų ir rajonų atvykę studentai jais aprūpinami. Jauniems specialistams ir aspirantams skirti du bendrabučiai ir viešbutinio tipo namas. Naujų bendrabučių statyba koncentruojama KPI miestelio teritorijoje, kurioje ilgainiui bus sukurtas studentų buitinių ir kultūrinių įstaigų kompleksas. Institutui priklausančių pastatų vertė — 15,4 mln. rb.

Pastaraisiais metais žymiai praturtėjo instituto mokomosios ir mokslinės laboratorijos. Jose esančių įrengimų vertė dabar viršija 16,8 mln. rb. Laboratorijose yra daug staklių, presų, modernių įrengimų ir aparatų: elektroninių mikroskopų ir rentgeno struktūrinių aparatų, derivatografų ir lazerių, branduolinio rezonanso įrengimų, elektroninių skaičiavimo mašinų, kitokios sudėtingos elektroninės aparatūros.

Kiek daug lėšų Tarybų valdžia skiria aukštajam mokslui, galima spręsti iš instituto sąmatos, kuri nuo 1569 tūkst. rublių (1951) išaugo iki 8999 tūkst. rublių (1975). Institutas nuo įsteigimo iš valstybės biudžeto gavo 15 346 tūkst. rublių kapitalinių įdėjimų, iš kurių 14 217 tūkst. rublių sunaudota statyboms. 1975 m. sąmatoje 3 181 tūkst. rublių skirta stipendijoms. Taigi biudžetines stipendijas gauna 72,2% visų stacionaro studentų. Be to, 119 studentų gauna gamybines stipendijas, kurios yra 15% didesnės už biudžetines.

Stiprindami instituto materialinę bazę ir tvarkydami jo daugiašakį ūkį, daug padirbėjo prorektoriai administracijos ir ūkio reikalams V. Grincevičius, A. Rekevičius, J. Zdanavičius. Nuo 1955 m. šį postą užima H. Petrusevičius, kuris daug energijos ir pastangų skiria tam, kad augtų instituto miestelis, turtingesnės būtų mokslinės ir mokomosios laboratorijos, vis gerėtų studentų ir darbuotojų darbo, buities ir poilsio sąlygos.

5.13. Savarankiškos katedros

Betarpiškai rektoratui priklauso keturios visuomenės mokslų, fizinio auklėjimo ir karinio parengimo katedros.

Kuriantis institutui, buvo tik dvi visuomenės mokslų katedros: marksizmo-leninizmo ir politinės ekonomijos. Marksizmo-leninizmo katedra 1956 m. liepos 19 d. pavadinta TSKP istorijos katedra. 1962 m. rugpjūčio 15 d. iš jos atsiskyrė marksistinės-lenininės filosofijos katedra, kuri nuo 1965 m. balandžio 1 d. vadinama filosofijos katedra. TSKP istorijos katedra nuo 1965 m. balandžio 1 d. buvo vadinama TSKP istorijos ir mokslinio komunizmo katedra, kol 1972 m. gegužės 20 d. perskirta į dvi katedras: TSKP istorijos ir mokslinio komunizmo. Marksizmo-leninizmo katedrai vadovavo S. Brainas (iki 1952 m. vasario 18 d.) ir I. Trušinas. TSKP istorijos katedros vedėjai buvo I. Trušinas (iki 1957 m. rugpjūčio 25 d.) ir P. Aksamitas. Pastarasis vadovavo taip pat TSKP istorijos ir mokslinio komunizmo katedrai.

Visuomenės mokslų katedroms tenka labai svarbus uždavinys — ugdyti studentų marksistinę pasaulėžiūrą, atsidavimo komunizmui, tikro tarybinio piliečio ir sąmoningo partijos idėjų vykdytojo bruožus. Tai katedrų darbuotojai atlieka per paskaitas ir seminarus, per studentų mokslinius būrelius, visuomenės mokslų ir komjaunimo istorijos konkursus, konkrečiai padėdami fakultetams ir komjaunimui organizuoti visapusišką studentų auklėjimą, kelti visuomeninį jų sąmoningumą. Visuomenės mokslų katedrų dėstytojai pasiekė, kad studentų pažangumas iš jų dėstomų disciplinų yra didesnis negu iš kitų dalykų. Jų pastangomis instituto studentai, ruošdamiesi sąjunginiam visuomenės mokslų ir komjaunimo istorijos konkursui, 1974 m. parašė 3892 referatus. Daugelis visuomenės mokslų katedrų darbuotojų nuoširdžiu darbu įgijo didelį autoritetą tarp studentų. Katedros labai padeda partinei organizacijai ir instituto vadovybei kelti darbuotojų politinį išsilavinimą ir visų disciplinų dėstymo idėjinį lygį, organizuojami bendri visuomenės mokslų ir kitų katedrų posėdžiai. Visuomenės mokslų katedrų dėstytojai vadovauja politinio švietimo seminarams ir būreliams, didelę paramą teikia miesto ir respublikos partinei organizacijai, vystant propagandinį darbą.

Iš pradžių labai trūko kvalifikuotų dėstytojų, kurie visuomenės mokslus galėtų dėstyti lietuviškai. Nuoširdžiai pasidarbavo, dėstydami šiuos mokslus ir ugdydami vietinius kadrus, patyrę dėstytojai S. Brainінas, I. Trušinas, V. Bolšakovas, atsiųsti į pagalbą dar universiteto laikais. Dideliu pasiekimu reikia laikyti tai, kad pavyko suformuoti darbingus visuomenės mokslų katedrų kolektyvus, kad buvo paruošta kvalifikuotų vietinių dėstytojų, sugebančių prieinamai, metodiškai ir kvalifikuotai perteikti marksizmo-leninizmo idėjas. Katedrose greta revoliucinių kovų užgrūdintų patyrusių dėstytojų, buvusių pogrindininkų, kovojusių už Tarybų valdžios sukūrimą, partizanų, partinių darbuotojų sėkmingai darbuojasi ir gabus jaunimas, praėjęs gerą komjaunimo mokyklą; didelė jaunųjų dėstytojų dalis jau turi mokslo kandidatų laipsnius.

KPI visuomenės mokslų katedros yra atraminės visų Kauno aukštųjų mokyklų atitinkamoms katedroms. Todėl jos organizuoja bendrus posėdžius, seminarus, konferencijas. Viena reikšmingiausių konferencijų buvo skirta Tarybų Sąjungos penkiasdešimtmečiui, pavadinta „Lietuva — tarybiniu keliu". Tuo pačiu pavadinimu išleista šios konferencijos medžiaga.

Prie katedrų veikia visuomenės mokslų kabinetas, kuriame sukaupta daug marksizmo klasikų veikalų, politinės ir visuomeninės literatūros, bibliografijos ir vaizdinių priemonių. Šis kabinetas respublikos aukštųjų mokyklų visuomenės mokslų kabinetų apžiūroje yra laimėjęs pirmąją vietą.

Katedrų darbuotojai yra parašę nemažai visuomenės mokslo knygų. J. Leonavičius ir kt. parašė veikalą „Valstiečių streikas Suvalkijoje ir Dzūkijoje 1935 m." (1958). J. Aničas ir S. Noreikienė išleido brošiūrą „Lietuvos reikalų komisariato veikla 1917—1918 metais" (1959). Gana produktyvus buvo V. Murauskas, parašęs „Moralę ir religiją" (1959), „Komunistinę moralę" (1960). A. Čedavičius išleido „Ateistinį darbo žmonių auklėjimą" (1964), P. Aksamitas — „Musulmonų religija seniau ir dabar" (1966). P. Freidheimo plunksnai priklauso „Marksizmo-leninizmo pradininkų veikalai Lietuvoje" (1964). J. Urbonas išleido brošiūrą „Materialinio skatinimo principo taikymas socialistinėje ekonomikoje" (1970). Č. Mančinskas parašė „Socialinį draudimą Lietuvoje ir kovą dėl jo 1919—1940 metais" (1971), A. Makarevičius ir kt.— „Buržuazinių ekonominių teorijų istorijos apybraižas" (1971), Č. Purlys — brošiūrą „Įmonės socialinio planavimo teorija ir praktika" (1975).

Naują impulsą tobulinti instituto visuomenės mokslų katedrų darbą davė TSKP CK 1974 m. birželio 25 d. nutarimas „Dėl darbo Maskvos M. Baumano aukštojoje technikos mokykloje ir Saratovo valstybiniame N. Černyševskio universitete, keliant idėjinį teorinį visuomenės mokslų

dėstymo lygį“[54]. Šiame nutarime nurodyti trūkumai yra būdingi ir KPI visuomenės mokslų bei kitoms katedroms. Institute sudarytas priemonių planas nutarimui vykdyti ir visuomenės mokslų dėstymui gerinti.

Filosofijos katedros bendradarbiai dėsto privalomą dialektinio ir istorinio materializmo kursą[55], fakultatyvias marksistinės-leninininės etikos, marksistinės-leninininės estetikos, darbo psichologijos disciplinas. Katedros darbuotojų mokslinis darbas kreipiamas šiomis pagrindinėmis kryptimis: mokslinė-techninė revoliucija ir ideologinė kova, marksistinė-leninininė etika, socialistinė valstybė. Katedroje dirba 14 dėstytojų, iš jų šeši turi mokslinius laipsnius.

Katedros vedėju iki 1973 m. liepos 1 d. buvo filosofijos kand. doc. A. Čedavičius, iki 1977 m. rugpjūčio 25 d.— filosofijos kand. doc. V. Radvilavičius.

Mokslinio komunizmo katedros darbuotojai dėsto mokslinį komunizmą, mokslinį ateizmą, sociologinių tyrimų metodiką, išleido mokymo priemonę „Religijos ir ateizmo klausimai“ (1963). Nagrinėja socialines politines komunizmo kūrimo problemas Tarybų Lietuvoje mokslo ir technikos revoliucijos sąlygomis. Prie katedros veikia sociologinių tyrimų laboratorija ir oratorinio meno fakultetas, labai populiarus tarp Kauno inteligentijos.

Katedroje dirba 13 dėstytojų, iš jų devyni mokslo kandidatai. Palyginus su kitomis visuomenės mokslų katedromis, joje yra didžiausias procentas dėstytojų, turinčių mokslinius laipsnius.

Katedros vedėjas — Lietuvos TSR nusipelnęs kultūros veikėjas istorijos kandidatas doc. P. Aksamitas.

Sociologinių tyrimų laboratorija[56], sukurta 1967 m. kovo 6 d., iš pradžių veikė visuomeniniais pagrindais. Dabar joje dirba 9 etatiniai darbuotojai ir keliasdešimt įvairių katedrų dėstytojų. Pagrindinė darbo kryptis — aukštos kvalifikacijos specialistų ruošimo būklės tyrimas. Tyrimų programos svarstomos instituto arba respublikinėje sociologinių tyrimų koordinavimo taryboje prie Lietuvos TSR Mokslų Akademijos. Laboratorija yra išnagrinėjusi daugelį aukštos kvalifikacijos specialistų ruošimo aspektų. Tyrimų rezultatai aptariami tarprespublikinėse konferencijose, simpoziumuose ir teoriniuose seminaruose, kurie institute vyksta kas vieneri—dveji metai. Jau įvyko simpoziumas „Aukštos kvalifikacijos specialistų ruošimo efektyvumas“ (1969), teoriniai seminarai

[54] Tiesa, 1974.VI.25; Коммунист, М., 1974, № 10.

[55] Byloje „Katedrų vedėjų atsakymai į anketos klausimus“ esančiais duomenimis remtasi aprašant visų katedrų veiklą.

[56] Леонавичюс Ю. И. Лаборатория социологических исследований. Вильнюс, 1974.

„Sociologinio studentų asmenybės tyrimo metodologinės problemos“ (1969), „Studentų veiklos motyvacija“ (1970), „Mokymo proceso įtaka formuojant aukštos kvalifikacijos specialisto asmenybę“ (1971), „Aukštosios mokyklos kolektyvo įtaka formuojant aukštos kvalifikacijos specialisto asmenybę“ (1972), „Partinių ir visuomeninių organizacijų vaidmuo formuojant aukštos kvalifikacijos specialisto asmenybę“ (1974), mokslinė konferencija „Dėstytojų ir studentų laiko biudžetas, jo socialinis sąlygotumas“ (1974).

Šių renginių medžiaga paskelbta leidiniuose, kuriuos paruošė ir išleido laboratorija rusų kalba: „Specialisto ruošimo efektyvumas“ (1969), „Studento asmenybė“ (1970), „Studento gyvenimo ir veiklos motyvacija“ (1971), „Studentas mokymo procese“ (1972), „Studentas ir aukštosios mokyklos kolektyvas“ (1973). Ruošiami ir kiti leidiniai. Kai kuriais laboratorijos darbų rezultatais naudojasi instituto vadovybė ir visuomeninės organizacijos, tobulindamos mokymo ir auklėjimo procesą. Dabartiniu metu laboratorija nagrinėja studentų „nubyrėjimo“ priežastis respublikos aukštosiose mokyklose, studentų tarpusavio santykius akademinėse grupėse, respublikos aukštosiose mokyklose paruoštų inžinierių darbą ir visuomeninę politinę veiklą.

Laboratorija taip pat atlieka nemažai partinių ir tarybinių organų pavedimų, kai kurių įstaigų bei įmonių užsakymų daugiausia ideologinio darbo efektyvumui tirti. Į laboratorijos darbą įtraukiami ir studentai, jų darbų rezultatai svarstomi instituto konferencijose, pateikiami respublikinėms ir sąjunginėms apžiūroms. Darbo „Studentų dienos režimo tyrimo rezultatai“ autoriai — studentai apdovanoti sąjunginės apžiūros garbės raštu. Inžinerinės ekonomikos fakulteto IV kurso studentams laboratorijos vadovas ist. kand. doc. J. Leonavičius skaito fakultatyvų kursą „Sociologinių tyrimų metodika ir technika“. Visi to kurso studentai dalyvauja ir mokslinio tyrimo darbe, ruošia pranešimus studentų mokslinėms konferencijoms. Taigi laboratorija, turėdama visai nedaug etatinių darbuotojų, bet pasitelkdama įvairių katedrų darbuotojus ir studentus, atlieka reikšmingą darbą, padedantį geriau ruošti specialistus.

Politinės ekonomijos katedra — seniausia visuomenės mokslų katedra, nepatyrusi jokių organizacinių pertvarkymų. Jos bendradarbiai dėsto kapitalizmo ir socializmo laikotarpių politinę ekonomiją. Pagrindinės mokslinio darbo kryptys: darbo resursų reprodukcija ir naudojimas, santykiai gamybiniuose kolektyvuose, socialistinės gamybos efektyvumas. Nagrinėjamos kadrų judėjimo ir pastovumo, racionalaus darbo resursų naudojimo problemos. Nagrinėjant šias problemas, plačiai naudojami sociologiniai tyrimai. Katedra yra atlikusi keletą stambių ūkiskaitinių darbų Lengvosios pramonės ministerijai ir kitoms žinyboms. 16 katedros dar-

buotojų paruošė kandidatines disertacijas. Jos, kaip atraminės katedros, planuose, sudarytuose keletui metų, nagrinėjami du pagrindiniai klausimai: aktualios socialinės-ekonominės ir mokslinės-techninės pažangos problemos išsivysčiusioje socialistinėje visuomenėje, aktualios politinės ekonomijos metodikos ir metodologijos problemos. Pranešėjais būna respublikos vadovybės atstovai, žymūs ekonomistai.

Katedroje yra 21 dėstytojas, iš jų devyni ekonomikos kandidatai.

Katedros vedėjais buvo F. Galickis (iki 1952 m. birželio 5 d.), I. Trušinas (antraeilėse pareigose iki 1954 m. gegužės 15 d.), dabartinis LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas A. Barkauskas (iki 1955 m. rugsėjo 1 d.), G. Liulčenko (iki 1957 m. rugpjūčio 25 d. ir nuo 1960 m. rugsėjo 1 iki 1977 m. rugpjūčio 25 d.), A. Bunkus (nuo 1957 m. rugpjūčio 25 iki 1960 m. liepos 19 d.).

TSKP istorijos katedros darbuotojai dėsto TSKP istoriją, daug dėmesio skiria metodikai, vaizdumo priemonėms, programuotai kontrolei. Nagrinėja dvi mokslines problemas: LKP veiklą kuriant ir vystant socializmą, aukštos kvalifikacijos specialistų ruošimo efektyvumą.

Katedroje dirba 20 mokslo personalo narių, tarp jų septyni istorijos kandidatai.

Katedros vedėjas iki 1975 m. rugpjūčio 25 d. buvo istorijos kand. doc. J. Petruškevičius, dabar jai vadovauja istorijos kand. doc. P. Štaras.

Fizinio auklėjimo katedra įkurta kartu su KPI iš Kauno universiteto analogiškos katedros, iki 1970 m. vadinta fizinio lavinimo ir sporto katedra. Ji lavina studentus fiziškai paruošiamajame ir sportinio tobulinimosi skyriuose. Paruošiamajame skyriuje yra pagrindinės, parengiamosios ir specialios medicininės grupės, į kurias studentai skirstomi, atsižvelgiant į sveikatą ir fizinį išsivystymą.

Fizinio auklėjimo katedra vadovauja instituto sporto klubui. Prie katedros ir sporto klubo yra tokios sportinio tobulinimosi grupės: krepšinio, rankinio, tinklinio, futbolo, teniso, stalo teniso, lengvosios atletikos, sunkiosios atletikos, klasikinių imtynių, savigynos, plaukimo, šaudymo, slidinėjimo, fechtavimo, sportinės gimnastikos, meninės gimnastikos, akademinio irklavimo, baidarių ir kanojų irklavimo. Instituto studentai daug kartų buvo respublikos aukštųjų mokyklų spartakiados čempionai, laimėjo antrąsias vietas, nusileisdami tik Kūno kultūros institutui. Katedra turi stadioną, 4 sales, sporto aikštelių, sportinę sveikatingumo stovyklą Kapitoniškėse prie Kauno marių.

Darbuotojų mokslinis darbas kreipiamas į studentų fizinio auklėjimo metodikos tobulinimą, todėl vos keletas yra su moksliniais laipsniais ir vardais.

Katedroje dirba 46 dėstytojai, tarp jų 2 mokslų kandidatai.

Katedros vedėju iki 1971 m. rugpjūčio 26 d. buvo V. Vaišys, iki 1975 m. rugsėjo 16 d.— doc. S. Butautas, vėliau — Z. Marcinkevičius.

5.14. Automatikos fakultetas

Automatikos fakultetas 1967 m. rugpjūčio 15 d. atsiskyrė nuo Radioelektronikos fakulteto, įsikurdamas pastatytų Elektronikos rūmų fligelyje. Fakultete sukauptos moderniausios specialybės: automatikos ir telemechanikos, automatizuoto valdymo sistemų, elektroninių skaičiavimo mašinų, taikomosios matematikos, be kurių dabar negali apsieiti nė viena liaudies ūkio šaka. Be to, ruošiami mikroelektronikos pramonės inžinieriai, automatizavimo specialistai mašinų ir prietaisų gamybos, chemijos ir lengvajai pramonei. Per palyginti trumpą egzistavimą fakultetas jau išleido 1072 inžinierius. Įkūrus fakultetą, jame buvo 739, dabar mokosi 1379 studentai. Iš pradžių buvo ir nedidelis vakarinis skyrius. Dabar tai vienintelis instituto fakultetas, kuriame yra tik dieninis skyrius. Ieškoma naujų mokymo formų ir metodų. Fakultete anksčiau negu kitur pradėta domėtis studentų savarankiško darbo organizavimu ir kontrole.

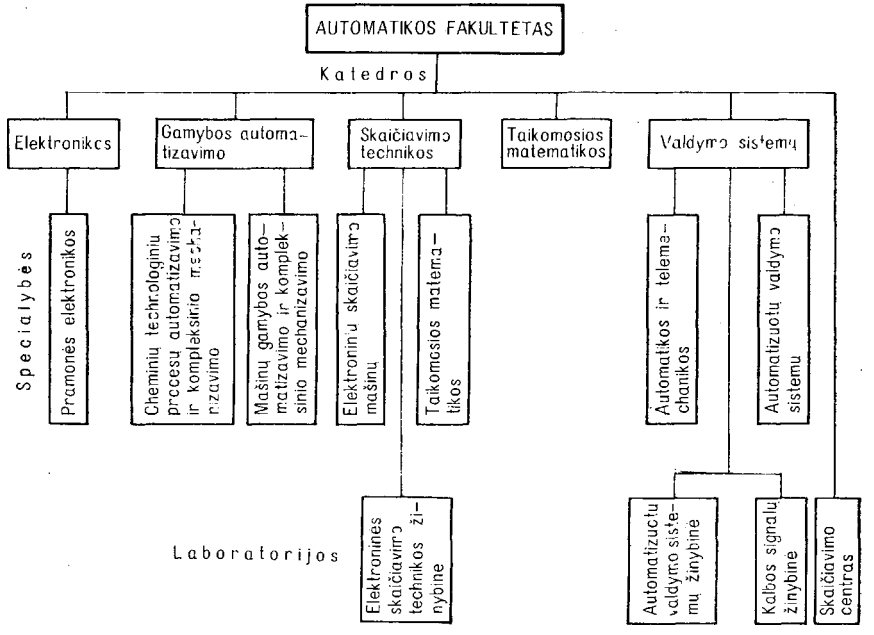

1967 m. čia panaudota ir patobulinta savarankiško darbo kontrolės sistema, po to pritaikyta visame institute. Įkurtas studentiškas skaičiavimo centras. Fakultete sparčiai keliama mokslinė darbuotojų kvalifikacija, vykdoma nemaža ūkiskaitinių sutarčių, todėl, be dėstytojų, darbuojasi ir ūkiskaitinių mokslo darbuotojų. Fakultete yra 113 dėstytojų ir 136 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojai. Skaičiavimo centre dirba 62 bendradarbiai. Fakultetui priklauso 5 katedros, skaičiavimo centras, elektroninės skaičiavimo technikos žinybinė laboratorija, valdymo sistemų ir kalbos signalų atpažinimo žinybinės laboratorijos. Ūkiskaitinių darbų apimtis — 1046 tūkst. rb. Fakultetui su trejų metų pertrauka vadovauja technikos kand. doc. A. Barauskas. 1971 m. rugpjūčio 26—1974 m. spalio 1 d. dekanas buvo technikos kand. doc. O. Švėgžda.

Elektronikos katedra įsteigta 1970 m. rugsėjo 1 d. Ji ruošia pramonės elektronikos specialybės inžinierius. Katedroje dėstomos šios disciplinos: tolyginio ir impulsinio veikimo elektroninės grandinės, impulsinė technika, elektroninė technika, keitiklių technikos pagrindai, pramonės elektronika, specialūs elektroninių schemų skaičiavimo metodai, elektrovakuuminės technikos fizikiniai pagrindai, elektroninių schemų konstravimas, elektroniniai ir joniniai prietaisai, puslaidininkiniai prietaisai, elektroniniai automatikos pagrindai, mikroelektroninių schemų skaičiavimas, mikroelektroninių schemų technologija, elektroniniai pramonės įrengimai, mikroelektronika ir kt. Pramonės elektronika dėstoma visų trijų elektrotechniškųjų fakultetų studentams. Katedrai priklauso pramonės elektronikos, elektroninės technikos, mikroelektronikos, elektrovakuuminės technikos, impulsinės technikos laboratorijos. Jos bendradarbiai išleido mokymo priemonę „Pramoninė elektronika“ (I d.— 1962, II d.— 1971 m.).

Pagrindinė mokslinio darbo kryptis — atpažinimo ir techninės diagnostikos sistemos. Čia konstruojami ir tiriami skaitantys automatai: analizuojami elektroninių loginių schemų gedimai ir sudaromi algoritmai jiems konstatuoti, nagrinėjami elektroninių loginių mikroschemų skaičiavimo ir gamybos procesų automatizavimo metodai. Ruošiami teorinės kibernetikos ir informacijos teorijos specialybių aspirantai. Katedra nuo pat įsikūrimo domisi dėstymo metodikos tobulinimu, gamina naujas vaizdines priemones, plečia mokslinį darbą, todėl 1971 m. iškovojo pavyzdinio darbo kolektyvo vardą ir dabar nuolat į jį pretenduoja.

Katedroje yra 12 dėstytojų, iš jų 6 technikos kandidatai. Katedrai vadovauja technikos kand. doc. A. Lašas.

Gamybos automatizavimo katedra pradėjo veikti 1956 m. liepos 19 d. pramonės įmonių elektrifikavimo katedros pavadinimu. Dabartinis pavadinimas jai suteiktas 1962 m. liepos 1 d. Tai profilinė katedra: ji vadovauja mašinų gamybos automatizavimo ir kompleksinio mechanizavimo

bei cheminių technologinių procesų automatizavimo ir kompleksinio mechanizavimo specialybių inžinierių ruošimui. Dėstomos šitokios disciplinos: elektriniai matavimai, elektros-radijo matavimai, elektriniai neelektrinių dydžių matavimai, technologiniai matavimai, elektroautomatikos elementai ir sistemos, pneumohidroautomatikos elementai ir sistemos, automatikos sistemų projektavimas, montavimas ir eksploatavimas, technologinių procesų automatizavimas, specialios technologinių procesų automatizavimo sistemos, mašinų automatų ir automatinių linijų skaičiavimo ir teorijos pagrindai, programinis staklių valdymas. Automatikos ir gamybos procesų automatizavimo pagrindai čia dėstomi beveik visų fakultetų studentams. Bendradarbiai V. Aleksa, S. Dailidė ir J. Staniškis išleido vadovėlį „Automatikos ir gamybos procesų automatizavimo pagrindai" (1974). Katedrai priklauso automatikos ir gamybos automatizavimo pagrindų, elektrinių matavimų, technologinių matavimų, elektroautomatikos, pneumohidroautomatikos, gamybos procesų ir specialių automatizavimo sistemų, programinio valdymo laboratorijos. Mokslinio darbo kryptys: technologinių procesų, mašinų gamybos automatizavimas ir optimizavimas. Katedros bendradarbiai sukūrė ir įdiegė „Asorti" saldainių fasavimo automatą, vandens resursų paskirstymo modeliavimo kompleksą, ypatingai tikslią programinių koordinatinio ištekinimo staklių pozicionavimo sistemą. Dirba 15 dėstytojų, iš jų 7 technikos kandidatai. Katedros vedėjais buvo technikos kand. doc. J. Kaunas (iki 1963 m. rugpjūčio 25 d.), technikos kand. doc. J. Daugėla (iki 1968 m. vasario 1 d.), technikos dr. prof. P. Kemėšis (iki 1970 m. rugsėjo 1 d.). Dabar katedrai vadovauja technikos kand. doc. S. Dailidė.

Skaičiavimo technikos katedra nuo 1960 m. spalio 1 iki 1966 m. balandžio 1 d. buvo vadinama skaičiavimo įtaisų ir automatikos katedra. Ji ruošia elektroninių skaičiavimo mašinų ir taikomosios matematikos specialybių inžinierius. Be to, aptarnauja visų kitų fakultetų studentus, todėl skaitoma daug dalykų: programavimo įvadas, elektroninių skaičiavimo mašinų (ESM) programavimas, skaitmeninių skaičiavimo mašinų teorija ir projektavimas, analoginės ir hibridinės skaičiavimo mašinos, skaičiavimo centrų ir skaičiavimo darbų organizavimas ir planavimas, ESM matematinė įranga, operacinės sistemos, sisteminis programavimas, valdymo procesų algoritmizavimo pagrindai, informacinės sistemos ir skaičiavimo mašinų kompleksai, ESM speciali technologija ir konstravimas, specializuotos ESM, sistemų teorija, skaitmeniniai metodai, matematiniai optimizavimo metodai, operacijų tyrimas, masinio aptarnavimo teorija, matematinė logika, skaitmeninių skaičiavimo mašinų aritmetiniai ir loginiai pagrindai, skaitmeninių skaičiavimo mašinų struktūrinė sintezė, algoritmų teorija, skaičiavimo technikos taikymas inžineriniuose ir ekonomi-

niuose skaičiavimuose, elektroniniai skaičiavimo įtaisai, skaičiavimo mašinų ir procesų diagnostika ir kt. Katedra turi daug laboratorijų: skaitmeninių skaičiavimo mašinų, analoginių skaičiavimo mašinų, specializuotų skaičiavimo mašinų, išorinių ESM įrenginių, ESM struktūrinės sintezės, ESM konstravimo, skaičiavimo ir matematinės technikos. Didžiausi nuopelnai katedrai priklauso už mokymo proceso tobulinimą: studentiškojo skaičiavimo centro įkūrimą ir kompleksišką skaičiavimo technikos diegimą, įsteigus automatizuotos mokymo sistemos grupę (1974).

Pagrindinės mokslinio darbo kryptys: ESM projektavimo automatizavimas, specializuotos skaičiavimo technikos priemonės ir jų matematinė įranga (hibridinės mašinos, kontrolės ir valdymo ESM, atpažinimo automatai), skaičiavimo mašinų tinklai ir sistemos. Katedros darbuotojai apgynė 1 daktarinę ir 18 kandidatinių disertacijų. Ruošiami skaičiavimo technikos, puslaidininkių ir dielektrikų fizikos, elektroninės technikos ir prietaisų specialybių aspirantai.

Katedroje dirba 35 mokslo personalo nariai, jų tarpe 1 technikos daktaras (doc. L. Abraitis) ir 19 technikos kandidatų. Pirmasis katedros vedėjas buvo fizikos-matematikos kand. doc. R. Chomskis (iki 1968 m. liepos 1 d.), dabar jai vadovauja technikos kand. doc. R. Jasinevičius.

Elektroninės skaičiavimo technikos žinybinė laboratorija įkurta 1961 m. lapkričio 11 d.[57]. Ją dabar finansuoja Skaičiavimo ir organizacinės technikos susivienijimas „Sigma“. Be to, laboratorija glaudžiai bendradarbiauja su TSRS Mokslų Akademijos Tiksliosios mechanikos ir skaičiavimo technikos institutu, Leningrado tiksliosios mechanikos ir optikos institutu, Minsko elektroninių skaičiavimo mašinų institutu, Vilniaus elektrografijos institutu ir kitomis mokslo įstaigomis bei aukštosiomis mokyklomis.

Laboratorijoje atliekami kibernetikos ir skaičiavimo technikos moksliniai tyrimai. Pagrindinės tyrimų kryptys: vaizdinė ir garsinė informacija skaičiavimo mašinose ir įrengimuose, jų struktūrinio ir loginio projektavimo automatizavimas. Laboratorijoje sukurta automatizuota skaičiavimo mašinų techninio projektavimo sistema, kurią eksploatuojant naudojama KPI skaičiavimo centro mašina „Razdan-3“. Ja atliekama beveik visų „Sigmos“ susivienijimo skaičiavimo įtaisų techninis montažinis projektavimas. Laboratorijoje sukurti originalūs skaitmeninių skaičiavimo mašinų struktūrinės ir loginės sintezės metodai, kuriais remiantis sudarytos ir įdiegtos mašininės programos. Skaitmeninių skaičiavimo mašinų automatizuotos struktūrinės ir loginės sintezės metodus ir procesorių au-

[57] Mokslinių laboratorijų vadovų atsakymai į anketos klausimus. [Jais remiantis knygoje aprašyta visų laboratorijų veikla].

tomatizuoto derinimo testus panaudojus „Sigmos“ susivienijime, gautas 500 tūkst. rb ekonominis efektas per metus. Šeši laboratorijos darbuotojai 1974 m. dalyvavo TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje kaip skaičiavimo komplekso M 5000 bendraautoriai.

Laboratorija yra atlikusi ūkiskaitinių darbų už 2528 tūkst. rb. Joje dirba 59 etatiniai darbuotojai. Laboratorijos mokslinis vadovas — fizikos-matematikos kand. doc. R. Chomskis[58].

Taikomosios matematikos katedra įkurta 1962 m. rugsėjo 1 d. Jos darbuotojai Automatikos, Elektrotechnikos, Cheminės technologijos, Statybos ir santechnikos fakultetuose skaito aukštosios matematikos kursą, o taikomosios matematikos specialybės studentams — matematinę analizę, analizinę geometriją ir tiesinę algebrą, diferencialines lygtis, kompleksinio kintamojo funkcijų teoriją ir specialias funkcijas, funkcinę analizę, tikimybių teoriją ir matematinę statistiką (jos klauso ir automatizuotų valdymo sistemų specialybės studentai), bendrąją algebrą, atsitiktinius procesus, masinio aptarnavimo teoriją, matematinės fizikos lygtis. Katedros darbuotojai dirba metodinį darbą: tiria mokomosios informacijos įsisavinimo dėsningumus ir programuotos apklausos taikymo galimybes.

Mokslinis darbas dirbamas trimis kryptimis: sudėtingų informacinių sistemų techninio aprūpinimo ir įrengimų inžinerinio projektavimo matematiniai modeliai, kai kurios matematikos problemos (nepriklausomų atsitiktinių dydžių ir vektorių sumų ribinės teoremos, apibendrintųjų Markovo grandinių fazinėje erdvėje ergodiškumo konstrukciniai kriterijai, adityvinių aritmetinių funkcijų pasiskirstymai ir kt.).

Katedroje dirba 35 dėstytojai, iš jų 19 mokslo kandidatų. Iki 1974 m. spalio 10 d. katedrai vadovavo technikos kand. doc. A. Barauskas, dabar jos vedėjas yra fizikos-matematikos kand. doc. V. Tėvelis.

Valdymo sistemų katedra 1970 m. rugsėjo 1 d. sudaryta iš gamybos automatizavimo katedros. Ruošia automatizuotų valdymo sistemų bei automatikos ir telemechanikos specialybių inžinierius. Katedros darbuotojai dėsto automatizuotų valdymo sistemų pagrindus, automatizuotų valdymo sistemų grandžių ir posistemių projektavimą, skaičiavimo kompleksų teoriją, sistemų modeliavimą, informacijos vaizdines sistemas, didelių sistemų valdymą, automatinio valdymo teoriją, telemechaniką, informacijos teoriją, informacijos perdavimo teorijos pagrindus ir kt. disciplinas. Katedrai priklauso automatizuotų valdymo sistemų, automatinio valdymo, telemechanikos ir informacinės technikos mokomosios laboratorijos.

[58] Žinybinėms laboratorijoms paprastai vadovauja katedrų, kurioms jos priklauso, vedėjai. Čia ir toliau pateikiamos pavardės tų žinybinių laboratorijų vadovų, kurie nėra katedrų vedėjai.

Tyrinėjamos žmogaus ryšio su elektroninėmis skaičiavimo mašinomis ir automatizuoto gamybos valdymo sistemos. Sukonstruotas ir pagamintas lygiagretaus veikimo skaitantis automatas, atpažįstantis 15 skirtingų ženklų (1000 ženklų per sekundę greičiu), keletas kalbų signalų analizatorių tipų. Katedrai priklauso automatizuotų valdymo sistemų ir kalbos signalų žinybinės laboratorijos. Ruošiami techninės kibernetikos ir informacijos teorijos bei automatinio valdymo ir reguliavimo specialybių aspirantai.

Dirba 15 dėstytojų, jų tarpe 1 technikos daktaras (prof. P. Kemėšis) ir 8 technikos kandidatai. Katedrai vadovavo P. Kemėšis, o nuo 1972 m. birželio 24 d.— technikos kand. doc. S. Vosylius.

Automatizuotų valdymo sistemų žinybinė laboratorija įkurta 1964 m. lapkričio 18 d. Jos veikla beveik ištisai yra susijusi su Kauno Spalio 50-mečio dirbtinio pluošto gamykla. Šiai gamyklai pateiktas automatizuotos valdymo sistemos techninis projektas. Įdiegus tos sistemos pirmąją eilę, per metus gaunamas 118 tūkst. rb ekonominis efektas. Dabar kuriama automatizuotos valdymo sistemos antroji eilė. Be to, laboratorija bendradarbiauja su Lietuvos TSR vyriausiąja gamybine energetikos ir elektrifikavimo valdyba. Atliktų ūkiskaitinių sutarčių vertė — 800 tūkst. rb. Laboratorijoje dirba 27 etatiniai darbuotojai.

Kalbos signalų tyrimo žinybinė laboratorija pradėjo veikti 1974 m. spalio 30 d. Ją šefuoja viena iš sąjunginių ministerijų. Laboratorija įkurta todėl, kad valdymo sistemų katedra yra nemažai pasiekusi šioje mokslinių tyrimų srityje. Sukurtas spektro analizatorius kalbos signalams tirti Vilniaus valstybiniam V. Kapsuko universitetui, universalus signalų analizatorius pagamintas Leningrado ryšių mokslinio tyrimo institutui, triukšminių signalų požymių išskyrimo prietaisas Kijevo politechnikos institutui, įrenginys kalbos signalo požymiams skirti Leningrado politechnikos institutui, žodinių komandų atpažinimo sistema Leningrado valdymo metodų ir technikos institutui. Šie unikalūs prietaisai ir sistemos naudojamos moksliniams tyrimams. Laboratorija atliko ūkiskaitinių mokslinių darbų už 160 tūkst. rb.

Laboratorijoje dirba 20 etatinių darbuotojų, tarp jų trys technikos kandidatai. Jai vadovauja technikos dr. prof. P. Kemėšis.

5.15. Cheminės technologijos fakultetas

Cheminės technologijos fakultetas Kauno politechnikos institutui atiteko iš Kauno universiteto, kuriame jis buvo įkurtas 1947 m. gruodžio 9 d. 1956—1962 metais jis vadintas Technologijos fakultetu, nes tuo metu buvo mažiau priimama studentų į chemijos specialybes, ir čia buvo ruošiami dar durpininkystės specialybės (vėliau perėmė Mechanikos fakultetas) bei odos gaminių ir siuvimo technologijos specialybių (perėmė Lengvosios pramonės fakultetas) inžinieriai. Nuo instituto įsteigimo fakultetas chemijos, lengvosios, maisto, statybinių medžiagų pramonei ir visuomeninio maitinimo sistemai paruošė 3147 inžinierius technologus. KPI veiklos pradžioje fakultete buvo 452 studentai, dabar mokosi 1082, iš jų 252 — vakariniame skyriuje. Šiame fakultete darbuojasi palyginti daugiausia mokslo daktarų ir kandidatų: iš 36 instituto profesorių ir mokslo daktarų fakultete dirba 14. Net penkių katedrų visi dėstytojai turi mokslinius laipsnius. Tokius gerus rodiklius galima paaiškinti tuo, kad fakultete dar iš universiteto liko kvalifikuotų mokslinių vadovų, o chemikų moksliniams darbams buvo lengviau (bent pradiniu laikotarpiu) sukurti eksperimentinę bazę, nes buvo galima apsieiti be sudėtingos aparatūros. Fakultetas turi geras sąlygas mokymui ir moksliniam darbui: šalia palyginti modernių senųjų rūmų neseniai pastatytas naujas, fakulteto spe-

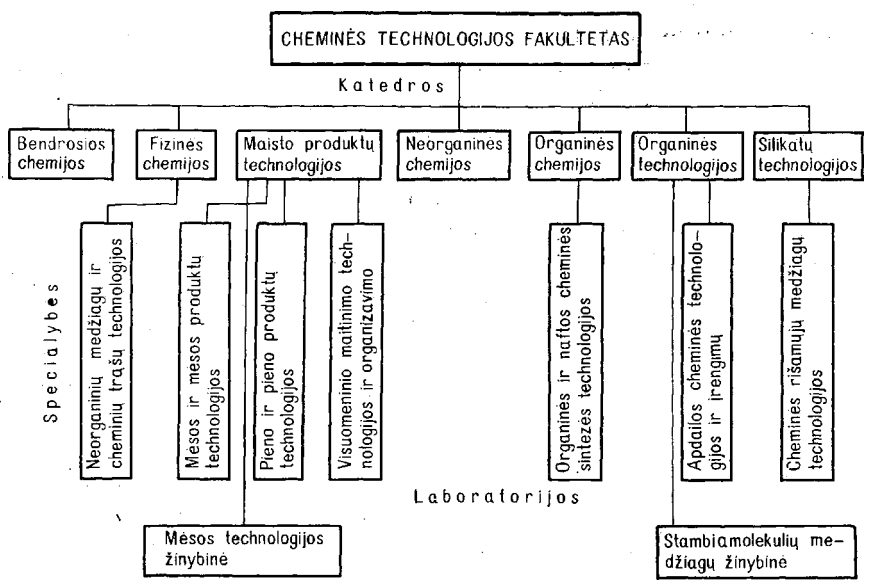

cifikai pritaikytas pastatas. Šiuo metu yra bendrosios chemijos, fizinės chemijos, neorganinės chemijos, organinės chemijos, maisto produktų technologijos, organinės technologijos ir silikatų technologijos katedros bei mėsos technologijos ir stambiamolekulių medžiagų tyrimo žinybinės laboratorijos, dirba 68 dėstytojai ir 44 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojai. Metinė ūkiskaitinių darbų apimtis — 374 tūkst. rb. Fakultetui nuo instituto įkūrimo iki 1965 m. vadovavo chemijos kand. doc. J. Venskevičius, po to — technikos dr. prof. K. Sasnauskas.

Bendrosios chemijos katedra įkurta 1964 m. vasario 1 d. Katedros darbuotojai ne cheminių specialybių studentams, prisitaikydami prie jų profilio, skaito bendrąją chemiją. Studentų praktiniams darbams yra trys bendrosios chemijos laboratorijos.

Pagrindinė mokslinio darbo kryptis — mangano ir jo lydinių galvaninių dangų tyrimas bei elektrolitinis nusodinimas. Darbų rezultatų yra įdiegta Nikopolio ir Donecko įmonėse. B. Stulpino ir O. Petroševičiūtės darbas užpatentuotas Vokietijos Federatyvinėje Respublikoje, Italijoje ir Anglijoje. Katedros darbuotojai paruošė ir išleido „Bendrosios chemijos laboratorinius darbus“ (1968) ir „Bendrosios chemijos“ vadovėlį (1974).

Katedroje 1976 m. sausio 1 d. dirbo 14 mokslo personalo narių, iš jų 2 mokslo daktarai profesoriai (J. Banaitis, B. Stulpinas) ir 12 mokslo kandidatų. Katedrai nuo pat įkūrimo vadovauja B. Stulpinas.

Fizinės chemijos katedra įkurta 1940 m. spalio 1 d. dar Kauno universitete. 1950 m. gruodžio 31—1970 m. sausio 29 d. ji buvo vadinama fizinės ir koloidų chemijos katedra. Jos dėstytojai ne tik skaito viso fakulteto studentams bendrąsias fizinės chemijos, koloidų chemijos ir fizinės-cheminės analizės disciplinas, bet ir ruošia neorganinių medžiagų ir cheminių trąšų technologijos inžinierius chemijos pramonei. Šios specialybės studentams dėstoma neorganinių medžiagų technologija, mineralinių trąšų technologija, technologinių procesų teorija ir kt. Be to, silikatininkams skaitoma silikatų fizinė chemija, o Statybos ir Santechnikos fakultete — fizinė chemija. Katedrai priklauso fizinės chemijos, koloidų chemijos, silikatų fizinės chemijos, fizinės-cheminės analizės, spektroskopijos, neorganinių medžiagų ir cheminių trąšų technologijos laboratorijos. Mokslinio darbo kryptys: seleno ir teluro elektrochemija, mangano ir jo lydinių elektrolitinis nusodinimas, mažos koncentracijos dujų absorbcija. Sieros-seleno chemijos, elektrochemijos ir mangano elektrinio nusodinimo darbai yra plačiai žinomi mokslo pasaulyje. Šias problemas kartu su fizinės chemijos katedra gvildena ir bendrosios chemijos bei neorganinės chemijos katedros, kurioms vadovauja prof. J. Janickio mokiniai. Ruošia-

mi fizinės chemijos ir neorganinių medžiagų technologijos specialybių aspirantai.

Katedroje yra 9 mokslo personalo nariai: 2 chemijos daktarai profesoriai (J. Janickis, E. Pacauskas) ir 7 chemijos kandidatai. Katedrai iki 1977 m. spalio 15 d. visą laiką, išskyrus vokiečių okupacijos metus, vadovavo Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas, Lietuvos TSR akademikas, chemijos dr. prof. J. Janickis.

Maisto produktų technologijos katedra įkurta 1951 m. rugsėjo 1 d. vietoj organinės technologijos katedros, veikusios dar universitete nuo 1940 m. rugpjūčio 15 d. Ji ruošia trijų specialybių inžinierius: mėsos ir mėsos produktų technologijos, pieno ir pieno produktų technologijos, visuomeninio maitinimo technologijos ir organizavimo. Todėl dėstoma daug disciplinų: techniškoji biochemija, techniškoji mikrobiologija, mėsos pramonės įmonių įrengimai, mėsos ir jos produktų technologija, pieno pramonės įmonių įrengimai, pieno ir jo produktų technologija, bendroji maisto produktų technologija, maisto prekių mokslas, mitybos fiziologija, visuomeninio maitinimo įmonių įrengimai, valgių gaminimo technologija, sanitarija ir higiena ir kt. Kai kurios disciplinos skaitomos ir Mechanikos bei Automatikos fakultetų studentams. Katedrai priklauso daug mokomųjų laboratorijų: mėsos ir jos produktų technologijos, pieno ir jo produktų technologijos, techniškosios biochemijos, techniškosios mikrobiologijos, bendrosios maisto produktų technologijos, maisto paruošimo technologijos, visuomeninio maitinimo įmonių įrengimų, maisto prekių mokslo, maisto gaminimo technocheminės kontrolės, mikroanalizės. Katedra rūpinasi vadovėlių ruošimu: „Minties“ leidykla išleido J. Bernatonio ir J. Venskevičiaus „Bendrąją maisto technologiją“ (I d.— 1962, II d.— 1963 m.), E. Grinienės ir J. Vitkaus „Techniškąją biochemiją“ (1968) ir kt.

Mokslinis darbas vyksta dviem pagrindinėmis kryptimis: 1) mėsos ir mėsos produktų gamybos didinimo ir jų kokybės gerinimo, 2) pieno ir pieno produktų gamybos didinimo ir jų kokybės gerinimo. Ruošiami mėsos, pieno ir žuvies produktų technologijos aspirantai. A. Čiabiliui kartu su bendraautoriais 1973 m. pripažintas prizas „Eureka“ už pramonėje įdiegtą išradimą „Praline masių ruošimo būdas“. Katedroje vienoje iš pirmųjų institute visi dėstytojai įgijo mokslinius laipsnius. Jai iki 1975 m. spalio 1 d. vadovavo LTSR nusipelnęs inžinierius prof. J. Venskevičius. Dabartinis katedros vedėjas — chemijos dr. prof. J. Bernatonis. Kartu su jais dirba dar 10 dėstytojų — mokslo kandidatų.

Prie maisto produktų technologijos katedros veikia mėsos technologijos žinybinė laboratorija.

Mėsos technologijos žinybinė laboratorija įkurta 1961 m. lapkričio 11 d. Ją globoja LTSR mėsos ir pieno pramonės ministerija. Laboratorijos darbuotojai ištyrė bekono sūrymo panaudojimą, pasiūlė, kaip gerinti virtų dešrų kokybę, gauti sūdymo ingradientų ekonomiją. Šio darbo rezultatai įdiegti Kauno mėsos kombinate, naudojami Tauragės mėsos kombinate. Ištyrus bekono sūdymo problemas, sudarytos naujos technologinės sąlygos, pakeista sūdymo technologija, dėl to sumažėjo sūrymo koncentracija, sutrumpėjo sūdymo laikas, padidėjo išeiga. Tiriama sviesto gamyba: jo aromatinės medžiagos, gamybos būdai ir laikymo sąlygos, sviesto baltyminės-azotinės medžiagos, technologijos poveikis sviesto aromato susidarymui ir kt.

Laboratorija atliko ūkiskaitinių darbų už 438 tūkst. rb. Dirba 9 etatiniai darbuotojai, iš jų du technikos kandidatai.

Neorganinės chemijos katedra pradėjo veiklą 1940 m. spalio 1 d. Kauno universiteto sudėtyje. Katedros darbuotojai visiems Cheminės technologijos ir Statybos ir santechnikos fakultetų statybinių gaminių ir konstrukcijų specialybių studentams dėsto neorganinę ir analizinę chemiją, o daugeliui Lengvosios pramonės fakulteto specialybių studentų— neorganinę chemiją. Abiem toms disciplinoms yra įrengtos laboratorijos. Studijoms palengvinti katedra yra išleidusi rotaprintu spausdintus neorganinės chemijos paskaitų konspektus ir neorganinės bei analizinės chemijos laboratorinių darbų keletą laidų. Katedros bendradarbiai tiria standžių autoklavinių dirbinių kietėjimo kinetiką cementuojančios medžiagos susidarymo procesui intensyvinti ir jos kokybei gerinti bei sieros, seleno ir telūro deguoninius junginius. Atrasta nemaža sieros, seleno ir telūro reakcijų, susintetinta apie 50 naujų neorganinių junginių. Ruošiami neorganinės chemijos specialybės aspirantai. Katedroje dirba 10 dėstytojų, 8 iš jų su moksliniais laipsniais.

Katedrai vadovavo chemijos kand. doc. B. Stulpinas (iki 1964 m. kovo 1 d.), chemijos kand. doc. L. Bernatonienė (iki 1969 m. liepos 1 d.). Dabar katedros vedėja yra chemijos dr. prof. V. Zelionkaitė.

Organinės chemijos katedra perimta iš universiteto, kuriame ji buvo įkurta 1940 m. spalio 1 d. Vėliau, 1956 m. liepos 19—1965 m. rugsėjo 1 d. buvo vadinama organinės chemijos ir technologijos katedra. Aptarnauja visas Cheminės technologijos fakulteto ir kai kurias Lengvosios pramonės bei Statybos ir santechnikos fakultetų specialybes. Nuo 1975 m. ji perėmė organinės ir naftos cheminės sintezės technologijos specialybės studentus, kurie anksčiau po dviejų kursų vykdavo tęsti studijų į Baltarusijos politechnikos institutą; šios specialybės inžinieriai dabar iki paskutinio kurso ruošiami Kaune. Dalį studentų katedra specializuoja dirbtinės odos pramonei. Dėstoma organinė chemija, dažų chemija, naftos che-

mija, pagrindinės organinės ir naftos cheminės sintezės technologija ir kt. Katedrai priklauso organinės chemijos, dažų chemijos, organinės ir naftos cheminės sintezės technologijos laboratorijos. Kartu su Vilniaus universiteto chemikais dėstytojai J. Degutis, R. Baltrušis išleido vadovėlį „Organinė chemija" (I d.— 1969 m., II d.— 1971 m.). Katedros bendradarbiai tyrinėja tokias mokslines problemas, kaip organinių junginių, gaunamų iš aromatinių aminų ir azotinių heterociklų, sintezė ir reaktyvumas, ryšys tarp sintetinamų junginių struktūros, cheminio aktyvumo ir biologinių savybių, naujų organinių priedų sintezė ir tyrimas polimerų savybėms gerinti. Atliktų tyrimų rezultatas — daugiau kaip 250 mokslinių straipsnių, kuriuos katedros darbuotojai yra paskelbę sąjunginiuose ir respublikiniuose leidiniuose, ir 50 išradimų, kurių dalis įdiegta gamyboje. Apie aukštą tyrimų teorinį lygį liudija tai, kad nuo instituto egzistavimo pradžios katedroje paruoštos ir apgintos trys daktarinės ir 20 kandidatinių disertacijų. Ruošiami organinės chemijos, tiksliosios organinės sintezės technologijos, cheminio pluošto technologijos specialybių aspirantai. Katedroje dirba 8 dėstytojai: chemijos daktarai profesoriai R. Baltrušis, J. Degutis, S. Kutkevičius ir 5 mokslo kandidatai. Tai vienintelė instituto katedra, kurioje yra tiek mokslo daktarų.

Katedrai nuo jos įkūrimo iki 1962 m. rugsėjo 1 d. vadovavo Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas, LTSR akademikas prof. A. Purėnas, vėliau (iki 1965 m. rugsėjo 1 d.) — chemijos kand. doc. J. Zdanavičius. Dabar katedros vedėjas — Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas chemijos dr. prof. J. Degutis.

Organinės technologijos katedra atskirta nuo organinės chemijos katedros 1965 m. rugsėjo 1 d. Ruošia apdailos cheminės technologijos ir įrengimų specialybės inžinierius, be to, yra ruošusi odos ir kailių bei popieriaus ir celiuliozės technologijos specialistus. Katedros bendradarbiai dėsto pluoštinių medžiagų cheminę technologiją, apdailos fabrikų įrengimus, polimerų fiziką ir chemiją ir kt. disciplinas. Turi įsirengusi pluoštinių medžiagų cheminės apdailos ir įrengimų, fizinių ir cheminių tyrimų, stambiamolekulių junginių fizikos ir chemijos laboratorijas. Mokslinio darbo sritis — celiuliozės ir baltyminių medžiagų modifikavimo procesai, jų taikymas gamyboje. Sukurti originalūs modifikavimo, apdailos ir dažymo būdai, įdiegti tekstilės ir trikotažo pramonėje. V. Šukys išleido populiarią knygą „Odų paruošos ir jų pirminis apdirbimas" (1955). Anksčiau buvo ruošiami medienos, popieriaus, celiuliozės chemijos ir technologijos bei cheminio pluošto technologijos specialybių aspirantai, dabar šioje katedroje ruošiami stambiamolekulių junginių chemijos specialybės aspirantai.

Katedroje darbuojasi 7 dėstytojai; visi turi mokslinius laipsnius. Katedros vedėjas iki 1972 m. gruodžio 1 d. buvo J. Zdanavičius. Dabar katedrai vadovauja technikos dr. prof. A. Paulauskas.

Stambiamolekulių medžiagų žinybinė laboratorija prie katedros įsteigta 1966 m. sausio 14 d. Ją šefuoja LTSR lengvosios pramonės ministerija. Laboratorija, bendradarbiaudama su Lietuvos tekstilės pramonės mokslinio tyrimo instituto ir „Kauno Audinių" fabriko specialistais, sukūrė acetilceliuliozinių gaminių dažymo būdą, kuris įdiegtas 35 šalies lengvosios pramonės įmonėse. Acetatinių pluoštų šarminis dažymo būdas naudojamas Utenos trikotažo fabrike. Laboratorija kartu su Kauno Spalio 50-mečio dirbtinio pluošto gamyklos darbuotojais pasiūlė būdą, kaip didinti acetato verplumo stabilumą, „Elnio" susivienijime įdiegė poliesterinius lakus odų apdailai. Laboratorijoje atlikti ir gamyboje įdiegti darbai davė 242 tūkst. rb metinės ekonomijos, 16 darbų pripažinta išradimais; dalis jų turi praktinę reikšmę ne tik ekonominiu požiūriu: pritaikius juos gamyboje, pagerėja gaminių kokybė ir eksploatacinės savybės. Laboratorija atliko ūkiskaitinių darbų, kurių vertė 483 tūkst. rb. Joje dirba 14 etatinių darbuotojų, tarp jų du mokslo kandidatai. Laboratorijai vadovauja technikos kand. doc. A. Skrodenis.

Silikatų technologijos katedra įkurta 1940 m. rugpjūčio 15 d. Kauno universitete ir buvo vadinta neorganinės technologijos katedra. Vadovauja cheminės rišamųjų medžiagų technologijos inžinierių ruošimui, be to, yra paruošusi keramikos ir stiklo pramonės specialistų. Dėstoma bendroji cheminė technologija, cheminės technologijos procesai ir aparatai, kristalografija ir mineralogija, bendroji silikatų technologija, silikatų pramonės krosnys ir džiovyklos, silikatų pramonės fabrikų įrengimai, rišamųjų medžiagų cheminė technologija ir kt. Katedrai priklauso silikatų technologijos, kristalografijos ir mineralogijos, bendrosios cheminės technologijos laboratorijos. Pažymėtina cheminės technologijos procesų ir aparatų laboratorija, aprūpinta unikalia aparatūra ir skaičiavimo mašina „Nairi-K". Katedra aptarnauja ne tik savo fakulteto, bet ir Statybos ir santechnikos fakulteto statybinių gaminių ir konstrukcijų gamybos specialybės studentus. Bendroji cheminė technologija dar skaitoma ir kai kurioms Automatikos ir Mechanikos fakultetų specialybėms. Katedros bendradarbiai yra išleidę nemaža vadovėlių: „Bendrąją silikatų technologiją" (1963), „Cheminės technologijos procesus ir aparatus" (1966), „Bendrosios silikatų technologijos laboratorinius darbus" (1967). V. Jasiukevičius paruošė „Kolūkio plytinę" (1955), o su bendraautoriais — „Plytų, čerpių ir drenų gamybą" (1961). Tiriama statybinių medžiagų iš vietinių žaliavų gavyba. Pagrindinė katedros darbuotojų mokslinio darbo kryptis — autoklavinių silikatinių betonų technologiniai procesai ir jų ga-

mybos intensyvinimas. Katedra vadovauja statybinių medžiagų problemi-nės laboratorijos rišamųjų medžiagų sektoriui, mokslinei rentgeno struk-tūrinės analizės laboratorijai, kuri aptarnauja ir visus kitus instituto mokslininkus. Katedroje yra silikatinių ir sunkiai besilydančių nemetali-nių medžiagų technologijos aspirantūra. Visi dėstytojai turi mokslinius laipsnius. 1976 m. sausio 1 d. katedroje darbavosi 8 dėstytojai: technikos dr. prof. K. Sasnauskas, prof. A. Novodvorskis ir 6 technikos kandidatai.

Katedrai vadovavo V. Sližys (iki 1956 m. birželio 15 d.) ir M. Marty-naitis (iki 1962 m. birželio 15 d.). Dabar katedros vedėjas yra LTSR nusipelnęs inžinierius K. Sasnauskas.

5.16. Elektrotechnikos fakultetas

Elektrotechnikos fakultetas įkurtas 1947 m. gruodžio 9 d. Kauno univer-sitete. Iš kai kurių jo specialybių institute susiformavo Radioelektronikos ir Automatikos fakultetai. Studentų skaičius išaugo nuo 321 (1950 m.) iki 1177 (1975 m.), iš kurių 345 mokosi vakariniame skyriuje. Nuo instituto įkūrimo fakultetas energetikai, elektros mašinų ir kitoms pramonės ša-koms paruošė 2525 inžinierius. Iškėlus iš fakulteto moderniausias spe-cialybes, sumažėjo jo populiarumas, todėl būna palyginti nedidelis sto-jančiųjų konkursas. Perkėlus į Vilnių daugelį statybinių specialybių, be-veik visas Elektrotechnikos fakultetas (išskyrus bendrosios elektrotech-nikos katedrą), anksčiau bazavęsis Pirmuosiuose rūmuose, gavo geras patalpas Statybos rūmuose. Nors daug pastangų pareikalavo iš fakulteto darbuotojų laboratorijų kūrimas naujose patalpose, tačiau dabar yra geros sąlygos mokymui ir moksliniam darbui. Fakultete yra penkios ka-tedros, dirba 59 pedagoginio personalo nariai ir 33 mokslinio tyrimo sek-toriaus darbuotojai.

Mokslininkai palaiko glaudžius ryšius su gamyba: metinė ūkiskaiti-nių darbų apimtis — 407 tūkst. rb. Veikia dvi žinybinės laboratorijos: elektromagnetinių laukų ir elektros mikromašinų.

Fakulteto dekanai buvo pedagogikos kand. doc. J. Matulionis (iki 1962 m. balandžio 15 d.), fizikos-matematikos kand. doc. E. Vaineikis (iki 1964 m. kovo 1 d.), technikos kand. doc. A. Barauskas (iki 1967 m. rug-pjūčio 1 d.), technikos kand. doc. S. Masiokas (iki 1973 m. spalio 1 d.). Dabar fakultetui vadovauja technikos kand. doc. J. Mikšta.

Bendrosios elektrotechnikos katedra yra viena iš seniausių institute: įsteigta Kauno (Lietuvos) universitete 1922 m. kovo 24 d. kartu su ki-tomis pirmosiomis Technikos fakulteto katedromis. Iki 1945 m. sausio 1 d. vadinta elektrotechnikos katedra. Jos nariai visų neelektriškųjų fa-

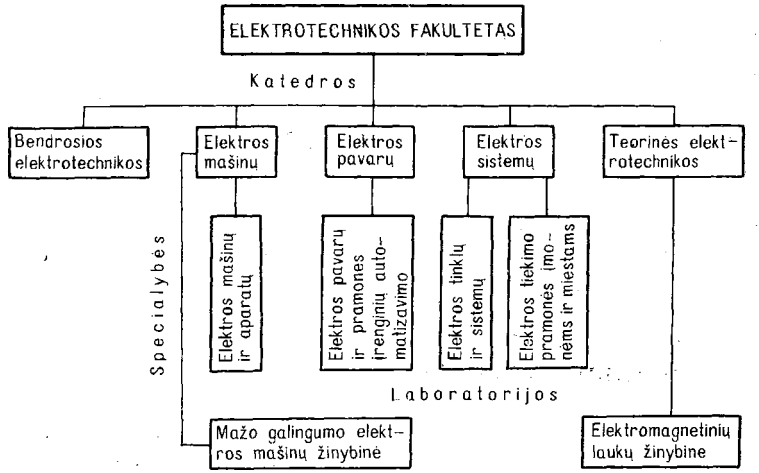

kultetų studentams dėsto bendrąją elektrotechniką, o studentams elektrikams dar ir šviesos techniką. Katedrai priklauso dvi bendrosios elektrotechnikos mokomosios laboratorijos. Pagrindinė mokslinio darbo kryptis — paaukštinto dažnumo liuminescenciniai apšvietimo įrengimai. Ruošiami technologinių procesų automatizavimo ir elektros aparatų specialybių aspirantai.

Katedroje yra 14 dėstytojų, iš jų keturi technikos kandidatai.

Katedrai institute vadovavo technikos kand. doc. J. Zdanys (iki 1964 m. spalio 1 d.), technikos kand. doc. J. Mikšta (iki 1966 m. rugsėjo 1 d.), dabar vadovauja technikos kand. doc. S. Masiokas.

Elektros mašinų katedra įkurta 1952 m. sausio 1 d. Tiesa, jau universitete būta tokio pat pavadinimo katedros, tačiau pavadinimas vėliau ne kartą buvo keičiamas ir dabartinė katedra su anąja neturi nieko bendra, nes jų nesieja nei ruošiamų specialistų profilis, nei mokslo personalas. Ruošiami elektros mašinų ir aparatų specialistai, palaikomi glaudūs ryšiai su absolventais. Katedros darbuotojai dėsto elektros mašinų, elektros mikromašinų, elektrotechninių medžiagų, elektros aparatų, automatinio valdymo elektros aparatų, automatinio reguliavimo sistemų elektros mašinų, elektros mašinų projektavimo ir konstravimo, elektros mašinų gamybos technologijos, elektros mašinų ir aparatų bandymų disciplinas. Katedrai priklauso elektros mikromašinų, elektrotechninių medžiagų, elektros aparatų, elektros mašinų laboratorijos.

Katedros bendradarbiai nagrinėja mažo galingumo asinchroninius elektros variklius, kuria naujas jų konstrukcijas, optimalią projektavimo

metodiką. Įrenginys asinchroninėms elektros mikromašinoms modeliuoti buvo apdovanotas TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos medaliu (1965). 1974 m. mažo galingumo asinchroninių variklių momento matuoklis eksponuotas TSRS paviljone Sofijoje. Viena iš sukurtų asinchroninių mašinų konstrukcijų patentuota Italijoje, Prancūzijoje, JAV, VFR. Ruošiami elektros mašinų, elektros įrengimų, elektros aparatų specialybių aspirantai, darbuojasi 10 dėstytojų, iš jų šeši technikos kandidatai. Katedrai priklauso mažo galingumo elektros mašinų žinybinė laboratorija.

Katedros vedėjais dirbo prof. P. Baskutis (iki 1961 m. rugpjūčio 25 d.), V. Žalys (iki 1967 m. lapkričio 1 d.), technikos kand. doc. S. Marazas (iki 1972 m. liepos 1 d.). Dabar jai vadovauja technikos kand. doc. A. Lukoševičius.

Mažo galingumo elektros mašinų žinybinė laboratorija įkurta 1961 m. lapkričio 11 d. pagal susitarimą su TSRS elektrotechnikos pramonės ministerijos susivienijimu „Elfa". Be to, glaudžiai bendradarbiaujama su įvairiomis kitomis įmonėmis ir institutais: Vilniaus elektrinio suvirinimo įrengimų gamykla, Voronežo politechnikos institutu, Leningrado aviacijos prietaisų gamybos institutu. Atlikta ūkiskaitinių darbų už 733 tūkst. rb. Iš svarbiausių darbų reikėtų paminėti: asinchroninių elektros mikromašinų modeliavimo ir skaičiavimo stalą, mažų gabaritų elektros pavarų tyrimą ir elektros variklių matavimo stendo pagaminimą, buitinių šaldytuvų elektros variklių kontrolinių bandymų stendą ir kt. Dabar kartu su Maskvos energetikos institutu, Ukrainos Mokslų Akademijos Elektrotechnikos institutu, Čiuvašijos valstybiniu universitetu kuriama asinchroninių ryškiapolių kondensatorinių variklių automatizuoto skaičiavimo ir optimalaus projektavimo metodika. Vien 1974 m. užbaigti ir įdiegti darbai davė 840 tūkst. rb ekonomijos per metus. TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje buvo eksponuojamas kintamosios srovės statinis analizatorius (1966), asinchroniniai varikliai su asimetriniu statoriumi (1967 ir 1970), elektros mikromašinų sukimo momento matavimo stendas (1973). Laboratorijos bendradarbiai apdovanoti 3 parodos medaliais, už išradimus gauta 11 autorinių liudijimų. Dirba 18 etatinių darbuotojų.

Elektros pavarų katedra įkurta 1968 m. vasario 1 d., atskyrus ją iš gamybos automatizavimo katedros. Ruošia elektros pavarų ir pramonės įrenginių automatizavimo specialybės inžinierius. Dėstomos šios disciplinos: elektros pavarų pagrindai, automatinis elektros pavarų valdymas, automatizuotų elektros pavarų sistemų elementai, bendrosios gamybos mechanizmų automatizuotos elektros pavaros, gamybinių įrenginių elektros pavaros ir kompleksinis automatizavimas ir kt. Praktiniams darbams katedra turi įrengusi elektros pavarų, automatinio elektros pavarų val-

dymo, kompleksinio automatizavimo, bendrosios gamybos mechanizmų elektrinių įrengimų laboratorijas. Daug padirbėta, ruošiant mokymo ir metodinę literatūrą.

Katedros bendradarbiai tiria ir kuria naujas kintamosios srovės pavarų schemas, užsiėmę naujų diskretinių pavarų analize ir sinteze. Katedroje yra technologinių procesų automatizavimo aspirantūra, dirba 9 dėstytojai, iš jų šeši technikos kandidatai. Katedrai iki 1973 m. liepos 2 d. vadovavo technikos kand. doc. J. Daugėla, dabar vadovauja technikos kand. doc. V. Geleževičius.

Elektros sistemų katedra pradėjo veikti 1940 m. spalio 1 d. Kauno universitete elektros jėgainių ir tinklų katedros pavadinimu. Vėliau jis daug kartų buvo keičiamas: į elektros stočių ir tinklų (1941 m. rugpjūčio 1 d.), elektros stočių (1956 m. liepos 19 d.) ir pagaliau — elektros sistemų (nuo 1962 m. liepos 1 d.), tačiau, keičiant pavadinimus, katedros vedėjas ir personalas likdavo tie patys. Ruošiami elektros sistemų ir tinklų, elektros tiekimo pramonės įmonėms ir miestams inžinieriai. Dėstoma elektros tinklai ir sistemos, pereinamieji procesai elektros sistemose, elektros energijos gamybos ir paskirstymo procesų automatizavimas, relinė apsauga, aukštų įtampų technika, elektros stočių ir pastočių elektrinė dalis, energetinės sistemos, energetinių sistemų režimo optimizavimas, energijos perdavimas kintama ir nuolatine srove, elektros energijos tiekimas pramonės įmonėms, vietiniai elektros tinklai, pramonės įmonių apsauga nuo antįtampių, pagrindinių gamybų elektrotechnologija ir kt. dalykai. Katedrai pavaldžios elektros sistemų, relinės apsaugos ir automatikos, elektros stočių elektrinės dalies, pramonės įmonių elektrifikavimo, aukštų įtampų, elektrotechnologijos laboratorijos.

Mokslinio darbo pagrindinės kryptys: elektros sistemų elementų modeliavimas, elektros energijos kokybės gerinimas, elektromagnetinių pereinamųjų procesų elektros tinkluose analizė. Iš šių sričių apginta daktarinė ir 5 kandidatinės disertacijos, respublikinėje ir sąjunginėje spaudoje paskelbta daugiau kaip 150 straipsnių. Sukurta 10 nuolatinės srovės elektros sistemų analizatorių, kurie įdiegti respublikoje ir už jos ribų. TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje pelnyta 12 medalių (1964, 1965 ir 1971). Ruošiami elektros sistemų ir jų valdymo specialybės aspirantai.

Katedroje dirba 13 dėstytojų, tarp jų technikos dr. prof. L. Kaulakis ir penki technikos kandidatai. Katedrai nuo įkūrimo iki 1974 m. liepos 1 d. (su maža pertraukėle) vadovavo Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius L. Kaulakis. Dabar jai vadovauja technikos kand. doc. A. Nargėlas.

Teorinės elektrotechnikos katedra 1966 m. rugsėjo 1 d. atskirta nuo bendrosios elektrotechnikos katedros. Iki 1970 m. sausio 29 d. buvo vadinama teorinės elektrotechnikos pagrindų katedra. Jos darbuotojai Elekt-

rotechnikos ir Automatikos fakultetų studentams dėsto teorinės elektrotechnikos pagrindus ir praveda darbus elektros grandinių laboratorijoje, išvertė tris dalis L. Nerimano ir P. Kalantarovo vadovėlio „Teoriniai elektrotechnikos pagrindai", rotaprintu išleido keletą „Elektros grandinių laboratorinių darbų" laidų, seriją metodinių nurodymų elektros grandinių uždaviniams spręsti elektronine skaičiavimo mašina. A. Balčytis išleido monografiją rusų kalba „Energijos srautų indukcinių keitimo procesų talpuminė posritė" (1973). J. Zdanys kartu su kitais autoriais yra paruošęs „Pramoninės elektrotechnikos žinyną" (1962), „Elektrotechniką be integralų" (1965). Katedroje yra elektrinių ir magnetinių dydžių matavimo prietaisų bei elektros aparatų specialybių aspirantūra.

Pagrindinė mokslinio darbo kryptis — elektromagnetinių laukų pramonės technologiniuose procesuose tyrimas ir tų procesų tobulinimas. Katedrai priklauso elektromagnetinių laukų žinybinė laboratorija.

Dirba 13 dėstytojų, iš jų šeši technikos kandidatai. Katedrai vadovavo technikos kand. doc. J. Mikšta (iki 1967 m. vasario 1 d.), technikos kand. doc. J. Zdanys (iki 1968 m. lapkričio 15 d.). Dabar jai vėl vadovauja J. Mikšta.

Elektromagnetinių laukų žinybinė laboratorija įkurta 1964 m. gruodžio 30 d. Ją globoja „Sigmos" susivienijimas. Laboratorija tiria statinės elektrizacijos matavimą ir jos poveikį gamybos technologijai. Sudaryti teoriniai ir eksperimentiniai rotacinio elektrostatinių laukų stiprumo matuoklio projektavimo pagrindai ir pagaminti keleto variantų matuokliai vilnonių, medvilninių, sintetinių pluoštų, magnetinių juostų, seleno plokštelių elektrizacijai matuoti. Tai padėjo sumažinti gamybinį niekalą, išvengti gaisrų, pagerinti elektrografinių dauginimo aparatų kokybę. Matuokliai įdiegti Kauno Spalio 50-mečio dirbtinio pluošto gamykloje, Orgtechnikos, „Puntuko" konstravimo biuruose ir kt. Ištirti ir pagaminti impulsiniai įrengimai su povandeniniais transformatoriais tralams elektrifikuoti. Šie įrengimai išbandyti, gaudant žuvis Atlanto vandenyne: žuvų pagaunama vidutiniškai 36% daugiau nei tomis pačiomis sąlygomis su neelektrifikuotu tralu. Darbo rezultatai įdiegti Klaipėdos žuvies pramonės įmonėje. Išnagrinėtas netiesinių feromagnetinių elementų poveikis tiksliųjų elektros skaitiklių paklaidoms bei tų skaitiklių tikrinimo-reguliavimo kontrolė ir automatizavimas. Sudarytos ir ištirtos originalios tikrinimo schemos, sukurta speciali matavimo aparatūra. Darbas įdiegtas Vilniaus skaitiklių gamykloje ir Leningrado elektromechaninėje gamykloje. Laboratorijoje taip pat sukurti originalūs feromagnetiniai stabilizuotos įtampos šaltiniai, pritaikyti televizorių gamyboje: bus galima pakeisti televizoriaus maitinimo transformatorių ir išorinį stabilizatorių vienu kompaktišku mazgu. Sukurtas rotacinis elekt-

rostatinio lauko matuoklis eksponuotas TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje ir įvertintas bronzos medaliu. Laboratorijos bendradarbiai už 8 išradimus gavo autorinius liudijimus.

Laboratorija atliko ūkiskaitinių darbų už 670 tūkst. rb. Joje dirba 14 etatinių darbuotojų, iš jų vienas technikos kandidatas.

5.17. Inžinerinės ekonomikos fakultetas

Inžinerinės ekonomikos fakultetas įsteigtas 1968 m. liepos 1 d., perkėlus iš Lengvosios pramonės fakulteto ekonomikos specialybes. Ruošiami inžinieriai ekonomistai mašinų gamybos ir lengvajai pramonei. Pastaruoju metu dalis studentų specializuojama matematinio aprūpinimo kryptimi. Šios specialybės mokymo laikas prailgintas iki 5,5 metų. Fakultetas išleido 630 inžinierių ekonomistų. Yra 6 katedros: bendrosios matematikos, darbo apsaugos, gamybos valdymo, įmonių organizavimo, rusų kalbos ir užsienio kalbų. Jos aptarnauja beveik visus instituto fakultetus. Taigi fakultetas atsako ne tik už inžinierių ekonomistų ruošimą, bet ir už visų fakultetų (išskyrus Statybos ir santechnikos) studentų žinias iš ekonomikos, darbo apsaugos, už kalbų mokėjimą. Kadangi fakultete yra daug visą institutą aptarnaujančių katedrų, tad jame yra didžiausias dėstytojų ir studentų santykis. Tai iš vienos pusės gerai, nes lengviau organizuoti visuomeninį ir auklėjamąjį darbą. Antra vertus, tai žemina kai kuriuos veiklos rodiklius, pavyzdžiui, mokslinius laipsnius ir vardus turinčio mokslo personalo procentą, nes jis kalbų katedrose yra žymiai mažesnis negu profilinėse katedrose. Fakultetui priklauso darbo apsaugos ir gamybos organizavimo tyrimo žinybinės laboratorijos. Besikuriant

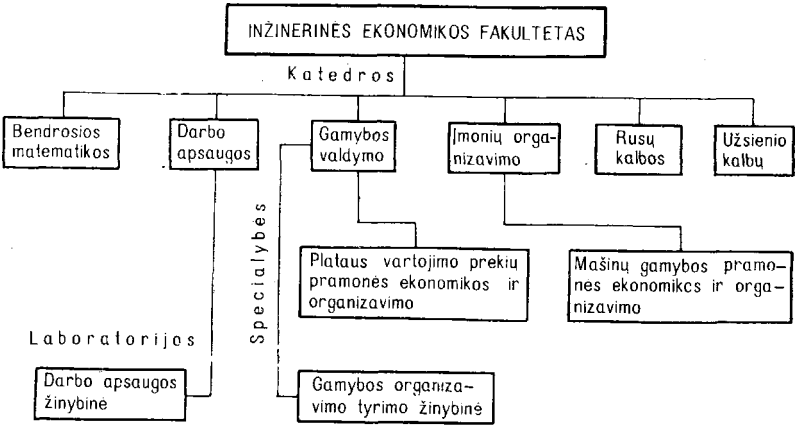

fakultete buvo 483 studentai. Dabar studijuoja 782 studentai, iš jų 297 vakariniame skyriuje. Dirba 122 dėstytojai ir 32 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojai. 1975 m. atlikta ūkiskaitinių darbų už 203 tūkst. rb. Iš pradžių fakultetas buvo įsikūręs buvusiose Valstybinio mokslinio technikos komiteto patalpose, o Radioelektronikos fakultetui persikėlus į naujus Elektronikos rūmus, ekonomistams teko buvę „Pienocentro" rūmai. Fakultetui nuo jo įsteigimo vadovauja ekonomikos kand. doc. A. Makarevičius.

Bendrosios matematikos katedra įkurta 1962 m. rugsėjo 1 d., padalijus buvusią aukštosios matematikos katedrą. Jos darbuotojai Inžinerinės ekonomikos, Lengvosios pramonės, Mašinų gamybos ir Mechanikos fakultetuose dėsto aukštąją matematiką, o pirmajame — dar ir tikimybių teoriją, matematinę statistiką bei matematinį programavimą. Katedra turi mokymo mašinų laboratoriją, kurioje mašinomis tikrinamos studentų žinios. Respublikinės premijos laureatas J. Matulionis išleido keletą „Aukštosios matematikos" vadovėlio laidų, iš kurių mokosi visi respublikos inžinerijos specialybių studentai. Katedros darbuotojai nagrinėja matematinių metodų taikymą mechanikoje. Dirba 28 dėstytojai, tarp jų 16 mokslo kandidatų.

Katedrai iki 1968 m. liepos 1 d. vadovavo pedagogikos kand. doc. J. Matulionis, dabar vadovauja fizikos-matematikos kand. doc. J. Urbelis.

Darbo apsaugos katedra, kurios pirmasis pavadinimas buvo saugumo technikos katedra, įkurta 1964 m. vasario 1 d. Jos darbuotojai visuose fakultetuose dėsto darbo apsaugą. Tiria virpesių ir triukšmo pramonėje priežastis, jo sumažinimo galimybes, kuria oro užterštumo matavimo ir valdymo priemones. Katedra rotaprintu išleido paskaitų konspektą ir laboratorinių darbų aprašymus, turi mokomąją ir mokslinę žinybinę laboratoriją. Sukurti originalūs dulkėms matuoti keitikliai ir prietaisai, įvertinti TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos medaliais ir diplomais. Ruošiami darbo saugumo ir priešgaisrinės technikos specialybės aspirantai.

Katedroje yra 9 dėstytojai; tarp jų technikos dr. prof. J. Vidmantas ir 6 mokslo kandidatai.

Katedrai iki 1974 m. rugpjūčio 26 d. vadovavo LTSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas, technikos dr. prof. J. Vidmantas, dabar vadovauja technikos kand. doc. J. Baltrušaitis.

Darbo apsaugos žinybinė laboratorija įsteigta 1969 m. liepos 31 d. Ją šefuoja Lietuvos TSR Vietinės pramonės, Statybinių medžiagų pramonės ir Paruošų ministerijos. Todėl laboratorija atlieka šių žinybų įmonėse triukšmo, dulkėtumo tyrimus ir teikia joms atitinkamas

rekomendacijas. Atlikta ūkiskaitinių darbų už 543 tūkst. rb. Dirba 21 etatinis darbuotojas.

Gamybos valdymo katedra įkurta 1971 m. rugsėjo 1 d., išskyrus pramonės ekonomikos ir organizavimo katedrą. Ruošiami plataus vartojimo prekių pramonės ekonomikos ir organizavimo specialistai, dalis studentų pradėta specializuoti maisto pramonei. Katedros darbuotojai Cheminės technologijos ir Lengvosios pramonės fakultetų studentams dėsto ekonomikos bei įmonių organizavimo ir planavimo disciplinas, o savo fakulteto studentams — tekstilės pramonės ekonomiką, teorinę ir pramonės statistiką, matematinius planavimo ir valdymo metodus, buhalterinę apskaitą, pramonės finansus, darbo mokslinį organizavimą ir techninį normavimą, skaičiavimo mašinas ir programavimą bei kt. dalykus.

Katedra nagrinėja, kaip didinti gamybos efektyvumą lengvojoje pramonėje. Pažymėtini darbai iš pramonės įmonių valdymo struktūros, valdymo tobulinimo, darbininkų ruošimo ir kvalifikacijos kėlimo formų ekonominio efektyvumo. Katedros darbuotojai dalyvauja sudarant respublikos lengvosios pramonės vystymo perspektyvinius planus. Ruošiami liaudies ūkio ekonomikos, valdymo ir planavimo organizavimo specialybės aspirantai. Katedrai priklauso gamybos organizavimo tyrimo žinybinė laboratorija.

Dirba 18 dėstytojų, iš jų 8 mokslo kandidatai.

Katedros vedėju nuo pirmos dienos iki 1977 m. spalio 1 d. buvo ekonomikos kand. doc. V. Gubavičius; keletą metų jį pavadavo ekonomikos kand. doc. B. Pečiūra.

Gamybos organizavimo tyrimo žinybinė laboratorija įsteigta 1963 m. balandžio 25 d. Ją finansuoja LTSR lengvosios pramonės ministerija, todėl visi darbai atliekami jos įmonėms. Laboratorija išnagrinėjo racionalų žaliavų naudojimą respublikos vilnos pramonėje. Įdiegus šį darbą vilnonių audinių įmonėse, gaunamas metinis 100 tūkst. rb ekonominis efektas. Medvilnės pramonėje dabar diegiamos laboratorijos darbuotojų pasiūlytos priemonės, kaip geriau naudoti pagrindinius fondus. Nagrinėjamas respublikos lengvosios pramonės valdymo struktūros tobulinimas. Atliktų tyrimų pagrindu paruoštos 6 kandidatinės disertacijos, ūkiskaitinių darbų vertė — 406 tūkst. rb. Dirba 11 etatinių darbuotojų, iš jų viena ekonomikos kandidatė.

Įmonių organizavimo katedra įkurta 1971 m. rugsėjo 1 d., pertvarkius pramonės ekonomikos ir organizavimo katedrą. Ruošiami mašinų gamybos pramonės ekonomikos ir organizavimo inžinieriai ekonomistai. Šiai specialybei dėstomas techninis normavimas, matematiniai planavimo ir valdymo metodai, įmonių veiklos analizė, darbo mokslinis organizavimas, moksliniai valdymo pagrindai. Automatikos, Elektrotechnikos, Ma-

šinų gamybos, Mechanikos ir Radioelektronikos fakultetuose esančioms specialybėms dėstomos atitinkamos pramonės šakos ekonomikos bei įmonių organizavimo ir planavimo disciplinos. Katedroje yra mašinraščio kabinetas.

Tiriami įvairūs mokslinio darbo ir gamybos organizavimo klausimai. A. Orinauskas išleido knygą „Tiesinis programavimas“ (1971). A. Masiliūnas yra knygų „Automobilių remontas“ (1959) ir „Autotransporto įmonių planavimas ir darbo organizavimas“ (1968) autorius. P. Kasperavičius yra išleidęs „Pramonės įmonių elektros įrenginius“ (1956) bei „Išradybą ir patentotyrą“ (1966).

Katedroje dirba 27 dėstytojai, tarp jų dešimt mokslo kandidatų.

Katedrai visą laiką vadovauja ekonomikos kand. doc. B. Prokopčiukas.

Rusų kalbos katedra įkurta dar universitete 1949 m. rugsėjo 1 d. Jos dėstytojai skaito praktinį rusų kalbos kursą visų fakultetų studentams, kurie šios kalbos menkai teišmoko vidurinėje mokykloje (atestate turi trejetą). Be to, dėstomas fakultatyvusis lietuvių kalbos kursas grupėse, besimokančiose rusų kalba, o lietuvių kalba ir literatūra — parengiamojo skyriaus klausytojams. V. Kosuchinas ir kt. išleido „Lietuvių-rusų kalbų žodyną“ (1956) ir „Rusų kalbos sintaksę“ (1963), M. Laurinavičienė — „Rusų kalbos gramatiką“ (1961). Be to, rotaprintu išleistas rusų kalbos pratimų rinkinys, rusų kalbos žodynas-minimumas aukštosios technikos mokyklos lietuviams studentams.

Mokslinio darbo pagrindinės kryptys: kalbos dėstymo metodika, kalbos psichologija, vertimų teorija ir pedagoginė praktika, techniškoji terminologija. Katedros bendradarbiai A. Timinskis, M. Laurinavičienė, Z. Kuzmickis apgynė kandidatines disertacijas.

Katedroje dirba 9 dėstytojai. Jai iki 1970 m. birželio 11 d. vadovavo doc. V. Kosuchinas, iki 1976 m. rugsėjo 1 d.— J. Korsakas. Dabar jai vadovauja filologijos dr. e. prof. p. V. Stašaitienė.

Užsienio kalbų katedra įkurta 1950 m. gruodžio 15 d., dalijantis universitete buvusiai analogiško pavadinimo katedrai. Visų fakultetų studentams ir aspirantams dėstomos anglų, prancūzų ir vokiečių kalbos. Katedra naudojasi Inžinerinės ekonomikos, Cheminės technologijos fakultetuose ir Statybos rūmuose įrengtais 5 lingafoniniais kabinetais. Jos dėstytojai paruošė šiems kabinetams reikalingą audiovizualinę medžiagą, keletą mokymo priemonių studentams: 1963 m. išėjo knyga „Spoken english“.

Mokslinis darbas daugiausia yra susijęs su dėstymo metodika: nagrinėjama leksikos atranka ir jos įsisavinimo dėsningumai, audiovizualinių priemonių naudojimas dėstant užsienio kalbas, ruošiamas techninis žody-

nas. Palaikomi ryšiai su Kauno pramonės įmonėmis ir mokslo įstaigomis, padedama jauniems specialistams ruoštis kandidatinio minimumo egzaminams.

Katedroje yra 35 dėstytojai, tarp jų trys mokslo kandidatai.

Jos vedėjai buvo: B. Aristovienė (iki 1959 m. gruodžio 19 d.), G. Daugirdaitė (iki 1961 m. rugpjūčio 25 d.), M. Mikelkevičius (iki 1967 m. birželio 26 d.), A. Nikolskis (iki 1972 m. liepos 1 d.), pedagogikos kand. doc. Č. Rimkus (iki 1977 m. rugsėjo 1 d.).

5.18. Lengvosios pramonės fakultetas

Lengvosios pramonės fakultetas pradėjo veikti 1962 m. balandžio 1 d., reorganizavus Mechanikos fakultetą. Ruošia inžinierius lengvajai, medžio ir baldų pramonei. Kurį laiką, iki Inžinerinės ekonomikos fakulteto įkūrimo, buvo ruošiami ir inžinieriai ekonomistai. Fakultetas išleido 2335 inžinierius. Studentų skaičius nuo 794 išaugo iki 1152; 179 studentai mokosi vakariniame skyriuje. Studijuoja didžiuma merginų. Be 5 katedrų, fakultete yra avalynės ir siuvimo technologijos žinybinė laboratorija.

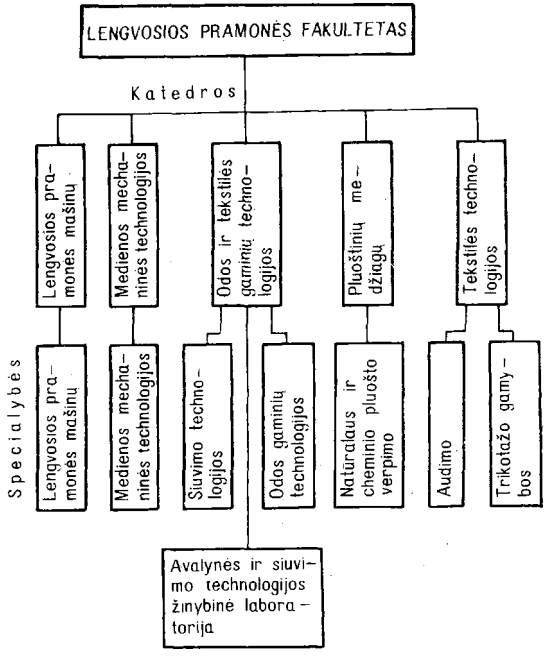

Išskyrus medienos mechaninės technologijos katedrą ir jos profilio specialybę, visa mokymo ir mokslinė veikla yra glaudžiai susijusi su daugiašake Lietuvos lengvąja pramone.

Fakultetas daug padeda ir Estijos TSR lengvajai pramonei: paruošė 182 lengvosios pramonės mašinų, tekstilės pramonės mašinų, verpimo, trikotažo, audimo, odos gaminių technologijos ir siuvimo technologijos specialybių inžinierius.

Fakultete dirba 44 dėstytojai ir 21 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojas. 1975 m. atlikta įvairių ūkiskaitinių mokslinių darbų už 190 tūkst. rb.

Fakulteto dekanai buvo technikos kand. doc. Č. Jakimavičius (iki 1964 m. spalio 15 d.), technikos kand. doc. B. Martinėnas (iki 1968 m. kovo 16 d.). Dabar jam vadovauja technikos kand. doc. A. Kajalavičius.

Lengvosios pramonės mašinų katedra pradėjo veikti 1966 m. rugsėjo 1 d. Ruošia lengvosios pramonės mašinų ir aparatų specialybės inžinierius. Be to, yra paruošusi tekstilės pramonės mašinų ir aparatų specialybės inžinierių. Dėstoma lengvosios pramonės technologija ir įrengimai, kėlimo ir transportavimo įrengimai, tipinių mašinų konstravimas ir skaičiavimas, tekstilės mašinų projektavimas, įrengimų konstravimas, pneumotransporto ir kondicionavimo įrengimai, mašinų tepimas ir tepalai, įrengimų remontas. Katedrai pavaldžios tekstilės įrengimų tyrimo, avalynės mašinų tyrimo mokomosios laboratorijos ir įrengimų konstravimo kabinetas. Dėstytojai A. Kerpauskas ir K. Pilkauskas išleido vadovėlį „Kėlimo ir transportavimo mašinos" (1968). Katedros mokslininkai tiria lengvosios pramonės gamybinių procesų mechanizavimą ir automatizavimą, lengvosios pramonės gaminius, prietaisus ir įrengimus, už išradimus yra gavę 38 autorinius liudijimus.

Katedroje yra 5 mokslo personalo nariai, iš jų keturi technikos kandidatai. Pirmasis katedros vedėjas buvo technikos kand. doc. A. Piktys (iki 1972 m. liepos 1 d.), dabar jai vadovauja technikos kand. doc. L. Veržbolauskas.

Medienos mechaninės technologijos katedra įkurta 1960 m. sausio 1 d. Iki 1970 m. sausio 29 d. buvo vadinama medienos ir plastmasių mechaninės technologijos katedra, nes tada, be medienos mechaninės technologijos specialistų, ruošė dar ir polimerų perdirbimo į detales ir dirbinius mašinų ir technologijos inžinierius. Dėstoma medienotyra, medienos pjovimo staklės ir įrankiai, pjautinės medienos technologija, hidroterminis medienos apdirbimas, medienos gaminių technologija, klijuotų medžiagų ir plokščių technologija, apdailos technologija ir kt. Yra medienotyros, medienos apdirbimo staklių, medienos apdirbimo pramonės medžiagų tyrimo laboratorijos, baldų konstravimo kabinetas. Katedros bendradarbiai išleido beveik visų disciplinų laboratorinių darbų aprašymus, trijų disciplinų paskaitų konspektus. B. Papreckis yra vadovėlio technikumų moksleiviams „Baldų gamyba" (1964) bendraautoris.

Katedra sprendžia mokslinę problemą — racionalų kompleksinį medienos ir jos medžiagų naudojimą. Gamybininkams išleistas „Baldžiaus vadovas" (1963), „Aiškinamasis medienos apdirbimo terminų žodynas" (1971).

Katedroje yra 6 dėstytojai, tarp jų keturi technikos kandidatai. Jai iki 1967 m. gegužės 20 d. vadovavo technikos kand. doc. Č. Jakimavičius. Dabar katedros vedėjas yra technikos kand. doc. A. Kajalavičius.

Odos ir tekstilės gaminių technologijos katedra pradėjo veikti 1956 m. liepos 19 d. Iš pradžių ji buvo Cheminės technologijos fakulteto sudėtyje. Ruošia dviejų specialybių inžinierius: siuvimo technologijos ir odos gaminių technologijos. Jos bendradarbiai dėsto avalynės ir siuvimo gaminių meninį apipavidalinimą, avalynės ir siuvinių konstravimą, avalynės ir siuvinių medžiagotyrą, avalynės ir siuvinių technologiją, avalynės ir siuvimo pramonės mašinas ir aparatus, avalynės ir siuvimo pramonės įmonių projektavimą, avalynės ir siuvimo pramonės mašinų projektavimo pagrindus. Laboratoriniams darbams įrengtos siuvimo technologijos, avalynės technologijos, avalynės medžiagotyros, avalynės ir siuvinių konstravimo laboratorijos. Katedros darbuotojai išleido du vadovėlius profesinėms technikos mokykloms: „Siuvinių medžiagos" ir „Avalynės medžiagos" (abu 1972 m.).

Moksliniai tyrimai kreipiami į avalynės ir siuvimo medžiagotyrą bei svarbiausias avalynės technologijos problemas. Pagrindinis medžiagotyros klausimas — tai ryšys tarp medžiagų struktūros ir savybių, ypač svarbus, kuriant naujas dirbtines medžiagas. Nagrinėjama natūralių odų, kartono, įvairių siuvimo medžiagų, trikotažo struktūra, savybės ir jų kitimas dėvint, sprendžiami avalynės pramonės chemizavimo, klijuotų siūlių taikymo avalynei ir kitiems dirbiniams klausimai, kuriami polimerinių medžiagų klijuotų sujungimų stiprumo prognozavimo teoriniai pagrindai ir eksperimentiniai stiprumo vertinimo metodai.

Mokslinių darbų išdava — 35 autoriniai liudijimai. Yra medžiagotyros, avalynės, odos-galanterijos ir pakinktų technologijos specialybių aspirantūra. Katedrai priklauso avalynės ir siuvimo technologijos žinybinė laboratorija.

Dirba 12 pedagoginio personalo narių, tarp jų technikos dr. prof. V. Rajeckas ir 8 mokslo kandidatai.

Katedrą organizavo chemijos kand. doc. V. Ivanovas, nuo 1956 m. spalio 11 iki 1961 m. birželio 1 d. jai vadovavo chemijos kand. doc. V. Karpus, po to — technikos kand. doc. N. Majauskienė, o nuo 1975 m. liepos 1 d.— technikos dr. prof. V. Rajeckas.

Avalynės ir siuvimo technologijos žinybinė laboratorija įsteigta 1961 m. lapkričio 11 d. Ją globoja Lietuvos TSR lengvosios pramonės ministerija. Pagrindinė darbų kryptis — respublikos avalynės pramonės chemizavimas, detalių klijavimo kokybės tyrimas, klijavimo technologijos ruošimas. Darbai yra įdiegti arba diegiami „Raudonojo Spalio" avalynės fabrike, P. Eidukevičiaus odų-avalynės susivienijime. Laboratorijoje susintetintos nairito-NT klijus stabilizuojančios medžiagos, reikalingos, kad nekistų suklijuotų gaminių spalva. Sukurta naujų avalynės klijų kompozicija, kad būtų galima pakeisti brangius ir

deficitinius poliuretano klijus. Pasiūlytas naujas našesnis avalynės ir galanterijos gaminių kraštų lankstymo būdas. Sukurtas prietaisas klijuojamoms batviršių detalėms centruoti. Pasiūlytas naujas būdas bei prietaisas minkštų polimerinių medžiagų klijuotų sujungimų stiprumui matuoti. Išrastas prietaisas tekstilinių medžiagų vibroformavimo procesams tirti. Laboratorijai priklauso 7 išradimai. Rusų kalba iš spaudos išėjo V. Rajecko, M. Batisienės ir kt. brošiūra „Klijuotinis batviršių surinkimas" (1973). Laboratorija bendradarbiauja su Maskvos technologiniu lengvosios pramonės institutu, Centriniu odų ir avalynės pramonės mokslinio tyrimo institutu ir kt.

Atlikta darbų už 703 tūkst. rb. Dirba 11 etatinių darbuotojų, tarp jų du technikos kandidatai.

Pluoštinių medžiagų katedra 1962 m. liepos 1 d. atskirta nuo tekstilės technologijos katedros. Ruošia natūralaus ir cheminio pluošto verpimo inžinierius. Katedroje dėstoma polimerų fizika ir chemija bei tekstilės pluoštų gamyba, tekstilės medžiagotyra, verpimas, technologinių procesų tyrimo būdai ir priemonės, įmonių projektavimas, naujoji technika, tekstilės technologija ir įrengimai, įrengimų remontas ir kt. disciplinos. Jai priklauso tekstilės medžiagotyros ir verpimo laboratorijos. Katedra išleido medvilnės ir cheminių pluoštų verpimo, vilnos ir cheminių pluoštų verpimo technologijos ir įrengimų paskaitų konspektus.

Mokslinio darbo kryptis — tekstilės medžiagų savybių modifikavimas ir projektavimas, verpimo technologijos tobulinimas. Tiriamas pluoštų ir siūlų nuovargis, relaksacinės savybės, pūkuotų tekstilės gaminių paviršiaus kokybė ir patvarumas. Iš šios tematikos paskelbta 148 straipsniai, apginta 19 kandidatinių disertacijų, pateikta 20 išradimų, išleistas „Tekstilininko vadovas" (1964). Daug vadovėlių ir mokymo priemonių yra parašęs J. Indriūnas: „Audimą" (1954), „Linų verpimą" (1959), „Vilnų verpimą" (1961), „Naująją verpimo techniką" (1968).

1968 m. katedra buvo iškovojusi instituto pavyzdinio kolektyvo vardą.

Dirba 8 dėstytojai: technikos dr. prof. J. Indriūnas ir septyni technikos kandidatai, taigi visas katedros pedagogų personalas turi mokslinius laipsnius.

Katedrai iki 1971 m. rugsėjo 1 d. vadovavo Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas, LTSR akademikas, technikos dr. prof. J. Indriūnas. Dabar katedrai vadovauja technikos kand. doc. I. Radvilavičienė.

Tekstilės technologijos katedra įkurta 1941 m. rugpjūčio 1 d. Ruošia audimo ir trikotažo gamybos specialybių inžinierius. Katedroje dėstomas audimas, trikotažo gamybos technologija, tekstilės technologijos procesai ir įrengimai, tekstilės medžiagų mechaninė technologija, technologinių procesų tyrimo metodai ir priemonės, pluoštinių medžiagų cheminė tech-

nologija ir kt. disciplinos. Įrengtos audimo, trikotažo gamybos, technologinių procesų tyrimo būdų, siūlų ir tekstilės gaminių struktūros ir mechaninių savybių tyrimo laboratorijos, tekstilės gaminių asortimento kabinetas.

Kuriama naujų rūšių audinių ir trikotažo su pageidaujamomis savybėmis projektavimo metodika ir nauja technologija. Iš šios srities paskelbta apie 300 straipsnių, sukurta 10 originalių prietaisų, už išradimus gauti 24 autoriniai liudijimai. Nuolatos keliama mokslinė kvalifikacija, rašomos knygos: A. Matukonis yra parašęs „Naująją audimo ir apdailos techniką" (1957), „Heterogeninių siūlų struktūrą ir mechanines savybes" (1971); B. Martinėnas — „Trikotažo technologiją" (I d.— 1962, II d.— 1968); autorių kolektyvas „Tekstilininko vadovą" (1964); V. Milašius — vadovėlį profesinės technikos mokykloms „Audinių struktūra ir analizė" (1974). Ruošiami medžiagotyros ir tekstilės medžiagų technologijos specialybių aspirantai.

Katedrai priklauso 11 dėstytojų, iš jų technikos dr. prof. A. Matukonis, technikos dr. doc. V. Milašius, šeši technikos kandidatai. Katedrai iki 1962 m. rugsėjo 1 d. vadovavo technikos dr. prof. J. Indriūnas, dabar jos vedėjas — Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas, technikos dr. prof. A. Matukonis.

5.19. Mašinų gamybos fakultetas

Mašinų gamybos fakultetas, kaip ir Lengvosios pramonės fakultetas, organizuotas 1962 m. balandžio 1 d. iš kai kurių Mechanikos fakulteto katedrų ir specialybių. Ruošia inžinierius staklių, mašinų pramonės įmonėms ir mokslinio tyrimo įstaigoms, daugelio pramonės šakų mechaniniams cechams ir liejykloms. Fakultete yra tik dvi specialybės: 1) mašinų gamybos technologija, metalų pjovimo staklės ir įrankiai, 2) liejininkystės mašinos ir technologija. Į antrąją specialybę priimama tik po vieną grupę studentų. Taigi fakultetas labai monolitiškas ir, galima sakyti, vienos krypties. Kadangi pagrindinė specialybė yra labai universali, o liaudies ūkiui reikia ypač daug šios srities specialistų, tai studentų skaičius sparčiai augo ir šiuo metu yra didžiausias institute: fakultetui kuriantis buvo 1106, o dabar 1708 studentai, iš kurių 406 studijuoja vakariniame skyriuje. Dėl fakulteto vienalytiškumo lengviau organizuoti mokymo procesą, nes mažiau reikia mokomųjų laboratorijų, paskaitas galima skaityti didesniais srautais. Tačiau dėl didelio priėmimo kontingento sunku sukomplektuoti I kursą iš gerai pasiruošusių abiturientų. Fakultetas išleido 2774 inžinierius.

Fakultetui priklauso 7 katedros ir liejininkystės bei mašinų gamybos technologijos žinybinės laboratorijos. Dirba 118 dėstytojų ir 33 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojai. Ūkiskaitos pagrindais 1975 m. atlikta mokslinių darbų už 406 tūkst. rb. Fakultetas iš pradžių buvo įsikūręs instituto Trečiuosiuose, o dabar — Aštuntuosiuose rūmuose.

Pirmasis fakulteto dekanas — prof. L. Kumpikas (iki 1972 m. spalio 15 d.), dabartinis — technikos kand. doc. B. Bakšys.

Braižomosios geometrijos katedra perimta iš Kauno universiteto, kur ji buvo įkurta 1940 m. rugpjūčio 15 d. Jos bendradarbiai Inžinerinės ekonomikos, Lengvosios pramonės, Mašinų gamybos ir Mechanikos fakultetuose dėsto braižomąją geometriją, braižybą ir inžinerinę grafiką. Katedrai priklauso braižomosios geometrijos modelių ir braižybos vaizdinių priemonių kabinetai.

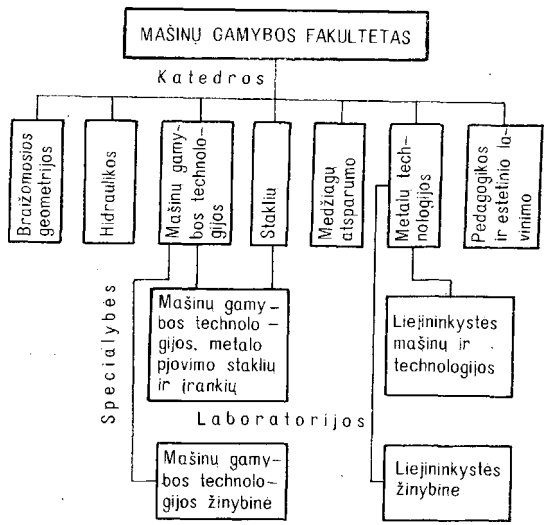

Mokslinis darbas yra metodinio pobūdžio — tiriami aukštos kvalifikacijos specialistų rengimo efektyvumo klausimai. Daug dėmesio skiriama vadovėlių ir mokymo priemonių ruošimui. J. Jodikaitis išleido vadovėlio „Braižomoji geometrija“ tris laidas (1961, 1966, 1973). Iš šio vadovėlio mokosi visi respublikos inžinerinių specialybių studentai. T. Sadauskas ir Č. Jakimavičius paruošė „Standartinį šriftą“ (1961), V. Sliesoriūnas — „Braižomosios geometrijos uždavinyną“ (1963), o kartu su T. Sadausku — „Braižomosios geometrijos tipinių uždavinių rinkinį“ (1964).

Katedroje yra 22 dėstytojai, iš jų vienuolika turi mokslinius laipsnius.

Jai vadovavo doc. T. Sadauskas (iki 1963 m. rugpjūčio 25 d.), doc. J. Jodikaitis (iki 1968 m. birželio 11 d.). Dabartinis vedėjas — technikos kand. doc. V. Sliesoriūnas.

Hidraulikos katedra yra viena iš seniausių — įkurta 1922 m. kovo 24 d., steigiant Kaune Lietuvos universitetą. Iki 1971 m. vasario 1 d. buvo vadinama hidrotechnikos katedra. Tuo metu ji priklausė Hidrotechnikos, vėliau — Santechnikos fakultetui, kurį laiką ruošė vandens jėgos išnaudojimo (iki 1956 m.), upių hidrotechninių įrengimų (iki 1963 m.)

ir hidrotechninės statybos (1960—1967) inžinierius. Dabar katedros darbuotojai mechanikos bei statybos profilio specialybėms dėsto hidrauliką ir hidraulines mašinas, hidrotechninius įtvarus ir kt. disciplinas. Katedrai yra pavaldi hidrotechnikos laboratorija su hidraulikos, hidraulinių mašinų ir hidrotechnikos skyriais. Šią laboratoriją pastatė ir įrengė savo jėgomis katedros personalas ir studentai (1953).

Leidyklos išleido J. Macevičiaus „Hidrauliką" (1966), J. Macevičiaus ir A. Vaidakavičiaus „Hidrauliką ir hidraulines mašinas" (1974).

Pagrindinė mokslinio darbo kryptis — hidraulinių sistemų hidrodinaminių parametrų tyrimas. Katedros bendradarbiai paruošė „Šešupės" kolūkio hidroelektrinės ant Dovinės upelio projektą ir vadovavo jos statybai, kuri į Lietuvos TSR istoriją įėjo kaip studentijos techninės paramos žemės ūkiui pradžia (1951).

Katedroje dirba 10 dėstytojų, tarp jų geografijos dr. prof. J. Macevičius ir penki technikos kandidatai.

Susumavus 1974 m. socialistinio lenktyniavimo rezultatus, jai buvo pripažintas pavyzdinės katedros vardas.

Institute jai vadovavo J. Macevičius, technikos kand. doc. A. Vaidakavičius (1963 m. rugpjūčio 25—1970 m. rugpjūčio 25 d.), dabar vėl vadovauja geografijos dr. prof. J. Macevičius.

Mašinų gamybos technologijos katedros veiklos pradžia reikia laikyti 1930 m. birželio 7 d., kai Kauno (Vytauto Didžiojo) universitete buvo įkurta taikomosios mechanikos katedra, kuri 1940 m. rugpjūčio 15 d. buvo pavadinta mašinžinystės katedra. Dabartinis pavadinimas atsirado kartu su instituto įkūrimu. Iš šios katedros personalo ir laboratorijų buvo suformuotos mašinų mokslo ir staklių katedros. Ruošiami mašinų gamybos technologijos, metalo pjovimo staklių ir įrankių specialybės inžinieriai. Tai gausiausia specialybė institute. Šios ir kai kurių kitų mechanikos profilio specialybių studentams dėstoma mašinų gamybos technologija, mašinų gamyklų projektavimo pagrindai, kėlimo ir transporto įrengimai, techniniai matavimai ir pakeičiamumo pagrindai, staklių įtaisų konstravimo pagrindai. Katedrai priklauso mašinų gamybos technologijos ir techninių matavimų laboratorijos. Katedros darbuotojai parašė nemažai vadovėlių: L. Kumpikas — „Metalų apdirbimą spaudimu" (1957), „Metalų paviršiaus išbaigimą" (1960), „Techninius matavimus ir pakeičiamumo pagrindus" (1963, 1972), kartu su H. Klementavičiumi — „Mašinų gamybos technologijos pagrindus" (1967); A. Stasiūnas — „Metalo pjovimo staklių" I d. (1972); K. Pilkauskas ir A. Kerpauskas — „Kėlimo ir transporto mašinas" (1968); A. Stasiūnas ir kt. — vadovėlį technikumams „Metalo pjovimo staklės" (1965).

Katedros mokslininkai nagrinėja technologinių procesų tobulinimą ir optimizavimą, mašinų detalių paviršiaus kokybę ir tikslumą, paskelbė daugiau kaip 150 mokslinių straipsnių. Per pastaruosius penkerius metus už išradimus gauta 12 autorinių liudijimų. Pramonės darbuotojams paruošta knygų ir žinynų: L. Kumpikas parašė „Spartųjį metalų tekinimą" (1953), „Įrankinių plienų parinkimą ir terminį apdirbimą" (1955), „Frezuotojo vadovą" (1958, 1974); S. Naujokaitis — „Mašinų detalių paviršiaus švarumą" (1955); B. Dragūnas ir K. Pilkauskas — „Šaltkalvio vadovą" (1963); A. Stasiūnas — „Tekintojo vadovą" (1963, 1971); autorių kolektyvas — „Mechaniko vadovą" (1972); J. Rudzianskas — „Kaip sprendžiamos tiksliųjų detalių gamybos technologinės problemos" (1972). Įrengta mašinų gamybos technologijos žinybinė laboratorija. Katedra paruošė 25 mokslo kandidatus. Joje yra mašinų gamybos technologijos specialybės aspirantūra.

Katedroje dirba 19 dėstytojų, tarp jų prof. L. Kumpikas ir septyni technikos kandidatai.

Institute katedrai be pertraukos vadovauja Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius prof. L. Kumpikas.

Mašinų gamybos technologijos žinybinė laboratorija įkurta 1972 m. birželio 5 d. Ją globoja Lietuvos TSR vietinės pramonės ministerija, todėl laboratorija daugiausia ir bendradarbiauja su tos ministerijos įmonėmis „Atrama", „Aidu" ir kt., be to, atlieka „Sigmos" ir kitų susivienijimų užsakymus. Laboratorijos darbuotojai pritaikė plastmases štampų ir liejimo modelių gamybai Druskininkų meno dirbinių gamykloje ir „Metaliste", pateikė nemažai pasiūlymų gamybos technologijai tobulinti vietinės pramonės įmonėse. Baigtų darbų apskaičiuotas ekonominis efektas — 176 tūkst. rb.

Laboratorijoje dirba 7 etatiniai darbuotojai. Atlikta ūkiskaitinių darbų už 239 tūkst. rb.

Medžiagų atsparumo katedra 1962 m. liepos 1 d. atskirta iš statybinės mechanikos katedros. Jos darbuotojai aptarnauja beveik visus fakultetus (išskyrus Statybos ir santechnikos), dėstydami medžiagų atsparumą, tamprumo teoriją, plastiškumo teoriją, taikomąją mechaniką. Yra įrengta medžiagų atsparumo laboratorija. Katedra neblogai aprūpino savo studentus vadovėliais ir mokymo priemonėmis: autorių kolektyvas išleido vadovėlį „Medžiagų atsparumas" (1959), S. Vasauskas paruošė „Mechaninius medžiagų bandymus" (1963), rotaprintu išleista keletas mokymo priemonių.

Nuosekliai domėdamiesi mokymo proceso technizavimu, katedros darbuotojai programuotai kontrolei naudoja „Egzaminator" ir kitų tipų mokymo mašinas.

Taip jau susiklostė, kad katedrai tenka gvildenti daug mokslinių problemų: medžiagų fizines-mechanines savybes, medžiagų bandymo metodiką, naujų bandymo mašinų ir įrenginių konstravimą bei gamybą, naujus metodus medžiagų, detalių ir konstrukcijų stiprumui skaičiuoti valkšnumo, relaksacijos bei nuovargio sąlygomis. Katedros mokslinėse laboratorijose paruošta apie 40 kandidatinių disertacijų. Jos bendradarbiai yra išspausdinę apie 500 mokslinių straipsnių, pelnė 12 autorinių liudijimų ir keletą TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos medalių bei diplomų. 1969 m. J. Baušiui, J. Slavėnui ir S. Vasauskui už darbą „Metalų stiprumo tyrimai" suteikta Respublikinė premija. Ruošiami medžiagų atsparumo ir statybinių medžiagų specialybės aspirantai.

Katedroje yra 20 dėstytojų, tarp jų technikos dr. prof. J. Baušys ir penkiolika technikos kandidatų.

Katedros vedėjas iki 1968 m. liepos 1 d. buvo LTSR nusipelnęs inžinierius technikos kand. doc. S. Vasauskas, dabar jai vadovauja technikos dr. prof. J. Baušys.

Metalų technologijos katedra pradėjo veikti dar Kauno universitete 1941 m. rugpjūčio 1 d. Ruošia liejininkystės mašinų ir technologijos specialybės inžinierius. Be to, ji dar ruošė metalotyros ir terminio metalų apdirbimo technologijos inžinierius, kol studentų priėmimas į šią specialybę buvo nutrauktas. Dėstoma metalų ir kitų konstrukcinių medžiagų technologija, metalotyra, liejimo formų technologija, lydymas, liejimo cechų įrengimai, specialūs liejimo būdai, liejiminiai lydiniai, metalografija, metalų terminio apdirbimo teorija, specialūs plienai, rentgenografija, šaltasis štampavimas, karštasis štampavimas ir kt. disciplinos. Katedrai priklauso metalografijos, terminio apdirbimo, liejininkystės, metalų fizinių savybių laboratorijos ir liejininkystės kabinetas. Be to, katedra vadovauja studentų apmokymui instituto mechaninėse dirbtuvėse. Kai kurios disciplinos skaitomos visuose mechanikos profilio fakultetuose. Katedros dėstytojai išleido keletą vadovėlių ir mokymo priemonių: V. Mošinskis „Liejininkystės pagrindus" (1956), K. Bieliūnas „Metalų suvirinimą" (1955, 1962), autorių kolektyvas „Metalotyrą" (1961), L. Kulikauskas „Metalotyrą ir terminį apdirbimą" (1972), V. Mošinskis populiariąją knygą „Kaip mašinos veikia ir kaip jos tvarkomos" (1954), autorių kolektyvas „Metalininko žinyną" (1961), V. Babilius knygelę „Kaip taupyti metalą" (1963).

Katedros mokslininkai tiria metalų struktūrą, savybes ir plastinės deformacijos procesą, lietų metalų savybes, technologinę įrangą ir šiluminius liejimo procesus. Tais klausimais yra paskelbta per šimtą mokslinių straipsnių, sukurta originalios tyrimo aparatūros. Katedra vadovauja liejininkystės žinybinei laboratorijai, ruošia metalotyros, terminio me-

talų apdirbimo, medžiagų atsparumo ir statybinės mechanikos specialybių aspirantus.

Dirba 22 dėstytojai, iš jų trylika technikos kandidatų.

Institute katedros vedėjais buvo prof. V. Mošinskis (iki 1955 m. balandžio 27 d.), doc. A. Gravrogkas (iki 1958 m. balandžio 1 d.), technikos kand. doc. K. Bieliūnas (iki 1963 m. gruodžio 16 d.), technikos kand. doc. V. Krukonis (iki 1974 m. liepos 1 d.); dabar vedėjas yra technikos kand. doc. C. Kisieliauskas.

Liejininkystės žinybinė laboratorija įkurta 1961 m. lapkričio 11 d. Ją finansuoja TSRS staklių ir įrankių pramonės ministerija. Laboratorija įsikūrusi Kauno „Centrolito" gamykloje ir jos veikla beveik išimtinai yra susijusi su šia gamykla. Laboratorija ištyrė pramoninio dažnumo indukcinių krosnių išklojos patvarumą: padidino jį 8—9 kartus, panaudojusi vietinius kvarcinius smėlius. Tai davė gamyklai apie 45 tūkst. rb metinės ekonomijos. Laboratorijos padedama Kauno „Centrolito" įmonė pirmoji Tarybų Sąjungoje iš niekam nenaudojamų plieno drožlių pradėjo gaminti sintetinį ketų — daug atsparesnį ir pigesnį už paprastąjį. Iš to įmonė per metus gavo 200 tūkst. rb ekonomijos. Laboratorijoje kompleksiškai ištirtos sintetinio ketaus savybės, lyginant jas su paprastojo ketaus savybėmis, pateikti pasiūlymai, kaip 8—10% padidinti jo atsparumą.

Laboratorija mokslinio darbo metodikos klausimais bendradarbiauja su Leningrado politechnikos institutu, Eksperimentiniu metalo pjovimo staklių mokslinio tyrimo institutu (ENIIMS), Ukrainos TSR Mokslų Akademijos Liejininkystės problemų institutu ir kt. mokslo įstaigomis.

Darbai yra paskelbti „Minties" leidyklos rusų kalba išleistuose leidiniuose: „Sintetinis ketus, išlydytas pramoninio dažnumo indukcinėse elektros krosnyse" (1969), „Indukcinėse krosnyse ir žemakrosnėse išlydyto ketaus savybių lyginamieji tyrimai" (1972), „Sintetinio ketaus lydymas indukcinėse krosnyse ir jo technologija Kauno liejykloje „Centrolitas" (1974).

Atliktų ūkiskaitinių darbų vertė — 505 tūkst. rb. Dirba 11 etatinių darbuotojų. Laboratorijai iki 1977 m. sausio 1 d. vadovavo technikos kand. doc. V. Babilius.

Pedagogikos ir estetinio lavinimo katedra įsteigta 1962 m. liepos 1 d. Iki 1973 m. balandžio 1 d. ji priklausė Cheminės technologijos fakultetui. Katedra vadovauja studentų estetiniam lavinimui ir aspirantų bei jaunų dėstytojų pedagoginiam ruošimui. Dėstoma psichologija, pedagogika, aukštojo mokslo metodika, meninis konstravimas, studijų įvadas ir kt. disciplinos, yra meninio konstravimo kabinetas, kuriamas metodinis kabinetas.

Katedros bendradarbiai nagrinėja mokymo proceso tobulinimą: jo diferencijavimą, studentų grupavimą, auklėjamąjį darbą akademinėse grupėse. Tie klausimai svarstomi tradicinių instituto mokslinių-techninių konferencijų aukštojo mokslo pedagogikos sekcijose.

Prie katedros veikia meno taryba, kuri koordinuoja ir kontroliuoja studentų estetinį auklėjimą. Katedra ir komjaunimo komitetas vadovauja studentų visuomeninių profesijų fakultetui, kurį 1973—1974 mokslo metais baigė 1070 jaunuolių. Jame galima įsigyti 12 visuomeninių specialybių (organizatoriaus, lektoriaus, buitinės estetikos instruktoriaus, kultūros paminklų apsaugos ir kraštotyros inspektoriaus, ekskursijų vadovo, korespondento ir kt.).

Katedroje dirba 9 dėstytojai, tarp jų viena pedagogikos kandidatė. Katedrai iki 1972 m. rugsėjo 1 d. vadovavo prof. A. Novodvorskis, dabar vadovauja pedagogikos kand. doc. L. Steponaitienė.

Staklių katedra 1973 m. rugsėjo 1 d. buvo atskirta iš mašinų gamybos technologijos katedros. Jos bendradarbiai mašinų gamybos technologijos, metalų pjovimo staklių ir įrankių specialybės studentams dėsto automatikos pagrindus ir mašinų gamybos technologinių procesų automatizavimą, mašinų gamybos technologiją ir automatizavimą, metalų pjovimo įrankių projektavimą ir gamybą, metalų pjovimo teoriją, metalų pjovimo stakles, mašinų gamybos cechų ir automatinių linijų projektavimo pagrindus, metalų pjovimo staklių dinamiką. Praktiniams darbams yra įrengtos metalų pjovimo staklių, technologinių procesų automatizavimo, metalų pjovimo įrankių laboratorijos.

Mokslinis darbas dirbamas dviem kryptimis: 1) metalų pjovimo staklių tyrimo, jų konstrukcijų ir technologinių parametrų gerinimo, 2) konstrukcinių medžiagų fizinių-mechaninių savybių tyrimo ir projektavimo metodų tobulinimo.

Katedroje dirba 16 dėstytojų, iš jų dešimt technikos kandidatų.

Katedros vedėjas — technikos kand. H. Medekšas.

5.20. Mechanikos fakultetas

Mechanikos fakultetas pradėjo veikti dar Kauno universitete 1947 m. gruodžio 9 d. Kuriantis institutui, fakultete tebuvo 400 studentų. Institute jis tiek išaugo, kad iš jo teko atskirti Lengvosios pramonės ir Mašinų gamybos fakultetus. Ruošiami inžinieriai mechanikai durpių, chemijos, maisto, prietaisų pramonei bei inžinieriai šilumininkai įvairioms pramonės įmonėms ir energetikai. Fakultetas, būdamas instituto sudėtyje, paruošė 3186 specialistus. Iškėlus į Vilnių keletą mechanikos profilio spe-

cialybių (statybos ir kelių mašinų bei įrengimų, automobilių transporto), o kiek vėliau iš Mašinų gamybos fakulteto perkėlus mašinų mokslo katedrą su tiksliosios mechanikos prietaisų specialybe, nusistovėjo fakulteto profilis. Dabar čia mokosi 1336 studentai, iš jų 330 vakariniame skyriuje. Tai „vyriškiausias" fakultetas: jame mokosi mažiausias merginų procentas.

Priklauso 5 katedros, kompleksinio durpių naudojimo probleminė laboratorija ir įpakavimo automatų bei pramonės šiluminių įrengimų žinybinės laboratorijos, dirba 81 dėstytojas ir 107 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojai. 1975 m. katedros kartu su žinybinėmis laboratorijomis atliko ūkiskaitinių mokslinių darbų už 683 tūkst. rb.

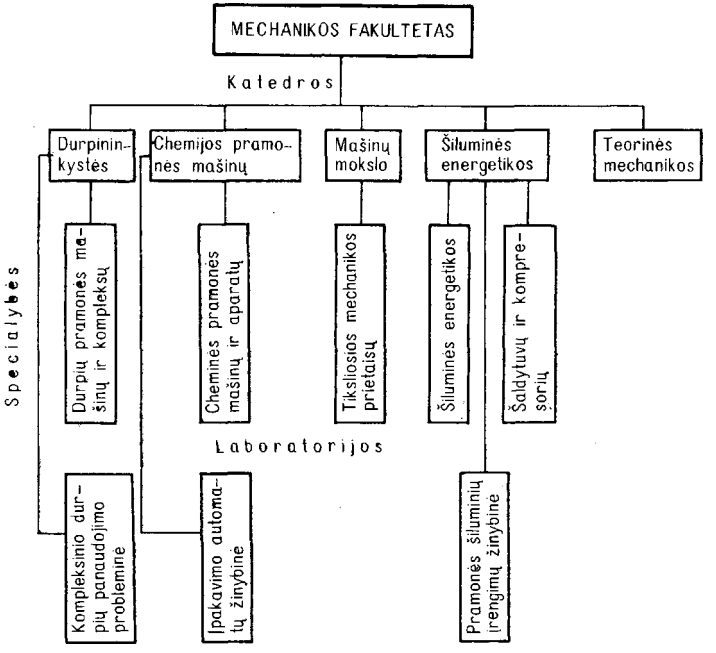

Fakultetas visą laiką bazavosi Antruosiuose rūmuose. Elektrotechnikos fakultetui persikėlus į Statybos rūmus, mechanikams teko dar ir Pirmieji rūmai, į kuriuos persikėlė ir dekanatas.

Fakulteto dekanas nuo pat įkūrimo iki 1966 m. liepos 1 d. buvo LTSR nusipelnęs inžinierius doc. N. Milenskis, iki 1977 m. balandžio 11 d. jam vadovavo LTSR nusipelnęs inžinierius prof. A. Bredelis.

Durpininkystės katedra įkurta dar Kauno universitete 1941 m. rugpjūčio 1 d. Iš pradžių priklausė Technologijos, vėliau Cheminės techno-

logijos fakultetui, o 1958 m. perkelta į dabartinį Mechanikos fakultetą. Ruošia durpių pramonės mašinų ir kompleksų specialybės inžinierius. Tarprespublikinio kooperavimo būdu keliolika šios specialybės inžinierių paruošta kaimyninei Latvijai. Katedros darbuotojai dėsto durpių pramonės mašinas ir jų remontą, fabrikinį durpių perdirbimą, traktorių variklius ir durpių transporto mechanizmus, durpių gavybos technologiją, durpių pramonės organizavimą ir planavimą, durpių pramonės ekonomiką, hidraulines mašinas ir kt. disciplinas. Katedrai priklauso durpių mašinų ir kompleksų, durpių gamybos technologijos, fabrikinio durpių perdirbimo laboratorijos.

Katedros darbuotojai tiria mažaskaidžių durpių gavybos technologinius procesus ir produkcijos rūšis, durpinio grunto mechaniką ir fabrikinį durpių perdirbimą, padėjo kelti šios pramonės šakos darbuotojų mokslinę kvalifikaciją: paruošė 5 mokslo kandidatus gamybininkus. Katedroje yra durpininkystės specialybės aspirantūra, dirba 5 dėstytojai, iš jų keturi technikos kandidatai.

Institute katedros vedėju buvo Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas, technikos dr. prof. J. Vidmantas (iki 1964 m. liepos 1 d.), o nuo to laiko — A. Bredelis.

Kompleksinio durpių naudojimo probleminė laboratorija įkurta 1961 m. durpių žaliavos, produkcijos, naujų technologinių procesų moksliniam tyrimui. Pagrindinė darbų kryptis — mažaskaidžių durpių tyrimas ir naudojimas, t. y. durpių kraiko, izoliacinių plokščių, pusfabrikačių ir kt. gamyba. Laboratorijos darbą koordinuoja Leningrado sąjunginis durpių pramonės mokslinio tyrimo institutas. Be to, bendradarbiaujama su Kalinino ir Baltarusijos politechnikos institutų durpininkais, nekalbant jau apie Lietuvos žemės ūkio mechanizavimo ir elektrifikavimo institutą Raudondvaryje ir Lietuvos hidrotechnikos ir melioracijos institutą Kėdainiuose. Labai glaudūs ryšiai palaikomi su respublikos gamybininkais — Durpių pramonės valdyba prie LTSR Ministrų Tarybos ir jos įmonėmis.

Laboratorijos bendradarbiai sudarė naują metodiką pylimų nusėdimui durpiniuose gruntuose skaičiuoti, dėl to pasidarė paprastesni tyrinėjimo ir projektavimo darbai; pasiūlė būdus, kaip padidinti durpių pusbrikečių ir briketų hidrofobiškumą. Laboratorijai pasiūlius žaliavą durpių hidrolizei ir maistingiems briketams ruošti reguliuojamo režimo džiovyklose, gauta 61 tūkst. rb metinės ekonomijos. Paskelbta 69 moksliniai straipsniai. Laboratorijoje dirba 8 etatiniai darbuotojai, iš jų vienas technikos kandidatas. Jai vadovauja D. Linkevičius.

Chemijos pramonės mašinų katedra įkurta 1965 m. rugsėjo 1 d. Ruošia chemijos pramonės mašinų ir aparatų specialybės inžinierius. Be to,

dalį studentų specializuoja maisto pramonės mašinų ir aparatų inžinieriais. Jos bendradarbiai dėsto technologinių procesų ir aparatų, chemijos ir maisto pramonės mašinų ir aparatų konstravimo pagrindų, tų pramonės šakų mašinų ir aparatų, jų gamybos ir remonto technologijos, kompresorių, siurblių, ventiliatorių disciplinas. Katedra turi chemijos ir maisto tipinių mašinų ir aparatų laboratoriją.

Tiriamas ekstrakcinės aparatūros darbas ir technologinių procesų matematinis modeliavimas. Personalas už išradimus yra gavęs daugiau kaip 30 autorinių liudijimų. Prie katedros veikia įpakavimo automatų žinybinė laboratorija.

1976 m. sausio 1 d. katedroje dirbo 7 dėstytojai, tarp jų technikos daktaras V. Židonis ir trys technikos kandidatai.

Katedrai iki 1975 m. liepos 1 d. vadovavo technikos kand. doc. R. Makaveckas, dabar vadovauja technikos kand. doc. K. Bagdonas.

Įpakavimo automatų žinybinė laboratorija įkurta 1967 m. gruodžio 27 d. Ją globoja TSRS lengvosios ir maisto pramonės mašinų bei buitinių prietaisų gamybos ministerija. Laboratorijoje tiriama įpakavimo procesų automatizavimo problema, įvairių labai ir mažai byrančių, dulkančių ir pastų pavidalo medžiagų dozavimo procesai, pakelių formavimas iš juostinės medžiagos, polimerinių termoplastinių plėvelių suvirinimas, specialių įpakavimo automatų dinamika.

Įpakavimo automatuose labai svarbus yra juostos sukimo įrenginys. Laboratorijose sukurta keletas tokių įrenginių ir jų konstravimo teorija, kuria naudodamiesi konstruktoriai gali konstruoti įrenginius juostai įpakavimo automatuose susukti į bet kokio skerspjūvio vamzdžius. Įpakavimo automatai dirba patikimai tada, kai gerai sukonstruoti skersinio ir išilginio pakelių suvirinimo įrengimai. Sukurti specialūs įrengimai polietileno plėvelei suvirinti įpakavimo automatuose. Pritaikant automatus įvairiems produktams pakuoti, reikalingi specialūs dozavimo mechanizmai. Laboratorijoje sukonstruoti dozatoriai labai ir mažai byrančioms, pastų pavidalo medžiagoms, smulkiems riestainiams, tekstilės gaminiams dozuoti.

Panaudojus mokslinių tyrimų rezultatus, jau sukurta 20 originalių įvairios paskirties fasavimo automatų. Kapsuko TSRS 50-mečio maisto pramonės automatų gamykla įsisavino keturių automatų (ARŽ, MI-ARŽ, AR5Ž ir AR4Ž) serijinę gamybą. Tarpžinybinių komisijų pripažinta, kad šių automatų techniniai rodikliai yra geresni už žinomų pasaulinėje technikoje panašių automatų rodiklius. Įvairiose šalies pramonės įmonėse dirba laboratorijoje sukurti 272 fasavimo automatai. Artimiausiu metu numatoma pradėti serijinę gamybą dar 8 automatų. Be jau minėtų, atiduoti eksploatavimui tokie pakavimo ir fasavimo automatai: avižinių

biskvitų — Maskvos konditerijos kepyklai Nr. 3, sportinės avalynės — Kauno „Inkaro“ kombinatui, pieno — Vilniaus pieno kombinatui, gabalinių neapibrėžtos formos produktų — Kauno mėsos kombinatui, Maskvos duonos kepyklai Nr. 2, Kauno konditerijos fabrikui, grietinės — Klaipėdos pieno kombinatui, mažai birių produktų ir pastų — „Lietuvos buitinės chemijos“ firmai, granuliuotų mineralinių trąšų — Kėdainių chemijos kombinatui. Vienas laboratorijoje sukurtas automatas duoda nuo 36 iki 87 tūkst. rb metinės ekonomijos (vidutiniškai 58 tūkst. rb). Taigi bendra visų eksploatuojamų automatų duotoji ekonomija 1968—1974 m. buvo 34 mln. rb. Atlikta ūkiskaitinių darbų už 4093 tūkst. rb.

Laboratorijoje sukonstruoti automatai daug kartų eksponuoti TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje, išradimų salone Vilniuje, tarptautinėje parodoje „Automatizacija-69“ ir Poznanės tarptautinėje mugėje. Už tuos eksponatus pelnyti LŪP parodos 2 aukso, 2 sidabro ir 7 bronzos medaliai, 5 parodos „Automatizacija-60“ diplomai, Poznanės mugės I laipsnio diplomas ir kt. apdovanojimai. Laboratorijai priklauso apie 100 išradimų.

Dirba 89 etatiniai darbuotojai, iš jų trys technikos kandidatai. Laboratorijai iki 1975 m. birželio 15 d. vadovavo technikos dr. doc. V. Židonis, dabar vadovauja technikos kand. L. Paulauskas.

Mašinų mokslo katedra įkurta 1964 m. rugsėjo 1 d. iš mašinų gamybos technologijos katedros. Iš pradžių priklausė Mašinų gamybos fakultetui; į Mechanikos fakultetą perkelta 1971 m. rugsėjo 1 d. Ruošia tiksliosios mechanikos prietaisų specialistus. Dėstomos šitokios disciplinos: mašinų ir mechanizmų teorija, mašinų detalės, prietaisų detalės ir mechanizmai, prietaisų gamybos technologija, techniniai matavimai ir pakeičiamumo pagrindai, metrologijos pagrindai, matavimo prietaisų tikslumo teorijos pagrindai, tiksliosios mechanikos prietaisai ir kt. Pirmosios dvi disciplinos skaitomos beveik visuose fakultetuose. Katedra turi mechanizmų ir mašinų teorijos, matmenų automatinės kontrolės prietaisų, matavimo prietaisų, prietaisų detalių ir mechanizmų, tiksliosios mechanikos prietaisų, prietaisų gamybos technologijos laboratorijas. Katedros darbuotojai išleido keletą vadovėlių. Tai S. Naujokaičio „Mechanizmų ir mašinų teorija“ (1966) ir autorių kolektyvo „Mašinų detalės“ (1973). Be to, rotaprintu išleista per 20 mokymo priemonių ir metodinių nurodymų.

Tiriamos, kuriamos ir diegiamos konstrukcinės ir technologinės priemonės tiksliųjų mašinų, prietaisų ir staklių patikimumui, ilgaamžiškumui ir našumui didinti. Paskelbta 279 moksliniai straipsniai, konferencijose perskaityta 193 pranešimai. Už išradimus gauta 90 autorinių liudijimų, TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodos sidabro medalis, A. Palionis yra

sąjunginės Lenino Komjaunimo premijos laureatas, vienas katedros vadovautas mokslinis studentiškas darbas sąjunginėje apžiūroje apdovanotas medaliu. Katedroje yra mašinžinystės ir mašinų detalių specialybės aspirantūra.

Dirba 27 dėstytojai, iš jų 17 technikos kandidatų.

Iki 1974 m. liepos 1 d. katedrai vadovavo technikos kand. doc. A. Paknys, dabar vadovauja technikos kand. K. Sabaliauskas.

Šiluminės energetikos katedra įsteigta Kauno universitete 1940 m. rugpjūčio 15 d. Iki 1962 m. liepos 1 d. ji buvo vadinama šiluminių variklių katedra. Atsako už pramonės šiluminės energetikos, šaldytuvų ir kompresorių specialybių inžinierių ruošimą. Dėstomos šitokios disciplinos: techninė termodinamika, šilumos perdavimas, hidroaerodinamika, kompresoriai, siurbliai ir ventiliatoriai, kuras ir kuro degimas, garo generatoriai, pramoninės krosnys, šilumos išnaudojimo įrengimai, šiluminiai varikliai, šiluminės elektros stotys, termofikacija ir šiluminiai tinklai, oro kondicionavimas, garo ir dujų turbinos, technologiniai matavimai ir prietaisai, šiluminių procesų automatinis valdymas, šaldymo mašinos ir aparatai, šaldymo įrengimai, gilusis šaldymas, šaldymo technologija, šaldymo mašinų skaičiavimas ir konstravimas. Katedrai priklauso daug mokomųjų laboratorijų: termodinamikos, termokinetikos, hidroaerodinamikos, vandens paruošimo, degimo procesų, kompresorių, garo katilų, šilumos išnaudojimo įrengimų, vidaus degimo variklių, oro kondicionavimo, šiluminių procesų automatizavimo, šaldymo mašinų, šaldymo įrengimų. Jos bendradarbiai išleido „Bendrosios šiluminės technikos" vadovėlį (1974).

Pagrindinė mokslinio darbo kryptis — hidrodinamikos ir šilumos-masės mainų pramonės šiluminiuose įrengimuose tyrimas, naujų šių procesų intensyvinimo ir kontrolės būdų ieškojimas. Katedrai priklauso pramonės šiluminės technikos įrenginių žinybinė laboratorija. Ruošiami šiluminės pramonės energetikos, šaldymo ir kondicionavimo mašinų ir kriogeninės technikos specialybių aspirantai.

Katedroje dirba 20 dėstytojų, iš jų 12 turi mokslinius vardus ir laipsnius.

Katedrai daug metų (iki 1974 m. rugpjūčio 1 d.) vadovavo doc. N. Milenskis, dabar vadovauja technikos kand. doc. P. Švenčianas.

Pramonės šiluminių įrengimų žinybinė laboratorija įkurta 1961 m. lapkričio 11 d. Ją globoja Lietuvos TSR vyriausioji gamybinė energetikos ir elektrifikavimo valdyba. Bendradarbiaujama su šios valdybos įmonėmis, Alytaus šaldytuvų gamykla, Jonavos azotinių trąšų gamykla. Laboratorijos darbuotojai išnagrinėjo vandens paruošimą pramoniniams garo katilams elektromagnetiniu ir ultragarsi-

niu būdu, ištyrė, kaip kai kuriose įmonėse veikia dūmų valymo įrengimai deginant kietą kurą, nustatė jų efektyvumą ir trūkumus, pasiūlė, kaip gerinti jų darbą.

Laboratorija atliko ūkiskaitinių darbų už 293 tūkst. rb. Joje dirba 8 etatiniai darbuotojai.

Teorinės mechanikos katedra įkurta 1945 m. sausio 1 d. Kauno universitete. Jos nariai visų fakultetų studentams skaito teorinę mechaniką arba mechaniką. Ji neturi laboratorijų, nes mokymo planuose tų disciplinų laboratoriniai darbai nenumatyti. Katedra globojo laivų statybos ir remonto specialybės studentus, kurie po dviejų kursų vykdavo tęsti studijų į Kaliningradą.

Pastaruoju metu suintensyvėjo mokslinis darbas — apginta 1 daktarinė ir 3 kandidatinės disertacijos. Pagrindinės mokslinio darbo kryptys: hidrotamprumas (tampriųjų kūnų virpesiai sąlytyje su skysčiu) ir gamybinių pastatų virpesių intensyvumo mažinimas. Katedroje yra hidraulikos ir inžinerinės hidrologijos specialybės aspirantūra.

Dirba 22 dėstytojai, tarp jų technikos dr. prof. V. Paliūnas ir vienuolika technikos kandidatų.

Katedrai vadovavo technikos kand. doc. V. Šibanovas (iki 1961 m. rugpjūčio 25 d.), fizikos-matematikos kand. doc. V. Ilgūnas (iki 1965 m. liepos 1 d.), dabar vadovauja technikos dr. prof. V. Paliūnas.

Automobilių katedra Kaune veikė nuo 1940 m. rugpjūčio 15 iki 1970 m. rugsėjo 1 d., kol buvo perkelta į Vilniaus inžinerinį statybos institutą. Iš pradžių buvo vadinama transporto mašinų katedra. Jos profilis buvo automobilių transporto, statybos ir kelių mašinų bei įrengimų specialybės. Katedra paruošė 410 pirmosios ir 141 antrosios specialybės inžinierių. Katedros darbuotojai yra išleidę keletą knygų gamybininkams ir automobilistams. Tai L. Gastilos „Melioracijos darbų mechanizacija“ (1954), „Automobilio vairuotojo mėgėjo vadovas“ (1960), „Motociklai“ (1961), K. Lukoševičiaus „Motociklų ir motorolerių remontas“ (1965).

Persikeliant į Vilnių, katedroje buvo 7 dėstytojai, iš jų trys technikos kandidatai.

Katedrai vadovavo technikos kand. doc. L. Gastila (iki 1964 m. liepos 1 d.) ir technikos kand. doc. K. Lukoševičius.

5.21. Radioelektronikos fakultetas

Radioelektronikos fakultetas organizuotas 1964 m. vasario 15 d. iš kai kurių Elektrotechnikos fakulteto specialybių ir katedrų. Per trumpą laiką fakultetas tiek išaugo, kad netrukus nuo jo buvo atskirtos ne radiotech-

nikos pobūdžio specialybės ir sudarytas Automatikos fakultetas. Dabar fakultete tėra trys gimininges specialybės. Fakultetas radiotechnikos pramonei ir ryšiams yra paruošęs 1796 inžinierius. Kūrimosi metais jame buvo 1095 studentai (iš jų 304 vakariniame skyriuje), dabar mokosi 1153 studentai (iš jų 196 vakariniame skyriuje). Priklauso 5 katedros

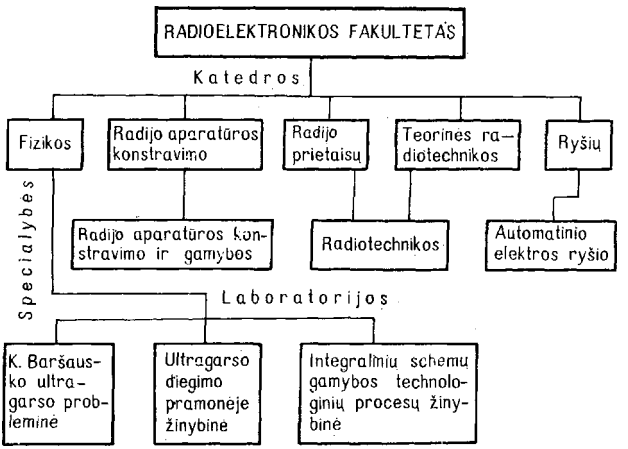

(fizikos, radijo aparatūros konstravimo, radijo prietaisų, ryšių, teorinės radiotechnikos), K. Baršausko ultragarso probleminė laboratorija, ultragarso diegimo pramonėje ir integralinių schemų gamybos technologinių procesų automatizavimo žinybinės laboratorijos. Be to, fakultete bazuojasi mėgėjiškas radijo klubas, kuris padeda studentams radiotechnikams kelti dalykinę kvalifikaciją, populiarina radijo sportą, yra pasiekęs didelių laimėjimų.

Iš pradžių fakultetas vertėsi buvusiais „Pienocentro" rūmais, o dabar kartu su Automatikos fakultetu įsikūręs Elektronikos rūmuose.

Dirba 92 dėstytojai ir 60 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojų. 1975 m. atlikta ūkiskaitinių mokslinių darbų už 683 tūkst. rb. Fakultetui visą laiką vadovauja fizikos-matematikos kand. doc. E. Vaineikis.

Fizikos katedra įkurta Kauno universitete 1940 m. rugpjūčio 15 d. Jos bendradarbiai visuose fakultetuose dėsto fiziką, metalotyros ir terminio metalų apdirbimo specialybės studentams metalų ir lydinių fiziką. Katedra turi erdvias mechanikos ir molekulinės fizikos, elektros, optikos laboratorijas, kuriose praktinius darbus atlieka tūkstančiai studentų. Daug dėmesio skiriama metodiniam darbui, išleista atskirų kurso dalių paskaitų konspektų, laboratorinių darbų aprašymų. Katedra pirmoji pritaikė mokymo procese uždarą televizijos sistemą, kuri įdiegta 1973 m.

Katedros darbuotojai mokslinį darbą vykdo keliomis kryptimis: puslaidininkių ir dielektrikų fizikos (mikroelektronikos), magnetinių reiškinių fizikos, akustikos, teorinės ir matematinės fizikos. Pirmųjų trijų krypčių pradininku buvo ilgametis katedros vedėjas K. Baršauskas. Katedra yra pasiekusi gražių mokslo laimėjimų. K. Baršauskui (po mirties), V. Ilgūnui ir E. Jaroniui už ultragarso tyrinėjimus suteikta Respublikinė premija. L. Pranevičius, J. Vosylius ir kt. apdovanoti Išradėjų ir racionalizatorių draugijos pereinamuoju prizu „Eureka". Katedrai priklauso K. Baršausko ultragarso probleminė laboratorija, ultragarso diegimo pramonėje ir integralinių schemų gamybos technologinių procesų automatizavimo žinybinės laboratorijos. Ruošiami magnetinių reiškinių fizikos, akustikos, medicinos prietaisų gamybos specialybių aspirantai.

Katedroje dirba 42 dėstytojai, tarp jų fizikos-matematikos dr. prof. V. Ilgūnas, LTSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas prof. A. Puodžiukynas ir penkiolika mokslo kandidatų. Nuo įkūrimo (su vokiečių okupacijos metų pertrauka) iki 1964 m. gegužės 24 d. jai vadovavo fizikos-matematikos dr. prof. K. Baršauskas, vėliau — fizikos-matematikos kand. doc. J. Trimonis (iki 1965 m. birželio 1 d.), fizikos-matematikos kand. doc. V. Ilgūnas (iki 1971 m. rugpjūčio 26 d.). Dabar katedrai vadovauja fizikos-matematikos kand. doc. Č. Radvilavičius.

K. Baršausko ultragarso probleminė laboratorija įsteigta 1960 m. Ji sprendžia teorinius ir eksperimentinius ultragarsinės interferometrijos klausimus (yra vadovaujanti šalyje), tiria ultragarsinių interferometrų pritaikymo galimybes.

Laboratorija užbaigė ultragarsinio interferometro savybių tyrimo, preciziškumo padidinimo ir sudėtingų matavimo operacijų automatizavimo pirmąjį etapą. Sukurtais interferometrais tiksliai išmatuotas plataus dažnumų diapazono ultragarso greitis skysčiuose ir nustatytos kai kurios naujos fizikinės konstantos. Šiuo metu laboratorija tiria, kaip taikyti ultragarsinius interferometrus ypatingomis matavimo sąlygomis: kai yra žema temperatūra, aukštas slėgis ir kt.

Sukurtieji prietaisai įdiegti Valstybiniame taikomosios chemijos mokslinio tyrimo institute, TSRS Mokslų Akademijos Akustikos institute, Kauno medicinos institute ir kt. mokslo įstaigose. Be to, drauge su Kauno medicinos institutu kompleksiškai tiriamas kraujo krešėjimo procesas ir ultragarso poveikis organizmui. Palaikomi glaudūs ryšiai su Maskvos ir Leningrado universitetais, Lietuvos Mokslų Akademijos Fizikinių-techninių energetikos problemų, Puslaidininkių fizikos, Chemijos ir cheminės technologijos institutais.

Laboratorija 15 savo prietaisų demonstravo TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje: už juos pelnyti 4 garbės diplomai, 4 sidabro ir 5 bron-

zos medaliai. Dalyvavo Londono (1961), Ranguno (1965), Budapešto (1967), Bostono (1967), Bukarešto (1968), Kopenhagos (1974) tarybinėse parodose, pasaulinėje parodoje „Ekspo-67" ir tarptautinėje parodoje „Automatizacija-69". Laboratorijos 27 darbai pripažinti išradimais. Savarankiškai ir su Vilniaus universiteto akustikais pravestos penkios sąjunginės ultragarsinės interferometrijos bei spektroskopijos konferencijos, išleista jų medžiaga, leidžiama Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbų serija „Ultragarsas".

Laboratorijoje dirba 32 darbuotojai, iš jų trys mokslo kandidatai. Jai vadovauja fizikos-matematikos kand. doc. E. Jaronis.

Ultragarso diegimo pramonėje žinybinė laboratorija įkurta 1961 m. lapkričio 11 d. Ją globoja Lietuvos TSR vietinės pramonės ministerija. Daug prisideda, kuriant naują ultragarso techniką, ją diegiant respublikos ir šalies įmonėse, mokslinėse organizacijose. Paieškomųjų ir teorinių darbų išvados naudojamos geresnių techninių rodiklių arba visiškai naujiems prietaisams kurti, ultragarsinės lokacijos prietaisams tobulinti. Sukurti įvairios paskirties aukštamačiai, ultragarsinis dirvos paviršiaus profilografas žemės ūkio mašinų techniniams rodikliams nustatyti (įdiegtas Lietuvos TSR zoninėje mašinų bandymo stotyje). Sukonstruotas ultragarsinis transporto priemonių skaitiklis, kuris bandomas respublikos keliuose. Dirbama ultragarso poveikio srityje. Kauno Spalio 50-mečio dirbtinio pluošto gamykloje įdiegtas ultragarsinis filjerių plovimas: tai davė 20 tūkst. rb ekonomiją ir gamybai išlaisvino 11 darbininkų. Laboratorija bendradarbiauja su J. Janonio popieriaus fabriku, LTSR Mokslų Akademijos Fizikinių-techninių energetikos problemų institutu ir kt.

TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje eksponuota 11 ultragarsinių prietaisų, už kuriuos pelnytas 1 garbės diplomas, 5 sidabro bei 3 bronzos medaliai, o jaunųjų mokslininkų darbų ekspozicijoje — laureato diplomas ir medalis. Prietaisai taip pat buvo demonstruoti tarybinėse parodose užsienyje: Rangune (1965), Bostone (1967) ir Kopenhagoje (1974). Laboratorijos darbuotojai yra 28 išradimų autoriai. Išradimai dviejų pagrindinių krypčių: ultragarsinių keitiklių ir siuntimo-priėmimo įrengimų, ultragarsinių matavimo metodų ir prietaisų.

Atlikta ūkiskaitinių darbų už 1227 tūkst. rb. Dirba 28 etatiniai darbuotojai, tarp jų vienas technikos kandidatas. Laboratorijai vadovauja technikos kand. doc. V. Domarkas.

Integralinių schemų gamybos technologinių procesų automatizavimo žinybinė laboratorija įkurta 1970 m. gruodžio 17 d. Laboratorija aprūpinta šiuolaikine technika, jos darbuotojai nagrinėja labai aktualius mikroelektronikos klausimus. La-

boratorijoje sukurta difuzijos technologinio proceso automatinio valdymo sistema, kurią įdiegus gaunamas 400 tūkst. rb metinis ekonominis efektas, išlaidos kompensuojamos per 10 mėnesių, gamybai išsilaisvina 45 žmonės. Sukurta puslaidininkio paviršiaus švarumo kontrolės metodika, tiristorių gamybos technologinių procesų automatinio valdymo sistema. Darbai įdiegti Podolsko spalvotosios metalurgijos gamykloje, Medžiagų tyrimo institute Maskvoje ir kitose respublikos bei šalies įmonėse ir institutuose.

Laboratorijoje padaryta 16 išradimų. Vienas jų 1973 m. pripažintas geriausiu Lietuvoje, už jį gautas tų metų „Eureka" prizas. Atlikta ūkiskaitinių mokslinių darbų už 830 tūkst. rb. Dirba 19 etatinių darbuotojų. Laboratorijai vadovauja technikos kand. doc. L. Pranevičius.

Radijo aparatūros konstravimo katedra įsteigta 1969 m. liepos 1 d., kai, steigiant Vilniaus inžinerinį statybos institutą, į Kauną buvo perkelta radijo aparatūros konstravimo ir gamybos specialybė ir dalis jos dėstytojų. Dėstomi fizikiniai mikroelektronikos pagrindai, radioelektronikos pagrindai, radioelektronikos aparatūros (REA) mechanizmai ir konstrukcijos, teoriniai REA konstravimo ir patikimumo pagrindai, mašininio konstravimo pagrindai, radijo medžiagos, superaukšto dažnumo technika ir konstrukcijos, radijo detalės ir mazgai, mikroschemų skaičiavimas, mikroschemų technologija, mikroschemų technikos pagrindai, REA konstravimas, technologija, patikimumas, bandymai ir bandymų įrengimai. Daugeliui šių disciplinų įrengtos laboratorijos: fizikinių mikroelektronikos pagrindų, mikroschemų technologijos, radijo medžiagų, REA technologijos, radijo detalių, superaukšto dažnumo technikos, mašininio konstravimo pagrindų, radioelektronikos pagrindų, mikroschemų technikos, teorinių konstravimo pagrindų, REA mechanizmų. Be to, yra REA mazgų konstravimo ir REA konstravimo kabinetai.

Pasikeitus mokymo planams, kuriamos naujos REA bandymų, REA automatinio konstravimo, REA apsaugos nuo mechaninių poveikių, REA šiluminių bandymų, detalių technologijos laboratorijos. A. Kajackas ir G. Eidukevičius išleido „Radioelektronikos pagrindų" vadovėlį (1974). Katedros darbuotojai paruošė 20 paskaitų konspektų, laboratorinių darbų aprašymų, kursinio projektavimo metodinius nurodymus, nagrinėja ryšių, televizijos informacines sistemas, sistemų parametrų optimizavimo ir mikrominiatiūrizavimo klausimus. Per penkerius metus apginta 1 daktarinė ir 7 kandidatinės disertacijos, paskelbta 173 moksliniai straipsniai, padaryti 207 moksliniai pranešimai, suteikta įmonėms daug mokslinių konsultacijų. A. Kajackas ir kt. sąjunginėje leidykloje išleido monografiją „Demoduliatorių sinchronizacijos teorija" (1974). Katedra tris kartus (1971, 1973 ir 1974) tapo instituto socialistinio lenktyniavimo nugalė-

toja. Ruošiami radiotechnikos ir elektronikos prietaisų konstravimo ir gamybos technologijos, informacinių matavimo sistemų specialybių aspirantai (anksčiau buvo dar ir radijo imtuvų specialybės aspirantūra).

Katedroje 1976 m. sausio 1 d. dirbo 19 dėstytojų, tarp jų technikos dr. prof. D. Eidukas, technikos dr. doc. A. Kajackas ir dešimt technikos kandidatų. Katedrai iki 1972 m. rugpjūčio 26 d. vadovavo doc. A. Valančius. Dabartinis katedros vedėjas — D. Eidukas.

Radijo prietaisų katedra įkurta 1966 m. rugsėjo 1 d. iš radiotechnikos katedros. Ruošia inžinierius radiotechnikus. Jos darbuotojai dėsto stiprintuvų, radijo sistemų elektrotechninių įrengimų, radijo siunčiamųjų ir priimamųjų įrengimų, televizijos pagrindų disciplinas. Katedrai priklauso stiprintuvų, imtuvų, silpnų signalų priėmimo ir stiprinimo, radijo sistemų elektrotechninių įrengimų, televizijos laboratorijos. Darbuotojai yra paruošę keletą mokymo priemonių: N. Kunickis išleido vadovėlį technikumams „Radijo siunčiamieji įrengimai" (1969), P. Vitkevičius — vadovėlį aukštosioms mokykloms „Radijo aparatūros gamybos technologija" (1970).

Pagrindinė mokslinio darbo kryptis — informacinių sistemų optimizavimas ir ryšio sistemų parametrų matavimo metodų tyrimas bei aparatūros kūrimas. Palaikomi glaudūs ryšiai su Leningrado elektroninės pramonės įmonėmis, kurioms sukurta originalių radijo matavimo prietaisų, pavyzdžiui, prietaisas naujų tiesinių lempų iškraipymams matuoti. Be mokslinių straipsnių, katedros bendradarbiai yra išleidę nemaža knygų profesinio orientavimo, technikos istorijos ir populiarinimo klausimais. Tai P. Vitkevičiaus „Elektros ir radijo ryšiai Lietuvoje" (rusų k. 1971), „Inžinierius ir jo veikla" (1972), V. Aleksandraičio ir B. Gresevičiaus „Kaip pasigaminti stiprintuvą" (1956), „Kaip įsirengti televizorių" (1958), B. Gresevičiaus ir kt. „Jaunasis technikas" (1958).

Katedroje dirba 9 dėstytojai, iš jų šeši technikos kandidatai.

Katedrai visą laiką vadovauja technikos kand. doc. N. Kunickis (su 2 metų pertrauka, kai jis dėstė Zambijoje).

Ryšių katedra yra viena jauniausių institute — įkurta 1969 m. liepos 1 d. Ruošia automatinio elektros ryšio inžinierius. Katedroje dėstomi daugiakanalio ryšio pagrindai, diskretinės informacijos perdavimas ir telegrafija, automatinė komutacija ir telefonija, elektroninė ryšio mazgų komutacija, informacijos perdavimo sistemos, elektros-radijo matavimai, radiotechninės sistemos, radijo ryšys ir radiorelinės linijos. Yra daugiakanalio ryšio, diskretinės informacijos perdavimo ir telegrafijos, automatinės komutacijos ir telefonijos, elektros-radijo matavimų, informacijos perdavimo sistemų laboratorijos.

Mokslinio darbo kryptys: ryšių ir informacinių sistemų eksperimentinių parametrų, automatizavimo ir optimizavimo metodų tyrimas bei įren-

gimų kūrimas. Dėstytojas V. Zgirskis parašė knygą „Puslaidininkiniai triodai“ (1962).

Katedroje 1976 m. sausio 1 d. dirbo 8 dėstytojai, iš jų šeši technikos kandidatai.

Jai vadovavo technikos kand. doc. V. Zgirskis. Nuo 1976 m. liepos 1 d. katedros vedėjas yra technikos dr. prof. A. Kajackas.

Teorinės radiotechnikos katedra pradėjo veikti 1966 m. rugsėjo 1 d., kai ji buvo atskirta nuo radiotechnikos katedros. Radiotechnikos specialybės studentams katedroje dėstoma: grandinių teorijos pagrindai, tiesinių grandinių teorija, radiotechninės grandinės ir signalai, signalų perdavimo teorija, elektroniniai prietaisai, superaukšto dažnumo elektroniniai ir kvantiniai prietaisai, impulsiniai įrenginiai, elektrodinamika ir radijo bangų sklidimas, antenos ir superaukšto dažnumo įtaisai, statistinė radiotechnika, integraliniai įtaisai. Katedrai pavaldžios elektroninių prietaisų, tiesinių grandinių, radijo grandinių ir signalų bei netiesinių grandinių, impulsinės technikos, antenų ir superaukšto dažnumo technikos, elektroninių superaukšto dažnumo prietaisų, integralinių įtaisų, signalų perdavimo teorijos laboratorijos ir radijo montavimo dirbtuvės.

Pagrindinė mokslinio darbo kryptis — nauji radiofizinių tyrimų metodai ir aparatūra. Sukurtas stroboskopinis vektormetras, mikrobangų diapazono sinchronizavimo ir transportavimo įrenginys. Ruošiami elektroninės technikos ir prietaisų, puslaidininkių ir mikroelektronikos prietaisų bei jų gamybos technologijos specialybės aspirantai.

Katedroje dirba 14 dėstytojų, aštuoni iš jų technikos kandidatai.

Katedrai iki 1967 m. birželio 26 d. vadovavo fizikos-matematikos kand. doc. E. Vaineikis, prieš tai buvęs radiotechnikos katedros vedėju, o iki 1977 m. rugpjūčio 25 d.— fizikos-matematikos kand. doc. K. Paulauskas.

5.22. Statybos ir santechnikos fakultetas

Statybos ir santechnikos fakultetas įsteigtas 1971 m. vasario 1 d., sujungus Statybos ir Santechnikos fakultetus po to, kai architektūros, pramoninės ir civilinės statybos, geodezijos bei kelių specialybės buvo perkeltos į Vilniaus inžinerinį statybos institutą. Statybos fakultetas buvo atitekęs iš Kauno universiteto. Santechnikos fakultetas, kuris iš pradžių vadintas Hidrotechnikos fakultetu, sudarytas iš kai kurių universiteto Statybos fakulteto specialybių. Statybos fakultetas paruošė 2722 architektus, statybininkus ir technologus, o Santechnikos fakultetas — 1633 inžinierius hidrotechnikus, kelininkus ir santechnikus.

Dabar Statybos ir santechnikos fakultetas ruošia surenkamojo gelžbetonio pramonės ir santechnikos specialistus, o vakariniame skyriuje — pramoninės ir civilinės statybos inžinierius. Per palyginti trumpą egzistavimo laikotarpį išleido 1077 inžinierius. Kadangi, jungiantis dviem fakultetams, sumažėjo specialybių, tad sumažėjo ir studentų. Paskutiniais

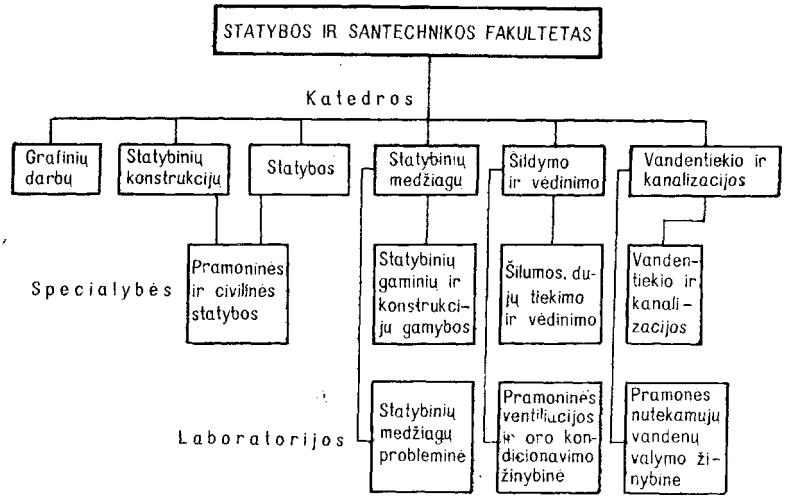

mokslo metais Statybos fakultete buvo 840 studentų, iš jų 512 vakariniame skyriuje; Santechnikos fakultete — atitinkamai 785 ir 485. Dabar jungtiniame fakultete mokosi 1631 studentas, iš jų 897 dieniniame skyriuje. Beje, santechnikos specialybių studentų skaičius turi tendenciją šiek tiek didėti.

Statybos ir santechnikos fakultete yra 6 katedros: grafinių darbų, statybinių konstrukcijų, statybinių medžiagų, statybos, šildymo ir vėdinimo, vandentiekio ir kanalizacijos. Be to, jam priklauso statybinių medžiagų probleminė laboratorija.

Be dabar egzistuojančių katedrų, Statybos fakultete dar buvo architektūros, gelžbetoninių konstrukcijų, gyvenviečių planavimo ir tvarkymo, metalinių konstrukcijų, pastatų konstrukcijų, statybinės mechanikos, statybos darbų organizavimo katedros, o Santechnikos fakultete — geodezijos, hidrotechnikos, inžinerinės geologijos, kelių katedros.

Dabar fakultete dirba 74 dėstytojai ir 42 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojai. 1975 m. ūkiskaitinių darbų atlikta už 305 tūkst. rb.

Statybos fakulteto dekanai buvo LTSR nusipelnęs inžinierius technikos kand. doc. S. Sčesnulevičius (iki 1962 m. kovo 1 d.), technikos

kand. doc. R. Pesys (iki 1965 m. balandžio 1 d.) ir LTSR nusipelnęs inžinierius technikos kand. doc. J. Valikonis. Santechnikos fakultetui vadovavo prof. S. Vabalevičius (iki 1954 m. gegužės 15 d.), technikos kand. doc. V. Klimavičius (iki 1960 m. gruodžio 1 d.), vėl prof. S. Vabalevičius (iki 1965 m. kovo 26 d.), technikos kand. doc. M. Gedgaudas (iki 1968 m. liepos 1 d.) ir technikos kand. doc. R. Kazalupskienė. Statybos ir santechnikos fakulteto dekanas iki 1974 m. kovo 10 d. buvo technikos kand. doc. J. Valikonis, o dabar jam vadovauja technikos kand. doc. M. Malakauskas.

Statybos fakultetas iš pradžių buvo įsikūręs buvusioje Rotušėje ir buvusiuose Vyskupijos rūmuose, o Santechnikos fakultetas — Centriniuose rūmuose. KPI miestelyje pastačius pirmąjį mokomąjį korpusą, abu fakultetai perkelti į Statybos rūmus. Čia dabar yra Statybos ir santechnikos fakultetas.

Grafinių darbų katedra įkurta 1945 m. sausio 1 d. Kauno universitete. Institute iš pradžių (iki 1962 m. liepos 1 d.) ji vadinta grafinių darbų ir piešimo katedra. Jos nariai KPI miestelio teritorijoje esančių fakultetų studentams dėsto braižomąją geometriją, braižybą ir inžinerinę grafiką, o Statybos ir santechnikos fakulteto studentams dar ir piešimą. Katedrai priklauso specializuotos braižyklos, piešykla bei loginės kontrolės ir ekraninių priemonių kabinetas.

Katedros darbuotojai nagrinėja inžinerinės grafikos teorijos struktūros optimizavimo klausimus, ruošia metodines priemones, tyrinėja žinių įsisavinimo procesą aukštojoje ir vidurinėje mokykloje.

Katedroje nuo 1953 m. iki mirties dirbo TSRS liaudies dailininkas prof. A. Žmuidzinavičius (1876—1966), piešimą dėstė LTSR nusipelnęs meno veikėjas doc. J. Vaitys (1903—1963).

Dirba 17 dėstytojų, tarp jų penki technikos kandidatai.

Katedrai iki 1970 m. rugsėjo 1 d. vadovavo doc. A. Janulis, iki 1976 m. rugsėjo 1 d.— technikos kand. doc. A. Degutis. Dabar katedros vedėju dirba technikos kand. J. Sabaliauskas.

Statybinių konstrukcijų katedra organizuota 1970 m. gegužės 27 d., sujungus gelžbetoninių ir metalinių konstrukcijų katedrų likučius. 1974 m. rugsėjo 1 d. dar prijungta statybinės mechanikos katedra. Dėstoma gelžbetoninės, mūrinės, metalinės, medinės ir plastmasinės konstrukcijos, pastatų ir konstrukcijų bandymai, statybinė mechanika, tamprumo teorija ir kitos disciplinos. Katedra vakariniame ir neakivaizdiniame skyriuose ruošia pramoninės ir civilinės statybos inžinierius. Vadovauja statybinių konstrukcijų ir fototamprumo laboratorijoms.

Mokslinio darbo kryptys — statybinių konstrukcijų skaičiavimo ir projektavimo metodų kūrimas.

Katedroje dirba 11 dėstytojų, iš jų septyni technikos kandidatai.

Katedros vedėjas — LTSR nusipelnęs inžinierius technikos kand. doc. J. Valikonis.

Statybinių medžiagų katedra įkurta 1956 m. liepos 19 d. Ruošia statybinių gaminių ir konstrukcijų gamybos inžinierius. Jiems dėstoma betono ir gelžbetonio dirbinių technologija, įmonių organizavimas ir planavimas, gelžbetonio fabrikų mechaniniai įrengimai, statybinių medžiagų, detalių ir konstrukcijų bandymai. Be to, katedroje visi fakulteto studentai klauso statybinių medžiagų, gruntų mechanikos, pagrindų ir pamatų, inžinerinės geologijos paskaitų. Katedrai priklauso statybinių medžiagų ir betono technologijos bei plastmasinių medžiagų fizinių-mechaninių savybių tyrimo laboratorijos, statybinių medžiagų ir inžinerinės geologijos kabinetai. Katedra bene geriausiai derina jos profilio specialybei kitų katedrų skaitomų disciplinų programas su savo disciplinomis. Mokslinių darbuose tyrinėjamos betonų struktūros susidarymo, jo savybių kitimo ir vietinių žaliavų racionalaus panaudojimo betonams gaminti problemos, paskelbta per 200 straipsnių. Katedroje yra statybinių medžiagų ir dirbinių specialybės aspirantūra, paruošta daugiau kaip dešimt mokslo kandidatų.

Dirba 8 dėstytojai, septyni iš jų technikos kandidatai.

Pirmasis katedros vedėjas (iki 1969 m. liepos 1 d.) buvo LTSR nusipelnęs inžinierius technikos kand. doc. S. Sčesnulevičius. Dabar jai vadovauja technikos kand. doc. J. Deltuva.

Statybinių medžiagų probleminė laboratorija įsteigta 1961 m. Turi gerą materialinę-techninę bazę įvairiems statybinių medžiagų ir konstrukcijų tyrimams, aprūpinta įvairaus galingumo bandymo mašinomis ir kita modernia aparatūra. Laboratorija naudojasi statybinių medžiagų, statybinių konstrukcijų, silikatų technologijos ir kitų katedrų dėstytojai, tirdami tankios ir akytosios struktūros silikatinių medžiagų autoklavinio kietėjimo procesus, sunkaus ir akytojo betono konstrukcijų bei detalių gamybos technologiją, savybes.

Laboratorija glaudžiai bendradarbiauja su sąjunginiais Statybinių medžiagų ir konstrukcijų, „Termoizoliacijos“ ir kt. institutais, Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio tyrimo institutu, Statybos ministerijos ir Statybinių medžiagų pramonės ministerijos įmonėmis.

Ištirtos armuotos tankaus, lengvojo ir akytojo betono konstrukcijos, pasiūlyti nauji tikslesni jų skaičiavimo būdai. Tyrimo rezultatai perduoti Betono ir gelžbetonio mokslinio tyrimo institutui, kuris panaudojo juos, sudarydamas naujas betoninių ir gelžbetoninių konstrukcijų projektavimo normas bei instrukcijas. Laboratorijos darbuotojai ištyrė autoklave kietinamų silikatinių medžiagų fazių susidarymo kinetiką, tų fazių kitimą

ir tarpusavio sąveiką; silikatinio betono cementuojančios plėvelės susidarymo procesą priklausomai nuo hidroterminio apdorojimo; individualių kalcio hidrosilikatų panaudojimą autoklaviniams lengvasvoriams silikatiniams dirbiniams arba šiaip pramonės šakoms (kaip užpildus gumos dirbinių, popieriaus gamyboje ir kt.); pagrindinius betono ir jo komponentų elektrofizinius parametrus, kuriant ir diegiant nepertraukiamą kai kurių technologinių procesų reguliavimą „Bituko" silikatinių dirbinių gamykloje ir Kauno gelžbetonio konstrukcijų gamykloje Nr. 3; ištyrė ir įdiegė ekspresinius metodus drėgmei nustatyti, keramzitbetonio gamybos technologiją ir poveikius struktūros formavimui bei fizinėms-mechaninėms savybėms. Pasiūlė konstrukcinio ir konstrukcinio-izoliacinio keramzitbetonio sudėties parinkimo būdus, naudojant vietinius užpildus. Šių tyrimų rezultatai perduoti Betono ir gelžbetonio bei Lietuvos statybos ir architektūros mokslinio tyrimo institutams.

Laboratorija, Lietuvos TSR Ministrų Tarybos valstybinio statybos reikalų komiteto pavesta, kompleksiškai tiria nerūdines statybines medžiagas, koordinuoja šios srities tiriamuosius darbus. Įvertino gaminamas nerūdines statybines medžiagas pagal kokybės rodiklius ir pateikė efektyvaus jų naudojimo rekomendacijas gamybininkams. Pasiūlė, kaip efektyviau panaudoti stambų smėlį smulkiagrūdžiams betonams. Dalis rekomendacijų jau įdiegta Statybinių medžiagų pramonės ministerijos įmonėse.

Atliktų ir diegiamų bei įdiegtų darbų patvirtintas bendras ekonominis efektas — apie 760 tūkst. rb.

Paruošti ir išleisti penkių respublikinių mokslinių-techninių konferencijų leidiniai „Statybinės medžiagos".

Laboratorijoje dirba 19 darbuotojų, tarp jų trys technikos kandidatai. Jai vadovauja technikos kand. H. Elzbutas.

Statybos katedra sukomplektuota 1970 m. rugsėjo 1 d. iš tų dėstytojų, kurie liko, išsikėlus į Vilnių pastatų konstrukcijų ir statybos darbų organizavimo katedrų personalui. Ruošia vakariniame skyriuje pramoninės ir civilinės statybos inžinierius. Statybos ir santechnikos fakultete jos darbuotojai dėsto pramoninių ir civilinių pastatų architektūrą, statybos darbų technologiją, statybos darbų organizavimą ir planavimą, inžinerinę geodeziją, statybos ekonomiką, statybines mašinas ir kt. disciplinas, kai kuriuose kituose fakultetuose — statybos pagrindus. Katedrai priklauso statybinės fizikos laboratorija.

Pagrindinės mokslinio darbo kryptys: sutapdintų plokščių stogų tyrimai, optimalių inžinerinių geodezinių tinklų projektavimas, statybos darbų organizavimas ir ekonomika.

Katedroje dirba 12 dėstytojų, tarp jų devyni mokslo kandidatai.

Katedrai iki 1974 m. liepos 1 d. vadovavo LTSR nusipelnęs statybininkas technikos kand. doc. K. Ilginis, dabar vadovauja technikos kand. doc. J. Vaičaitis.

Šildymo ir vėdinimo katedra įkurta 1961 m. balandžio 15 d., atskyrus ją iš vandentiekio ir kanalizacijos katedros. Ruošia šilumos, dujų tiekimo ir vėdinimo specialybės inžinierius. Jiems dėstoma šilumos, dujų tiekimo ir vėdinimo sistemų konstravimas, termodinamika, statybinė šiluminė fizika, šildymas, vėdinimas ir oro kondicionavimas, termofikacija, dujotiekis, katilinės, sistemų montavimas, hidraulinės mašinos ir šaldytuvai, statybinės mašinos, santechnikos ekonomika, šilumos, dujų tiekimo ir vėdinimo automatizavimas ir kitos disciplinos. Katedrai priklauso hidraulinių mašinų, termodinamikos, termofikacijos, vėdinimo laboratorijos, dujotiekio ir šildymo-vėdinimo kabinetai. Skiriama nemažai dėmesio vaizdinių priemonių ir metodinės medžiagos ruošimui: V. Burbulys yra vadovėlio „Santechniniai įrengimai pastatuose“ (1956) bendraautoris, be to, jis yra išleidęs „Dujotiekininko vadovą“ (1968).

Pagrindinės mokslinio darbo kryptys: šilumos ir masės mainų, šilumos ir dujų tiekimo bei vėdinimo sistemų tyrimas; termofikacinių vandens tinklų pralaidumo didinimas; oro judėjimo patalpose struktūrų tyrimas ir dujinio kuro efektyvesnio panaudojimo kolūkių bei tarybinių ūkių gamybos ir buities sektoriuje galimybės. M. Zališauskas yra išleidęs dvi monografijas rusų kalba: „Sūkurinė turbolentiškumo teorija, pritaikyta techniškai lygių vamzdžių hidrauliniam ir šiluminiam skaičiavimui“ (1966) ir „Apnašų judėjimo ir srovės transportavimo pajėgumo tyrimas, remiantis sūkurine turbolentiškumo teorija“ (1968). Jis taip pat yra vienas knygos „Dujotiekio ir centrinio šildymo sistemų montavimas ir priežiūra“ (1964) autorių. Katedra vadovauja pramoninės ventiliacijos ir oro kondicionavimo žinybinei laboratorijai. Be to, prie katedros veikia instituto PKB šildymo-vėdinimo skyrius, kuris padeda gerinti mokymo procesą, ugdyti ruošiamų specialistų mokslinio tiriamojo darbo, projektavimo įgūdžius, savarankiškumą ir kūrybiškumą. Tik per trejus metus (1972—1974) skyriuje dirbo apie 130 studentų, kurie atliko 15 realių diplominių ir 59 kursinius projektus.

Katedroje yra šilumos tiekimo, vėdinimo, oro kondicionavimo, dujotiekio specialybių aspirantūra, dirba 16 dėstytojų, iš jų septyni technikos kandidatai.

Katedros vedėjas iki 1974 m. liepos 1 d. buvo technikos kand. doc. M. Zališauskas, dabar jai vadovauja technikos kand. doc. J. Švedarauskas.

Pramoninės ventiliacijos ir oro kondicionavimo žinybinė laboratorija įkurta 1961 m. lapkričio 11 d. Ją globoja LTSR lengvosios pramonės ministerija. Be to, ji bendradarbiauja su respublikos Vyriausiąja gazifikavimo valdyba ir Vyriausiąja energetikos ir elektrifikavimo valdyba. Laboratorijoje sukonstruoti elevatoriai su optimalia maišymo kamera: padidėjo elevatoriaus maišymo koeficientas, atsirado galimybė pereiti prie naujo temperatūrinio grafiko, prisijungti naujiems abonentams. Įgyvendinus šį darbą Kauno šiluminių tinklų pirmajame rajone, gauta 292 tūkst. rb metinės ekonomijos. Sukonstruotas CO_2 generatorius augalams papildomai maitinti angliarūgšte. Jį serijomis gamina Vilniaus skaičiavimo mašinų gamykla. Generatorių panaudojus „Panerių" ir Ginkūnų tarybiniuose ūkiuose bei Panevėžio ir Kaišiadorių vaismedžių medelynuose, gauta per metus 109 tūkst. rb ekonomijos. Sukonstruotas ir pagamintas eksperimentinis kontaktinio dujinio šiltnamių šildymo turboagregatas, kuris automatiškai palaiko patalpose temperatūrą, drėgmę ir CO_2 koncentraciją. Turboagregatas įrengtas Kaišiadorių vaismedžių medelyne.

Laboratorija atliko ūkiskaitinių darbų už 440 tūkst. rb. Joje dirba 4 etatiniai darbuotojai.

Vandentiekio ir kanalizacijos katedra įkurta 1940 m. rugpjūčio 15 d. Kauno universitete ir vadinta miestų sanitarijos katedra. Institute iš pradžių (iki 1956 m. liepos 19 d.) ji buvo vadinama vandentiekio, kanalizacijos ir santechnikos katedra. Ruošia vandentiekio ir kanalizacijos specialybės inžinierius. Katedros bendradarbiai dėsto vandentiekį, kanalizaciją, pastatų santechninius įrenginius, vandens chemiją, siurblius ir siurblines, vandentiekio ir kanalizacijos įrenginių automatizavimą ir automatikos pagrindus, melioracijos pagrindus ir drenažą, specialų gamtinių vandenų gerinimą, specialų nutekamųjų vandenų valymą ir kt. disciplinas. Katedrai priklauso vandentiekio ir kanalizacijos, vandens chemijos, techninės hidrobiologijos laboratorijos. S. Vabalevičius išleido vadovėlį „Vandentiekis ir kanalizacija" (1954), o kartu su B. Petruliu — „Gyvenviečių vandentiekis ir kanalizacija" (1962). Šiedu autoriai kartu su V. Burbuliu parašė „Santechninius įrengimus pastatuose" (1965). Keletas katedros darbuotojų yra „Komunalinio ir kelių ūkio darbuotojo vadovo" (1964) bendraautoriai.

Moksliniuose darbuose nagrinėjamas pramoninių nutekamųjų vandenų biologinis valymas, požeminio vandens nugeležinimas, požeminių vandenų papildymas paviršiniais ir filtraciniais vandenimis, vandens paruošimas gamybai. Katedra vadovauja pramonės nutekamųjų vandenų valymo žinybinei laboratorijai, ruošia vandentiekio ir kanalizacijos specialybės aspirantus.

Dirba 11 pedagoginio personalo narių, tarp jų LTSR nusipelnęs inžinierius, respublikos Mokslų Akademijos narys korespondentas prof. S. Vabalevičius ir dešimt mokslo kandidatų. Taigi visi katedros dėstytojai turi mokslinius laipsnius.

Iki 1956 m. liepos 19 d. katedrai vadovavo technikos kand. prof. S. Vabalevičius, iki 1961 m. birželio 25 d.— geologijos-mineralogijos kand. doc. B. Petrulis, iki 1975 m. rugsėjo 1 d.— vėl prof. S. Vabalevičius. Dabar vedėjas yra technikos kand. G. Kutas.

Pramonės nutekamųjų vandenų valymo žinybinė laboratorija įkurta 1961 m. lapkričio 11 d. Ją globoja LTSR maisto pramonės ministerija. Be to, ji bendradarbiauja su respublikos Komunalinio ūkio bei Mėsos ir pieno pramonės ministerijų įmonėmis. Laboratorijoje sukurti slėginiai požeminio vandens nugeležinimo įrenginiai, kurie pastatyti Kaišiadoryse, Pravieniškėse, Kėdainiuose, Rokiškyje ir kt. Šie įrenginiai pagerina geriamojo ir technologinio vandens kokybę. Laboratorijos darbuotojai pasiūlė požeminius vandens išteklius papildyti paviršiniais vandenimis, dėl to padidėjo vandens ėmimo įrenginių našumas, sumažėjo vandens savikaina. Šis darbas įdiegtas Kauno Eigulių vandenvietėje, tiriamos galimybės jį panaudoti Vilniuje. Ištirti vandens paruošimo įrenginiai statomi Kauno pramoniniame ir infiltraciniame vandentiekyje; ištirti ir įdiegti periodiškai veikiantys aeraciniai kanalai nutekamiesiems vandenims biologiškai valyti, aerotenkai-maišytuvai su mechaniniu horizontaliu aeratoriumi dirbtinei užterštų upių aeracijai; sukurta ir išbandyta technologija ir įrenginiai koncentruotiems maisto pramonės įmonių nutekamiesiems vandenims valyti.

Įdiegus laboratorijos darbus, gauta apie 2 milijonai rublių kapitalinių įdėjimų ekonomijos, atliktų ūkiskaitinių darbų vertė — 1172 tūkst. rb. Dirba 30 etatinių darbuotojų, tarp jų keturi mokslo kandidatai.

Architektūros katedra Kaune egzistavo nuo 1922 m. kovo 24 iki 1971 m. sausio 1 d.[59], kuomet architektus ruošti buvo pavesta Vilniaus inžineriniam statybos institutui. Architektūros katedrų metamorfozė Kaune pateikta diagramoje (žr. p. 222).

Katedros ruošė architektus, jų darbuotojai skaitė tos specialybės studentams visas architektūros disciplinas. Katedrų auklėtiniai TSRS architektų sąjungos valdybos organizuojamose kasmetinėse architektų diplominių projektų apžiūrose buvo gerai vertinami, užimdavo jose prizines vietas. Į apžiūras kiekviena mokykla gali siųsti ketvirtadalį visų tų metų studentų architektų paruoštų diplominių projektų. Kaip būdavo vertinami KPI paruošti architektai, galima spręsti iš 1969 m. apžiūros, vykusios

[59] Kauno politechnikos instituto dvidešimtmetis, p. 19 ir 58.

Novosibirske, į kurią 21 aukštoji mokykla pristatė 1968 m. apgintus 148 diplominius darbus. Toje apžiūroje visi 8 KPI absolventų diplominiai projektai buvo premijuoti, o J. Zinkevičiaus projektas „Poilsio ir

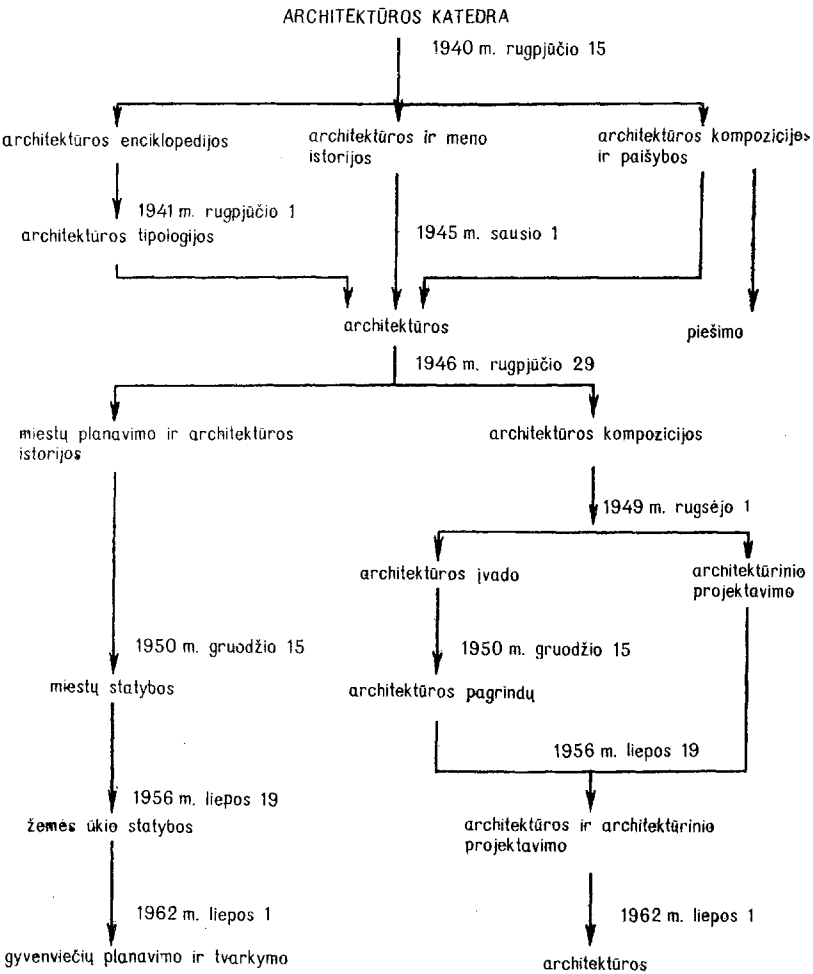

turizmo įstaigų kompleksas Pervalkoje“ pripažintas vienu geriausių tų metų architektų diplominių projektų, trys auklėtiniai pelnė pirmojo ir antrojo laipsnio, vienas — trečiojo laipsnio diplomus. 1970 m. apžiūra, prieš išsikeliant architektams iš Kauno, įvyko Kauno politechnikos institute. Apie Kaune paruoštų architektų kvalifikaciją kalba tas faktas, kad R. Ka-

maičiui ir V. Šimkui[60] buvo suteikti TSRS valstybinių premijų laureatų vardai.

Architektūros katedrų bendradarbiai yra išleidę nemažai knygų: K. Šešelgis, M. Kleinas ir kt.— „Kolūkių gyvenviečių planavimą“ (1951), J. Baršauskas — „Lietuviškos kolūkiečio sodybos architektūrą“ (1956), „Lietuvių liaudies gyvenviečių ir medinių bei mūrinių trobesių architektūrą“ (1964), K. Šešelgis ir kt.— „Lietuvių liaudies meną. Architektūrą“ (kn. 1 — 1957, kn. 2 — 1965), „Lietuvių liaudies architektūrą“ (1965), J. Peras — „Daugiabutį gyvenamąjį namą“ (1958).

Išsikeliant iš Kauno, architektūros katedroje buvo 9 dėstytojai, tarp jų keturi architektūros kandidatai.

Gyvenviečių planavimo ir tvarkymo katedroje paskutiniais metais dirbo 7 dėstytojai, keturi iš jų su moksliniais laipsniais ir vardais.

Institute miestų statybos, žemės ūkio statybos, gyvenviečių planavimo ir tvarkymo katedroms vadovavo architektūros dr. prof. K. Šešelgis, architektūros pagrindų katedrai — technikos kand. doc. S. Sčesnulevičius, architektūrinio projektavimo, architektūros ir architektūrinio projektavimo, architektūros katedroms — architektūros kand. doc. A. Lukošaitis.

Gelžbetoninių ir metalinių konstrukcijų katedros įkurtos 1961 m. rugsėjo 1 d. iš inžinerinių konstrukcijų katedros, kuri egzistavo dar Kauno universitete ir buvo vadinama statybinių konstrukcijų katedra. Abi katedros nustojo veikusios 1970 m. rugsėjo 1 d., kai dauguma darbuotojų ir jų profilio (pramoninės ir civilinės statybos) specialybė buvo perkelta į Vilnių. Kaune likę dėstytojai sudarė statybinių konstrukcijų katedrą. Katedrų darbuotojai yra parašę nemažai vadovėlių ir mokymo priemonių: A. Bistrickas — „Medinių konstrukcijų elementus“ (1954) ir „Medines konstrukcijas“ (1958), J. Paulauskas — „Plieninių konstrukcijų pagrindus“ (1955) ir „Plienines konstrukcijas“ (1961), A. Rozenbliumas — „Mūrines konstrukcijas“ lietuvių (1956) ir rusų kalba (1964), H. Lazarevičius ir A. Valentinavičius — „Plastmasines konstrukcijas“ (1970).

Paskutiniais metais gelžbetoninių konstrukcijų katedroje dirbo 10 dėstytojų, tarp jų devyni su moksliniais laipsniais ir vardais. Metalinių konstrukcijų katedroje buvo 5 dėstytojai, iš jų trys technikos kandidatai.

Inžinerinių ir gelžbetoninių konstrukcijų katedroms vadovavo technikos dr. prof. A. Rozenbliumas, metalinių konstrukcijų katedrai — technikos kand. doc. R. Pesys ir technikos kand. doc. J. Paulauskas.

Pastatų konstrukcijų katedra įkurta Kauno (Vytauto Didžiojo) universitete 1930 m. liepos 7 d. Iš pradžių (iki 1941 m. rugpjūčio 1 d.) ji vadinta statybos, vėliau (iki 1945 m. sausio 1 d.) trobesių konstrukcijų, architek-

[60] Правда, 1971.XI.7, № 311.

tūrinių konstrukcijų (iki 1962 m. liepos 1 d.) katedra. Egzistavo iki 1970 m. rugsėjo 1 d. Jos nariai dėstė bendrąsias statybines disciplinas ne tik statybininkams, bet ir kai kurių kitų fakultetų studentams. Katedros dėstytojai yra išleidę keletą vadovėlių: J. Mikuckas — „Statybos pagrindus" (1957), N. Geršas, K. Kaušinis ir kt.— „Pastatų konstrukcijas" I d. (1962) ir II d. (1968), J. Mikuckas su bendraautoriumi yra parašęs „Neišardytų medinių trobesių perkėlimą iš vienkiemių į kolūkių gyvenvietes" (1954). Paskutiniais veiklos metais dirbo 7 dėstytojai, iš jų keturi turėjo mokslinius laipsnius ir vardus.

Institute katedros vedėjai buvo technikos kand. doc. J. Mikuckas (iki 1965 m. rugsėjo 1 d.) ir technikos kand. doc. K. Ilginis.

Statybinės mechanikos katedra Kaune veikė daugiau kaip pusę amžiaus — nuo 1922 m. kovo 24 iki 1974 m. rugsėjo 1 d. Jos dėstytojai skaitė medžiagų atsparumą (iki 1962 m. visuose fakultetuose, o po to tik statybininkams), statybinę mechaniką ir tamprumo teoriją. Katedroje ilgą laiką dirbo produktyvus mokslininkas K. Vasiliauskas, todėl joje vyravo kūrybinga nuotaika: paruošta 17 mokslo kandidatų, išleista keletas vadovėlių ir mokymo priemonių. Tai K. Vasiliausko „Statybinės statikos pagrindai", „Statiškai išsprendžiamos sistemos" (1953), M. Remišausko redaguotas „Medžiagų atsparumas" (1959), S. Vasausko „Medžiagų atsparumo laboratoriniai darbai" (1954), V. Klimavičiaus „Statybinė mechanika" (1965).

Katedrai vadovavo technikos dr. prof. K. Vasiliauskas (iki 1956 m. birželio 15 d.) ir technikos kand. doc. V. Klimavičius.

Statybos darbų organizavimo katedra įkurta 1947 m. rugsėjo 1 d. Kauno universitete, kur vadinta statybinės technikos katedra. Institute iki 1969 m. rugsėjo 1 d. ji vadinta statybos technologijos ir darbų organizavimo katedra. Panaikinta 1969 m. rugsėjo 1 d., daugumui dėstytojų išvažiavus dirbti į Vilnių. Katedra ruošė pramoninės ir civilinės statybos inžinierius. E. Borkauskas ir kt. išleido „Statybos darbų technologijos" vadovėlį (1963), L. Puodžiukynas ir kt.— „Techninį normavimą ir sąmatas statyboje" (1964). Katedros bendradarbiai parašė keletą populiarių knygelių: E. Borkauskas — „Kaip organizuojami ir planuojami statybos darbai" (1956), P. Vilūnas ir K. Vitkus — „Racionalieji tinko darbų metodai" (1956), P. Vilūnas — „Dolomitų panaudojimas sienų konstrukcijoms" (1959).

Paskutiniais veiklos metais katedroje buvo 8 dėstytojai, iš jų du technikos kandidatai.

Katedros vedėjai buvo V. Grincevičius (iki 1956 m. kovo 1 d.), technikos kand. doc. P. Vilūnas (iki 1962 m. rugsėjo 1 d.) ir technikos kand. doc. E. Borkauskas.

Geodezijos katedra veikė nuo 1949 m. rugsėjo 1 iki 1969 m. rugpjūčio 1 d. Ruošė inžinerinės geodezijos specialistus. Jos darbuotojai dėstė geodeziją visų statybinių specialybių studentams. M. Ratautas, M. Kosčiauskas, J. Deksnys, I. Liesis ir V. Vainauskas išleido mokymo priemonę aukštosioms mokykloms „Geodezija" (1957). 1969 m. išėjo M. Kosčiausko, M. Ratauto ir V. Vainausko vadovėlis „Inžinerinė geodezija". M. Kosčiauskas parašė populiarią knygutę „Kaip buvo išmatuota žemė" (1951), Z. Tamutis — praktinį vadovą rusų kalba „Niveliacijos ir poligonometrijos išlyginimas" (1963).

Dirbo 8 dėstytojai, keturi iš jų su moksliniais laipsniais ir vardais.

Katedros vedėjai buvo doc. M. Ratautas (iki 1957 m. liepos 1 d.), technikos kand. doc. M. Kosčiauskas (iki 1963 m. rugpjūčio 25 d.) ir technikos kand. doc. I. Liesis.

Hidrotechnikos katedra hidraulikos katedros pavadinimu perkelta į Mašinų gamybos fakultetą.

Inžinerinės geologijos katedra veikė nuo 1940 m. spalio 1 iki 1970 m. rugsėjo 1 d. Ji aptarnavo statybines specialybes ir silikatininkus. M. Kaveckis, B. Sidauga ir kt. išleido vadovėlį „Inžinerinė geologija" (1965). Katedroje paskutiniais mokslo metais dirbo 5 dėstytojai, trys iš jų mokslo kandidatai.

Pirmasis katedros vedėjas buvo LTSR nusipelnęs mokslo veikėjas, geologijos-mineralogijos dr. prof. M. Kaveckis (1889—1968). Nuo 1968 m. vasario 28 d. jai vadovavo technikos kand. doc. J. Šimkus.

Kelių katedra Kaune egzistavo nuo 1940 m. rugpjūčio 15 iki 1969 m. rugpjūčio 1 d. Institute iš pradžių vadinta autokelių (iki 1956 m. liepos 19 d.), vėliau (iki 1962 m. liepos 1 d.) — automagistralių ir miesto kelių katedra. Ruošė automobilių kelių specialybės inžinierius. Katedros darbuotojai V. Likevičius, S. Lukošiūnas, E. Palšaitis, S. Rokas, A. Tamaševičius ir L. Vidugiris išleido vadovėlį „Kelių tiesimas" I d. (1967); S. Lukošiūnas ir A. Tamaševičius yra ir vadovėlio antrosios dalies (1972) bendraautoriai. S. Lukošiūnas su kitais autoriais parašė knygą „Autokeliai ir jų eksploatacija" (1954), o kartu su E. Palšaičiu ir A. Tamaševičiumi išleido „Žemės darbus statyboje" (1961).

Katedroje dirbo 9 dėstytojai, iš jų šeši technikos kandidatai.

Katedrai vadovavo technikos kand. doc. J. Kiškinas (iki 1956 m. birželio 15 d.), technikos kand. doc. S. Lukošiūnas (iki 1962 m. rugsėjo 1 d.), technikos kand. doc. L. Vidugiris (iki 1967 m. liepos 26 d.) ir technikos kand. doc. S. Rokas.

5.23. Neakivaizdinis skyrius

Neakivaizdinis skyrius įkurtas 1959 m. liepos 1 d. Jame iš pradžių buvo 6 specialybės: natūralaus ir cheminio pluošto verpimo, mašinų gamybos technologijos, metalų pjovimo staklių ir įrankių, pramoninės ir civilinės statybos, pieno ir pieno produktų technologijos, elektros sistemų ir tinklų. Palaipsniui specialybių skaičius augo, kol 1967—1968 mokslo metais pasiekė maksimumą — 14. Tuo metu, be aukščiau minėtų specialybių, studentai buvo priimami dar į automobilių transporto, lengvosios pramonės mašinų ir aparatų, visuomeninio maitinimo technologijos ir organizavimo, radiotechnikos, elektros pavarų ir pramonės įrenginių automatizavimo, automobilių kelių, statybos ekonomikos ir organizavimo, pramonės šiluminės energetikos, mašinų gamybos ekonomikos ir organizavimo specialybes. Pieno ir pieno produktų technologijos specialybė buvo pakeista mėsos ir mėsos produktų technologijos specialybe. Vėliau dalis neakivaizdinio skyriaus specialybių perkelta į Vilniaus inžinerinį statybos institutą, dalis panaikinta, nes nebuvo norinčių studijuoti. Šiuo metu liko aštuonios universaliausios arba tokios specialybės, kurių laukiančios įmonės yra išsklaidytos po visą respublikos teritoriją. Tai 1) mašinų gamybos technologija, metalų pjovimo staklės ir įrankiai, 2) mašinų gamybos pramonės ekonomika ir organizavimas, 3) elektros sistemos ir tinklai, 4) elektros pavaros ir pramonės įrenginių automatizavimas, 5) radiotechnika, 6) mėsos ir mėsos produktų technologija, 7) visuomeninio maitinimo technologija ir organizavimas, 8) plataus vartojimo gaminių pramonės ekonomika ir organizavimas.

Kad neakivaizdininkams būtų lengviau studijuoti, 1964 m. Kapsuke, Alytuje ir Elektrėnuose buvo įsteigti neakivaizdinio skyriaus mokymo punktai, kuriuose reguliariai skaitytos paskaitos ir vesti kiti užsiėmimai. Tačiau, pritrūkus tuose miestuose norinčių studijuoti, punktai 1971 m. Alytuje ir Kapsuke, o po dvejų metų ir Elektrėnuose buvo uždaryti.

Keičiantis specialybėms, keitėsi ir studentų priėmimas į neakivaizdinį skyrių. Pirmaisiais metais į jį priimti 225 studentai, daugiausia (po 675) priimta 1966 ir 1967 m., dabar priėmimo kontingentas yra sumažėjęs iki 275. Iš pradžių į neakivaizdinį skyrių stodavo beveik vien gamybininkai (iki 96%), kurie dėl vienokių ar kitokių priežasčių negalėjo studijuoti stacionare ar vakariniuose skyriuose. Pastaruoju metu vis daugėja studentų, baigusių viduriniąsias mokyklas ir dėl konkurso nepatekusių į stacionarą. 1974 m. tokių studentų į neakivaizdinį skyrių buvo priimta 35%. Studentų neakivaizdininkų skaičius iš pradžių gana sparčiai augo ir 1967 m. pasiekė maksimumą — 2158. Dabar neakivaizdiniame skyriuje mokosi 1222 studentai.

Neakivaizdinės studijos yra pati sunkiausia mokymosi forma, nes nėra nuolatinio kontakto su dėstytojais ir pakankamos kontrolės. Jas sėkmingai baigia tik tie studentai, kurie sugeba gerai organizuoti laisvalaikį, turi pakankamai valios ir atkaklumo siekti užsibrėžto tikslo. Neakivaizdininkams gerai mokytis trukdo įvairūs šeimyniniai sunkumai ir tai, kad darbovietėse ne visada sudaromos palankios sąlygos studijoms (siuntinėjama į ilgalaikes komandiruotes, nesuteikiama įstatymuose numatytų lengvatų ir kt.). Be to, studijuoti neakivaizdiniu būdu technines specialybes, kuriose yra daug sunkių teorinių disciplinų ir laboratorinių darbų, sunkiau negu kitas, pavyzdžiui, humanitarines specialybes. Todėl tik nedidelė dalis įstojusiųjų į neakivaizdinį skyrių gauna inžinieriaus diplomą. Iki 1969 m. į neakivaizdinį skyrių buvo priimti 4735 studentai, o jį iki šiol baigė tik 889, arba 18,8%, be to, nereikia pamiršti, kad neakivaizdinio skyriaus studentų gretas šiek tiek papildė buvę stacionaro ir vakarinio skyriaus studentai. Trys absolventai — S. Diržys, L. Mazūra ir A. Skroblas — gavo diplomus su pagyrimu.

Skyrius atskirų savo katedrų neturi, todėl remiasi atitinkamomis savarankiškomis ir fakultetų katedromis.

Neakivaizdiniam skyriui iš pradžių vadovavo mokymo dalies vedėja M. Žitnikovienė. Nuo 1960 m. lapkričio 15 d. jo vadovas buvo P. Švenčianas, kuris nuo 1963 m. lapkričio 1 d. buvo paskirtas prorektoriumi neakivaizdinio ir vakarinio mokymo reikalams. Nuo 1975 m. kovo 10 d. šiame poste dirba technikos kand. doc. J. Palaima.

5.24. Parengiamasis skyrius

Parengiamasis skyrius įsteigtas 1969 m. lapkričio 1 d. Jo uždavinys — padėti darbininkams, kolūkiečiams ir demobilizuotiems kariams stoti į institutą. Kasmet priimama po 75 klausytojus į dieninę ir po 25 klausytojus į vakarinę grupę. Klausytojais gali būti darbininkai ir kolūkiečiai, išdirbę vienoje įmonėje arba ūkyje be pertraukos bent vienerius metus, ir demobilizuoti kariai. Norintieji patekti į parengiamąjį skyrių, turi pateikti įmonės, ūkio ar karinio dalinio rekomendaciją. Demobilizuotų karių yra 40—52% visų klausytojų. Visi dieninės grupės klausytojai gauna stipendijas ir bendrabučius. Stipendijas gali mokėti ir rekomendavusios įmonės — tuomet jos būna 15% didesnės. Dieniniame skyriuje mokomasi 8 mėnesius, o vakariniame, neatsitraukus nuo gamybos,— 10 mėnesių.

Kadangi į instituto parengiamąjį skyrių priimama be konkurso, tai į jį praktiškai patenka visi pageidaujantys, tačiau tik dalis klausytojų jį

baigia. Į I kursą patenka 49—68 klausytojai iš 100 priimtųjų į parengiamąjį skyrių. Daugelis „nubyra“, nesulaukę egzaminų. Baigiamuosius egzaminus dieninėse grupėse išlaiko 86—94%, vakarinėse — 90—100% ištvėrusiųjų iki egzaminų.

Skyriuje mokoma pagal šitokį savaitinį mokymo planą:

Dalyko pavadinimas	Valandų skaičius		
	bendrosiose inžinerinėse grupėse	chemijos grupėje	vakarinėje grupėje
Visuomenės mokslai	1+1	1+1	0,5+0,5
Lietuvių kalba	2+5	2+3	1+2
Matematika	6+9	4+8	4+4
Fizika	5+5	5+3	2+2
Chemija	—	3+4	—
Fizinis auklėjimas	0+2	0+2	—
Iš viso	14+22	15+21	7,5+8,5

Lentelėje pirmasis skaičius rodo paskaitų, antrasis — pratimų ir laboratorinių darbų valandas. Chemijos grupėje mokosi tie klausytojai, kurie ruošiasi studijuoti Cheminės technologijos fakultete, arba tas Lengvosios pramonės fakulteto specialybes, kur yra stojamasis chemijos egzaminas. Baigę teorinį kursą, klausytojai laiko baigiamuosius egzaminus. Juos sėkmingai išlaikę, priimami be konkurso į pageidaujamą specialybę.

Daugelis skyriaus absolventų institute studijuoja silpnai, kai kurie neišlaiko įtampos, patys nutraukia studijas arba būna išbraukiami dėl nepažangumo. Matyt, atsiliepia pertrauka tarp vidurinės mokyklos baigimo ir mokslo parengiamajame skyriuje. Iš 1970 m. 49 skyriaus absolventų dabar studijuoja 5, iš 1971 m. priimtų 68 absolventų — 26, iš 1972 m. priimto 61 klausytojo mokosi 20, iš 1973 m. priimtų 52 studijuoja 23, iš 1974 m. priimtų 44 absolventų tęsia studijas 37. Studijuojančių buvusių skyriaus klausytojų pažangumas žemesnis už pažangumą studentų, priimtų bendrais pagrindais. 1975 m. žiemos egzaminų sesijoje pažangumas jau buvo kiek didesnis.

Nors baigusių parengiamąjį skyrių studentų „nubyrėjimas“ yra didelis, tačiau ir tarp jų pasitaiko studentų, kurie labai gerai mokosi, aktyviai dalyvauja visuomeninėje veikloje.

Parengiamajam skyriui iš pradžių vadovavo fizikos-matematikos kand. doc. V. Tėvelis, o nuo 1972 m. rugsėjo 1 d. jo vedėja yra chemijos kand. doc. L. Bernatonienė.

5.25. Klaipėdos vakarinis fakultetas

Į 1959 m. rugsėjo 1 d. įsteigtą Klaipėdos vakarinį skyrių buvo priimti 75 studentai. Po dvejų metų skyrius perorganizuotas į Klaipėdos vakarinį fakultetą. Dabar fakultete yra 4 katedros, 4 specialybės ir 906 studentai, iš kurių 90 mokosi stacionare. Klaipėdoje, kaip ir kituose KPI vakariniuose fakultetuose, ruošiami plačiausio profilio specialistai, reikalingi įvairiausios paskirties įmonėms: mašinų gamybos technologijos, metalų pjovimo staklių ir įrankių, elektros pavarų ir pramonės įrenginių automatizavimo bei pramoninės ir civilinės statybos. Be to, atsižvelgiant į uostamiesčio specifiką, fakultete dar ruošiami laivų mašinų ir mechanizmų specialistai. Paruošti 829 inžinieriai. Fakultetas naudojosi Klaipėdos politechnikumo patalpomis ir kai kuriomis laboratorijomis. 1975 m. Klaipėdos miesto vadovybė Vakariniam fakultetui greta Politechnikumo pastatė atskirą pastatą, todėl mokslo ir darbo sąlygos labai pagerėjo. Tais pat metais į Klaipėdą iš Mechanikos fakulteto perkelta stacionaro laivų statybos ir remonto specialybė.

Klaipėdos, kaip ir kitų vakarinių fakultetų, mokslo personalo branduolį sudaro dėstytojai, atvykę iš Kauno, dažniausiai baigę aspirantūrą. Jų gretas papildo vietiniai darbuotojai, turį polinkį dirbti aukštojoje mokykloje. Tiek Klaipėdos, tiek ir kitų miestų vakariniai fakultetai jau patys yra paruošę mokslo kandidatų ir pradėjo ruošti mokslo daktarus.

Organizuoti mokymo procesą vakariniuose fakultetuose sudėtinga, nes ribotam etatinių dėstytojų skaičiui tenka labai laug disciplinų (dvidešimčiai studentų skiriamas tik vienas mokslo personalo etatas). Čia didelę paramą teikia valandiniai dėstytojai iš miesto įmonių ir organizacijų darbuotojų. Daugelis valandinių dėstytojų nuoširdžiai atlieka didžiulį, sudėtingą inžinierių ruošimo darbą, atiduodami tam daug pastangų, žinių ir laiko.

1975 m. fakultetas atliko ūkiskaitinių darbų už 29 tūkst. rb.

Dirba 42 etatiniai dėstytojai ir 1 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojas.

Vakariniam skyriui vadovavo A. Šimkus. Fakulteto dekane iki 1969 m. vasario 1 d. buvo chemijos kand. doc. O. Tučaitė, dabar jam vadovauja technikos kand. doc. L. Vaicekauskas. Anksčiau buvusiai inžinerinių disciplinų katedrai vadovavo V. Nezgada ir M. Remišauskas, o elektrotechnikos-mechanikos katedrai — technikos kand. doc. S. Kudarauskas.

Elektrotechninių disciplinų katedra sukurta 1962 m. rugsėjo 1 d., atskyrus ją nuo elektrotechnikos-mechanikos katedros, kuri savo ruožtu buvo atskirta nuo inžinerinių disciplinų katedros, egzistavusios nuo 1961 m. rugsėjo 1 iki 1963 m. rugsėjo 1 d. Katedra ruošia elektros pavarų

ir pramonės įrenginių automatizavimo inžinierius; dėstomos visos šios specialybės mokymo planuose numatytos disciplinos. Be to, katedros darbuotojai dėsto darbo apsaugą ir elektrotechnines disciplinas kitų specialybių studentams, pavyzdžiui, bendrąją elektrotechniką, automatikos pagrindus, staklių elektros įrengimus. Katedrai priklauso elektrotechnikos,

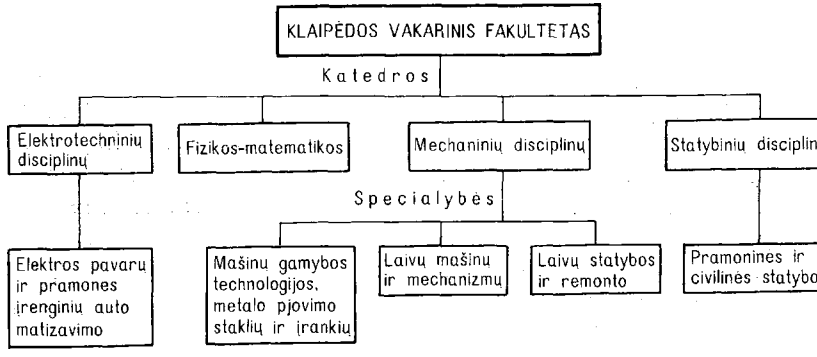

elektronikos ir skaičiavimo technikos, elektros mašinų ir pavarų laboratorijos. Pastarąja naudojamasi kartu su Politechnikumu. Katedra yra įsigijusi skaičiavimo technikos: dvi „Promin“ ir vieną „Nairi“ tipo skaičiavimo mašiną. Paruošė 280 inžinierių elektromechanikų.

Tyrinėjamos švytuojančio judesio asinchroninės elektros mašinos ir sistemų su lygintuvais dinamika. Atlikta ūkiskaitinių darbų už 242 tūkst. rublių, paskelbta 94 moksliniai straipsniai, iš jų 6 užsienio ir 21 sąjunginėje spaudoje, padaryta 100 pranešimų konferencijose (iš jų 4 tarptautinėse ir 15 sąjunginėse), už išradimus gauta 9 autoriniai liudijimai, apgintos dvi kandidatinės disertacijos.

Katedroje dirba 8 dėstytojai, tarp jų trys technikos kandidatai. Jai iki 1976 m. rugsėjo 1 d. vadovavo technikos kand. doc. S. Kudarauskas. Dabar katedros vedėjas yra technikos kand. doc. A. Bielskis.

Fizikos-matematikos katedra yra seniausia fakultete, įkurta kartu su fakultetu 1961 m. rugsėjo 1 d. Katedros bendradarbiai dėsto bendrąją fiziką, aukštąją matematiką, skaičiavimo techniką, anglų, vokiečių ir prancūzų kalbas. Jai priklauso bendrosios fizikos, mechanikos ir molekulinės fizikos, elektros, optikos laboratorijos. Katedros matematikai paruošė konspektą „Tiesinės algebros pradmenys ir analizinė geometrija“.

Kadangi katedroje darbuojasi įvairių specialybių dėstytojų, tai joje susidarė keletas mokslinio darbo krypčių: branduolio fizikos teoriniai tyrimai, mokslotyra (daugiausia iš fizikos istorijos), matematinių metodų taikymas elektrotechninėse disciplinose, aukštosios matematikos pratybų

metodika. Paskelbta mokslinių straipsnių respublikinėje ir sąjunginėje spaudoje.

Katedroje dirba 10 dėstytojų, trys iš jų mokslo kandidatai. Katedros vedėjai buvo A. Šimkus (iki 1966 m. rugsėjo 1 d.), fizikos-matematikos kand. doc. O. Kubiliūnienė (iki 1976 m. rugpjūčio 1 d.). Dabar jai vadovauja fizikos-matematikos kand. doc. K. Jankauskas.

Mechaninių disciplinų katedra sukurta 1966 m. rugsėjo 1 d., atskyrus ją nuo elektrotechnikos-mechanikos katedros. Ruošia trijų specialybių — mašinų gamybos technologijos, metalo pjovimo staklių ir įrankių, laivų mašinų ir mechanizmų, laivų statybos ir remonto — inžinierius. Katedra paruošė 254 pirmosios ir 150 antrosios specialybės inžinierių. Be pirmosios specialybės disciplinų, dėstoma laivų mašinų gamybos ir remonto technologija, laivų vidaus degimo varikliai, laivų teorija, laivų jėgainės, mašinų braižyba, specialioji laivų braižyba, laivų garo ir dujų turbinos ir kt. dalykai. Katedrai priklauso metalo pjovimo staklių ir įrankių bei laivų dizelinių variklių laboratorijos. A. Maironis rotaprintu išleido „Laivų velenų linijų sukamuosius virpesius".

Tiriami kompresoriai, varomi švytuojančio judesio elektros variklių, ir ilgalaikis metalų stiprumas, du eksponatai demonstruoti TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje, už vieną jų pelnytas bronzos medalis.

Dirba 9 dėstytojai, tarp jų trys technikos kandidatai. Katedrai iki 1976 m. rugsėjo 1 d. vadovavo A. Brėskis. Dabar katedros vedėjas yra technikos dr. doc. V. Židonis.

Statybinių disciplinų katedra įkurta 1963 m. liepos 24 d., išskirsčius inžinerinių disciplinų katedrą. Ruošia pramoninės ir civilinės statybos inžinierius. Be statybinių disciplinų, dar dėstoma medžiagų atsparumas, teorinė mechanika, braižomoji geometrija, bendroji chemija. Katedrai priklauso medžiagų atsparumo, hidraulikos, statybinių medžiagų, bendrosios chemijos laboratorijos. Paruošti 145 inžinieriai statybininkai.

Dėl mišrios dėstytojų sudėties katedroje susiformavo keletas mokslinio darbo krypčių: aukštųjų politioninių rūgščių kompleksinių druskų tyrimas, iš anksto įtemptų gelžbetoninių elementų darbas, statybos darbų technologijos ir ekonomikos problemos, plieno mechaninių savybių nustatymas pagal jo kietumą. Katedros bendradarbiams priklauso 7 išradimai, sukonstruota ir priimta serijinei gamybai velėnos pjovimo mašina DR-0,65, suvirinimo agregatas iš keturių galvučių, sukurta dėvėtų kaproninių tinklų perdirbimo linija, kurminio drenažo mašina KNŽ-1200.

Katedroje yra 10 dėstytojų, iš jų 5 mokslo kandidatai. Jos vedėjas iki 1965 m. rugsėjo 1 d. buvo M. Remišauskas, iki 1977 m. rugpjūčio 25 d.— technikos kand. L. Vaicekauskas.

Fakultete yra visuomeninių disciplinų sekcija, kurios nariai dėsto TSKP istoriją, filosofiją, politinę ekonomiją ir mokslinį komunizmą. Jai vadovauja istorijos kand. doc. J. Valiauskaitė.

5.26. Šiaulių vakarinis fakultetas

Į 1959 m. rugsėjo 1 d. organizuotą Šiaulių vakarinį skyrių buvo priimta 60 studentų. Skyriui vadovavo S. Pasausis. Po trejų metų (1962 m. rugpjūčio 1 d.) skyrius perorganizuotas į Vakarinį fakultetą, kuriame dabar yra 4 katedros, 4 specialybės ir 615 studentų. Be trijų universalių specialybių, ruošiamų ir visuose kituose vakariniuose fakultetuose, Šiauliuose

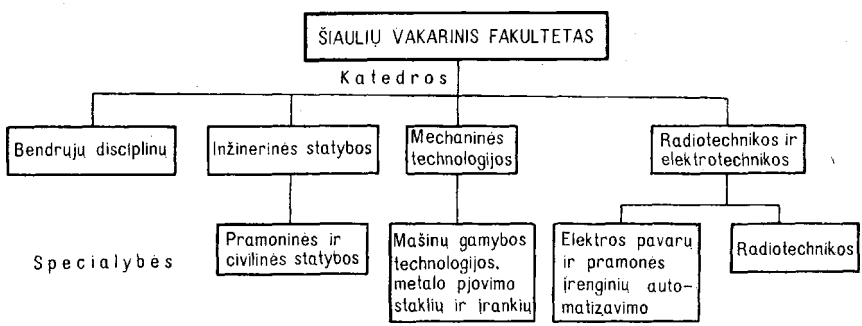

dar yra radiotechnikos specialybė televizorių gamyklos poreikiams. 1960—1970 m. dar buvo ruošiami odos gaminių technologijos inžinieriai, kurių išleista 44. Fakultetas iš viso paruošė 637 specialistus. Savo patalpų neturi, bazuojasi Šiaulių K. Didžiulio politechnikume. Dabar baigiami projektuoti specialūs rūmai. Fakultetas yra įsigijęs elektroninę skaičiavimo mašiną „Rūta-110".

Fakultete dirba 30 etatinių dėstytojų ir 7 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojai. 1974 m. atlikta ūkiskaitinių mokslinių darbų už 71 tūkst. rb. Fakultetui vadovavo N. Vabalis (iki 1970 m. spalio 1 d.), fizikos-matematikos kand. L. Paulauskas (iki 1973 m. sausio 11 d.). Dabar dekanas yra fizikos-matematikos kand. doc. A. Bakštys. Fakultete nuo 1964 m. lapkričio 1 iki 1971 m. rugsėjo 1 d. veikė techninių disciplinų katedra, kuriai vadovavo technikos kand. doc. P. Aukštakalnis (iki 1969 m. liepos 1 d.) ir technikos kand. doc. I. Cypinas.

Bendrųjų disciplinų katedra įsteigta kartu su fakultetu 1962 m. rugpjūčio 1 d. Joje sukoncentruotos visuomeninių mokslų disciplinos (TSKP istorija, marksistinė-leninė filosofija, mokslinis komunizmas), užsienio

kalbos ir aukštoji matematika. Tyrinėjama tikimybinė skaičių teorija, matematiniai metodai pedagogikoje ir kiti klausimai.

Katedroje dirba 5 dėstytojai, iš jų vienas fizikos-matematikos kandidatas. Jai vadovavo technikos kand. doc. P. Aukštakalnis (iki 1964 m. lapkričio 1 d.), N. Vabalis (iki 1970 m. spalio 1 d.), dabar vadovauja fizikos-matematikos kand. doc. A. Bakštys.

Inžinerinės statybos katedra įkurta 1971 m. rugsėjo 1 d. iš techninių disciplinų katedros, įsteigtos 1964 m. lapkričio 1 d. Ruošia pramoninės ir civilinės statybos inžinierius. Be statybinių disciplinų, jos darbuotojai dėsto bendrąją chemiją, braižomąją geometriją, medžiagų atsparumą. Katedrai pavaldžios medžiagų atsparumo ir statybinių medžiagų laboratorijos. Paruošti 136 inžinieriai statybininkai. I. Cypinas dvejus metus padėjo ruošti inžinierius Afganistane, Kabulo politechnikos institute.

Katedros darbuotojai nagrinėja statybinių konstrukcijų optimizavimą, tiria lenkiamų gelžbetoninių konstrukcijų su įvairia tempiamąja zona deformaciją ir įtempimus, labai atsparius betonus ir dolomitinę skaldą.

Katedroje dirba 6 dėstytojai, iš jų penki turi mokslo kandidatų laipsnius. Jos vedėjas — technikos kand. doc. I. Cypinas.

Mechaninės technologijos katedra įkurta 1971 m. rugsėjo 1 d. iš techninių disciplinų katedros. Jos profilis — mašinų gamybos technologijos, metalų pjovimo staklių ir įrankių specialybė. Be šiai specialybei būdingų disciplinų, dėstoma braižyba, teorinė mechanika, įmonių organizavimas ir planavimas bei kiti dalykai. Yra metalų pjovimo staklių, medžiagotyros, darbo apsaugos, šiluminės technikos laboratorijos. Jau paruošta 311 inžinierių mechanikų.

Katedros bendradarbiai nagrinėja optimalių technologijos procesų projektavimo automatizavimą ESM, tiria darbo sąlygas Šiaulių įmonėse.

Katedroje dirba 8 dėstytojai, iš jų vienas technikos kandidatas.

Katedrai vadovavo fizikos-matematikos kand. doc. L. Paulauskas (iki 1973 m. kovo 23 d.), dabar vadovauja technikos kand. J. Rimkus.

Radiotechnikos ir elektrotechnikos katedra įkurta 1967 m. rugsėjo 1 d. iš techninių disciplinų katedros. Ruošia elektros pavarų ir pramonės įrenginių automatizavimo bei radiotechnikos specialybių inžinierius; dėstomos visos šių specialybių mokymo planuose esančios profilinės disciplinos. Be to, kitoms specialybėms dėstoma bendroji elektrotechnika, inžinerinių ir ekonominių skaičiavimų metodai, fizika. Katedra turi skaičiavimo technikos, techninės kibernetikos, teorinės ir bendrosios elektrotechnikos, elektros mašinų, elektros pavarų ir automatinio pavarų valdymo, pramoninės elektronikos, radijo automatikos, elektrinių ir neelektrinių dydžių matavimo, grandinių teorijos, radiotechninių grandinių ir signalų, elektrodinamikos, radijo imtuvų, siųstuvų ir sistemų elektroninių prietaisų, elektros

ir radijo matavimų, televizijos pagrindų, antenų ir superaukšto dažnumo įrengimų, impulsinės technikos, elektroninių ir kvantinių superaukšto dažnumo prietaisų, bendrosios fizikos laboratorijas. Paruošta 91 inžinierius elektromechanikas ir 55 radistai.

Pagrindinės mokslinio darbo kryptys yra dinaminių sistemų sintezavimas ir analizė. Bendradarbiai aktyviai dalyvauja konferencijose, spaudoje paskelbė daugiau kaip 60 mokslinių straipsnių.

Katedroje yra 11 dėstytojų, iš jų keturi mokslo kandidatai. Jai iki 1977 m. rugpjūčio 25 d. vadovavo technikos kand. doc. S. Mockevičius.

5.27. Panevėžio vakarinis fakultetas

Tai jauniausias instituto vakarinis fakultetas. Ir Panevėžyje iš pradžių (1961 m. rugsėjo 1 d.) buvo organizuotas vakarinis skyrius, į kurį priimta 50 studentų. Jo vedėju buvo paskirtas P. Pranaitis. Skyrius reorganizuotas į fakultetą 1965 m. rugsėjo 1 d. Dabar priimama po 150 studentų. 1975 m. buvo 3 katedros, 4 specialybės ir 754 studentai. Fakultetas išleido 628 inžinierius, naudojasi Panevėžio politechnikumo baze.

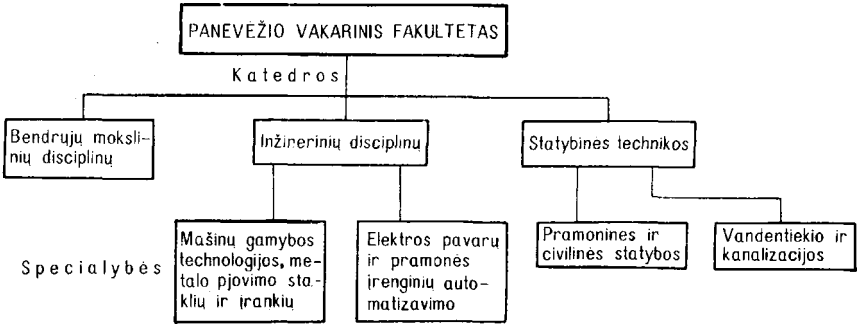

Dirba 29 dėstytojai ir 5 mokslinio tyrimo sektoriaus darbuotojai. 1975 m. fakulteto darbuotojai atliko ūkiskaitinių darbų už 101 tūkst. rublių, t. y. gerokai daugiau už kitus du vakarinius fakultetus. Fakultetui iki 1973 m. rugsėjo 26 d. vadovavo P. Pranaitis. Dabar dekanas yra technikos kand. doc. A. Labudis.

Bendrųjų mokslinių disciplinų katedra įkurta 1966 m. rugsėjo 1 d. Joje sukoncentruotos visuomenės mokslų disciplinos (TSKP istorija, filosofija, politinė ekonomija ir mokslinis komunizmas), aukštoji matematika, bendroji chemija, fizika, braižyba, metalų ir kitų konstrukcinių medžiagų technologija, rusų ir užsienio kalbos. Katedra turi fizikos ir bend-

rosios chemijos laboratorijas. Fizikos laboratorija atžymėta respublikinėje aukštųjų mokyklų fizikos kabinetų ir laboratorijų apžiūroje.

Katedros darbuotojai tyrinėja plonų kondensuotų metalinių sluoksnių augimą ir jų fizikines savybes, sudarė aliuminavimo proceso tipinės automatizuotos valdymo sistemos technologinių pagrindų bei funkcinę schemą.

Katedroje yra 10 dėstytojų, tarp jų trys mokslo kandidatai. Jos vedėjas iki 1970 m. rugsėjo 1 d. buvo technikos kand. V. Lukoševičius, dabar vadovauja fizikos-matematikos kand. doc. R. Žilinskas.

Inžinerinių disciplinų katedra yra seniausia fakultete, organizuota 1963 m. liepos 1 d. Ruošia dviejų specialybių inžinierius: 1) mašinų gamybos technologijos, metalų pjovimo staklių ir įrankių, 2) elektros pavarų ir pramonės įrenginių automatizavimo. Dėstomos 42 disciplinos. Katedra turi mašinų gamybos technologijos, elektros mašinų ir elektrotechnikos, elektrinių matavimų, skaičiavimo technikos laboratorijas, išleido 247 inžinierius mechanikus ir 200 elektromechanikų.

Pagrindinės mokslinio darbo kryptys: sinchroninių mikromašinų rodiklių bei naujų konstrukcinių medžiagų (plastmasių) fizikinių-mechaninių savybių ir technologinių procesų tyrimai. Mokslinis darbas siejamas su miesto įmonių interesais. Sukonstruoti ir pagaminti plonų sluoksnių storio matavimo prietaisai, kurie naudojami įvairiose įmonėse. Palaikomi glaudūs ryšiai ne tik su miesto ir respublikos organizacijomis, bet ir su Rygos polimerų mechanikos institutu, Leningrado Jofės fizikos-technikos institutu ir kt.

Katedroje dirba 10 dėstytojų, iš jų trys technikos kandidatai. Jai vadovavo technikos kand. doc. A. Labudis (iki 1974 m. liepos 1 d.). Dabartinis vedėjas — technikos kand. J. Bareišis.

Statybinės technikos katedra įsteigta 1970 m. liepos 2 d. Ruošia dviejų specialybių — pramoninės ir civilinės statybos, vandentiekio ir kanalizacijos — inžinierius. Dėstomos visos pagrindinės šių specialybių disciplinos. Be to, viso fakulteto studentams dėstomas medžiagų atsparumas ir teorinė mechanika. Katedros mokomosios laboratorijos (medžiagų atsparumo, statybinių medžiagų, statybinių konstrukcijų ir pastatų bandymo) yra bendros su Politechnikumu. Paruošta 157 pramoninės ir civilinės statybos inžinieriai ir 24 vandentiekio ir kanalizacijos specialistai.

Katedros bendradarbiai mokslinį darbą dirba šiomis kryptimis: medžiagų, detalių, konstrukcijų stiprumo ir irimo procesų tyrimas bei valdymas, mokslinių tiriamųjų darbų, atliekamų Lietuvos TSR mokslinio tyrimo institutuose ir aukštosiose mokyklose, ekonomika ir organizavimas, nusausinimo reikšmė požeminių vandenų režimui. Remiantis šių tyrimų

rezultatais, paruošti konkretūs pasiūlymai įvairioms gamybinėms ir projektavimo organizacijoms, pavyzdžiui, Panevėžio gelžbetonio konstrukcijų gamyklai Nr. 1, baldų fabrikui, liejimo mechaninei dirbtuvei ir kt. Katedros darbuotojai yra paskelbę daugiau kaip 80 mokslinių straipsnių. Fakultete buvo organizuotas dviejų respublikinių konferencijų sekcijų darbas. Glaudžiai bendradarbiaujama su Ukrainos TSR Mokslų Akademijos Kibernetikos institutu, Lvovo, Tomsko ir Charkovo politechnikos institutais, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Ekonomikos institutu, Vilniaus inžineriniu statybos institutu.

Katedroje dirba 9 dėstytojai, iš jų keturi technikos kandidatai.

Katedros vedėjas — technikos kand. doc. V. Lukoševičius.

5.28. Vilniaus filialas

Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialas išaugo iš vakarinio skyriaus, kuris, pageidaujant sostinės gamybininkams, įsteigtas 1956 m. rugsėjo 1 d. Į jį tada buvo priimti 75 studentai. Vakarinio skyriaus vedėju antraeilėms pareigoms buvo paskirtas Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto Chemijos fakulteto dekanas chemijos kand. doc. J. Kudaba. Vakarinis skyrius naudojosi jo vadovaujamo Chemijos fakulteto patalpomis. Ilgainiui studentų skyriuje tiek padaugėjo, kad galima buvo jį paversti Vakariniu fakultetu. Tai ir padaryta 1960 m. liepos 1 d. Dekanu buvo paskirtas technikos kand. doc. A. Čyras, kiek anksčiau persikėlęs iš Kauno, buvęs pirmasis etatinis skyriaus darbuotojas. Kartu su fakultetu įsteigtos ir trys katedros: elektrotechnikos (vedėjas technikos kand. S. Marazas), statybos (vedėjas technikos kand. V. Krušinskas) ir taikomosios mechanikos (vedėjas technikos kand. B. Liaudis). Dirbti pasidarė lengviau, buvo suburtas administracinis personalas, katedrose pradėjo formuotis mokomojo, metodinio darbo židiniai.

Plečiantis respublikos pramonei, reikėjo labai daug inžinierių, ypač sostinėje. Kaune nebuvo patalpų, kur būtų galima sutalpinti didesnius stacionaro studentų kontingentus. Įvairios Vilniaus organizacijos reikalavo sostinėje steigti ir dienines inžinierių ruošimo grupes. Tuo metu Vilniaus valstybinis pedagoginis institutas baigė statyti naujus rūmus. Kilo mintis senuosius jo rūmus perduoti Kauno politechnikos institutui. Atsirado realios sąlygos sostinėje atidaryti dienines grupes. 1961 m. rugpjūčio 1 d. Vakarinis fakultetas reorganizuotas į KPI Vilniaus filialą su dieniniu ir vakariniu mokymu. Tais pat metais į dieninį skyrių priimta 150 studentų, daugiausia vilniečių. Nuo pat pirmųjų dienų filialas pradėjo sparčiai augti tiek kiekybiškai, tiek ir kokybiškai. Iš karto įsteigta

marksizmo-leninizmo katedra, o taikomosios mechanikos katedra perskirta į mechanikos-matematikos ir metalų apdirbimo katedras. Netrukus, tobulinant filialo struktūrą, išaugus jo darbo apimčiai, atsirado galimybė nuo 1962 m. rugpjūčio 1 d. įkurti du fakultetus: Mechaninės technologijos ir Prietaisų gamybos[61]. Vėliau organizuoti dar du fakultetai: Statybos ekonomikos (1964 m. rugsėjo 1 d.)[62] ir Miestų statybos (1968 m. liepos 1 d.)[63]. Studentų paskutiniais KPI Vilniaus filialo veiklos metais padaugėjo iki 4220, iš jų 1683 mokėsi dieninėse grupėse. Kuriant dienines grupes, vengta dubliavimo su Kaune esančiais fakultetais. KPI Vilniaus filialo stacionare buvo šitokios specialybės: suvirinimo įrengimų ir technologijos, mašinų gamybos procesų automatizavimo, automobilių transporto ekonomikos ir organizavimo, radijo aparatūros konstravimo ir gamybos, garso technikos, statybos ekonomikos ir organizavimo, miestų statybos. Vakariniame skyriuje buvo steigiamos specialybės, aktualios sostinės pramonei, transportui ir statyboms. Filialas paruošė 1953 inžinierius, iš jų 701 stacionare.

Didėjant studentų skaičiui, daugėjo ir katedrų: 1962 m. jų buvo 7, 1963 m.— 11, 1964 m.— 13, 1965 m.— 17, 1966 m.— 20, 1967 m.— 21.

Plečiantis KPI Vilniaus filialui, daugėjo ir personalo: 1962 m. buvo 206,5 etatinio darbuotojo, iš kurių 96 priklausė mokslo personalui; 1969 m. atitinkamai buvo 560 ir 290. Per tą laiką pakilo dėstytojų kvalifikacija: iš pradžių buvo vos 4 docentai ir 17 mokslo kandidatų, o paskutiniais veiklos metais filiale jau buvo 3 profesoriai, 3 mokslo daktarai, 64 docentai ir 89 mokslo kandidatai. Dalis dėstytojų persikėlė iš Kaune buvusių fakultetų, kita dalis sukomplektuota iš Vilniaus aukštųjų mokyklų, mokslo įstaigų darbuotojų ir gamybininkų. Pedagoginiam ir moksliniam darbui buvo priimami ir gabiausi KPI Vilniaus filialo absolventai. Mokslinė dėstytojų kvalifikacija ypač pradėjo kilti, išplėtus mokslinį darbą ir įsteigus 1962 m. aspirantūrą. Geriausių mokslinių rezultatų pasiekta iš statybinės mechanikos, statybinių konstrukcijų, radiotechnikos, metalų technologijos, elektros mikromašinų. Filialas pradėjo organizuoti sąjungines statybinės mechanikos konferencijas. Pirmasis iš filialo darbuotojų daktaro disertaciją apgynė A. Čyras. Vėliau mokslo daktarais dar tapo A. Kudzys ir D. Maciulevičius.

Paskutiniais veiklos metais filiale buvo 4 fakultetai ir 21 katedra.

Mechaninės technologijos fakultete buvo metalų apdirbimo (įkurta 1961 m. liepos 1 d.), mašinų teorijos (1962 m. liepos 1 d.), braižybos

[61] KPIA, ap. 1, b. 484, p. 17.
[62] Ibid., b. 631, p. 49.
[63] Ibid., b. 1040, p. 73.

(1963 m. birželio 24 d.), mašinų gamybos automatizavimo (1965 m. rugsėjo 1 d.) ir gamybos ekonomikos (1965 m. rugsėjo 1 d.) katedros. Fakultetas stacionare ruošė statybos ir kelių mašinų bei įrengimų, automobilių transporto ekonomikos ir organizavimo specialybių inžinierius. Stacionare ir vakariniame skyriuje buvo suvirinimo įrengimų ir technologijos, automobilių transporto, mašinų gamybos procesų automatizavimo ir kompleksinio mechanizavimo specialybės, tik vakariniame skyriuje — mašinų gamybos technologijos, metalų pjovimo staklių ir įrankių specialybė. Metalų apdirbimo katedrai vadovavo technikos kand. doc. B. Liaudis, mašinų teorijos katedrai — technikos dr. prof. D. Maciulevičius, braižybos katedrai — technikos kand. doc. J. Charitas, mašinų gamybos automatizavimo katedrai — technikos kand. doc. R. Jonušas ir gamybos ekonomikos katedrai — ekonomikos kand. doc. A. Martynaitis. Fakulteto dekanas visą laiką buvo technikos kand. doc. B. Liaudis.

Prietaisų gamybos fakultetas stacionare ruošė garso technikos, stacionare ir vakariniame skyriuje — radijo aparatūros konstravimo ir gamybos inžinierius, tik vakariniame skyriuje — elektros pavarų ir pramonės įrenginių automatizavimo bei matematinių ir skaičiavimo mašinų ir įrengimų specialybių inžinierius. Fakultete buvo elektrotechnikos (įkurta 1960 m. birželio 20 d.), bendrosios fizikos (1963 m. birželio 24 d.), radijo aparatūros technologijos (1964 m. rugsėjo 1 d.), elektronikos ir skaičiavimo technikos (1967 m. gruodžio 1 d.), elektros įrengimų (1967 m. gruodžio 1 d.) katedros. Elektrotechnikos katedros vedėjai buvo technikos kand. doc. S. Marazas (iki 1967 m. lapkričio 1 d.) ir technikos kand. doc. V. Česonis, bendrosios fizikos katedros — H. Gutmanienė (iki 1964 m. liepos 1 d.) ir fizikos-matematikos kand. doc. E. Mauza. Radijo aparatūros technologijos katedrai vadovavo technikos kand. doc. Z. Vainoris, elektros ir skaičiavimo technikos katedrai — doc. J. Stanaitis, elektros įrengimų katedrai — technikos kand. doc. A. Smilgevičius. Fakulteto dekanai buvo technikos kand. doc. S. Marazas (iki 1967 m. liepos 1 d.) ir technikos kand. Č. Teišerskas.

Statybos ekonomikos fakulteto stacionare buvo žemės ūkio statybos specialybė, o stacionare ir vakariniame skyriuje — pramoninės ir civilinės statybos bei statybos ekonomikos ir organizavimo specialybės. Fakultete veikė mechanikos (1962 m. liepos 1 d.), chemijos (1963 m. vasario 1 d.), statybinių konstrukcijų (1965 m. rugsėjo 1 d.) ir statybos ekonomikos (1967 m. rugsėjo 1 d.) katedros. Mechanikos katedra buvo atskirta iš mechanikos-matematikos katedros. Joms abiems vadovavo technikos dr. prof. A. Čyras. Chemijos katedros vedėjas buvo chemijos kand. doc. I. Nickus, statybinių konstrukcijų katedros — technikos dr. prof. A. Kudzys, statybos ekonomikos katedros — technikos kand. doc. V. Krušins-

kas. Fakulteto dekanai buvo E. Maksimavičius (iki 1968 m. liepos 1 d.) ir V. Krušinskas.

Miestų statybos fakultetas stacionare ir vakariniame skyriuje ruošė miestų statybos inžinierius, o stacionare pradėjo ruošti automobilių kelių ir inžinerinės geodezijos specialistus. Fakultete buvo matematikos ir miestų statybos katedros. Matematikos katedra įsteigta 1962 m. liepos 1 d., jai vadovavo fizikos-matematikos kand. doc. R. Uždavinys. Miestų statybos katedrai, įkurtai 1965 m. rugsėjo 1 d., vadovavo technikos kand. doc. V. Kriščiūnas.

Be fakultetams priklausiusių katedrų, filiale buvo ir 5 savarankiškos katedros: TSKP istorijos ir filosofijos, politinės ekonomijos ir mokslinio komunizmo, karinio rengimo, kalbų, fizinio lavinimo. TSKP istorijos ir filosofijos bei politinės ekonomijos ir mokslinio komunizmo katedros 1966 m. rugsėjo 1 d. buvo atskirtos iš marksizmo-leninizmo katedros. Marksizmo-leninizmo, TSKP istorijos ir filosofijos katedroms vadovavo istorijos kand. doc. A. Marcelis. Politinės ekonomijos ir mokslinio komunizmo katedros vedėjas buvo ekonomikos kand. doc. J. Grėska. Kalbų katedrai, įkurtai 1963 m. birželio 24 d., vadovavo O. Glemžienė. Fizinio lavinimo katedros, įsteigtos 1964 m. rugsėjo 1 d., vedėjas buvo doc. V. Kulakauskas.

Vilniaus filialas turėjo tam tikrą autonomiją: savarankišką balansą ir atskirą sąskaitą banke, jo vadovai savarankiškai komplektavo administracijos ir pagalbinį personalą, sprendė kai kuriuos kitus klausimus. Jam visą laiką vadovavo prorektorius Vilniaus filialui technikos dr. prof. A. Čyras. Daugėjant darbo, buvo įvestas dar vienas filialo prorektoriaus etatas, į kurį 1966 m. rugsėjo 1 d. paskirtas technikos kand. doc. R. Jonušas. Jis rūpinosi mokymo reikalais. Ilgainiui stiprėjo ir filialo bazė. Gauta dalis pastato Mindaugo g., korpusas Basanavičiaus g., Antrieji rūmai Gorkio g., priklausę Vilniaus valstybiniam pedagoginiam institutui, pagaliau pradėta projektuoti ir statyti rūmus Antakalnio studentų miestelyje. Daugėjo laboratorijų, įsigyta daug modernios aparatūros ir įrenginių. 1969 m. sausio 1 d. Vilniaus filialo pagrindinių priemonių vertė siekė 1382 tūkst. rb, iš jų laboratorinių įrengimų — 857 tūkst. rb ir pastatų — 301 tūkst. rb. 1968 m. filialui išlaikyti sunaudota 1739 tūkst. rb, kapitalinei statybai skirta 696 tūkst. rb.

Išaugus filialui, jo vadovybė pradėjo kelti mintį, jog reikėtų steigti atskirą aukštąją mokyklą. Instituto rektoratas ir Kauno fakultetai, kuriuos turėjo tiesiogiai paliesti ši reforma, prieštaravo. Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, respublikos Vyriausybė pritarė atskiros aukštosios technikos mokyklos steigimui Vilniuje. Daug diskusijų kilo dėl būsimo instituto profilio, svarstyta, kaip tvarkytis, kad jis ne-

dubliuotų Kauno politechnikos instituto. Pagaliau nutarta vietoj KPI Vilniaus filialo kurti Vilniaus inžinerinį statybos institutą, nes statybinės specialybės mažiausiai susijusios su kitomis techninėmis specialybėmis. Be statybinių specialybių, nutarta koncentruoti naujoje mokykloje ir transporto bei kai kurias mechanikos ir ekonomikos specialybes, susietas su statybomis ir transportu. Naujos aukštosios mokyklos kūrimui imta ruoštis iš anksto: nutrauktas studentų priėmimas į kai kurias specialybes Kaune ir pradėta priimti į tas specialybes Vilniuje.

Vilniaus inžinerinis statybos institutas įsteigtas 1969 m. rugpjūčio 1 d. Tuo pačiu nustojo egzistavęs KPI Vilniaus filialas[64]. Į naująjį institutą iš Kauno perkeltos architektūros, pramoninės ir civilinės statybos, automobilių kelių, statybinių ir kelių mašinų bei įrengimų, inžinerinės geodezijos, automobilių transporto specialybės. Tuo pačiu iš Statybos fakulteto buvo perkeltos architektūros, gyvenviečių planavimo ir tvarkymo, gelžbetoninių konstrukcijų, metalinių konstrukcijų, pastatų konstrukcijų, statybos darbų organizavimo katedros, iš Santechnikos fakulteto — inžinerinės geologijos ir kelių katedros ir iš Mechanikos fakulteto — automobilių katedra. Reorganizavus Vilniaus filialą, iš Kauno į sostinę išsikėlė 72 dėstytojai, iš jų 35 su moksliniais vardais ir laipsniais (2 mokslo daktarai profesoriai, 20 mokslo kandidatų docentų, 3 docentai, 13 mokslo kandidatų). Kadangi radijo aparatūros konstravimo ir gamybos specialybė neatitiko naujojo instituto profilio, ji iš Vilniaus buvo perkelta į Radioelektronikos fakulteto stacionarą. Kartu su specialybe persikėlė į Kauną ir 10 radijo aparatūros technologijos katedros dėstytojų, iš kurių 4 turėjo mokslinius vardus ir laipsnius. Vilniaus inžinerinio statybos instituto vakariniame skyriuje liko keletas specialybių (mašinų gamybos technologijos, metalo pjovimo staklių ir įrankių, radijo aparatūros konstravimo ir gamybos, elektros pavarų ir pramonės įrenginių automatizavimo), kurios neatitinka jo profilio, tačiau labai reikalingos sostinės pramonei.

5.29. Instituto biblioteka

Kauno politechnikos instituto biblioteka yra Kauno universiteto bibliotekos veiklos ir istorijos tęsėja[65]. Biblioteka įsteigta Kauno (Lietuvos) universitete 1923 m. sausio 1 d. ir prie šios aukštosios mokyklos gyvavo iki 1950 m. pabaigos. Pertvarkius universitetą į dvi aukštąsias mokyklas, ji tapo KPI biblioteka, perimdama iš buvusios Universiteto bibliotekos knygų fondus, patalpas ir darbuotojus.

[64] KPIA, f. 1, ap. 1, b. 1149, p. 84.
[65] Kauno politechnikos instituto biblioteka. Kaunas, 1973.

Universiteto biblioteka, pradėjusi savo veiklą su 40 knygų, per pirmąjį dešimtmetį sukaupė 95 tūkst. leidinių. Jų tik 27% buvo nupirkta, visa kita — suaukota arba dovanota. Dėl nepakankamo ir nevienodo finansavimo, fondai didėjo netolygiai. Pavyzdžiui, 1925 ir 1926 m. lėšos literatūrai įsigyti skyrėsi dešimteriopai (150 000 ir 15 000 lt). Todėl apie planingą fondų komplektavimą negalėjo būti kalbos. Ne visa literatūra, patekusi į biblioteką, atitiko universiteto poreikius ir buvo vertinga. Vis dėlto, perėmusi kai kurių asmenų, pavyzdžiui, prof. A. Becenbergerio, prof. K. Būgos, bibliografo S. Baltramaičio ir kt. privačias bibliotekas, Universiteto biblioteka praturtėjo retais leidiniais.

Bibliotekai buvo perduotas rankraščių muziejus, savo laiku įsteigtas rašytojo J. Tumo-Vaižganto. Sujungus tą muziejų su buvusiu bibliotekoje istorijos archyvu, organizuotas bibliotekos rankraščių skyrius. To skyriaus literatūrinę dalį sudarė XVIII—XX a. lietuvių rašytojų, šviesuomenės veikėjų asmeniniai archyvai, rankraščiai, epistoliarinė medžiaga. Biblioteka sukaupė nemažai žemėlapių, meno albumų, atsišaukimų. Bibliotekoje saugoti J. Žemaitės, V. Mykolaičio-Putino, V. Mickevičiaus-Kapsuko ir kitų įžymiųjų asmenų rankraščiai vėliau perduoti Vilniaus valstybinio V. Kapsuko universiteto Mokslinei bibliotekai.

Technikos fakultetas turėjo savo biblioteką, kurios fondai augo panašiai (pirkimais, dovanomis). Beveik po 10 gyvavimo metų (1932 m.) toje bibliotekoje buvo tik 4000 knygų ir šiek tiek žurnalų. Bibliotekos lankomumas ir knygų išdavimas buvo mažas.

Universiteto biblioteka atliko nemažą bibliografinį darbą. Nuo 1928 m. jos darbuotojai rengė, o nuo 1936 m. biblioteka leido „Bibliografijos žinias".

Visa bibliotekos veikla, jos bibliografinio darbo kryptis leidžia daryti išvadą, kad ji buvo mokslinės bibliotekos profilio. Tačiau studijuojantis jaunimas tuometine būkle nebuvo patenkintas, vadovėlių labai stokojo. Buvusi bibliotekoje negausi mokymo literatūra nebūdavo išduodama į namus. Išimtis būdavo daroma tik diplomantams. Skaitykloje buvo vos 100 vietų. 1939 m. bibliotekos fonduose buvo 175 tūkst. leidinių. Biblioteka turėjo 3600 skaitytojų.

Atkūrus Lietuvoje Tarybų valdžią, prasidėjo naujas kūrybinis bibliotekos darbas. Jos fondai pasipildė marksizmo-leninizmo klasikų veikalais, moksline-technine literatūra. Klastingas vokiškųjų fašistų užpuolimas ir prasidėjęs karas sustabdė bibliotekos veiklą visam krašto okupacijos laikotarpiui. Rūmuose įsikūrė ligoninė, knygų saugykloje buvo įrengta slėptuvė, knygos iškrautos iš lentynų, daug žuvo. Bibliotekos darbuotojams vis tik pavyko išsaugoti nemažai tarybinių knygų.

Naujas posūkis bibliotekos istorijoje — Kauno politechnikos instituto įsteigimas. Institute daugėjant specialybių ir studentų, labai išaugo bibliotekos darbo apimtis, atsivėrė plačios galimybės kaupti naujausią techninę mokslo ir mokymo, visuomeninę ir politinę literatūrą. Ypač daug komplektuojama mokymo literatūros: iš 1975 m. gauto 102 461 egzemplioriaus, mokymo priemonių buvo 78 476 egz. Nemažai jų (46 882 egz.) yra paruošusios katedros ir išleidęs institutas. Šiandieną bendrųjų disciplinų vadovėlių pakanka kiekvienam studentui. Trūksta tų vadovėlių, kurie išleisti anksčiau ir įsigyti tuomet, kai dar buvo mažiau studentų. Plečiami leidinių mainai su šalies ir užsienio bibliotekomis. Biblioteka gauna gana daug valiutinių periodinių leidinių. Mainai siekia JAV, Japoniją, Kubą, daugelį Europos valstybų, 106 bibliotekas ir organizacijas. 1975 m. gauta mainais 1480 leidinių. Biblioteka išrašo daugybę šalies ir užsienio žurnalų — apie 800 periodinių leidinių. Knygų fondas kasmet didėja: 1951 m. padidėjo 32 tūkst., 1975 m.— 102 tūkst. egz. 1976 m. sausio 1 d. bibliotekos fonduose buvo 1656 tūkst. leidinių.

Institutui sparčiai augant, buvo plėtojama skaitytojų aptarnavimo sistema. Dabar skaitytojai aptarnaujami diferencijuotai penkiuose abonementuose ir septyniose skaityklose. Akademiniame miestelyje atidaryti 3 filialai: Cheminės technologijos fakultete, Statybos ir Elektronikos rūmuose. Jie aprūpina literatūra penkių fakultetų dėstytojus ir studentus. Bibliotekos filialai yra ir Klaipėdos, Panevėžio bei Šiaulių vakariniuose fakultetuose. Mokymo literatūra išskirta į atskirą abonementą, kuris aptarnauja visų fakultetų studentus.

1975 m. skaitytojams išduota 663 tūkst. leidinių, t. y. 5,5 karto daugiau negu 1951 m. Išaugo ir skaitytojų gretos: 1951 m. buvo 3250, o 1975 m.— 15 600 skaitytojų.

Tarpbibliotekinis abonementas pastaruoju metu tenkina 334 skaitytojų užsakymus. 1975 m. skaitytojams išrašyti 1534 leidiniai. Iš savo fondų aptarnaujamos 226 bibliotekos.

Vystantis mokslui ir technikai, vis daugiau išleidžiama literatūros. Kad informacija trumpiausiu laiku pasiektų skaitytoją, rengiamos knygų naujienų parodos (ekspozicija keičiama kas savaitę), gautų naujų knygų kartotekos, nemaža teminių parodų. Informacija apie naujus vadovėlius teikiama abonementuose. Skaityklose yra mokslinės, mokymo literatūros, informacinių ir periodinių leidinių atviri fondai. Katedros informuojamos apie bibliotekos gaunamus autoreferatus. Diplomantams rengiamos rekomenduojamosios literatūros rodyklės.

Biblioteka aktyviai propaguoja Tarybų šalies mokslo laimėjimus, jos ekonomiką, organizuodama knygų ir nuotraukų ekspozicijas, pavyzdžiui,

„Respublikos kultūra ir visuomeninis-politinis gyvenimas trečiaisiais penkmečio metais“, „Skaičiavimo mašinos“, „Penkmečio lemiamųjų metų ekonomika“, „Elektros mašinos ir aparatai“, „Nesugriaunama broliškų tautų draugystė“ ir kt.

Labai svarbus bibliotekos masinis auklėjamasis darbas. Kartu su studentų kultūros klubu buvo surengti E. Mieželaičio, J. Marcinkevičiaus, J. Baltušio, Salomėjos Nėries ir kt. rašytojų kūrybos aptarimai, jubiliejiniai vakarai.

Kiekvienais metais rengiama nemažai jubiliejinių parodų, pavyzdžiui, Antano Sniečkaus gimimo metinių, prof. K. Baršausko gimimo 70-mečio, Liudo Giros 90-mečio, N. Ostrovskio 70-mečio ir kt.

Nuolatos tobulinamas bibliotekos informacinis aparatas — katalogai ir kartotekos. Be bendrosios laikraščių ir žurnalų straipsnių kartotekos, biblioteka turi šias kartotekas: „KPI darbuotojų darbai“, „Lietuvos TSR aukštosios mokyklos“, „KPI spaudoje“, „KPI darbuotojai — respublikinių premijų laureatai“, „KPI dėstytojų paruošti vadovėliai“, „KPI darbuotojų užsienio komandiruočių ataskaitos“ ir kt.

Biblioteka yra sudariusi 1945—1959 ir 1960—1964 m. KPI dėstytojų darbų rodykles, profesorių K. Baršausko, A. Purėno ir P. Jodelės darbų rodykles-leidinius. Paruoštos ir išleistos literatūros rodyklės „Lietuvos architektūra 1581—1970“, „KPI biblioteka 1923—1973 m.“. Bendradarbiauta su kitomis bibliotekomis rengiant „Lietuvos TSR bibliografijos“ I tomą ir monografiją „Tarybų Lietuvos aukštosios mokyklos 1940—1969 m.“.

Sudarytos dvi metodinės priemonės: „Spaudinių aprašymas ir literatūros sąrašų sudarymas“ (išleista 1973 m.), atiduota spaudai „Bibliotekos informacinis aparatas, bibliografiniai-informaciniai leidiniai ir TSRS informavimo sistema“.

Taigi biblioteka yra viena iš svarbiausių instituto padalinių, padedančių ruošti ir auklėti specialistus, vystyti mokslinį darbą.

Bibliotekai vadovavo V. Biržiška (iki 1944 m.), A. Janulaitis (iki 1946 m.), V. Ruzgas (iki 1948 m.), S. Užkurytė (iki 1976 m.). Dabar bibliotekos direktorė yra G. Romanovienė.

5.30. Instituto perspektyva

Aukštasis technikos mokslas, kurio pirmuosius kuklius žingsnius prieš pusę amžiaus žengė Aukštieji kursai ir kurio centras dabar yra Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas, tokį didelį šuolį Lietuvoje galėjo padaryti tik todėl, kad mūsų liaudis pasirinko didžiojo Lenino

nurodytą kelią. Instituto vaidmuo industrializuojant respubliką, vystant jos mokslą ir techniką, yra didžiulis. Už nuopelnus ruošiant inžinierių kadrus institutui Spalio Revoliucijos penkiasdešimties metų jubiliejaus proga buvo įteikta LKP Centro Komiteto ir LTSR Ministrų Tarybos Raudonoji vėliava. Įvertindami pasiaukojantį darbą ir pažymėdami pasiektus laimėjimus socialistiniame lenktyniavime Lenino šimtųjų gimimo metinių garbei, LKP CK, LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas, LTSR Ministrų Taryba ir Lietuvos Respublikinė Profesinių Sąjungų Taryba įrašė institutą į respublikinę Garbės knygą. Švenčiant Tarybų Sąjungos įkūrimo auksinį jubiliejų, institutas apdovanotas TSKP Centro Komiteto, TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo, TSRS Ministrų Tarybos ir Visasąjunginės Profesinių Sąjungų Centro Tarybos jubiliejiniu Garbės ženklu.

Toliau vystant šalies ir respublikos liaudies ūkį, kyla naujų uždavinių visoms aukštosioms mokykloms, tuo pačiu ir Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutui. Atsižvelgiant į tai, kad inžinierius, be KPI, ruošia dar Vilniaus inžinerinis statybos institutas, Vilniaus valstybinis V. Kapsuko universitetas (geologus, informacijos mechanizuoto apdorojimo organizavimo inžinierius), Lietuvos žemės ūkio akademija (žemės ūkio mechanizatorius, elektrifikatorius, melioratorius, miškininkus, žemėtvarkininkus) ir Lietuvos veterinarijos akademija (zooinžinierius), laikoma, kad inžinierių ruošimo problema (kiekio atžvilgiu) respublikoje yra išspręsta. Todėl naujų specialybių institute, matyt, nebus steigiama. Atvirkščiai, specialybių skaičius ateityje šiek tiek mažės, dalį likusių statybinių specialybių perkeliant į Vilnių ir naikinant kai kurias negausias specialybes. Studentų skaičius liks maždaug toks, kaip dabar, tačiau jų šiek tiek daugės stacionare ir mažės neakivaizdiniame bei vakariniuose skyriuose. Stacionaro studentų daugės kai kuriose mašinų ir prietaisų gamybos, elektroninės technikos, elektros prietaisų gamybos, automatikos, radiotechnikos ir ryšių specialybėse. Pagrindinis kolektyvo dėmesys turės būti kreipiamas į inžinierių ruošimo kokybės gerinimą. Katedrose reikės tobulinti metodinį darbą, daugiau rūpintis mokymo proceso technizavimu, studentų savarankiško darbo geresniu organizavimu ir kontrole, platesniu mokslinio tyrimo elementų diegimu į mokymo procesą, aukštosios mokyklos pedagogika ir didaktika. Daug reikės padirbėti keliant studentų akademinį pažangumą, mažinant „nubyrėjimą“, ugdant kūrybingumą, poreikį nuolat kelti savo kvalifikaciją, sekti naujausią mokslinę ir techninę literatūrą, tobulinti techniką ir technologiją.

Moksliniame darbe teks koncentruoti dėmesį į svarbiausias ir liaudies ūkiui aktualiausias problemas, didinti mokslinių darbų efektyvumą, spartinti pasiektų rezultatų diegimą į gamybą. Dar plačiau bus vystomas stu-

dentų mokslinis darbas, kuris turės būti glaudžiai susietas su mokymo procesu. Plėsis ir tobulės mokslo padalinių tinklas.

Toliau bus keliama pedagoginė, mokslinė ir politinė dėstytojų ir mokslo darbuotojų kvalifikacija. Ypač aktuali mokslo daktarų ruošimo problema. Probleminių ir žinybinių laboratorijų moksliniai bendradarbiai turės daug aktyviau dalyvauti mokymo procese, padėti katedroms ruošti inžinierius.

Ruošiant kūrybingus specialistus, būsimus įvairių gamybinių kolektyvų vadovus, gerai suprantančius ir pasiryžusius įgyvendinti partijos politiką, keliamas uždavinys įvairiapusiškai gerinti studentijos auklėjimą, grūdinti ideologiškai, išmokyti dirbti su žmonėmis.

Institute kuriama automatizuota informacijos sistema, kuri vėliau peraugs į automatizuotą valdymo sistemą.

Toliau bus plečiama instituto materialinė bazė. Dešimtajame penkmetyje bus pradėti statyti Lengvosios pramonės fakulteto rūmai. Instituto miestelyje iškils nauji bendrabučiai. Rūpinantis studentų poilsiu, numatoma plėsti Kapitoniškių sveikatingumo stovyklą. Laboratorijos ir katedros įsigys daug modernios aparatūros, pasenę įrengimai bus pakeisti naujais.

Ligšiolinė Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto veikla duoda pagrindą teigti, kad keliami jam uždaviniai bus garbingai įvykdyti.

Rūmai, kuriuose buvo atidaryti Aukštieji kursai (dabar šiuose rūmuose yra Kauno antroji vidurinė mokykla)

Zigmas Žemaitis (1884—1969), Aukštųjų kursų vedėjas, vėliau Kauno universiteto profesorius, geometrijos katedros vedėjas, Matematikos-gamtos fakulteto dekanas, Vilniaus universiteto prorektorius (1940) ir rektorius (1946—1948), Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas, Lietuvos TSR nusipelnęs kultūros veikėjas

Kazimieras Vasiliauskas (1879—1957), Aukštųjų kursų lektorius, vėliau Kauno universiteto Technikos fakulteto dekanas (1927—1933, 1936—1940), Kauno universiteto ir Kauno politechnikos instituto profesorius, statybinės mechanikos katedros vedėjas, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos narys korespondentas, TSRS statybos ir architektūros akademikas, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas

Vincas Čepinskis (1871—1940), Aukštųjų kursų lektorius, vėliau Kauno universiteto profesorius, fizikos ir fizinės chemijos katedrų vedėjas, universiteto prorektorius (1922—1923, 1928—1929) ir rektorius (1923—1924, 1929—1933)

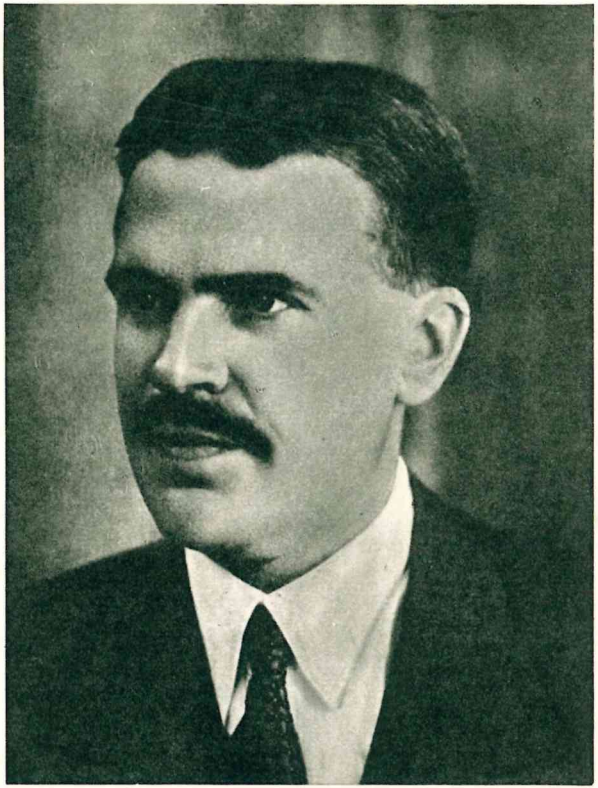

Filipas Butkevičius (1887—1934), Aukštųjų kursų lektorius, vėliau Kauno universiteto profesorius, neorganinės ir analizinės chemijos katedros vedėjas

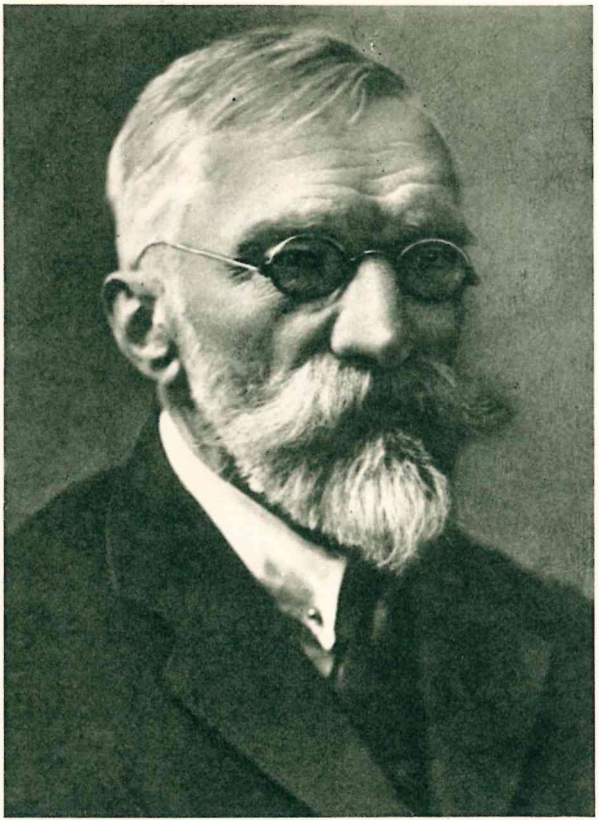

Platonas Jankauskas (1860—1941), Aukštųjų kursų lektorius, vėliau Kauno universiteto profesorius, teorinės mechanikos katedros vedėjas

Petras Juodakis (1872—1940), Aukštųjų kursų lektorius, vėliau Kauno universiteto profesorius, neorganinės ir analizinės chemijos katedros vedėjas

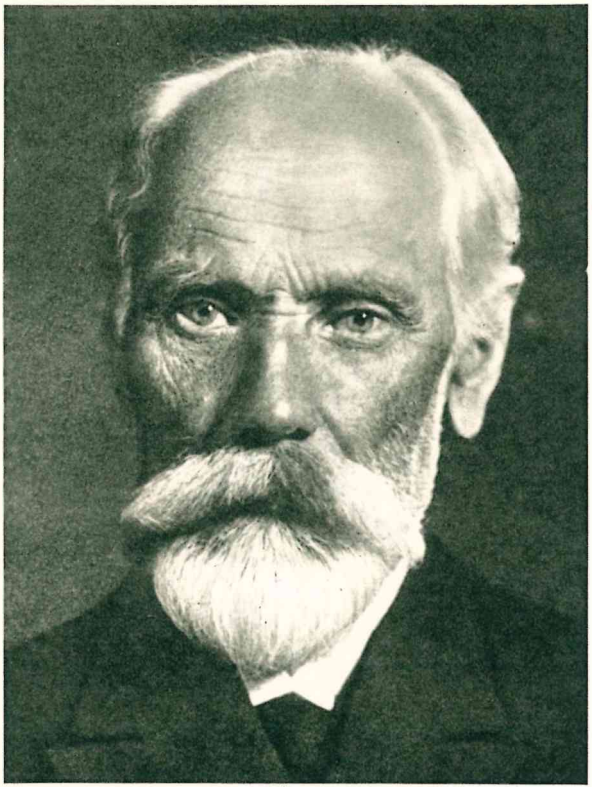

Pranas Jodelė (1871—1955), Aukštųjų kursų lektorius, vėliau Kauno universiteto profesorius, statybos ir statybinių medžiagų technologijos ir neorganinės chemijos technologijos katedrų vedėjas, Technikos fakulteto dekanas (1922—1927), universiteto prorektorius (1927—1928, 1932—1940) ir rektorius (1928—1929), Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas

Mykolas Songaila (1874—1941), Aukštųjų kursų lektorius, vėliau Kauno universiteto profesorius, architektūros katedros vedėjas

Klausytojo fotografija
ir parašas.

AUKŠTIEJI KURSAI

Technikos Skyriaus

Latvesai klausytojas

Indriūnas Juozas

Studijų pažymėjimai.

1920 m. III

№ 165/161

1920/21 mokslo metai

KAUNAS

Aukštųjų kursų klausytojo J. Indriūno studijų knygelė

Aukštųjų kursų pastatas (dabartiniai KPI pirmieji rūmai)

Aukštųjų kursų dėstytojai 1921 m. Technikos skyriaus dėstytojai: I eilėje iš dešinės — K. Vasiliauskas *(1)*, V. Verbickis *(2)*, P. Jodelė *(3)*, J. Šimoliūnas *(4)*, Z. Žemaitis *(6)*; II eilėje iš kairės — P. Jankauskas *(2)*, J. Gravrogkas *(8)*; III eilėje iš kairės — A. Purėnas *(5)*, S. Dirmantas *(8)*, F. Butkevičius *(13)*

Universiteto didieji rūmai (dabartiniai KPI antrieji rūmai)

Universiteto antrieji rūmai (dabartiniai Lengvosios pramonės fakulteto rūmai)

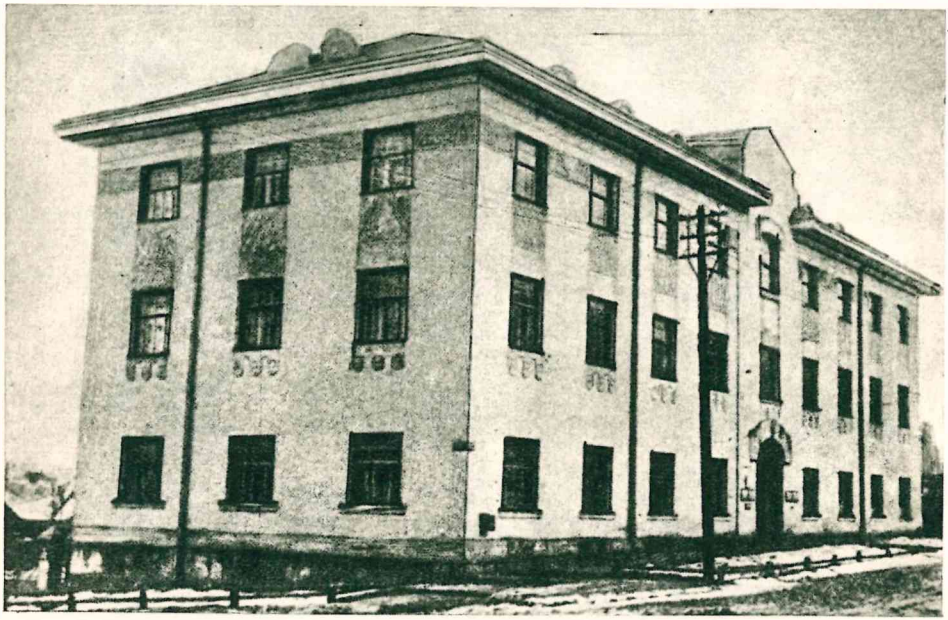

Universiteto tretieji rūmai (jų vietoje dabar pastatyti Miestų projektavimo instituto Kauno filialo rūmai)

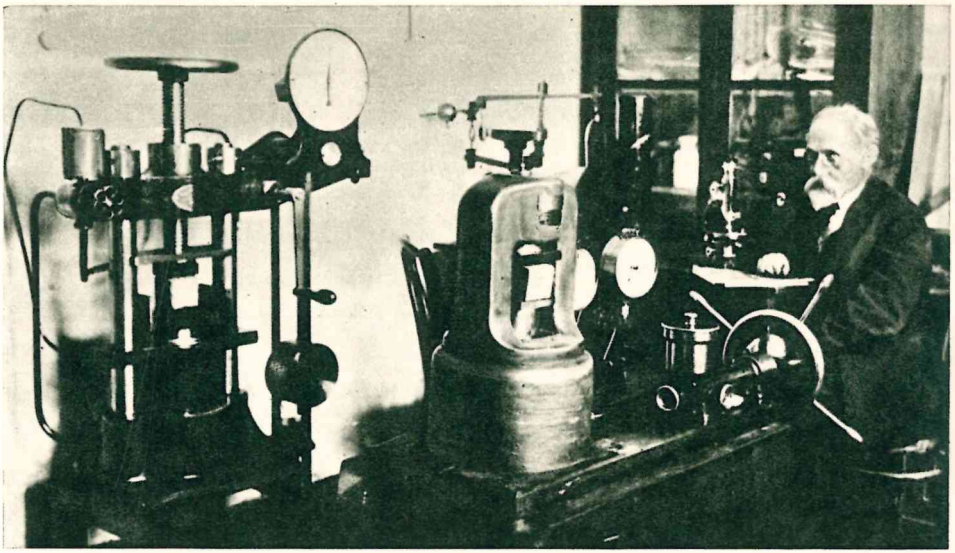

Prof. P. Jodelė statybinių medžiagų laboratorijoje (apie 1927 m.)

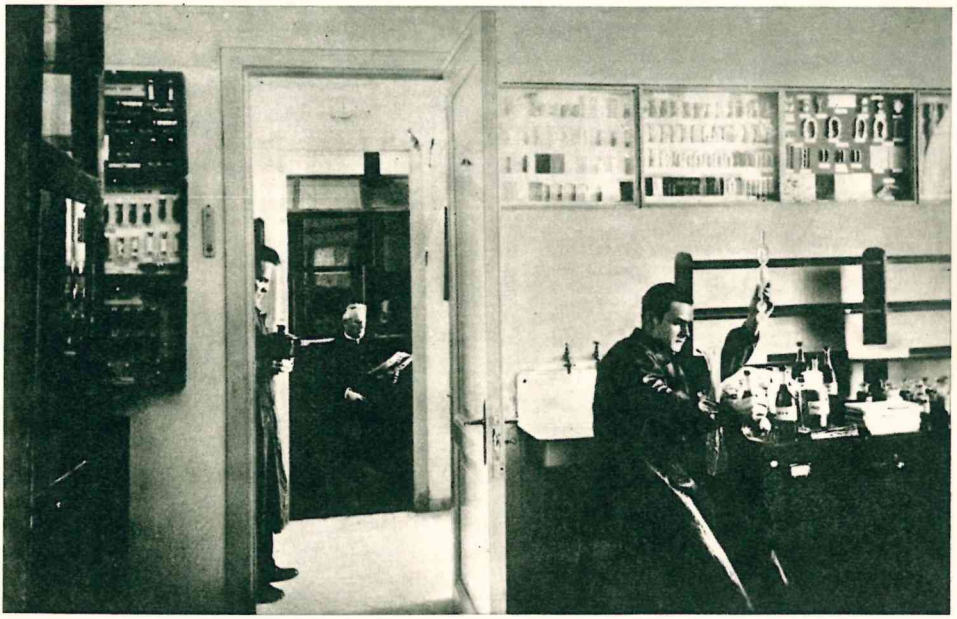

Organinės chemijos technologijos katedroje. Gilumoje pirmasis Kauno universiteto rektorius prof. J. Šimkus

Braižykloje (apie 1927 m.)

Konsultacijos iš mašinų elementų kurso. Antras iš kairės prof J. Čiurlys

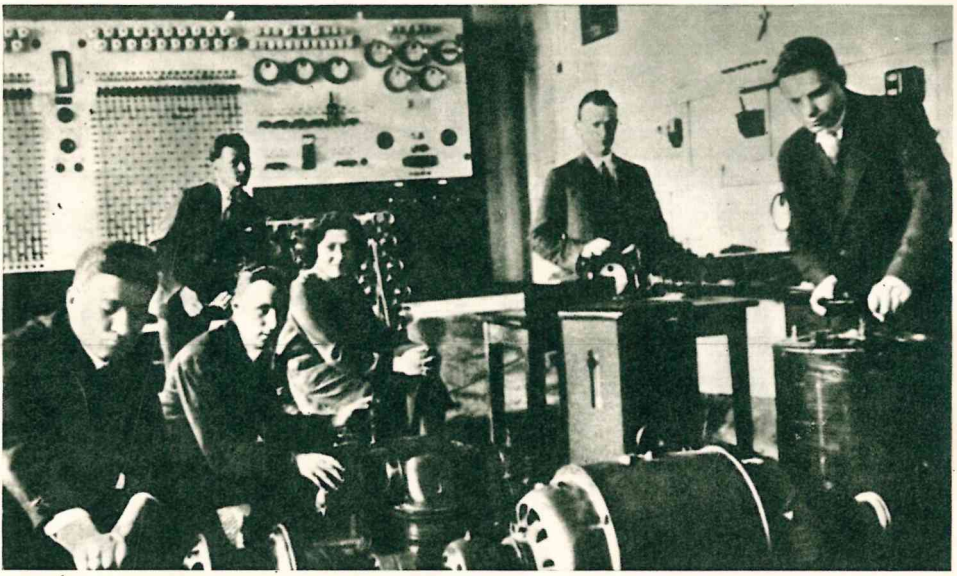

Elektrotechnikos laboratorijoje (1932 m.). Centre L. Fiodorovaitė-Rašauskienė — pirmoji inžinierė elektrikė, po karo pirmoji respublikoje iš moterų technikos kandidatė

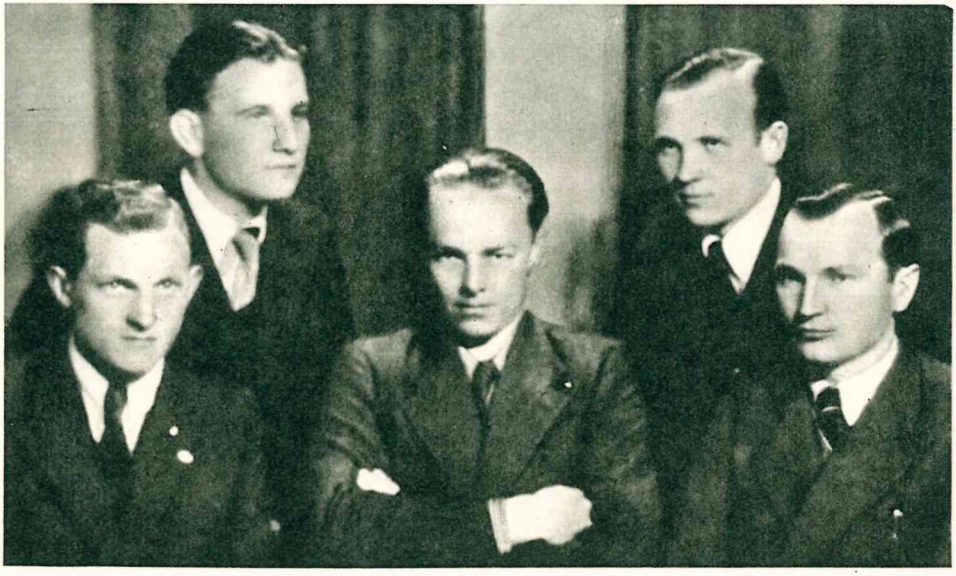

Pažangios „Kulturos" draugijos valdyba — Technikos fakulteto studentai: R. Žiugžda, H. Rešeliauskas, V. Nešukaitis, G. Sipavičius, V. Prėskienis

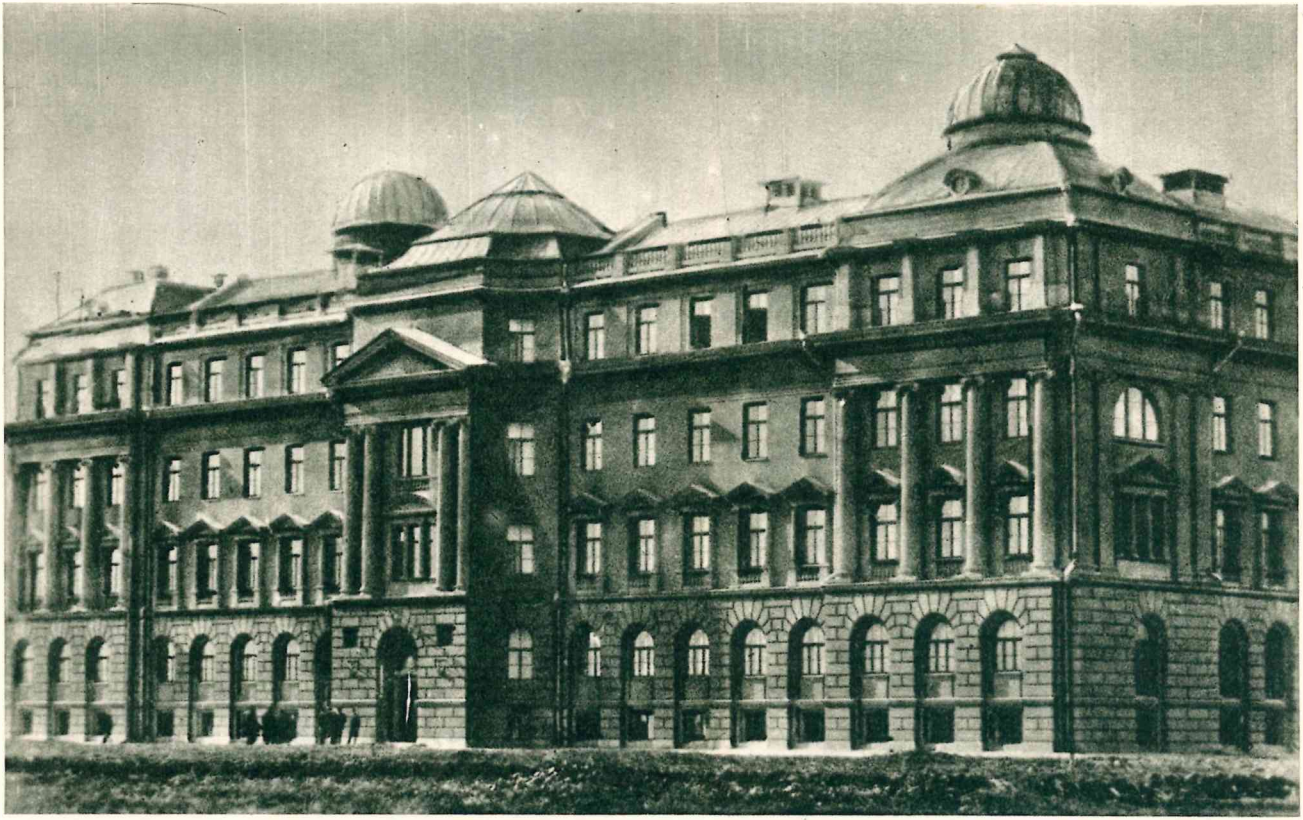

Fizikos-chemijos instituto rūmai, kuriuose nuo 1931 m. dirbo Technikos fakultetas

Technikos fakulteto mokslo personalas: I eilėje iš kairės — P. Jankauskas, J. Šimkus, P. Jodelė, K. Vasiliauskas, J. Šimoliūnas, P. Čechavičius; II eilėje — V. Verbickis, J. Jankevičius, V. Gorodeckis, T. Šulcas, J. Čiurlys, M. Songaila, V. Mošinskis; III eilėje — J. Mašiotas *(2)*, S. Grinkevičius *(4)*; IV eilėje — R. Baublys *(1)*, M. Špiridavičius *(2)*, J. Vidmantas *(5)*

Vytauto Didžiojo universiteto statuto pakeitimas

Einąs Respublikos Prezidento pareigas Ministeris Pirmininkas, pasirėmęs Ministerių Tarybos 1940 m. liepos 26 dienos nutarimu, skelbia šį Vytauto Didžiojo Universiteto statuto pakeitimą:

Vytauto Didžiojo Universiteto statuto pakeitimas

(V. Ž. Nr. 591, eil. 4117)

Vytauto Didžiojo Universiteto statutas pakeičiamas taip:

8

Universitete yra šie fakultetai:

1) medicinos,
2) statybos,
3) technologijos.

9

Medicinos fakultete yra medicinos, odontologijos ir farmacijos skyriai, statybos fakultete — architektūros, statybos ir geodezijos skyriai su statybos ir hidrotechnikos - melioracijos poskyriu ir technologijos fakultete — mechanikos, elektrotechnikos ir chemijos skyriai su technologijos, transporto, energetikos ir telesusisiekimo poskyriais.

21

Universiteto Tarybą sudaro ordinariniai profesoriai, ekstraordinariniai profesoriai, docentai, adjunktai ir tie privatdocentai ir lektoriai, kurie užima vyresnojo mokslo personalo etatines vietas. Universiteto Tarybos posėdžiuose, kurie šaukiami 22 str. 4 ir 5 p. reikalais, gali dalyvauti garbės profesoriai.

39

Fakulteto Tarybą sudaro profesoriai, docentai, adjunktai ir tie privatdocentai ir lektoriai, kurie užima laisvas profesorių arba docentų etatines vietas.

43

Mokslo personalas yra:

1) vyresnysis — ordinariniai ir ekstraordinariniai profesoriai ir docentai,
2) privatdocentai,
3) adjunktai ir lektoriai,
4) jaunesnysis — asistentai, prozektoriai ir laborantai,
5) pagalbinis — demonstratoriai, preparatoriai, mokslo įstaigų technikai.

Administracijos personalas yra bibliotekos, kanceliarijos, ūkio dalies, fakultetų įstaigų ir kiti tarnautojai.

44

Universiteto profesorium gali būti asmuo, kuris turi daktaro laipsnį ir yra pasireiškęs mokslo darbais.

Universiteto docentu ar privatdocentu gali būti asmuo, kuris turi daktaro laipsnį ir yra apgynęs habilitacijos darbą.

Adjunktu gali būti asmuo, išėjęs aukštąjį mokslą ir Fakulteto Tarybos pripažintas savo srities specialistu.

54

Vyresnysis mokslo personalas ir adjunktai turi turėti ne mažiau kaip 4 teorines privalomųjų dalykų paskaitas per savaitę.

Vyresniajam mokslo personalui turėti daugiau kaip 8 paskaitas galima Švietimo Ministerio leidimu.

2) praktikos valandos atstoja 1 teorinių paskaitų valandą.

57

Privatdocentai, adjunktai ir lektoriai priskiriami katedrai. Fakulteto Taryba gali jiems pavesti skaityti privalomus dalykus. Švietimo Ministerio sutikimu jiems gali būti pavesta laikinai eiti vyresniojo mokslo personalo nario pareigos.

Neprivalomus dalykus privatdocentai gali skaityti tik savo mokslo srities. Šie dalykai galima skaityti Fakulteto Tarybos sutikimu.

Medicinos fakulteto diplomas duoda medicinos gydytojo, arba dantų gydytojo, arba chemiko - vaistininko vardą.

Statybos fakultetas duoda diplomuoto inžinieriaus - architekto, arba diplomuoto inžinieriaus - statybininko, arba diplomuoto inžinieriaus - hidrotechniko, arba diplomuoto inžinieriaus geodezininko vardą.

Technologijos fakultetas duoda diplomuoto inžinieriaus technologo, arba diplomuoto inžinieriaus - transportininko, arba diplomuoto inžinieriaus - energetiko, arba diplomuoto telesusisiekimo inžinieriaus, arba diplomuoto inžinieriaus - chemiko vardą.

Šis pakeitimas veikia nuo 1940 m. liepos 26 dienos.

J. Paleckis
E. Respublikos Prezidento p.
Ministeris Pirmininkas

M. Gedvilas
Už Ministerio Pirmininko Pavaduotoją
Vidaus Reikalų Ministeris

Kaunas, 1940 m. liepos 29 d.

Einąs Respublikos Prezidento pareigas Ministeris Pirmininkas, pasirėmęs Ministerių Tarybos 1940 m. rugpiūčio 21 dienos nutarimu, skelbia šį Vytauto Didžiojo Universiteto vardo pakeitimo įstatymą:

Vytauto Didžiojo Universiteto vardo pakeitimo įstatymas

Nuo 1940 m. rugpiūčio 21 dienos Vytauto Didžiojo Universitetas pavadinamas Kauno Universitetu.

J. Paleckis
E. Respublikos Prezidento p.
Ministeris Pirmininkas

Prof. V. Krėvė Mickevičius
Ministerio Pirmininko Pavaduotojas

Kaunas, 1940 m. rugpiūčio 24 d.

13 **Dėl mokesčio už mokslą panaikinimo.**

Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Taryba nutaria:

1. Panaikinti mokestį už mokslą visose aukštosiose, vidurinėse, bendrojo lavinimo, specialinėse, pradžios ir kitokiose mokyklose, kursuose ir kitokių tipų ar formų mokomosiose įstaigose.

2. Leisti Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Švietimo Liaudies Komisarui atskirais atvejais nustatinėti mokestį už papildomai dėstomus specialius dalykus ir kursus, nesudarančius normalinės mokyklų programos objekto.

Lietuvos TSR LKT Pirmininkas **M. Gedvilas.**
Lietuvos TSR LKT Reikalų Valdytojas **A. Bauža.**

Kaunas, 1940 m. rugpiūčio 29 d. Nr. 19.

Įstatymas, kuriuo pakeistas Vytauto Didžiojo universiteto pavadinimas. Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos nutarimas dėl mokesčio už mokslą panaikinimo

Antanas Purėnas (1881—1962), Aukštųjų kursų lektorius, vėliau Kauno universiteto ir Kauno politechnikos instituto profesorius, organinės chemijos katedros vedėjas, Kauno universiteto rektorius (1940—1941 ir 1944—1946), Lietuvos TSR akademikas, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas

Gvidonas Sipavičius (1915—1943), revoliucinio judėjimo dalyvis, Kauno universiteto Technologijos fakulteto studentas, pirmasis universiteto partinis organizatorius

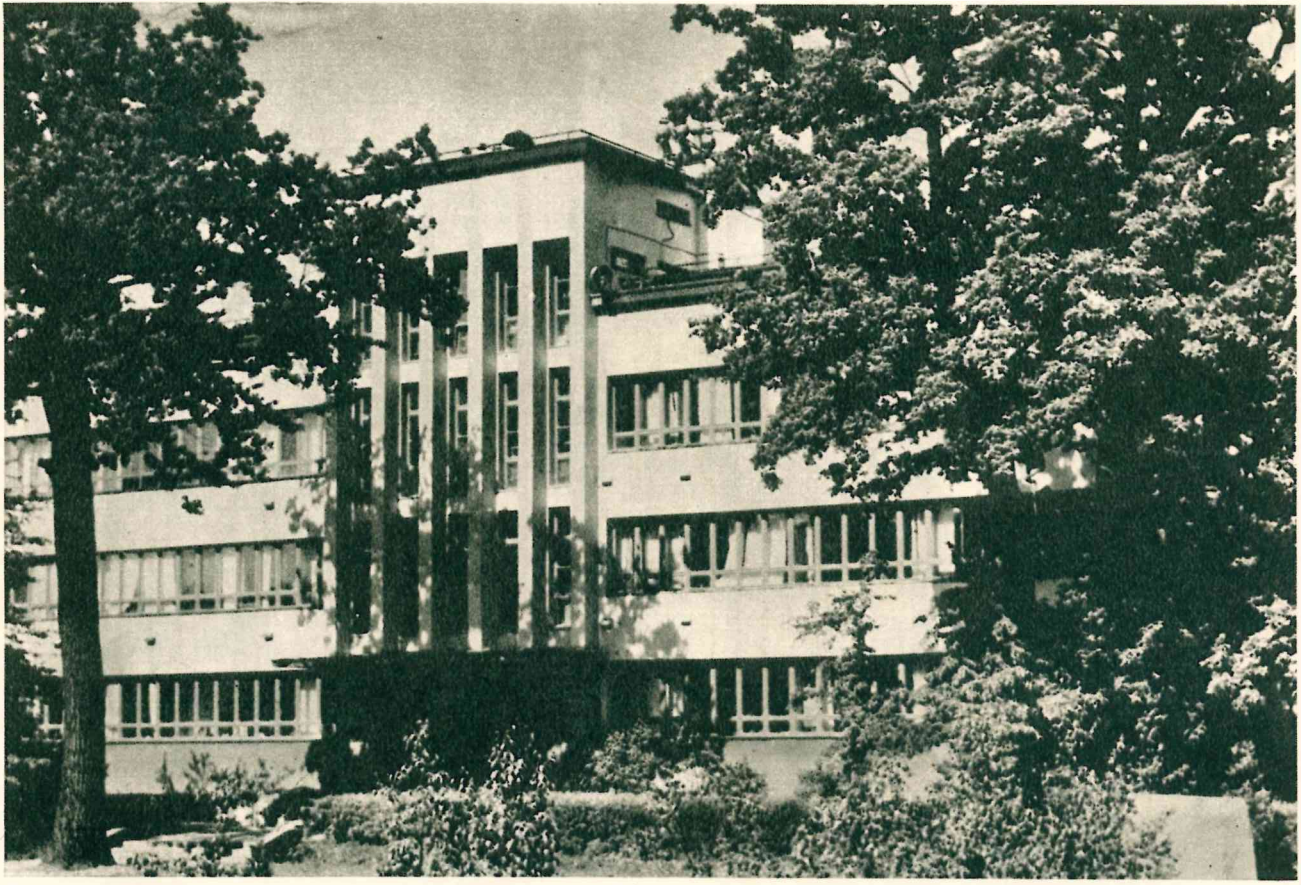

Buvę tyrimų laboratorijos rūmai, kuriuos Tarybų valdžia perdavė universiteto Technologijos fakultetui

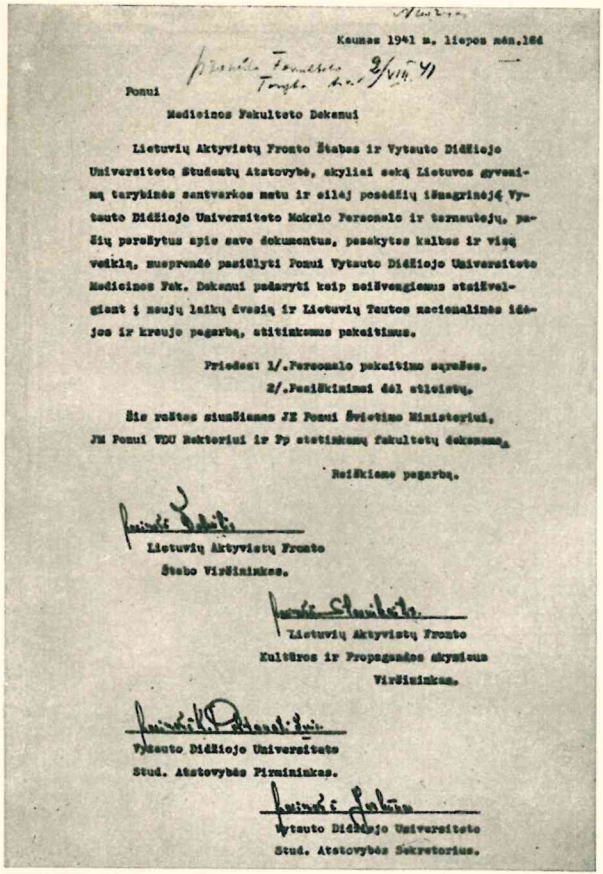

Kaunas 1941 m. liepos mėn.16d

Ponui

Medicinos Fakulteto Dekanui

Lietuvių Aktyvistų Fronto Štabas ir Vytauto Didžiojo Universiteto Studentų Atstovybė, skyliai seką Lietuvos gyvenimą tarybinės santvarkos metu ir eilėj posėdžių išnagrinėję Vytauto Didžiojo Universiteto Mokslo Personalo ir tarnautojų, pačių parašytus apie save dokumentus, pasakytas kalbas ir visą veiklą, nusprendė pasiūlyti Ponui Vytauto Didžiojo Universiteto Medicinos Fak. Dekanui padaryti kaip neišvengiamus atsižvelgiant į naujų laikų dvasią ir Lietuvių Tautos nacionalinės idėjos ir kreujo pagarbą, atitinkamus pakeitimus.

Priedas: 1/.Personalo pakeitimo sąrašas.
2/.Pasiaiškinimai dėl atleistų.

Šis raštas siunčiamas JE Ponui Švietimo Ministeriui, JM Ponui VDU Rektoriui ir Pp statistikos fakultetų dekanams.

Nuoširdžia pagarba.

Lietuvių Aktyvistų Fronto
Štabo Viršininkas.

Lietuvių Aktyvistų Fronto
Kultūros ir Propagandos skyriaus
Viršininkas.

Vytauto Didžiojo Universiteto
Stud. Atstovybės Pirmininkas.

Vytauto Didžiojo Universiteto
Stud. Atstovybės Sekretorius.

VDU Statybos Fakulteto Mokslo Personalas.

Topometrijos katedra.

1. Dirmantas Stasys	katedros prof.	palikti
2. Dekanys Jonas	" doc.	palikti
3. Butrimas Petras	" asist.	palikti

Statybinės statikos katedra.

1. Vasiliauskas Kazimieras	katedros prof.	palikti
2. Klimavičius Vytautas	" doc.	atleisti
3. Tomošiūnas Vladas	vyresn. dėstyt.	atleisti
4. Daniūnas Antanas	asistentas	atleisti
5. Vasiuskas Stasys	vyr. dėst. asist.	palikti
6. Romiūnskas Nikolajus	technikas	atleisti

Statybos katedra.

1. Šimoliūnas Jonas	katedros prof.	palikti
2. Ginbutas Jurgis	laborantas	palikti

Kelių katedra.

1. Gabrys Juozas	katedros prof.	paliti laikinai
2. Kiškinas Jonas	docentas	atleisti
3. Lukošiūnas Stasys	laborantas	atleisti

Tiltų ir geležinių konstrukcijų katedra.

1. Kuodis Jonas	katedros prof.	palikti
2. Bistrickas Antanas	docentas	palikti
3. Vilčinskas Kazys	vyr. dėstytojas	palikti
4. Konkulevičius Povilas	laborantas	palikti
5. Rozenbliumas Anatolis	vyr. dėstytojas	atleisti
6. Šeštokas Alfonsas	vyr. dėstytojas	palikti
7. Pocys Riščardas	laborantas	a tleisti

Hidrologijos ir hidraulikos katedra.

1. Kolupaila Steponas	katedros prof.	palikti laikinai
2. Baublys Motiejus	laborantas	atleisti

Hidrotechnikos katedra.

1. Daniliauskas Juozas	katedros vyr. dėst.	palikti
2. Dačinskas Romualdas	laborantas	palikti

„Lietuvių aktyvistų fronto“ ir „studentų atstovybės“ raštas Medicinos fakulteto dekanui dėl pažangių dėstytojų atleidimo. Statybos fakulteto personalo pakeitimo sąrašas

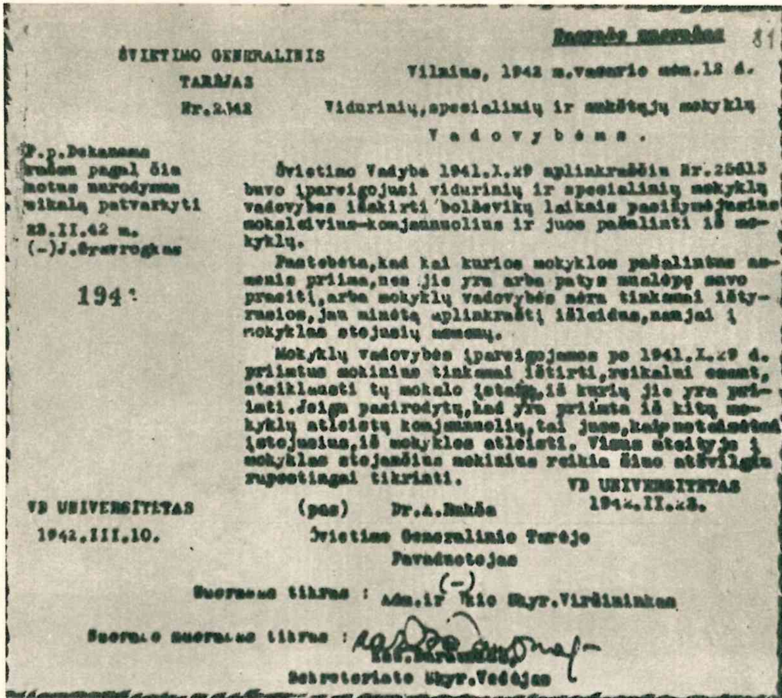

Nuorašo nuorašas

ŠVIETIMO GENERALINIS TARĖJAS
Nr. 2142

Vilnius, 1942 m. vasario mėn. 12 d.

Vidurinių, specialinių ir aukštųjų mokyklų Vadovybėms.

P.p. Dekanams prašom pagal šio rašto nurodymus reikalą patvarkyti
23.II.42 m.
(-) J. Gravrogkas

194

Švietimo Vadyba 1941.X.29 aplinkraščiu Nr. 25613 buvo įpareigojusi vidurinių ir specialinių mokyklų vadovybes išaiškinti bolševikų laikais pasižymėjusius moksleivius-komjaunuolius ir juos pašalinti iš mokyklų.

Pastebėta, kad kai kurios mokyklos pašalintus asmenis priima, nes jie yra arba patys nuslėpę savo praeitį, arba mokyklų vadovybės nėra tinkamai ištyrusios, jau minėtą aplinkraštį išleidus, naujai į mokyklas stojusių asmenų.

Mokyklų vadovybės įpareigojamos po 1941.X.29 d. priimtus mokinius tinkamai ištirti, reikalui esant, atsiklausti tų mokslo įstaigų, iš kurių jie yra priimti. Jeigu pasirodytų, kad yra priimta iš kitų mokyklų atleistų komjaunuolių, tai juos, kaip neteisėtai įstojusius, iš mokyklos atleisti. Visus ateityje į mokyklas stojančius mokinius reikia šiuo atžvilgiu rūpestingai tikrinti.

VD UNIVERSITETAS
1942.II.23.

VD UNIVERSITETAS
1942.III.10.

(pas) Dr. A. Rukša
Švietimo Generalinio Tarėjo
Pavaduotojas

Nuorašas tikras : (-) Adm. ir Ūkio Skyr. Viršininkas

Nuorašo nuorašas tikras : [illegible]
Sekretoriato Skyr. Vedėjas

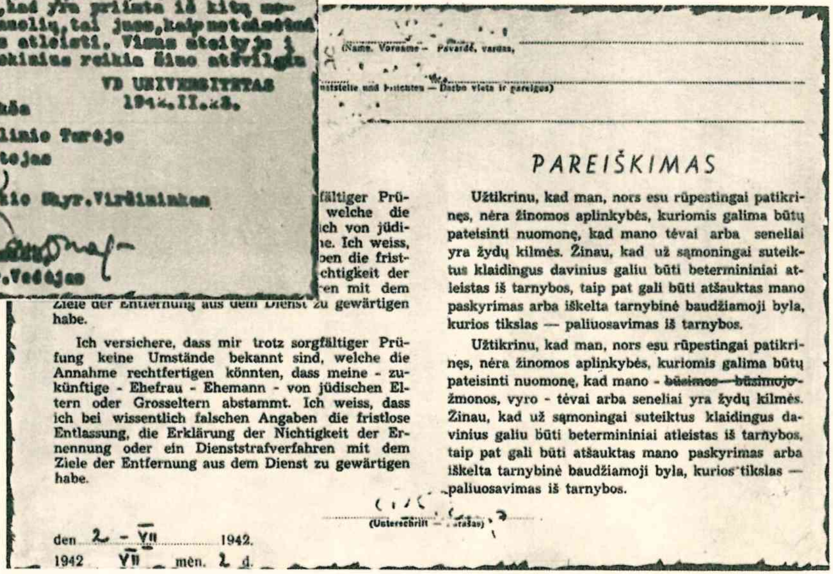

(Name. Vorname – Pavardė, vardas,

[Dien]ststelle und Pflichten – Darbo vieta ir pareigos)

PAREIŠKIMAS

... fältiger Prü-... welche die ...ich von jüdi-...e. Ich weiss, ...ben die frist-...chtigkeit der ...ren mit dem Ziele der Entfernung aus dem Dienst zu gewärtigen habe.

Ich versichere, dass mir trotz sorgfältiger Prüfung keine Umstände bekannt sind, welche die Annahme rechtfertigen könnten, dass meine - zukünftige - Ehefrau - Ehemann - von jüdischen Eltern oder Grosseltern abstammt. Ich weiss, dass ich bei wissentlich falschen Angaben die fristlose Entlassung, die Erklärung der Nichtigkeit der Ernennung oder ein Dienststrafverfahren mit dem Ziele der Entfernung aus dem Dienst zu gewärtigen habe.

Užtikrinu, kad man, nors esu rūpestingai patikrinęs, nėra žinomos aplinkybės, kuriomis galima būtų pateisinti nuomonę, kad mano tėvai arba seneliai yra žydų kilmės. Žinau, kad už sąmoningai suteiktus klaidingus davinius galiu būti betermininiai atleistas iš tarnybos, taip pat gali būti atšauktas mano paskyrimas arba iškelta tarnybinė baudžiamoji byla, kurios tikslas — paliuosavimas iš tarnybos.

Užtikrinu, kad man, nors esu rūpestingai patikrinęs, nėra žinomos aplinkybės, kuriomis galima būtų pateisinti nuomonę, kad mano - ~~būsimos — būsimojo~~ - žmonos, vyro - tėvai arba seneliai yra žydų kilmės. Žinau, kad už sąmoningai suteiktus klaidingus davinius galiu būti betermininiai atleistas iš tarnybos, taip pat gali būti atšauktas mano paskyrimas arba iškelta tarnybinė baudžiamoji byla, kurios tikslas — paliuosavimas iš tarnybos.

(Unterschrift – parašas)

den 2 - VII 1942.
1942 VII mėn. 2 d.

Švietimo generalinio tarėjo raštas dėl komjaunuolių šalinimo iš mokyklų. Pareiškimo, kurio okupantai reikalavo iš dėstytojų, tekstas

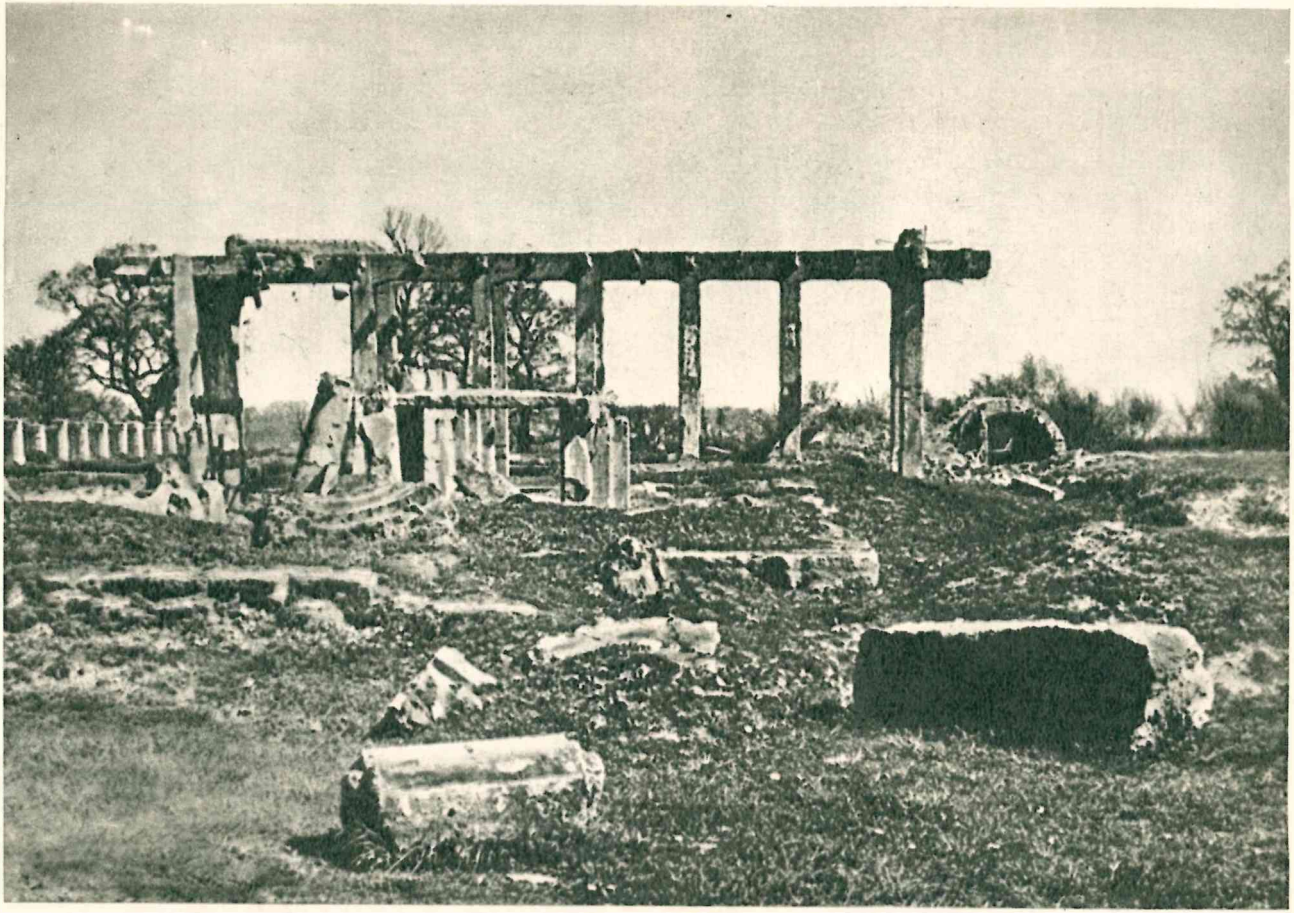

Vokiškųjų okupantų susprogdinti Fizikos-chemijos instituto rūmai

Technologijos fakulteto studentas Petras Matulionis, Raudonosios Armijos 16-osios lietuviškos šaulių divizijos karininkas

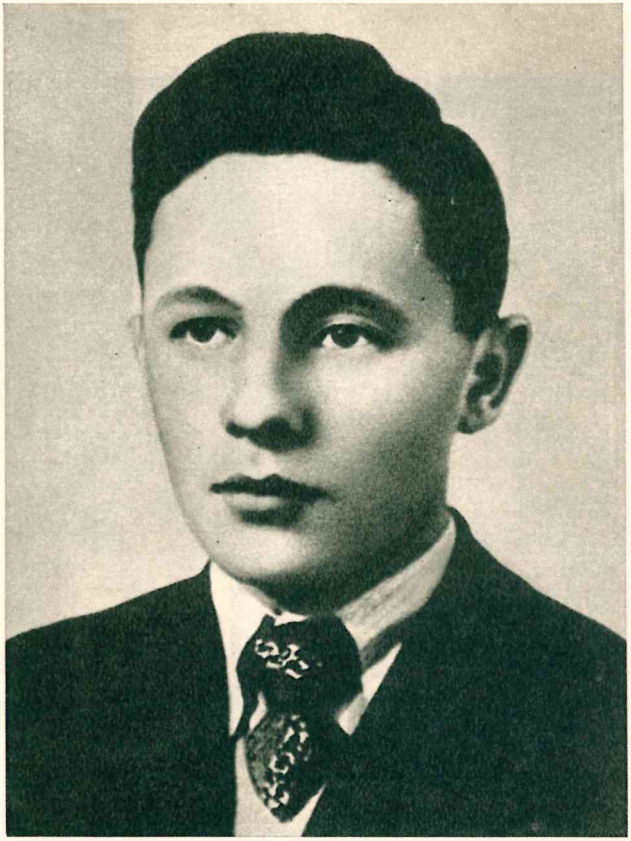

Technologijos fakulteto studentas Vytautas Grumbinas, kovojęs Raudonosios Armijos 16-osios lietuviškos šaulių divizijos gretose ir žuvęs fronte

Technologijos fakulteto studentas Bronius Borisa, dalyvavęs antifašistiniame judėjime

Algirdas Žukauskas, Technologijos fakulteto studentas, pogrindininkas, po Lietuvos išvadavimo pirmasis Kauno universiteto komjaunimo organizatorius, vėliau Kauno politechnikos instituto partinės organizacijos sekretorius, dabar profesorius, akademikas, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos viceprezidentas

Vytautas Nešukaitis (1915—1975), Kauno universiteto Technologijos fakulteto studentas, Didžiojo Tėvynės karo dalyvis, vėliau Kauno universiteto ir Kauno politechnikos instituto partinių organizacijų sekretorius, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos narys korespondentas, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius

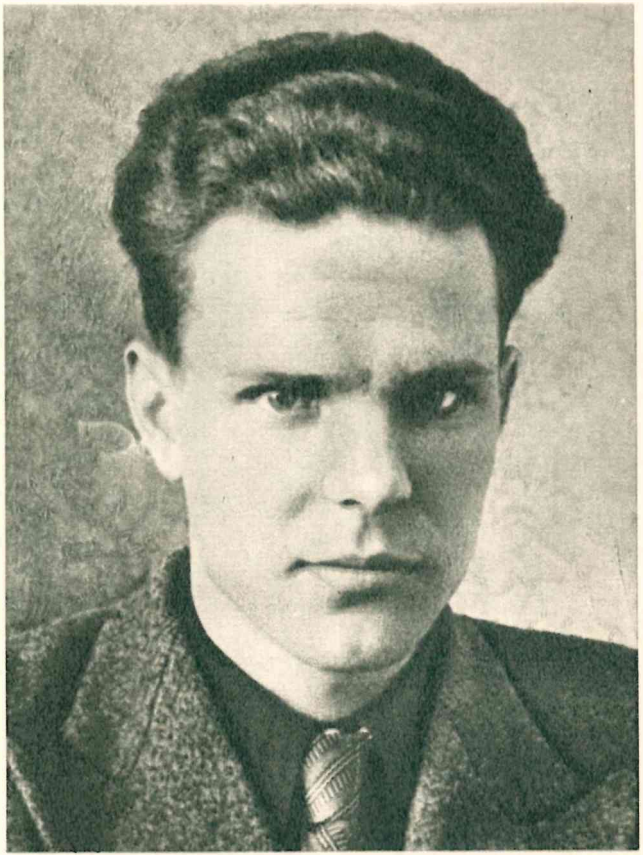

Paskutinis Kauno universiteto ir pirmasis Kauno politechnikos instituto partinės organizacijos sekretorius — studentas architektas Jonas Sabaliauskas

Studentų liaudies dainų ir šokių ansamblis 1950 m. Viduryje vadovas A. Čyžas (1923—1976)

Akademinės grupės susirinkimas

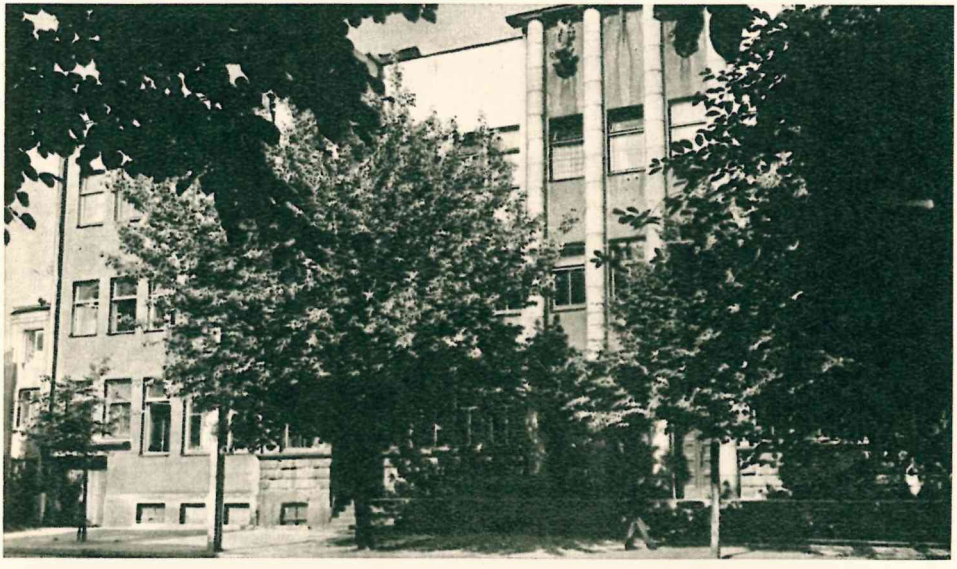

Buvusios Draudimo valdybos rūmai; juose kurį laiką buvo Architektūros fakultetas

Grupė techniškųjų fakultetų studentų ir dėstytojų po talkos gamykloje

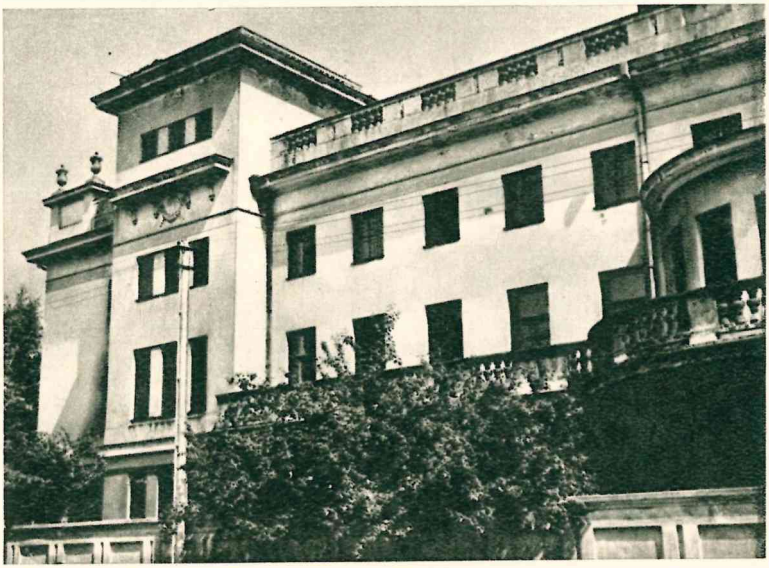

Buvusios Vyskupijos rūmai, perduoti Statybos fakultetui

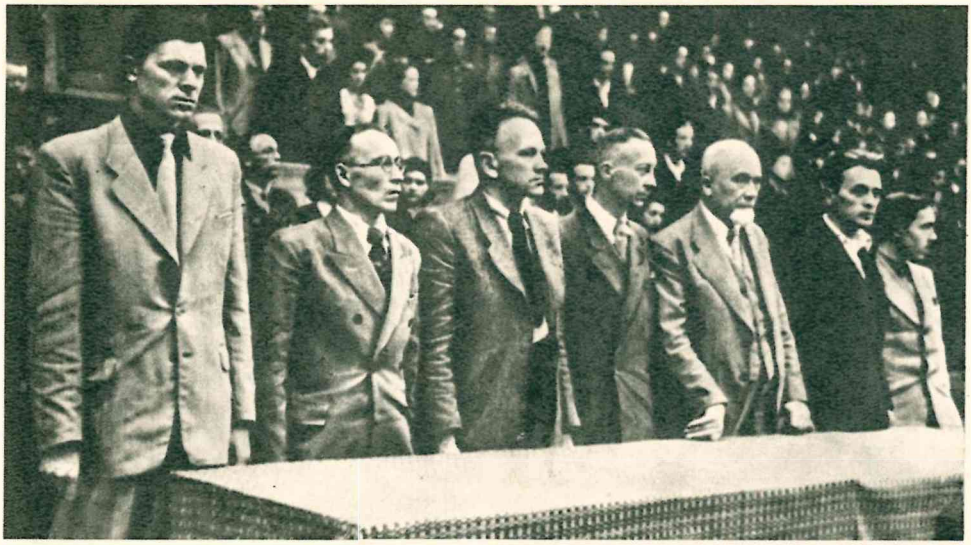

Mokslo metų uždarymas Sporto halėje. Iš kairės į dešinę — rektorius J. Kupčinskas, prorektoriai I. Ariskinas ir B. Abraitis, dekanas S. Vabalevičius, prof. P. Mažylis, dekanas N. Milenskis, prorektorius V. Grincevičius

Valstybinės egzaminų komisijos posėdis Cheminės technologijos fakultete universiteto reorganizavimo išvakarėse. Pirmininkauja prof. V. Mošinskis

Rotušė, kurioje buvo Statybos fakultetas

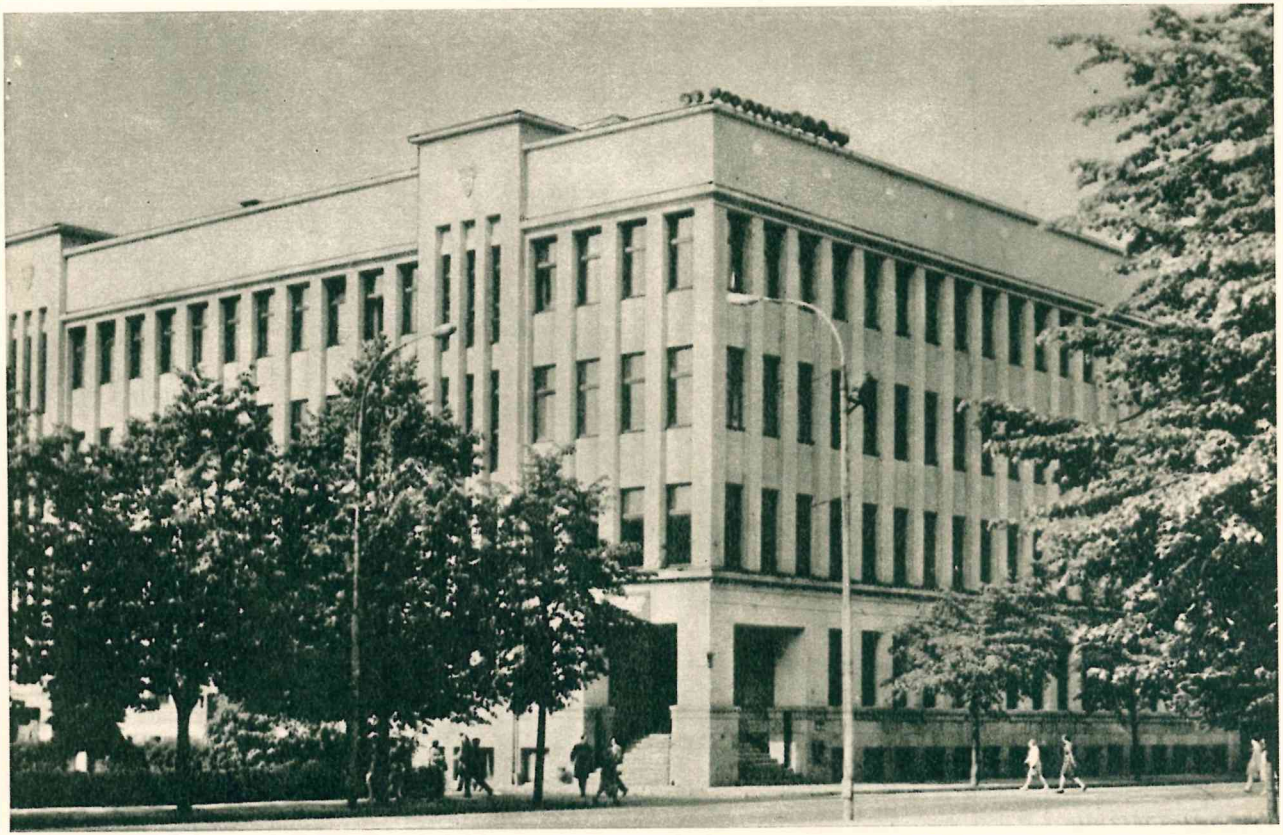

Kaunas universiteto centrinių rūmų

Grupė studentų (J. Mažeikos nuotrauka)

Studentų komjaunuolių grupė

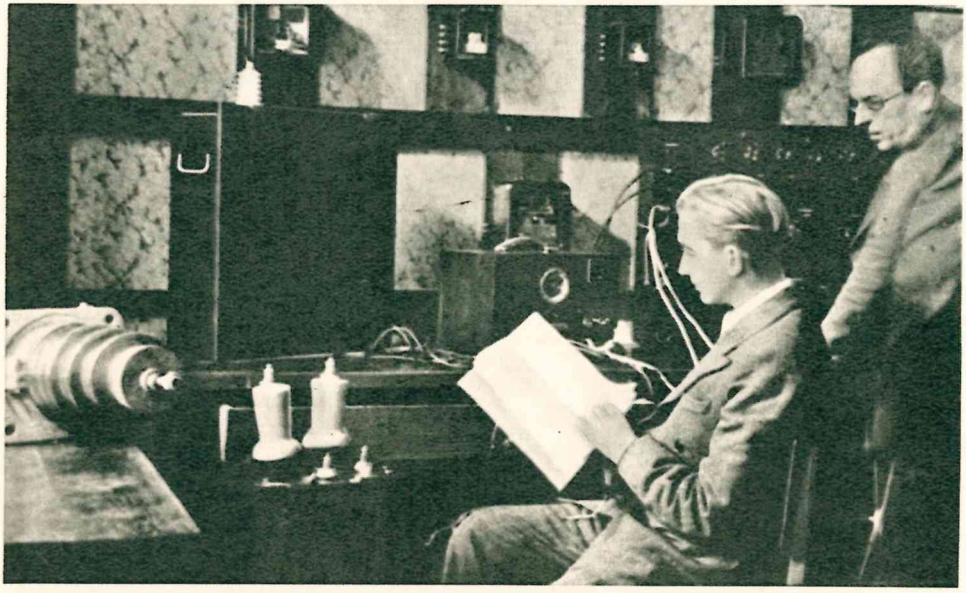

Elektros tinklų laboratorijoje

Prof. dr. Kazimieras Barsauskas (1904—1964), pirmasis Kauno politechnikos instituto rektorius (direktorius), Lietuvos TSR akademikas, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas

Antanas Sniečkus

LIETUVOS KP CENTRO KOMITETAS
IR
LIETUVOS TSR MINISTRŲ TARYBA

NUTARIMAS

1974 m. balandžio 22 d. Nr. 158

Vilnius

Dėl A. Sniečkaus atminimo įamžinimo

Siekdami įamžinti žymaus revoliucinio judėjimo Lietuvoje veikėjo, TSKP Centro Komiteto nario, TSRS Aukščiausiosios Tarybos deputato, Lietuvos KP Centro Komiteto pirmojo sekretoriaus, Socialistinio Darbo Didvyrio A. Sniečkaus atminimą, Lietuvos KP Centro Komitetas ir Lietuvos TSR Ministrų Taryba nutaria:

Suteikti Antano Sniečkaus vardą Kauno politechnikos institutui ir toliau jį vadinti Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutu.

Lietuvos KP Centro Komiteto Sekretorius
P. GRIŠKEVIČIUS

Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Pirmininkas
J. MANIUŠIS

LKP CK ir LTSR Ministrų Tarybos nutarimas apie Antano Sniečkaus vardo suteikimą Kauno politechnikos institutui

LKP CK pirmasis sekretorius P. Griškevičius 1974 m. gegužės 7 d. mitinge įteikia dokumentą, kuriuo Kauno politechnikos institutui suteiktas Antano Sniečkaus vardas

Antanas Sniečkus ir prof. Antanas Žmuidzinavičius

Doc. Nikalojus Milenskis, vienas iš instituto organizatorių, ilgametis Mechanikos fakulteto dekanas, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius

Prof. Andrius Novodvorskis (1909—1976), vienas iš instituto organizatorių, ilgus metus vadovavęs Cheminės technologijos fakultetui, Lietuvos TSR nusipelnęs kultūros veikėjas

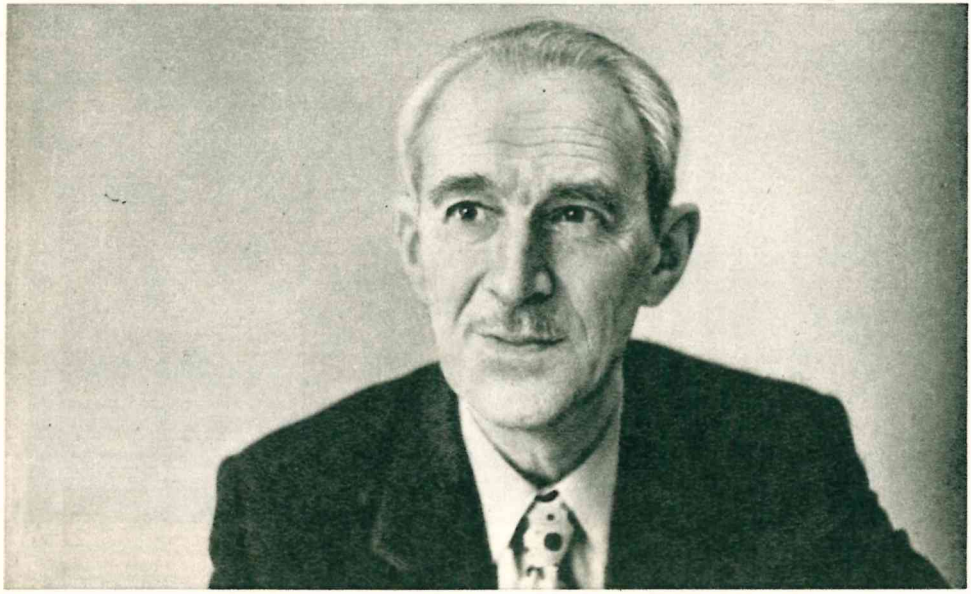

Doc. Jonas Matulionis, vienas iš instituto steigėjų, ilgametis Elektrotechnikos fakulteto dekanas (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. Stasys Vabalevičius, vienas iš instituto organizatorių, Kauno universiteto prorektorius, ilgametis Statybos ir Santechnikos fakultetų dekanas, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos narys korespondentas, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius (J. Mažeikos nuotrauka)

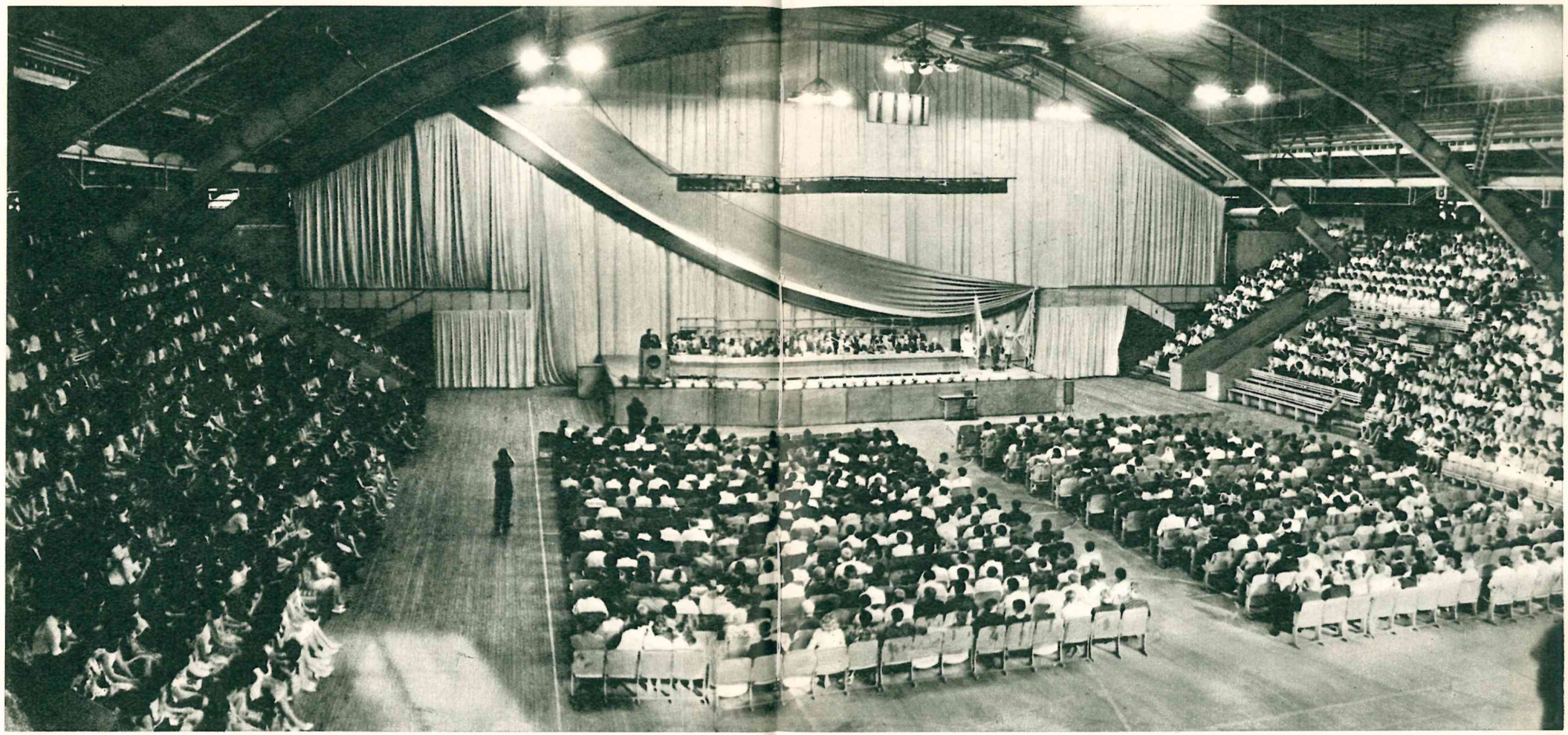

Naujųjų mokslo metų atidarymas Sporto halėje

Doc. Stasys Sčesnulevičius, vienas iš instituto organizatorių, ilgametis Architektūros ir Statybos fakultetų dekanas, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. Jonas Venskevičius, vienas iš instituto organizatorių, ilgametis Cheminės technologijos fakulteto dekanas, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius (J. Mažeikos nuotrauka)

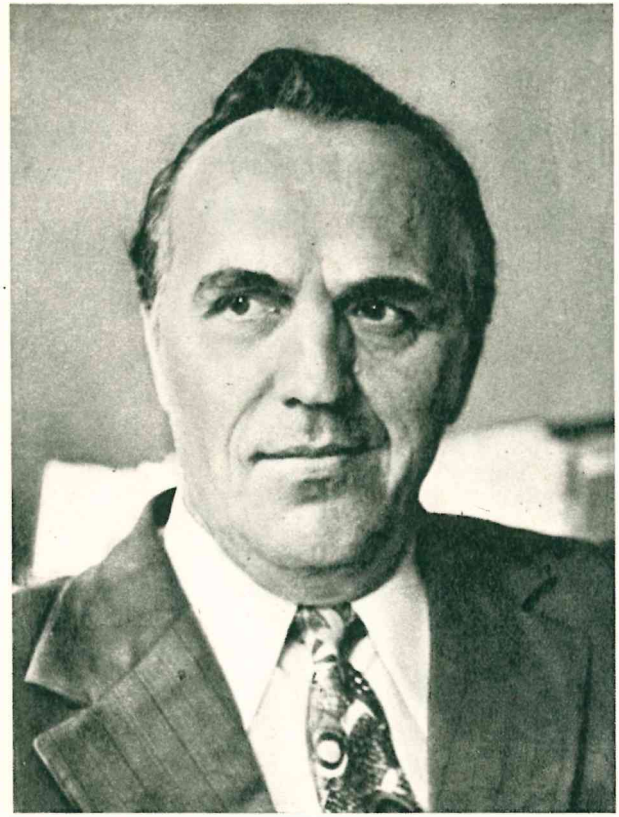

Doc. techn. kand. Česlovas Jakimavičius, prorektorius mokymo reikalams, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Doc. techn. kand. Romanas Chomskis, prorektorius mokslo reikalams, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius (J. Mažeikos nuotrauka)

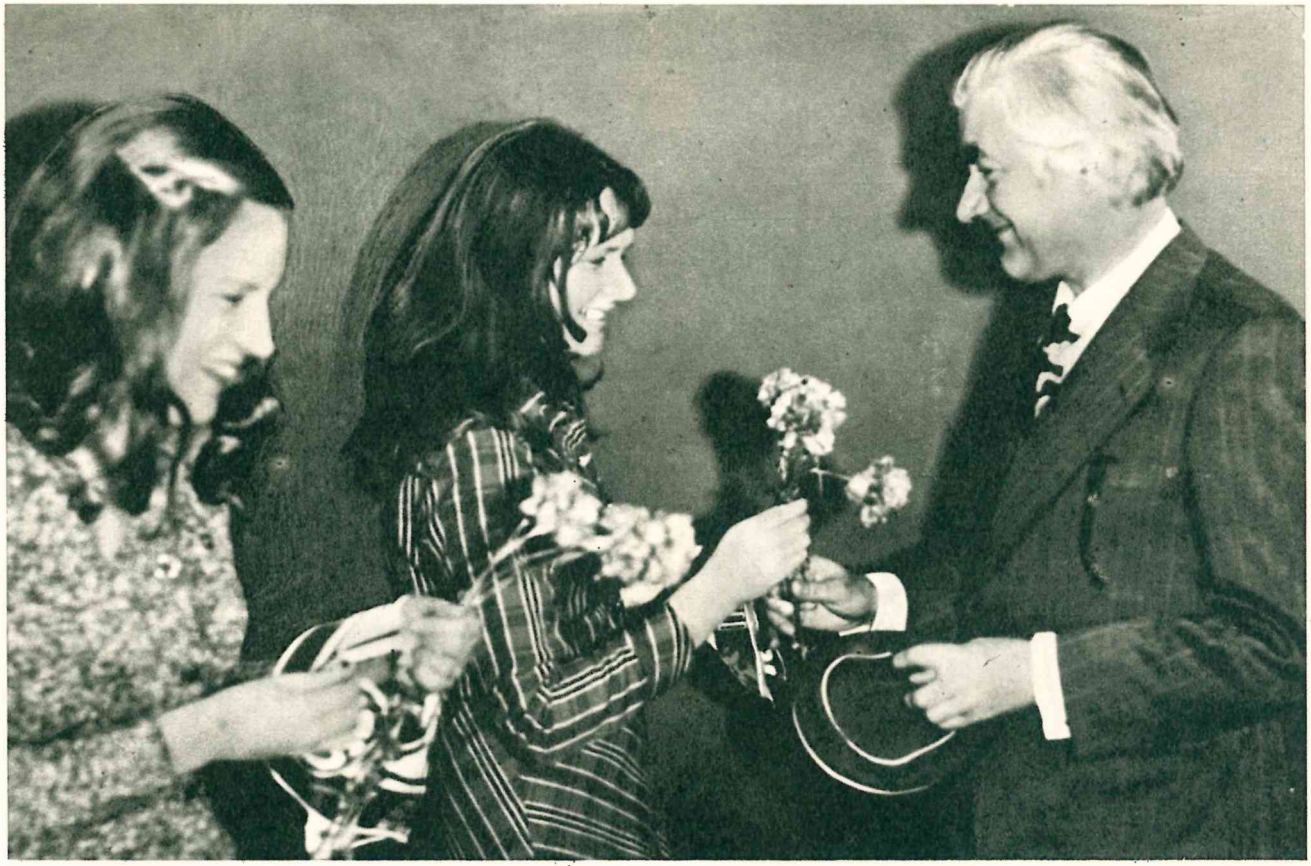

Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto sekretorius Lionginas Šepetys (Statybos fakulteto 1953 m. laidos absolventas) instituto studentų buryje

Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto sekretorius Algirdas Brazauskas (Hidrotechnikos fakulteto 1956 m. laidos absolventas) ir Kauno miesto komiteto pirmasis sekretorius Vladislovas Mikučiauskas (Statybos fakulteto 1958 m. laidos absolventas) naujųjų mokslo metų atidarymo iškilmėse

Lietuvos Respublikinės Profesinių Sąjungų Tarybos pirmininkas **Algirdas Ferensas (Statybos fakulteto 1951 m. laidos absolventas)**

Lietuvos Komunistų partijos Vilniaus miesto komiteto pirmasis sekretorius Vytautas Sakalauskas (Mechanikos fakulteto 1957 m. ir Lengvosios pramonės fakulteto vakarinio skyriaus 1964 m. laidos absolventas) ir Kauno miesto komiteto pirmasis sekretorius Vladislovas Mikučiauskas

TSRS energetikos ir elektrifikavimo ministro pavaduotojas Justinas Nekrašas (Elektrotechnikos fakulteto 1955 m. laidos absolventas)

Lietuvos VRE direktorius TSRS Socialistinio Darbo Didvyris Pranas Noreika (Elektrotechnikos fakulteto 1955 m. laidos absolventas) su savo bendradarbiais KPI absolventais Rimantu Čeledinu, Antanu Liepiniu, Viktoru Meku, Vaclovu Spuduliu ir Algirdu Ivanausku

Diplomų įteikimas

KPI dienos TSRS liaudies ūkio pasiekimų parodoje Maskvoje

KPI delegacijos priėmimas pas TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministrą V. Jeliutiną

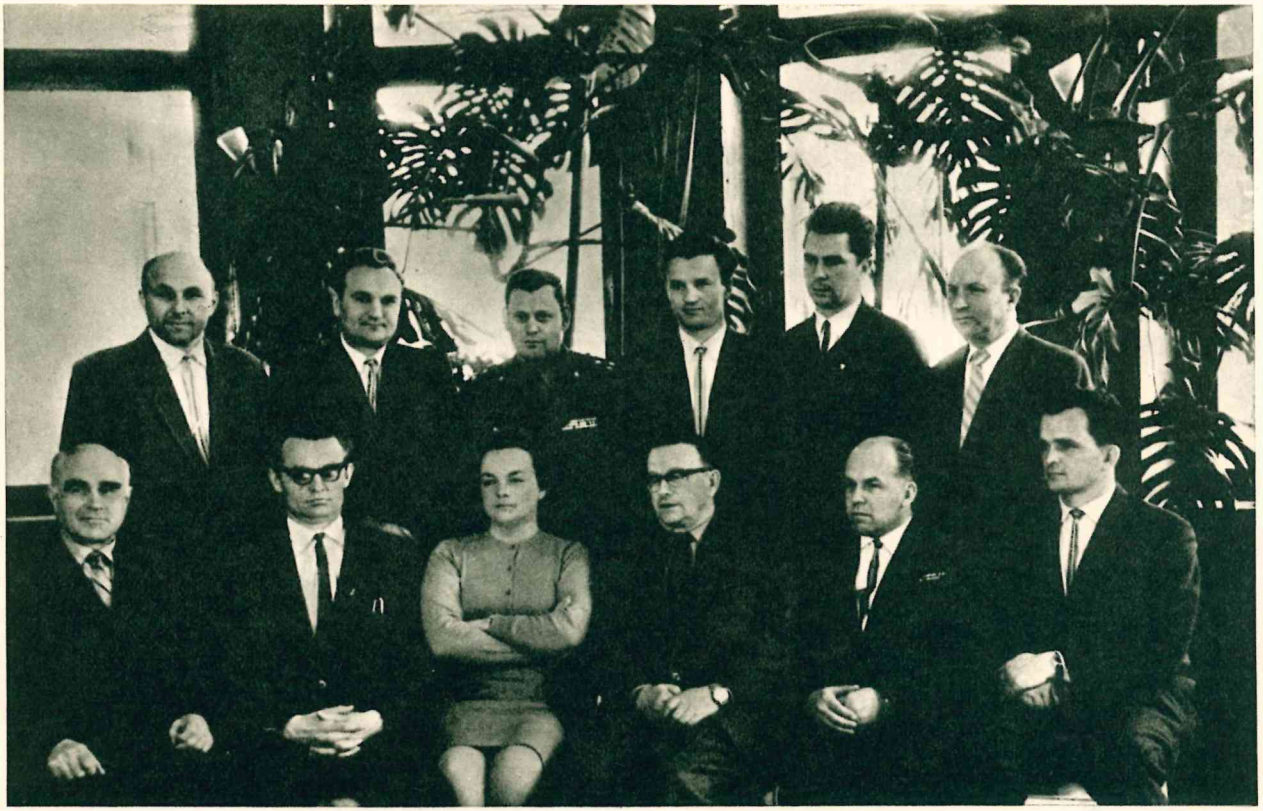

Instituto 1963 m. partinis biuras: I eilėje iš kairės — A. Šimanas, O. Švėgžda, J. Sabaliauskienė, K. Baršauskas, P. Aksomitas, V. Krušinskas; II eilėje — J. Zdanavičius, P. Švenčianas, V. Vlasenka, G. Marčiukaitis, J. Antanaitis, L. Solominas

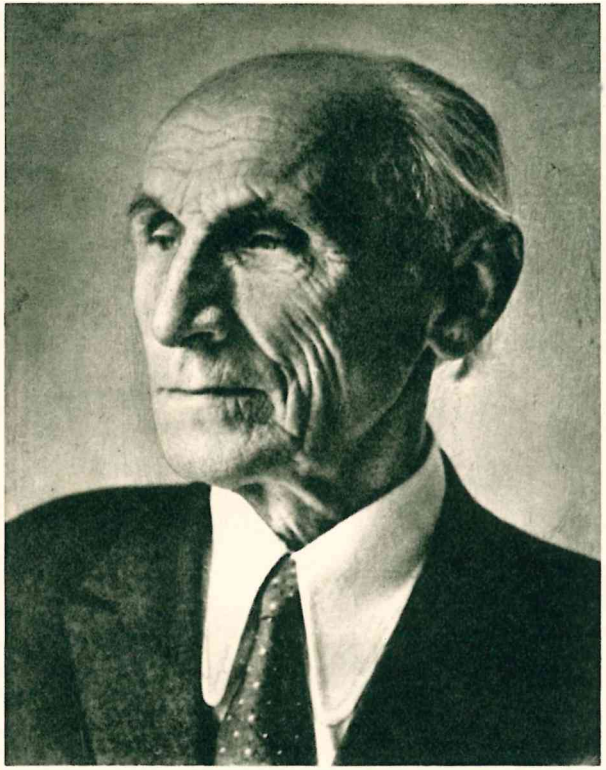

Prof. dr. Juozas Indriūnas, Lietuvos TSR akademikas, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. dr. Jonas Janickis, Lietuvos TSR akademikas, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Statybos rumai (J. Mažeikos nuotrauka)

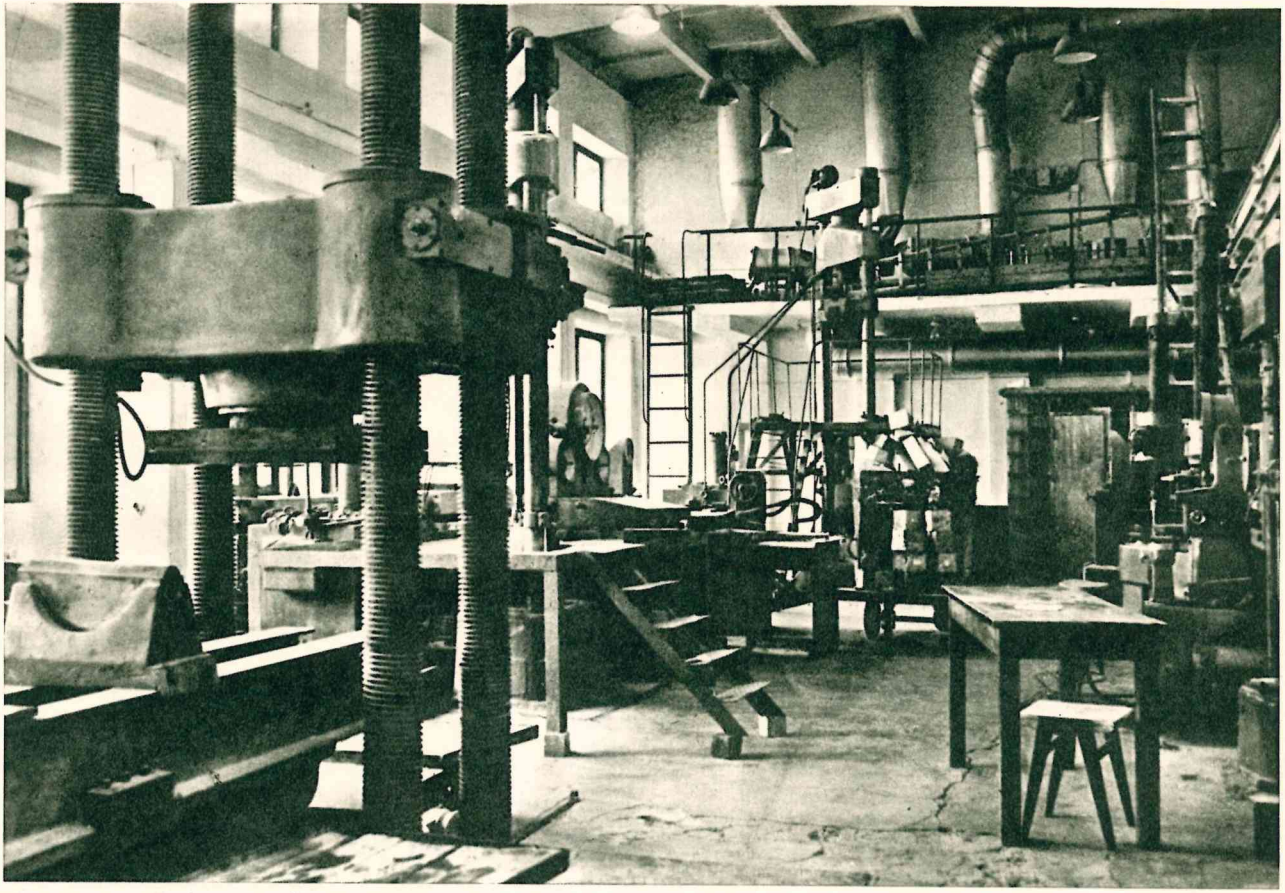

Probleminė statybinių medžiagų laboratorija (J. Mažeikos nuotrauka)

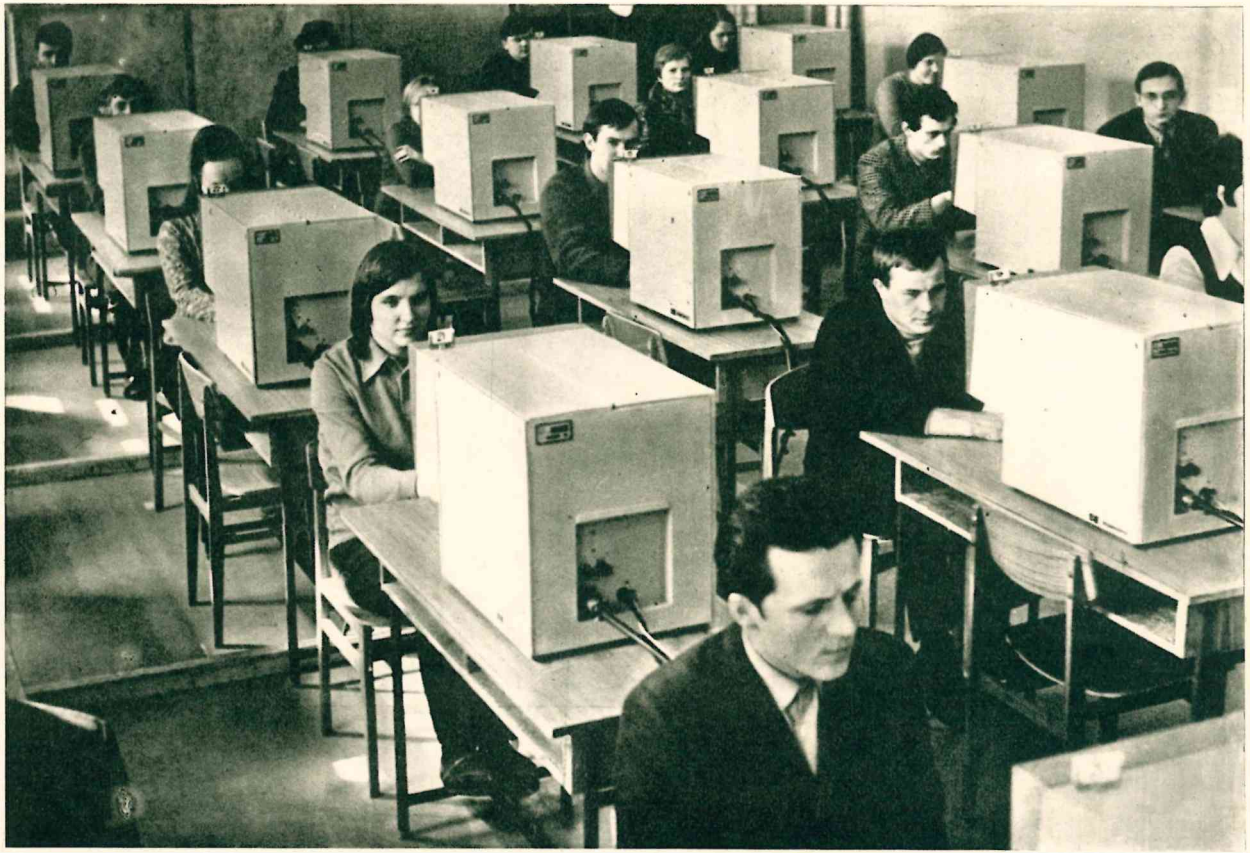

Mokymo mašinų klasėje (J. Mažeikos nuotrauka)

Elektros sistemų laboratorijoje (J. Mažeikos nuotrauka)

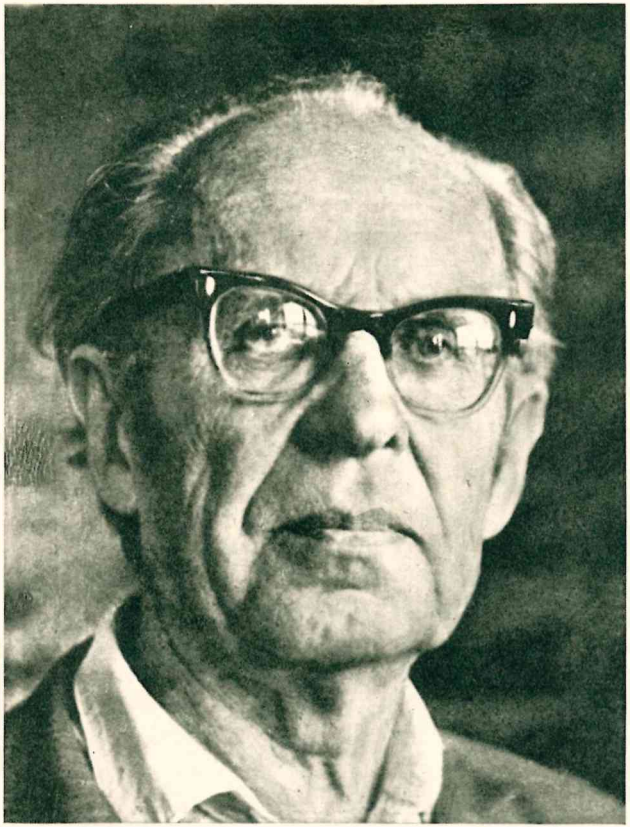

Prof. dr. Leonas Kaulakis, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. dr. Povilas Kostrauskas, Lietuvos TSR nusipelnęs išradėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. Leopoldas Kumpikas, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. Antanas Bredelis, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius (J. Mažeikos nuotrauka)

Mašinų gamybos fakulteto rūmai. Inžinerinės ekonomikos fakulteto rūmai (J. Mažeikos nuotraukos)

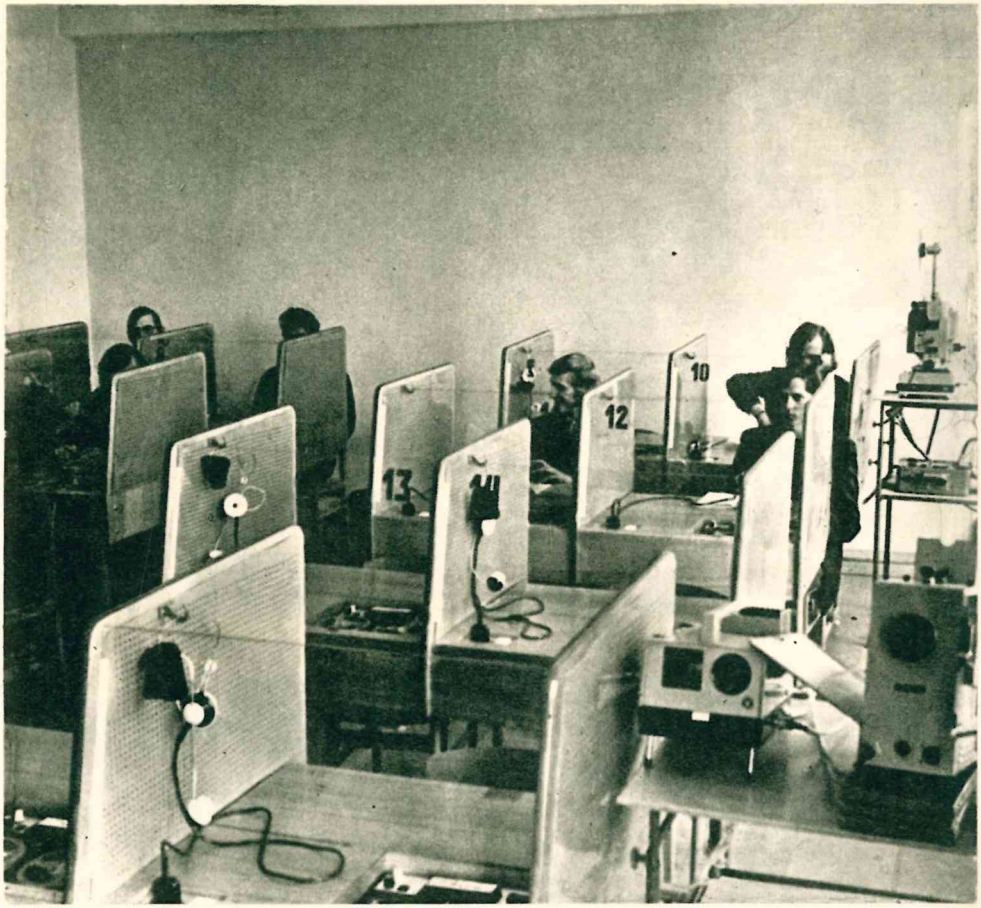

Lingafoninis kabinetas (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. dr. Kazimieras Ragulskis, vienas aktyviausių išradėjų, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

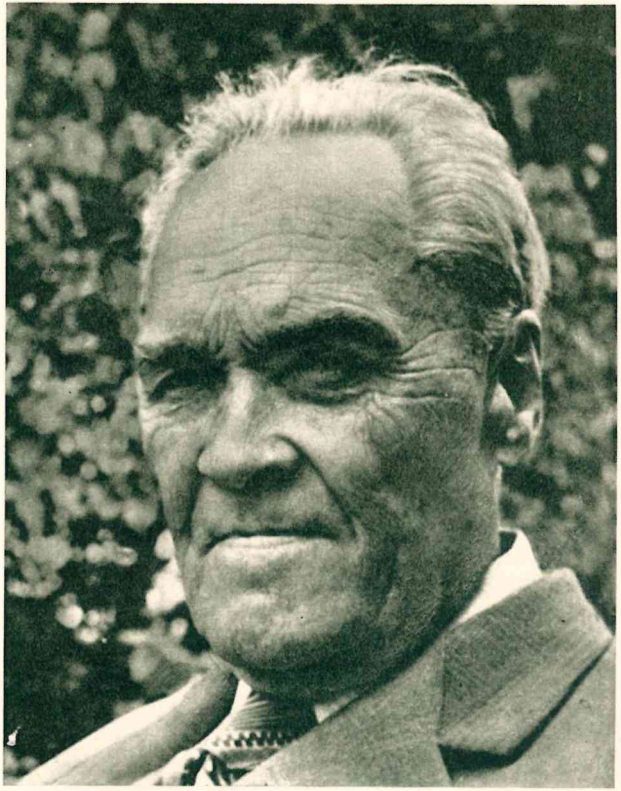

Prof. dr. Jurgis Vidmantas, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. dr. Algirdas Matukonis, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. dr. Vaclova Zelionkaitė, pirmoji instituto moteris — mokslo daktarė, Lietuvos TSR nusipelniusi mokslo veikėja (J. Mažeikos nuotrauka)

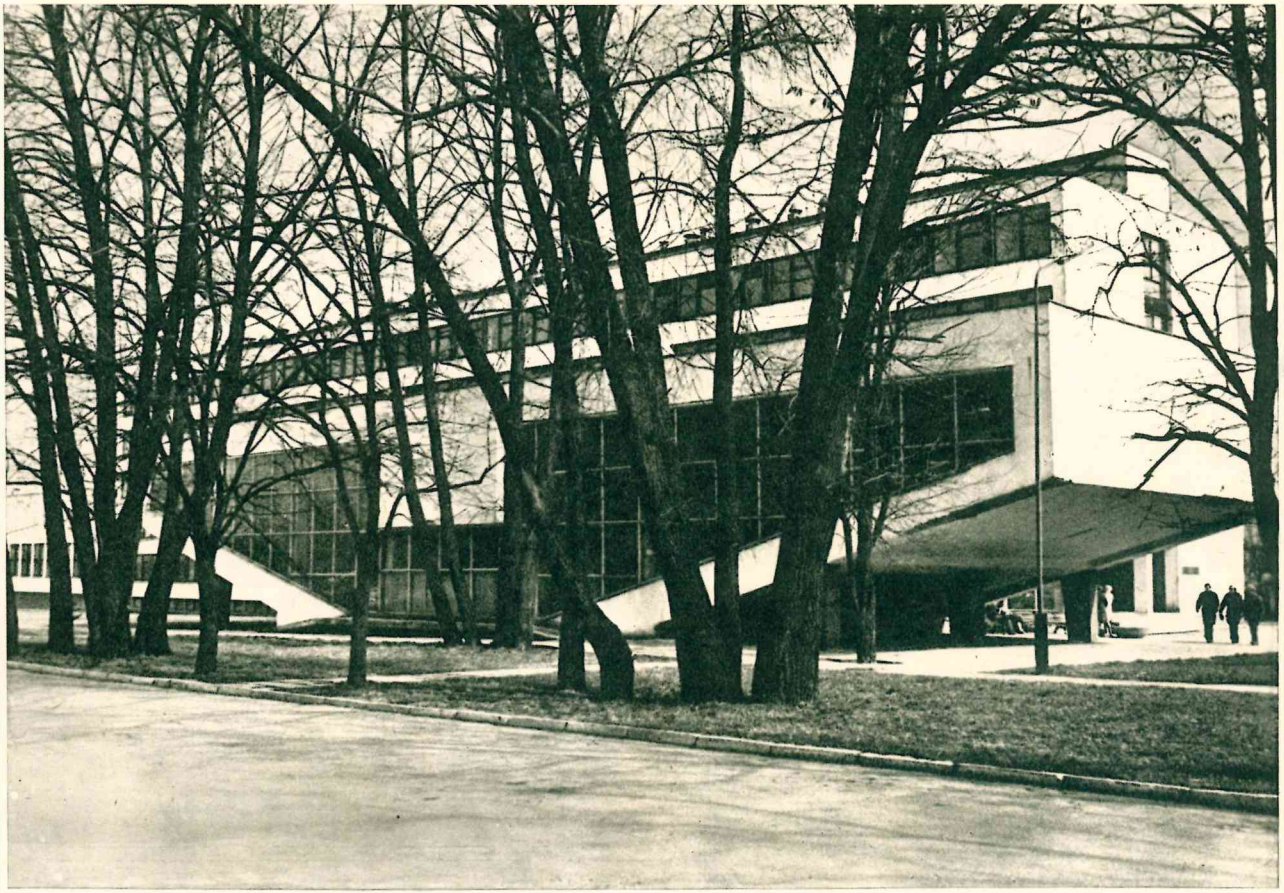

Nauji Cheminės technologijos fakulteto rūmai (J. Mažeikos nuotrauka)

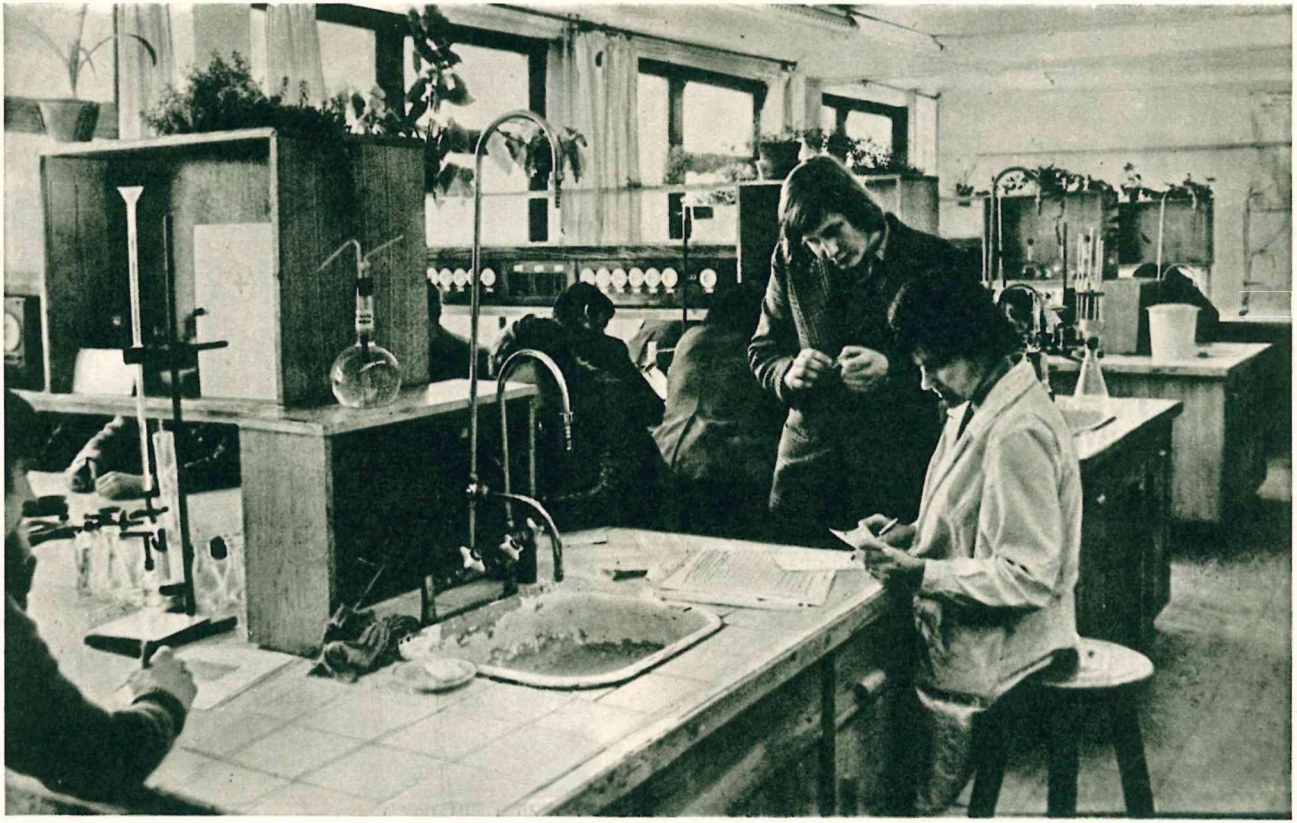

Bendrosios chemijos laboratorijoje

Prof. dr. Juozas Degutis, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. dr. Stasys Kutkevičius, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. dr. Kęstutis Sasnauskas, Lietuvos TSR nusipelnęs inžinierius (J. Mažeikos nuotrauka)

Prof. dr. Balys Stulpinas, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas (J. Mažeikos nuotrauka)

Elektronikos rūmai

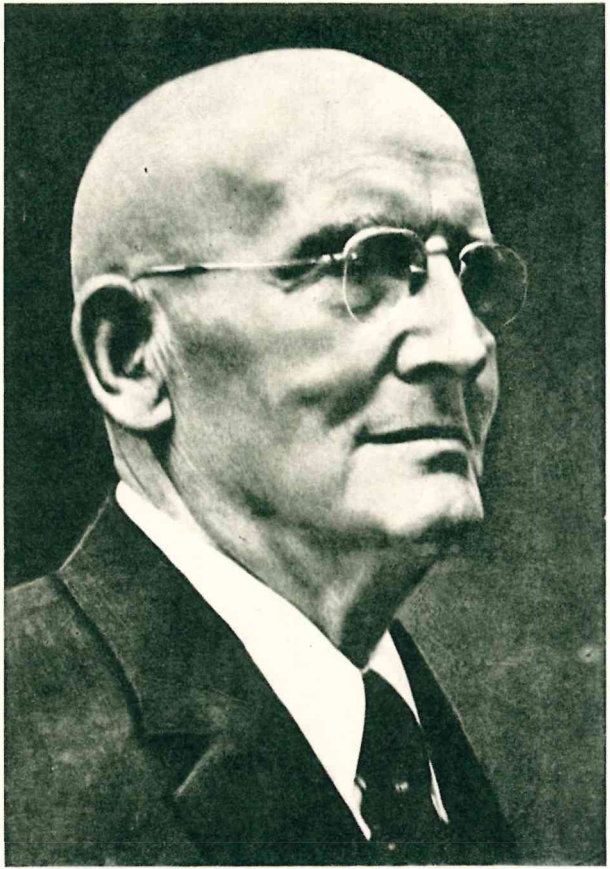

Prof. Antanas Puodžiukynas, Lietuvos TSR nusipelnęs mokslo ir technikos veikėjas

Prof. dr. Danielius Eidukas, Lietuvos TSR Mokslų Akademijos narys korespondentas (J. Mažeikos nuotrauka)

Srautinė auditorija

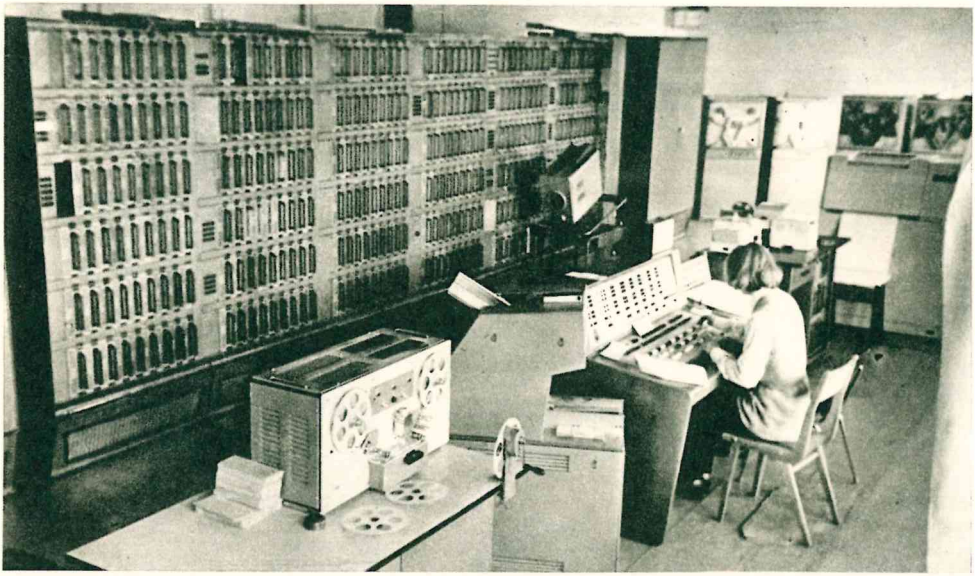

Instituto skaičiavimo centre

Prie elektroninio mikroskopo

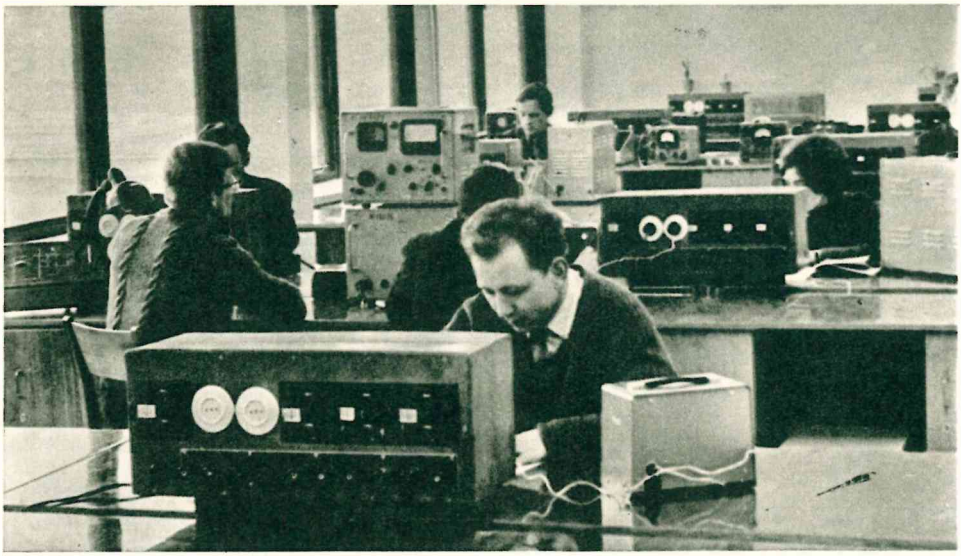

Automatikos fakulteto laboratorijoje

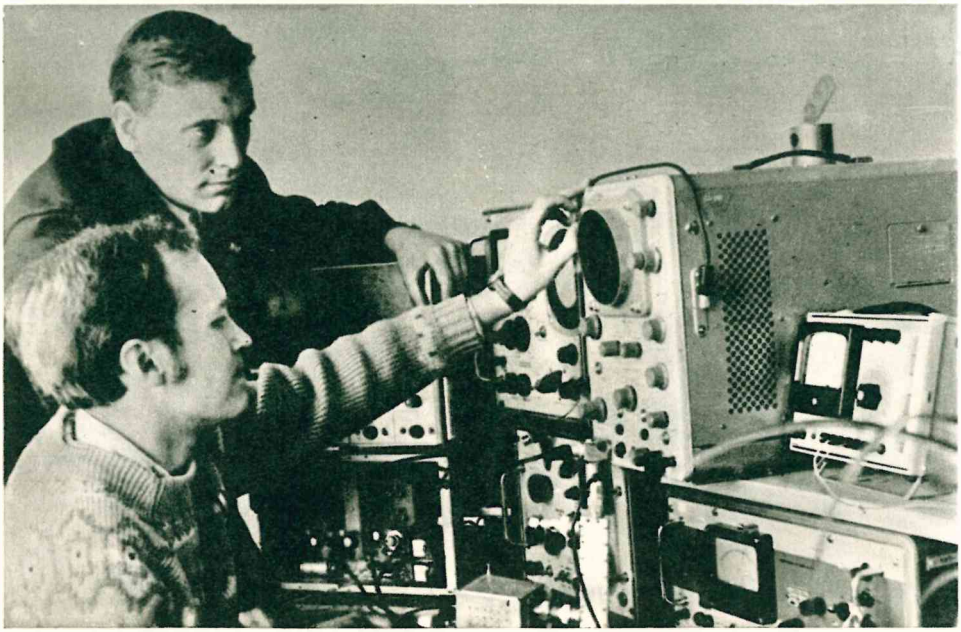

Radiotechnikos laboratorijoje

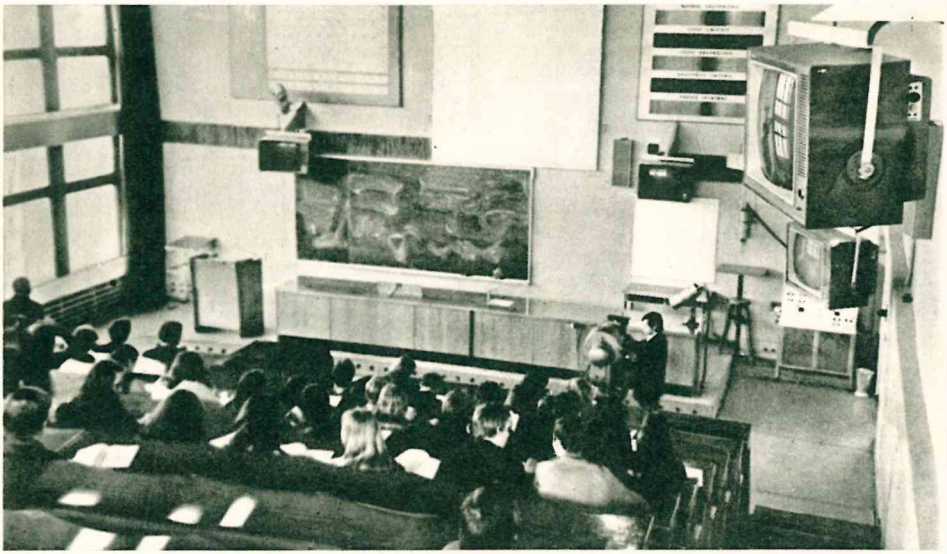

Fizikos auditorija Radioelektronikos fakultete

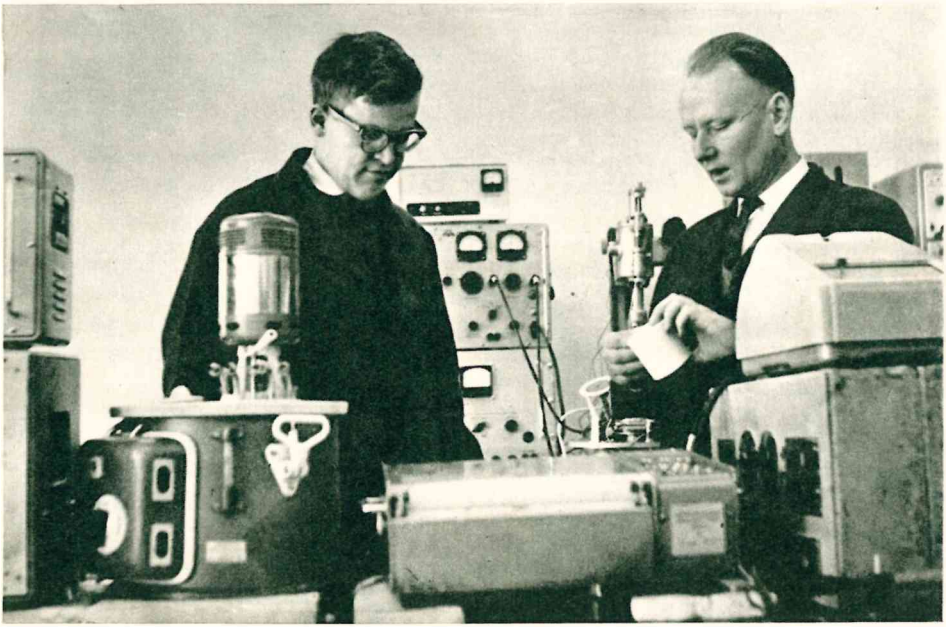

Probleminėje K. Baršausko ultragarso laboratorijoje

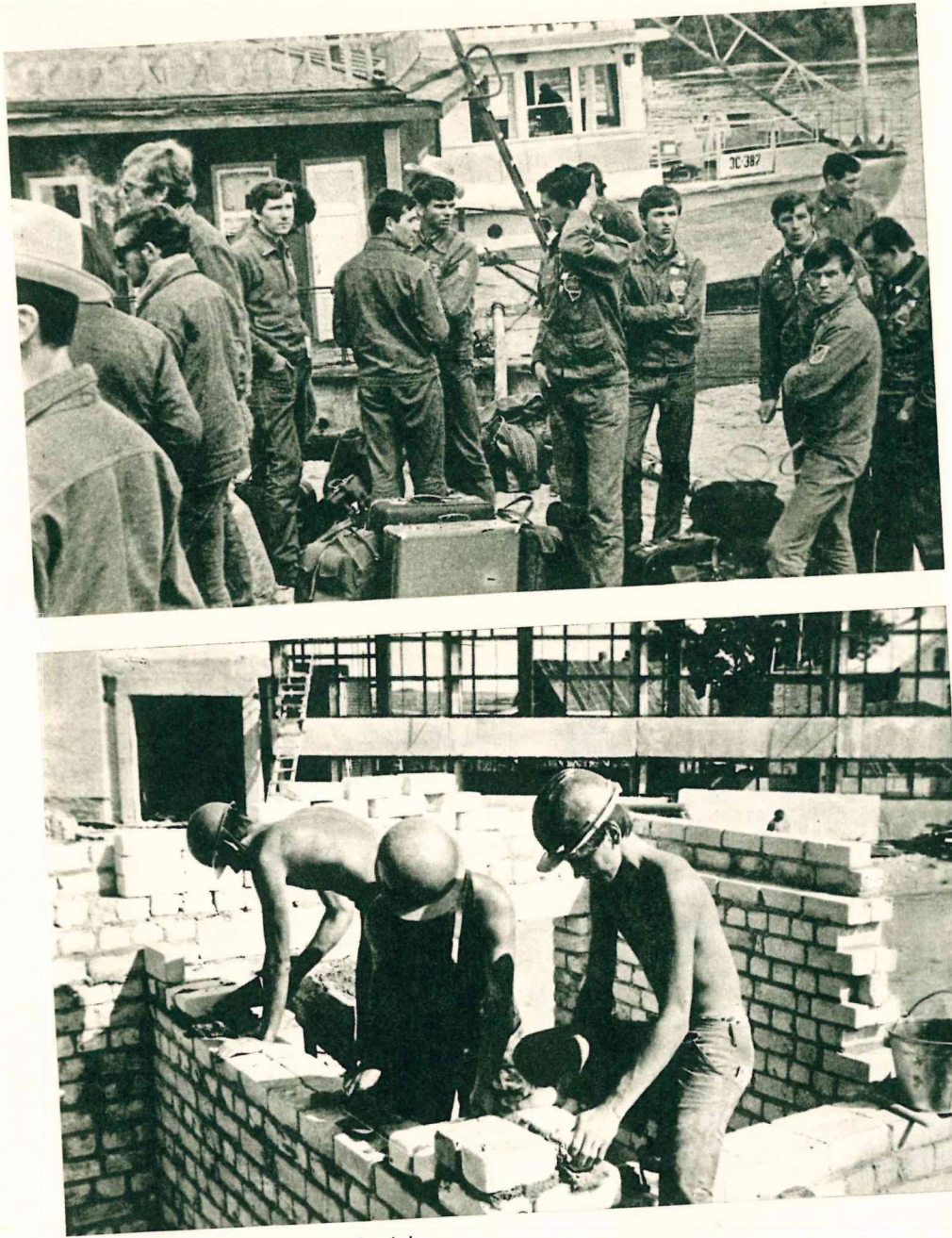

Studentų vasaros statybiniai būriai

Grupė buvusių KPI komjaunimo vadovų: iš kairės — R. Durasevičius, M. Malakauskas, P. Ignotas, S. Lapeika, A. Truskauskas, Č. Šlyžius, J. Matickas, P. Tvarijonavičius ir E. Kibirkštis

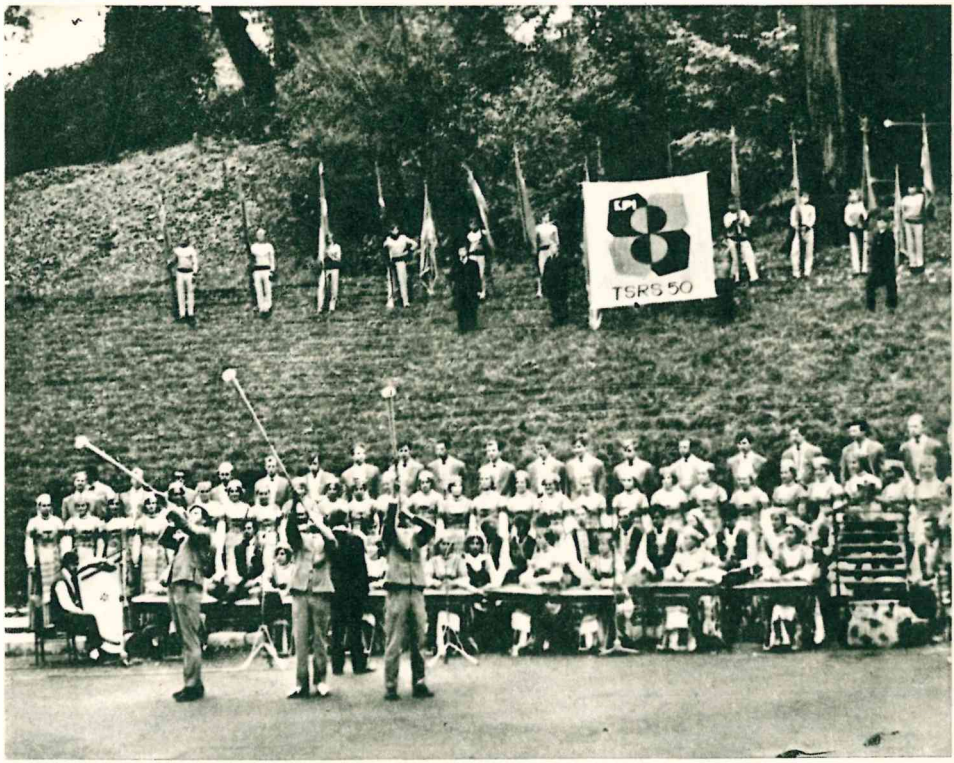

KPI aštuntojo festivalio atidarymas

„Jaunystės“ choras festivalyje „Juventus“

Statybos rumų skaitykla

Žaidžia „Politechnikos“ moterų krepšinio komanda

Instituto bendrabučiai (E. Katino nuotrauka)

Instituto studentų valgykla (E. Katino nuotrauka)

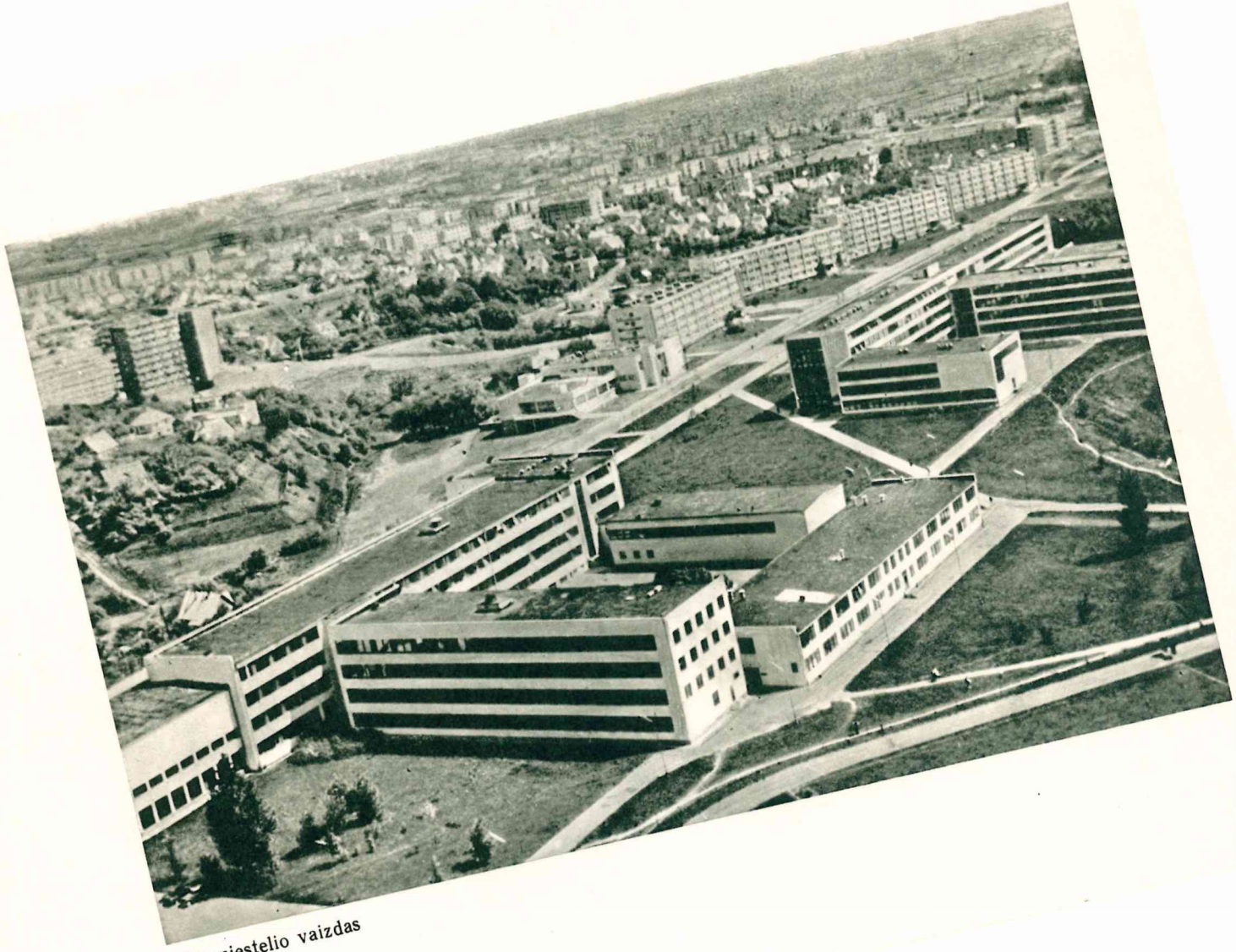

KPI miestelio vaizdas

Pavardžių rodyklė

Abraitis Liudvikas 118, 121, 174
Abramauskas Stasys 89
Achmatavičius Osmanas 60
Akelis Algimantas-Edmundas 160
Aksamitas Pranas 6, 155, 166, 167, 168
Aksomitas Antanas 116
Alekna Jurgis 18
Aleksa Vytautas 173
Aleksandraitis Viktoras 151
Ambrazevičius Juozas 60
Ananjevas Ivanas 121
Aničas Jonas 167
Antanaitis Justinas 117, 159
Ariskinas Ivanas 90
Aristovienė Beata 192
Ascila Bronius-Vytautas 161
Atstupėnas Viktoras 143, 163
Augustaitis Algirdas 135
Aukštakalnis Povilas 232, 233
Aukštuolis Rimvydas 162
Aulas Algirdas 163
Avižonis Petras 19, 33

Babilius Vincas 200, 201
Bačiauskas Anzelmas 163
Bačiulis Jonas 161
Bagdonas Anicetas 93, 116
Bagdonas Kastytis-Jonas 205
Bagdonavičius Vytautas-Aleksandras 161
Bajoriūnas Edmundas 163
Bakšys Alfonsas 143
Bakšys Bronius 119, 163, 197
Bakštys Albertas 232, 233
Balandis Alfredas 164
Balčytis Algirdas 187
Balčiūnas Vytautas 84
Balkevičius Ramūnas 147
Baltramaitis Silvestras 241
Baltrušaitis Juozas 134, 143, 146, 163, 189
Baltrušis Romualdas 84, 121, 127, 181
Baltušis Juozas 243
Banaitis Jurgis 84, 121, 178
Bansevičius Ramutis 134, 146
Baranauskas Kęstutis 119
Barauskas Antanas 119, 172, 175, 183
Bareišis Jonas 235
Barkauskas Antanas 111, 170
Baršauskas Juozas 223
Baršauskas Kazimieras 56, 63, 64, 74, 77, 79, 80, 81, 84, 86, 91, 103, 107, 108, 134, 165, 210, 243
Basanavičius Jonas 29
Baskutis Petras 110, 111, 185
Bastienė Valentina 155
Batisienė Monika 195
Baušys Jeronimas 118, 121, 135, 200
Becenbergeris Adalbertas 241
Belenavičius Kazys 164
Beresnevičius Zigmas 164
Bernatonienė Leonarda 180, 228
Bernatonis Juozas 84, 121, 179
Bichleris Oskaras 18
Bieliūnas Ksaveras 81, 200, 201
Bielskis Andrius 230
Biržiška Vaclovas 243
Bistrickas Antanas 74, 80, 223
Bliudžius Vytautas 119
Bolšakovas Vasilijus 167
Bordonaitė Mira 111, 113
Borisa Bronius 66, 91
Borisa Hubertas 66
Borkauskas Edvardas 224
Bortkevičius Mečislovas 135
Braininas Solomonas 166, 167
Brazauskas Algirdas 116
Bredelis Antanas 203, 204
Brėskis Adolfas 231
Būga Kazimieras 33, 241
Bukauskas Gasparas 6, 156

Bunkus Alfonsas 170
Burbulys Vytautas 219, 220
Butautas Steponas 171
Butkevičius Filipas 23

Charitas Judelis 238
Chomskis Romanas 6, 84, 111, 174, 175
Cypinas Igoris 164, 232, 233

Čechavičius Povilas 8, 43
Čedavičius Aleksas 167, 168
Čeičys Jonas 79, 81, 85
Čepinskis Vincas 23, 27, 32, 33
Černikovas Ivanas 116
Česonis Vytautas 238
Čiabilis Algimantas 179
Čyras Aleksandras 84, 236, 237, 238, 239
Čitavičius Algirdas 163
Čiurlys Jurgis 8, 23, 43, 64
Čuplinskas Algis 117

Dabulskis Aleksas 119
Dailidė Sigitas 173
Dainauskas Jonas-Algimantas 146
Dalinkevičius Juozas 33, 56, 79, 80, 86, 136
Damušis Adolfas 45, 60
Daugėla Jonas 173, 186
Daugirdaitė Gražina 192
Daukantas Simanas 29
Dauknys Valerijonas 84
Daukša Antanas 117
Degutis Albinas 216
Degutis Juozas 84, 121, 181
Deksnys Jonas 225
Deltuva Juozas 156, 217
Didžiulis Olegas 159
Dirmantas Stasys 8, 23, 43, 59, 64
Diržinskaitė Leokadija 111
Diržys Stanislovas 227
Dobrovolskaitė-Tiknienė Jadvyga 63
Domarkas Vladas 211
Dragūnas Balys 199
Dudonis Julius 163
Dulskas Stasys 116
Durasevičius Rimantas 159
Dzidolikas Kęstutis 119

Eidukas Danielius 118, 121, 163, 213
Eidukevičius Gytis 212
Elzbutas Henrikas 218
Eretas Juozas 18

Favorskis Aleksejus 52
Federas Zundelis 66, 91
Federavičius Algimantas 154

Ferensas Algirdas 116
Fiodorovaitė-Rašauskienė Larisa 49
Freidheimas Peisachas 155, 167

Gabrys Juozas 44
Galickis Fiodoras 170
Garonas Aronas 66
Gastila Leonas 81, 151, 208
Gecevičius Juozas, 134, 143, 146
Gedgaudaitė Elena 163
Gedgaudas Marijonas 216
Gediminas 99
Gedutis Albinas 164
Gedvilas Mečislovas 103
Geleževičius Vilius 186
Geršas Nisonas 66, 91, 224
Gilius Jonas-Petras 140
Gimbutas Leonidas 44
Gira Liudas 243
Girčienė Beatričė 148
Glemžienė Ona-Aldona 239
Glovackas Pijus 33
Gluosnis Aleksandras 161
Gorodeckis Vasaris 8, 43, 44
Gramadzkis Jonas 60
Gravrogkas Antanas 43, 79, 201
Gravrogkas Julijonas 8, 23, 59
Gresevičius Bronius 151, 213
Grėblikas Petras 163
Grėska Jeronimas 239
Grybauskas Kazimieras 33
Grigaliūnas Vladas 81
Grincevičius Viečislovas 91, 166, 224
Grinienė Elena 179
Grinkevičius Silvestras 8, 36, 43, 44
Griškevičius Petras 111
Groblys Alfonsas 118
Grumbinas Vytautas 57, 66
Gubavičius Vytenis 163, 190
Gubenko Tichonas 121
Gudanovičius Povilas 147
Gudanovičius Romualdas-Antanas 163
Guogis Bernardas 60
Gutmanienė Hinda 238
Guzevičius Aleksandras 33

Ignotas Jurgis 162
Ignotas Petras-Vaclovas 159
Ilginis Kazimieras 219, 224
Ilgūnas Vytautas 121, 134, 149, 155, 208, 210
Indriūnas Juozas 43, 44, 45, 74, 79, 80, 81, 84, 85, 119, 121, 135, 151, 163, 195, 196
Ivanauskas Tadas 18, 19, 33
Ivanovas Viktoras 81, 91, 194

Jakimavičius Česlovas 6, 111, 119, 127, 161, 193, 197
Jakovickas Vladas 44, 45, 56, 60
Janavičius Bronius 148
Janickis Jonas 56, 60, 72, 79, 80, 84, 85, 121, 135, 163, 178, 179
Jankauskas Kęstutis-Jonas 231
Jankauskas Platonas 23, 33, 34, 43
Jankevičius Juozas 44
Jankūnas Antanas-Ramutis 163, 146
Janulaitis Augustinas 18, 19, 33, 243
Janulis Alfonsas 216
Jaronis Enrikas 134, 149, 163, 210, 211
Jasinevičius Raimundas 174
Jasiukevičius Vincas 151, 182
Jasiūnas Stasys 116
Jašenskaitienė Olga 147
Jemeljanovas Vasilijus 117
Jodelė Pranas 8, 23, 31, 32, 33, 34, 36, 43, 44, 45, 80, 86, 100, 136, 243
Jodikaitis Jeronimas 151, 197
Jodikaitis Vilius 153
Jogaila 29
Jonušas Romualdas 238, 239
Jucaitis Pranas 60
Jucys Alfonsas 153
Juodakis Petras 23, 28, 34
Jurelė Algis-Jurgis 156
Jurginis Juozas 48
Jurkauskas Algirdas 143, 163
Jurskis Alfonsas 64
Juškevičius Romualdas 153

Kačanovas Michailas 155
Kačkus Bronius 117
Kairys Arūnas 119
Kairys Steponas 44, 59
Kajackas Algimantas 121, 212, 213, 214
Kajalavičius Antanas 119, 193
Kalvelis Jonas 88
Kamaitis Ramūnas 119, 222
Kaminskas Antanas 118
Karpus Vytautas 194
Kasperavičienė Birutė 84
Kasperavičius Petras 146, 149, 163, 191
Kaulakis Leonas 43, 44, 79, 80, 85, 119, 121, 135, 149, 186
Kaunas Jurgis 173
Kaušinis Klemensas 224
Kaveckis Mykolas 33, 136, 225
Kavolėlis Antanas-Jonas 143
Kazalupskienė Ramutė 164, 216
Kazalupskis Liudas 164
Kazanavičius Vincas 117
Kazla Algis 154
Kažys Rimantas-Jonas 147, 163
Kemėšis Povilas 84, 121, 163, 173, 176
Kerbedis Stanislovas 8
Kerpauskas Aleksandras 193, 198
Keturka Alfonsas 148
Kibirkštis Edmundas 159
Kisieliauskas Cezaris-Jonas 201
Kiškinas Jonas 44, 74, 80, 81, 225
Kytra Stasys 163
Kleinas Mečys 136, 223
Kleinotas Algimantas 119
Klementavičius Henrikas 198
Klimavičius Vytautas 60, 216, 224
Kliocas Samuelis 91, 156
Kochas Jurgis 60
Kodatis Bernardas 23
Kolupaila Steponas 43, 44, 45, 56
Korsakas Juozas 191
Kosčiauskas Mykolas 225
Kostrauskas Povilas 146, 148
Kosuchinas Vladas 191
Koževnikova Liubov 153
Kregždė Algis-Konstantinas 162
Krėvė-Mickevičius Vincas 33
Kriščiūnas Vytautas 239
Krukonis Vytautas 201
Krušinskas Viktoras 236, 238, 239
Kubaitis Zenonas 143
Kubiliūnienė Ona 231
Kudaba Jeronimas 236
Kudarauskas Sigitas 163, 229, 230
Kudzys Antanas 84, 237, 238
Kukinas Grigorijus 121
Kulakauskas Vytautas 239
Kulikauskas Leonardas 200
Kulikovskis Lionginas 110
Kulvecas Aleksandras 143
Kumpikas Antanas 143
Kumpikas Leopoldas 61, 81, 121, 151, 197, 198, 199
Kunickis Nikalojus 164, 213
Kupčinskas Juozas 102
Kurylo Romualdas 163
Kurtinaitis Apolinaras 134, 147
Kutas Ginutis-Pranas 221
Kutkevičius Stasys 84, 121, 148, 181
Kuzmickis Zigmas 191
Kuzminskis Vytautas 70, 89

Labudis Algimantas 119, 234, 235
Lakiūnas Gediminas 136
Lakštauskas Jurgis 146
Langsdorfas Karolis-Kristijanas 8
Lapeika Stanislovas-Edmundas 159
Lašas Algirdas 172
Lašas Vladas 32, 33
Laurinavičienė Marija 191

Laužackas Rimantas 159
Laužinskas Edvardas 147
Lazarevičius Henrikas 136, 223
Lazėnas Leonas-Gytis 119
Lengvinas Kazimieras 117, 156, 161
Leonas Petras 33
Leonavičius Juozas 6, 163, 167, 169
Leščiovas Anomijus 159
Levitacas Faivas 48
Levytė Riva 66, 91
Liaudis Borisas 236, 238
Liesis Izidorius 225
Likevičius Vytautas 225
Limanauskas Petras 135
Linkaitis Juozas 85
Linkevičius Domas 204
Liulčenko Galina 170
Lukošaitis Adolfas 223
Lukoševičius Algimantas 160, 185
Lukoševičius Kęstutis 208
Lukoševičius Viktoras 235, 236
Lukošiūnas Stasys 56, 60, 225

Macas Arvydas 162
Macevičius Juozas 121, 198
Maciulevičius Daumantas 118, 237, 238
Mačys Vladas 18
Mačiūnas Vytautas 64
Maironis Algimantas-Jeronimas 231
Majauskienė Nijolė 194
Makarevičius Algirdas 113, 167, 189
Makaveckas Romualdas 205
Maksimavičius Eugenijus 239
Maksimovas Lionginas 117
Malakauskas Martynas 119, 159, 216
Malkovas Jurijus 119
Mančinskas Česlovas 6, 167
Marazas Stanislovas 185, 236, 238
Marcelis Albertas 239
Marcinevičius Henrikas 147, 154
Marcinkevičius Justinas 243
Marcinkevičius Zigmas 171
Marčiukaitis Gediminas-Jonas 136, 160, 161
Markūnas Povilas 117
Martynaitis Albinas 238
Martynaitis Marijonas 111, 121, 183
Martinėnas Balys-Aigmas 193, 196
Martinkus Vytautas 119
Masilionis Donatas 153
Masiliūnas Antanas 191
Masiokas Stanislovas 183, 184
Mašiotas Jonas 18
Mašiotas Pranas 18
Matickas Jonas-Kazimieras 159
Matukonis Algirdas 81, 84, 121, 135, 163, 196
Matulionis Jonas 56, 81, 108, 109, 151, 183, 189
Matulionis Petras 66
Matulionis Povilas 18
Mauza Edmundas 238
Mazūra Leonardas 227
Medekšas Henrikas 202
Meskupas Icikas 33
Michalauskas Jonas 153
Michelis Dovydas 60
Mickevičius Donatas 164
Mickevičius-Kapsukas Vincas 241
Mieželaitis Eduardas 243
Mikelkevičius Mykolas 192
Mykolaitis-Putinas Vincas 33, 241
Mikšta Jeronimas 119, 183, 184, 187
Mikuckas Justinas 61, 81, 224
Mikučiauskas Vladislovas 116
Milašius Vytautas 135, 163, 196
Milenskis Nikolajus 74, 77, 81, 91, 108, 109, 155, 203, 207
Minkus Valentinas 117
Misiūnas Antanas 163
Mitkovskaitė Sara 49
Mituzas Julius 81, 85, 136
Mockevičius Sergiejus 234
Mockus Jonas 118
Mošinskis Vytautas 8, 35, 43, 44, 45, 50, 57, 58, 60, 64, 79, 80, 86, 101, 200, 201
Mukulys Rimantas-Jonas 148
Murauskas Vytautas-Juozapas 167

Nainys Vytautas 143, 163
Nakas Algimantas 161
Nargėlas Albertas 135, 149, 163, 186
Nasvytis Motiejus 18, 19
Naujokaitis Steponas 199, 206
Navickas Algimantas 146
Nazarkinas Andriejus 77
Nekrašas Justinas 116
Nemūra Antanas 118
Nėris Salomėja 243
Nešukaitis Vytautas 48, 66, 84, 91, 156
Nezgada Vytautas 229
Nickus Ipolitas 238
Nikolajeva Nina 77
Nikolskis Aleksejus 192
Niunka Vladas 33
Noreika Antanas 153
Noreika Pranas 117
Noreikienė Sigita 167
Norkus Ferdinandas 164
Novickis Zigmas 60

Novodvorskis Andrius 56, 60, 74, 77, 81, 86, 91, 108, 109, 121, 127, 152, 183, 202

Odielskis Emanuilas 121
Okunis Juozas 127
Oleinikovas Vladimiras 155
Orinauskas Alfonsas 191
Ostaševičius Vytautas 153
Ostrovskis Nikalojus 243

Pacauskas Evaldas 84, 121, 135, 179
Paknys Algimantas 207
Palaima Justinas-Algimantas 6, 119, 156, 227
Palionis Albinas 206
Paliūnas Vytautas 118, 121, 208
Palšaitis Evaldas 225
Panovko Jakovas 121
Paplauskas Leopoldas 117
Papreckis Bronius 193
Pasausis Steponas 232
Paulauskas Adolfas 84, 121, 135, 182
Paulauskas Jonas 223
Paulauskas Kalikstas 160, 214
Paulauskas Leonas 232, 233
Paulauskas Lionginas 206
Pečiūra Bronius 190
Peras Jokūbas 223
Pesys Ričardas 60, 81, 216, 223
Petravičius Leopoldas 117
Petreikis Tomas 119
Petroševičiūtė Ona 148, 178
Petrulis Bronius 74, 220, 221
Petrusevičius Henrikas 166
Petruškevičius Juozas 170
Piktys Antanas 135, 193
Pilkauskas Kazys 117
Pilkauskas Kęstutis 193, 198, 199
Pilvelis Vitas 147
Plungė Rimantas 162
Pocevičius Juozas 66
Pocius Zigmantas 163
Požela Karolis 33
Pranaitis Pranas 234
Pranevičius Liudvikas 146, 163, 210, 212
Preikšas Kazys 67
Prėskienis Viktoras 48
Prialgauskas Saulius 147
Prokopčikas Arijinas 84, 93, 161
Prokopčiukas Borisas 191
Pukelis Petras 136
Puodžiukynas Antanas 80, 121, 127, 210
Puodžiukynas Leonas 224

Purėnas Antanas 32, 33, 52, 56, 64, 67, 79, 80, 81, 83, 90, 181, 243
Purlys Česlovas 167

Radvilavičienė Irena 195
Radvilavičius Česlovas 127, 210
Radvilavičius Vytautas 168
Radzevičius Jonas 118
Ragulskienė Vida 118, 121, 143, 144, 149
Ragulskis Kazimieras 118, 121, 134, 143, 144, 146, 149, 163
Raila Saulius 146
Rajeckas Valentinas 121, 194, 195
Rasteika Anatolijus 91, 93
Rasteikienė Liuda 84
Ratautas Medardas 79, 80, 225
Razumas Jonas 117
Rekevičius Alfonsas 166
Rekevičius Kazys 118
Reklaitis Viktoras 8, 23
Remeris Mykolas 32
Remišauskas Mikalojus 156, 224, 229, 231
Rešeliauskas Henrikas 48, 57, 66, 81
Rimkus Česlovas 192
Rimkus Juozas 233
Rokas Steponas 225
Romanovienė Genovaitė 243
Rozenbliumas Anatolis 60, 77, 81, 85, 136, 223
Rudgalvis Benediktas 161
Rudokas Jonas 160
Rudzianskas Juozas 199
Rukša Antanas 58
Rumša Rimantas 163
Ruzgas Vincas 243
Ruzgus Romualdas-Vaidotas 163

Sabaliauskas Jonas 91, 93, 156, 216
Sabaliauskas Kazys 207
Sabaliauskienė Jūratė 127
Sadauskas Jonas-Algirdas 119
Sadauskas Teodoras 56, 197
Sakalauskas Romualdas 84
Sakalauskas Vytautas 116
Sasnauskas Kęstutis 84, 121, 163, 178, 183
Satkevičius Edvardas 143, 146
Saunoris Vytautas 136
Sčesnulevičius Stasys 74, 77, 81, 108, 109, 215, 217, 223
Sidauga Bronius 225
Simonavičius Kazimieras 8
Sipavičius Gvidonas 48, 57, 66
Skripkiūnas Mykolas 80
Skroblas Albinas 227
Skrodenis Aleksandras 182

Slavėnas Jurgis 135, 154, 200
Slavėnas Paulius 56, 60
Slavickas Saulius-Edmundas 147
Sleževičius Kazys 80
Sliesoriūnas Vytautas 197
Sližys Vladas 81, 183
Smilgevičius Algimantas 238
Sniečkus Antanas 5, 103, 111, 112, 113, 243
Snitko Valentinas 163
Songaila Mykolas 24, 43
Spudulis Aleksandras 117
Stanaitis Jonas 90, 151, 238
Staniškis Jurgis 173
Stasiūnas Antanas 198, 199
Stašaitienė Valentina 191
Staškus Vytautas 118
Staugaitis Jonas 18
Steponaitienė Liuda 202
Stinskas Algimantas 163
Styra Boleslovas 80
Stonis Mikalojus 74
Strasevičienė Marija 155
Stravinskas Juozas 153, 163
Strazdas Leonas 149
Stulginskis Steponas 74, 80, 85
Stulpinas Balys 81, 121, 127, 135, 148, 178, 180
Stuoka-Gucevičius Laurynas 8

Šablinskas Romualdas 164
Šakalys Viktoras 164
Šakenis Konstantinas 18
Šepetys Lionginas 116, 159
Šėrys Juozas 116
Šešelgis Kazimieras 136, 223
Šeštokas Vaclovas 118
Šibanovas Vladas 208
Šilauskas Aloyzas 164
Šileika Vilius 119
Šileikaitė Regina 153
Šimanas Aleksandras 155
Šimkevičius Teodoras 148
Šimkus Antanas 229, 231
Šimkus Jonas 28, 33, 34, 43, 44
Šimkus Juozas 225
Šimkus Vytautas 119, 223
Šimoliūnas Jonas 8, 18, 20, 21, 33, 34, 43, 44, 64
Šimonėlis Petras 162
Šinkūnas Juozapas 81
Šliogeris Jeronimas 8, 43, 44
Šlyžius Česlovas 159
Štaras Povilas 170
Šukelis Algirdas-Česlovas 163
Šukys Vytautas 56, 181
Šulcas Tadas 8, 43, 44
Šumauskas Motiejus 111, 165
Švedarauskas Juozapas 219
Švėgžda Otonas 152, 153, 156, 172
Švenčianas Petras 156, 207, 227

Tamaševičius Albinas 225
Tamutis Petras 81
Tamutis Zigmas 225
Teišerskas Česlovas 238
Telksnys Laimutis 118
Tėvelis Vytautas-Juozas 175, 228
Timinskis Aleksandras 86, 191
Trimonis Juozas 210
Truskauskas Algirdas 159
Trušinas Ivanas 77, 166, 167, 170
Tučaitė Ona 229
Tumaitis Jonas 162
Tumas-Vaižgantas Juozas 241
Tvarijonavičius Petras 159
Tvaronavičius Romanas 147

Urbelis Jonušas 189
Urbonas Julius 167
Uždavinys Romualdas 239
Užkurytė Stefanija 243

Vabalas-Gudaitis Jonas 18, 19
Vabalevičius Stasys 74, 77, 81, 85, 91, 102, 108, 109, 121, 155, 216, 220, 221
Vabalis Napoleonas 155, 232, 233
Vaicekauskas Laimutis 119, 229, 231
Vaicekauskas Lionginas 155
Vaičaitis Juozas 219
Vaidakavičius Algimantas 198
Vailionis Liudas 18
Vainauskas Vincas 225
Vaineikis Emilijus 119, 183, 209, 214
Vainoris Zenonas 238
Vaišys Vladas 171
Vaišvila Vladislovas 164
Vaitys Jonas 216
Vaivada Aleksandras 148
Vaivada Petras 153
Valančiūnas Juozas 135
Valančius Antanas 213
Valentinavičius Algirdas 223
Valiauskaitė Janina 232
Valikonis Juozas 136, 216, 217
Varanauskas Povilas 134, 146, 163
Vasauskas Stasys 56, 135, 163, 199, 200, 224
Vasiliauskas Kazimieras 8, 18, 23, 32, 33, 34, 36, 42, 43, 44, 45, 79, 80, 81, 84, 85, 86, 224

Vektaris Bronius 118
Velička Jonas 84
Venskevičius Jonas 81, 108, 110, 121, 178, 179
Verbickis Valerijonas 8, 23, 43, 44
Veržbolauskas Leonas 135, 193
Vičas Stasys 81
Vidmantas Jurgis 43, 44, 74, 81, 86, 119, 121, 189, 204
Vidugiris Linas 225
Vileikis Algirdas 117
Vileišis Petras 8
Vilkutaitis Antanas 8
Vilūnas Povilas 224
Vytautas 29
Vitkauskas Juozas 91, 93
Vitkevičius Povilas 213
Vitkus Jonas, Jono 143
Vitkus Jonas, Viktoro 160, 179
Vitkus Kostas 224
Vitkutė Aldona-Elžbieta 143
Volteris Eduardas 18, 19
Vosylius Jonas 146, 210
Vosylius Stasys 176
Zališauskas Mykolas 219
Zanevičius Donaldas 146
Zareckas Vincentas-Saulius 143, 146
Zdanavičius Jonas 166, 181, 182
Zdanys Jurgis 184, 187
Zelionkaitė Vaclova 84, 121, 135, 180
Zgirskis Vytautas 214
Zinkevičius Juozas 222
Zubrus Vaclovas 118
Zvolinskas Henrikas 161
Žalys Vitas-Jurgis 185
Žarnauskas Algirdas 164

Ždankus Narimantas-Titas 164
Žemaitė Julija 241
Žemaitis Zigmas 17, 18, 19, 23, 32
Židonis Vilius 121, 146, 152, 205, 206, 231
Žiemelis Rimantas 161
Žilinskas Romualdas 235
Žitnikovienė Marija 227
Žiugžda Robertas 48, 57, 66
Žmuidzinavičius Antanas 216
Žukauskas Algirdas 66, 69, 84, 91, 93, 156
Žūtautas Narimantas 119

Turinys

Pratarmė 5

1. Inžinierių ruošimo raida Lietuvos aukštosiose mokyklose 7

2. Aukštieji kursai Kaune 17

2.1. Įsteigimas ir veikla 17
2.2. Aukštųjų kursų technikos skyrius 21
2.2.1. Mokymo planas ir dėstytojai 21
2.2.2. Klausytojai 24
2.2.3. Materialinė bazė 24
2.3. Aukštųjų kursų reikšmė 25

3. Kauno universitetas 27

3.1. Universiteto įkūrimas Kaune 27
3.2. Universitetas ir Technikos fakultetas buržuazijos valdymo metais (1922—1940) 28
3.2.1. Bendroji veikla 28
3.2.2. Technikos fakulteto struktūra ir vadovybė 33
3.2.3. Technikos fakulteto mokymo planai 37
3.2.4. Technikos fakulteto personalas 41
3.2.5. Technikos fakulteto mokslinis darbas 43
3.2.6. Technikos fakulteto studentai 46
3.2.7. Technikos fakulteto materialinė bazė 49
3.3. Universitetas ir techniškieji fakultetai tarybiniais metais (1940—1941) .. 51
3.3.1. Universitetas naujomis sąlygomis 51
3.3.2. Technikos fakulteto reorganizavimas ir techniškųjų fakultetų veikla 53
3.4. Universitetas ir techniškieji fakultetai hitlerinės okupacijos metais (1941—1944) 58
3.4.1. Reakcinis režimas universitete ir universiteto uždarymas 58
3.4.2. Techniškųjų fakultetų veikla 59
3.4.3. Aukštesnysis technikos skyrius prie Suaugusiųjų instituto 63
3.4.4. Studentai kovoje su okupantais 66
3.5. Universitetas ir techniškieji fakultetai tarybiniais pokario metais (1944—1950) 67
3.5.1. Universiteto atkūrimas ir jo veikla iki reorganizavimo 67
3.5.2. Techniškųjų fakultetų struktūra 71
3.5.3. Techniškųjų fakultetų mokymo planai ir turinys 74
3.5.4. Techniškųjų fakultetų dėstytojai 79
3.5.5. Techniškųjų fakultetų studentai ir absolventai 81
3.5.6. Techniškųjų fakultetų mokslinis darbas 84

3.5.7. Partinė ir kitos visuomeninės organizacijos 89
3.5.8. Materialinė bazė ir buitis 94
3.6. Kauno universiteto reikšmė 94

4. Sumanymai steigti savarankišką aukštąją technikos mokyklą 97

5. Kauno politechnikos institutas 103

5.1. Instituto įkūrimas ir jo struktūros kitimas 103
5.2. Instituto organizatoriai 107
5.3. Antano Sniečkaus vardo suteikimas Kauno politechnikos institutui 111
5.4. Studentai 114
5.5. Inžinierių išleidimas 116
5.6. Dėstytojai ir jų kvalifikacijos kėlimas 119
5.7. Mokymo procesas 123
5.8. Metodinis darbas 131
5.9. Mokslinis darbas 132
5.9.1. Mokslinio darbo organizavimas, sprendžiamos mokslo problemos 132
5.9.2. Mokslinio tyrimo sektorius ir ryšys su liaudies ūkiu 138
5.9.3. Probleminės ir žinybinės laboratorijos 141
5.9.4. Projektavimo ir konstravimo biuras 144
5.9.5. Išradėjai ir išradimai 146
5.9.6. Dalyvavimas parodose 148
5.9.7. Leidiniai 150
5.9.8. Studentų mokslinis darbas 152
5.10. Visuomeninė veikla 154
5.10.1. Partinė organizacija 155
5.10.2. Komjaunimas 157
5.10.3. Profsąjunginės organizacijos 159
5.10.4. Laikraštis „Už tarybinį mokslą“ 161
5.10.5. Meno saviveikla ir sportas 161
5.11. Ryšiai su užsieniu 163
5.12. Materialinė bazė 164
5.13. Savarankiškos katedros 166
5.14. Automatikos fakultetas 171
5.15. Cheminės technologijos fakultetas 177
5.16. Elektrotechnikos fakultetas 183
5.17. Inžinerinės ekonomikos fakultetas 188
5.18. Lengvosios pramonės fakultetas 192
5.19. Mašinų gamybos fakultetas 196
5.20. Mechanikos fakultetas 202
5.21. Radioelektronikos fakultetas 208
5.22. Statybos ir santechnikos fakultetas 214
5.23. Neakivaizdinis skyrius 226
5.24. Parengiamasis skyrius 227
5.25. Klaipėdos vakarinis fakultetas 229
5.26. Šiaulių vakarinis fakultetas 232
5.27. Panevėžio vakarinis fakultetas 234
5.28. Vilniaus filialas 236
5.29. Instituto biblioteka 240
5.30. Instituto perspektyva 243

Pavardžių rodyklė 246

Мариёнас Алексович Мартинайтис
КАУНАССКИЙ ПОЛИТЕХНИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ ИМ. АНТАНАСА СНЕЧКУСА
На литовском языке. Вильнюс, «Мокслас», 1979

Marijonas Martynaitis
KAUNO ANTANO SNIEČKAUS POLITECHNIKOS INSTITUTAS

Redaktorius inž. archit. A. Lagunavičius. Viršelio dailininkas A. Grubevičius. Meninė redaktorė L. Tulytė. Techninė redaktorė R. Bancevičienė. Korektorės: A. Vaitkevičienė, D. Skimundrytė.

IB 1224

Duota rinkti 1978.II.20. Pasirašyta spausdinti 1979.03.26. LV 11243. Formatas 70×90¹/₁₆. Popierius — spaudos Nr. 1. Šriftas — 10 p. literatūrinis. Spauda — iškilioji. 18,72 sp. l.+5,85 sp. l. įklijų, 19,29 aps. l. l.+5,08 apsk. l. l. įklijų. Tiražas 4000 egz. Užsak. Nr. 6709. Kaina 2,70 rb. „Mokslas", Vilnius, Žvaigždžių g. 23. Spausdino spaustuvė „Pergalė", Vilnius, Latako g. 6. Įklijas spausdino K. Požėlos spaustuvė, Kaunas, Gedimino g. 10.

Martynaitis M.

Ma509 Kauno Antano Sniečkaus politechnikos institutas.— V.: Mokslas, 1979.— 256 p., iliustr. 40 lap.

Bibliograf. nuorodos išnašose. Pavardžių rodyklė: p. 246-252.

Knygoje atskleista Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto — šios pagrindinės Lietuvos inžinerinių kadrų kalvės — istorija. Pateikta žinių apie inžinierių ruošimo pradžią Kaune, Aukštuosiuose kursuose, kuriuos teisėtai galima laikyti Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto užuomazga. Nagrinėjama tolesnė inžinierių ruošimo raida Kauno universitete. Nušviečiama, kaip palaipsniui brendo mintis steigti aukštąją techninkos mokyklą. Argumentuotai parodyti Tarybų valdžios nuopelnai, įgyvendinant šią pažangiosios inteligentijos svajonę. Daugiausia vietos skirta įvairiapusei Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto veiklai. Inžinierių ruošimo eiga išdėstyta glaudžiame ryšyje su liaudies ūkio vystymu.

Knyga skiriama mokslo darbuotojams, inžinieriams, studentams ir visiems besidomintiems krašto kultūra, specialistų ruošimu bei jo istorija.

2102000000

M $\frac{30100-234}{M854(08)-79}$ 49—78

6(07)